No. ४७४४

Title रामार्चनचन्द्रिका

Author आनन्दवनः मुकुन्दवनशिष्यः

Extent १४२ पत्राणि Age ×

Subject तंत्रम्

रामार्चनचन्द्रिका

५७५४

रामार्चनचन्द्रिका
नं० ४८४४

रा॰चं
१

श्रीगणेशाय नमः तर्नुसंसृतिवारधिं त्रिजगतां नौर्नाम यस्य प्रभो॥
येनेदं सकलं विभाति सततं ज्ञातं स्थितं संहृतं॥ यच्चैतन्यघनः प्रमाता
विदूरो वेदांतवेद्यो विभुस्तं वंदे सहजप्रकाशममलं श्रीरामचंद्रं परं
विश्वव्यापितनोः शुभा रघुपतेर्मूर्त्तैव मूर्त्तिस्तु या॥ वाक्यार्थप्रतिबोधनै
कचतुरः शांत्यादिशीलः शुचिः॥ अज्ञानान्धनिवारलोकतरणिर्वि
ज्ञानचिंतामणिर्नित्यानंदपदैकभूर्विजयते श्रीमान्मुकुंदो मुनिः
वेदांतवाक्यार्थहरिर्विराजते यस्मिन्नगज्ञाः कामदा दयोनहि॥ संत
सदानंदपदं प्रपेदिरे वंदे मुकुंदाख्यवनं गुरुं परं॥ पर्वचोत्तरतापनी
यमखिलं कल्पं परमार्हतं ब्रह्मागस्त्यवसिष्ठनामसंहिताः कल्पा
त्सौपासंहिताः॥ तंत्रं गाधिजनादिकं कुवलयं त्वालोक्य सीतादिकं
श्रीरामार्चनचंद्रिकाकलिमलप्रध्वंसिका प्रकाश्यते॥ ततद्रूपगतैर्नान
वाक्यैरेषप्रकल्पितः॥ सोकार्याधिक्रमः सम्यक् संक्षेपेणात्र दर्श्यते॥ उच्य

राम
१

श्री स्त्रैमं पं प्रपाकुवलनं पंमि स्यपिपाठः

तेषु प्रथमं तत्र लक्षणं गुरुशिष्ययोः शांतो दांतः कुलीनश्च विनीतः शु
द्धवेषवान् । शुद्धाचारः सुप्रसिद्धः शुचिर्दक्षः सुबुद्धिमान् ॥ आश्रमी ध्या
ननिष्ठश्च मंत्रतंत्रविचक्षणः । निग्रहानुग्रहे शक्तो गुरुरित्यभिधीय
ते ॥ इति गुरुलक्षणम् ॥ शांतो विनीतः शुद्धात्मा श्रद्धावान् धारणा
क्षमः । समर्थश्च कुलीनश्च प्राज्ञः सच्चरितो धनी ॥ एवमादिगुणैर्यु
क्तः शिष्यो भवति नान्यथा ॥ गुरुता शिष्यता वापि तयोर्वत्सरवा
सतः । तथा चोक्तं सारसंग्रहे ॥ सद्गुरुः स्वाश्रितं शिष्यं वर्षमेकं परीक्षये
दिति ॥ तत्रैव ॥ राज्ञि चामात्यजो दोषः पत्नीपापानि भर्त्तरि । तथा शि
ष्यार्जितं पापं गुरुः प्राप्नोति निश्चितं ॥ देव्यागमे शिववाक्यं ॥ गुरुशय्या
सनं यानं पादुकोपानत्पीठकं ॥ स्नानोदकं तथा छायां लंघयेन्न क
दाचन ॥ तत्रैव ॥ गुरोरग्रे विवर्जयेदिति ॥ इति शिष्यलक्षणं ॥ दीक्षा
विनायदेशस्य दुष्टत्वात्स्वपमंत्रं तु सा ॥ पापक्षयं दिव्यभावं साधक

गुरुरत्र घपमजामहे नं नृपरिस्य जोत दीक्षां यालोपस यादि [illegible] जी २ दग्ध ह ल्लोग नर्ध सु किंचिद्धामंत्रसंग्रहे स्वप्रकः प्रे
क्षकः शिष्यो न कार्यः कोहि निबुधैः २

रा॰ चं
२

साध्यनामा
द्यात्म्यसिद्धा
दिक्रमदृश्यते
जयेनचंद्रोसि
ऽः स्यासेय
कोष्ठिकसेयपा
प्रकाशति यो
ष कोपी वंध्या
नको नाशये
द्ध्युम॰ ॥ श्री॰

पंचोर्ध्वाधःपंचतीर्यक्कोष्ठाः षोडशं भवेत् क्रमेणानेन विलिखेद्धंसीं क्षौं तालुमाय का: ॥ श्री॰ १
स्यकरोत्यतः ॥ तत्रापि सिद्धसाध्यादिभेदैः संशोधयेन्मनुं ॥ इंद्र अग्नि रुद्र
नवनेत्रयुगेनदिक्षु ऋतुलक्ष्मषोडशचतुर्दशभौतिकेषु ॥ पाताल पंचद
शवह्निहिमांशुकोष्ठवर्णांल्लिखेल्लिपिभवान् क्रमतः सुधीमान् ॥ ज
न्माद्यक्षरतो वीक्ष्य तत्र मंत्रादिमाक्षरं ॥ चतुर्भिः कोष्ठकैस्त्वेकमिति को
ष्ठचतुष्टये पुनः कोष्ठककोष्ठेषु सव्यतो जन्मभाक्षरात् ॥ सिद्धसाध्यः
सुसिद्धारिक्रमाज्ज्ञेयो विचक्षणैः ॥ सिद्धः सिध्यति कालेन साध्यस्तु जप
होमतः ॥ सुसिद्धो ग्रहमात्रेण रिपुर्मूलनिकृन्तनः ॥ सिद्धसाध्यो बांधवाः
प्रोक्ताः साध्यास्तु सेवकाः स्मृताः ॥ सुसिद्धाः पोषका ज्ञेयाः शत्रवो घातकाः स्मृताः
[redacted] ॥ सिद्धः सिद्धो यथोक्तेन द्विगुणात् सिद्धसाध्यकः ॥ तत्तु
सिद्धस्त्रिगुणात्तत्साध्यारिर्हंति गोत्रजान् ॥ सुसिद्धसिद्धोर्धजपात् तत्सा
ध्यो द्विगुणाधिकात् ॥ तत्सुसिद्धो ग्रहादेव सुसिद्धारिः सुगोत्रहा ॥ अरि
सिद्धः सुतान् हन्याद् अरिसाध्यस्तु कन्यकाः ॥ तत्सु सिद्धस्तु पत्नीघ्नस्त
त्सुसिद्धारिर्हंति बांधवान् साध्यसिद्धो द्विगुणानः साध्यसाध्यो निरर्थकः ॥ श्री॰

राम:
२

धमा३

दरिः हंति साधकं ॥ मातृपितृकृतं नामपह्याप्य भिजनैस्तथा ॥ विरूप्यते स
वैवर्णान्स्वरवर्णौ विभेदतः ॥ तथैव मंत्रबीजानि ततः सोधनमारभेत
विंदुहीविडुकोणे तीय जिह्वांघ्रि संभवान संकृतो ह्यारराज्ञाप्रमधिकाक्षर
मेव च ॥ अपभ्रंशाक्षरं लक्षौ तत्पंकं पंचतुष्कयं ॥ मंत्राक्षरैः समेकैकं नाम
वर्णं विशोधयेत् ॥ व्यंजनैर्व्यंजनान्येव स्वरैः सार्द्धं स्वरांस्तथा ॥ आघमा
धेन संसोध्यं द्वितीयेन द्वितीयकं ॥ मंत्रेवाप्यपवाना मित्रवसमीस्थवि
समायदा ॥ तदा मंत्रं समारभ्य समंजीव
त्प्रयोजयेत् ॥ अघं तपोः सिद्धवर्णो मंत्रेय
स्मिन्वरानने ॥ अचिरेणैव कालेन संभवे
त्सर्वसिद्धिदः साध्यातादिषु तायत्सु अति
कृच्छ्रेण सिध्यति ॥ आदावंते तु सिद्धस्तु
वै कामं विभूतिदः ॥ आदावंते रिपुर्यस्यम

अकषह	उङय	आखदक्ष	उचफ
ओडव	लञम	औटश	लजय
ईघन	ऋजभ	इगघ	ॠछव
अः तस	पेल	अंणघ	पटर

रा॰चं॰
२

वेदाग्न्यः समंत्रकः । स्यनन्नयगतारि र्यो मंत्रो मृत्युसमो मतः । शत्रुर्भवति य
दादौ मध्ये सिद्धस्तदंतके साध्यः । कष्टेन कार्यसिद्धिस्तस्य फलं स्वल्पमेव
भवेत् । अंते यदि भवति रिपुः प्रथमे मध्ये च भवति साध्यगुणो । कार्यवि
लंबितं स्यात्प्रनाशयति सर्वमेवाते । सिद्धसुसिद्धमथवारियुतोंतरि
तं परीक्षयेज्ज यत्नात् । वद्धायामस्य ग्रहलिखितं तं मंत्रं वर्जयेन्मतिमान्
नृसिंहार्क वराहाणां प्रासादप्रणवस्य च । तथैकाक्षरमंत्राणां
सिद्धादि नैव शोधयेत् । स्वप्नलब्धे स्त्रिया दत्ते मालामंत्रे च त्र्यक्षरे त्रिबीजके
वेधकेषु च सर्वेषु सिद्धादीन्नैव शोधयेत् । पिंडे तारे स्वप्नलब्धे षडर्णे
प्रासादे कैत्रेपुरे नारसिंहे मालामायामातृकाराहकालौ वैरादोषः
स्त्रीगायत्रवेदेषु न स्यात् हंसस्यैकाक्षरस्यापि तथा पंचाक्षरस्य च । एक
विंशाद्वि बीजस्य सिद्धादीन्नैव शोधयेत् । तथा एकत्रिपंचसप्ताष्टमैन
वरुद्रषडशके । द्वात्रिंशाक्षरमंत्राणां नशः कापरि गल्पने । गरुडादि

रा॰भ॰
२

घस्रो रेषु वैष्णवे वारुणे नयो ॥ महाकूटेषु मंत्रेषु नैव सिद्धादिशोधनं
एकाक्षरे तथा कूटे मालामंत्रे त्रिवीजके ॥ स्वप्नलब्धे स्त्रिया दत्ते सिद्धा
दीने वृ शोधयेत ॥ एकवीजादिमंत्राणां द्वि त्रिवीजादिमंत्रालाः न
दोष इति ॥ इति सिद्धादिशुद्धिः ॥ स्वकुलान्यकुलं भेदं वक्ष्यामो मंत्रिणा
मथ ॥ अउऋओगजडदवलक्षः पार्थिवाः ॥ आऊऋडोघवऊठधभवशाः वै रु
णाः ॥ इई एव घठथपफरक्षाः आग्नेयाः ॥ आओ ऐ क च ट त प य षा मा
रुताः ॥ लृ लॄ अं अः ङञणनमसहाः नाभसाः ॥ साधकस्यास्याक्षरं पूर्वं मं
त्रस्यापितदक्षरं ॥ यद्येकं भूतदैवत्यं जानीयात्स्वकुलं हि तत् ॥ भौमस्य
वारुणं मित्रमाग्नेयस्यापि मारुतं ॥ मारुतं पार्थिवानां च वैखाग्ने
यस्य चाभसं ॥ नाभसं सर्वमित्रं स्याद्विरुद्धं नैव मीलयेत ॥ इति स्वकुला
न्यकुलभेदः ॥ बालादिभेदोप्यपरो मंत्राणामभिधीयते ॥ आरभ्यैका
क्षरं मंत्रं बाला ग्राषोडशाक्षरात ॥ ततः आ विंशतेः प्रौढा स्ततोन्य

रा॰ सं॰ ४ चा॰ १३ स्यविरामता: ॥ स्वाहांता स्त्री स्वरूपा: स्युर्नमोंताश्च नपुंसका: ॥ हुं फडंता
श्चाग्नेये मंत्रा: पुमांस स्ते प्रकीर्त्तिता: ॥ शक्ता स्ते त्रिविधा मंत्रा वश्यपसांत
भिस्ताके ॥ इति बालादिभेद: ॥ राशिमेलनमाख्यास्येन क्षत्रेषु स्थिताम्
प्यत: ॥ अ आ इ ई मेष: ॥ उ ऊ ऋ ॠ वृष: ॥ ऌ ॡ मिथुन: ॥ ए ऐ कर्कट ॥ ओ औ
सिंह: ॥ अं अ: श ष स ह ळ क्ष कन्या: ॥ कवर्गस्तुला: ॥ चवर्गो वृश्चिक: ॥ टव
र्गो धनु: ॥ तवर्गो मकर: ॥ पवर्ग: कुंभ: ॥ पादयो मीन: ॥ साध्याद्याक्षररा
शिं तं गणयेत्साधकाक्षरात् ॥ एकपंचनववांधवा: स्मृता: ॥ द्वौ च षट्
ट् च दशमा स्तु सेवका वह्निरुद्रमनय स्तु पोषका: ॥ द्वादशाष्ट चतु
र स्तु घातका: ॥ इति राशिमेलनं ॥ अ आ अश्विन्यादि निर्देवगणा: ॥ इ भरणी
मनुष्या: ॥ ई उ ऊ कृत्तिकां राक्षसा ॥ ऋ ॠ ऌ ॡ रोहिणी मनुष्य: ॥ ए मृग रा॰ म॰
शिरदेव: ॥ ऐ आर्द्रा मनुष्य: ॥ ओ औ पुनर्वसु: देव: ॥ क: पुष्यो देव: ॥ खा ४
श्लेषा राक्षस: ॥ घ ङ मघा राक्षस: ॥ च पूर्वा मनुष्य: ॥ छ ज उत्तरा

मनुष्यः ॥ ऋजहहस्तः देवः ॥ टठचित्रा राक्षसः ॥ डस्वाती देवः ॥ ढणो विशा
खा राक्षसः तथदअनुराधा देवः ॥ धज्येष्ठा राक्षसः ॥ नपफमूलं राक्ष
सः ॥ बपूर्वाषाढा मनुष्यः भउत्तराषाढा मानुष्यः ॥ मश्रवणो देवः ॥ यरध
निष्ठा राक्षसः ॥ लशतभिषा राक्षसः ॥ वशपूर्वाभाद्रपदा मर्त्यः ॥ शषस
हः उत्तराभाद्रपदा मर्त्यः ॥ अंअः ळरेवती देवः ॥ प्रादक्षिण्येन गणये
त् साधकाद्याक्षरात्सुधीः ॥ जन्म संपद्विपत्क्षेम प्रत्यरिः साधको वध
मैत्रं परममैत्रं च जन्मादीनि पुनः पुनः ॥ विपद्वधप्रत्यरा राः परित्याज्य
मनीषिभिः ॥ इति नक्षत्रप्रकारः ॥ सुषुप्तबोधकालोऽयं मंत्राणामभि
धीयते ॥ अग्नीषोमात्मका मंत्रा विज्ञेयाः क्रूरसौम्यकाः ॥ कर्मणोर्वै
ह्लिताः तास्तु विपत्प्रायाः समीरिताः ॥ आग्नेयाः मनवः सौम्याः प्रसिद्ध
ह्मताक्षराः ॥ आग्नेयाः सप्तबुध्यंते प्राणे चरिति दक्षिणे ॥ भागेन्नु स्थि
न्स्थिते प्राणे सौम्या बोधं प्रयांति च ॥ नाडीद्वयं गते प्राणे सर्वे बोधं

ता: चं प्रयांतिति प्रयच्छंतिफलंसर्वेयप्रबुद्धामंत्रिणोंसदा ॥ यद्वाप्राणायानयो
५ गाच्छिवशक्त्योस्तुमेलनं ॥ प्रबोधकालोविज्ञेयः स्वापकालस्ततः परः
इतिसुप्तप्रबोधकालः ॥ संपुटिकृत्यमंत्रेणाक्षांतानाद्यान्सबिंदुकान् ॥ १
नश्चसविसर्गान्वान्सकारंकेवलंपठेत् ॥ एवंजप्त्वायदिष्टंश्चक्षु
हः श्रीघ्रसिद्धिदः ॥ अपरोधनशुद्धिश्चकथ्यतेसिद्धिदायीनी ॥ २२ ॥ श्री
नेत्ररविपंचदशर्तुवेदावसुगुणाश्चनवभिर्गुणितांश्चसाध्याना ॥
दिगमानिरिषुश्रुतिगजाग्निमुनीषुवेदषड्ढृशिश्चगुणितानथसा
म्५ धकाराति ॥ नामाक्षरादककडवाद्यशुभंत्रशेषं ज्ञात्वोभयोरधिकशेष
युतंत्वरस्तोस्मात् ॥ अस्यार्थः ॥ २३ ॥ घंके: साध्यारणानिस्वरव्यंजनरूपेण
पृथक्कृत्वानगुणितानकृत्वातथासाधकनामाक्षराणिअपिदि ता: म:
गादिभिरंकैर्गुणयेत् ॥ नामाद्युलादिति स्वरव्यंजनसमुदायात् ५
अकडवादितिवर्गचतुष्टयप्रभिन्नात् अकारादि ॥ अः अंतो

धर्मे
जन्मं धर्मेणा
लब्धं धनं
शत्रु फलम
ऋ: ४

ईउऋॠएऐओऔअंअः। एतद्रूपः अवर्गः। कादिङांतः कवर्गः। टादि
फांतास्तु वर्गः। बादिहांतो ववर्गः। एते एकादशैकादशाक्षरा अक्षला
रो वर्गाः। अस्मादकडवातस्पष्ट ब लिपिर्भागे हते सति। उभयोः साध्य
साधक वर्गयो शेषस्याधिक स्य
स्य अक्षराणि चक्रस्य लाभमन्त्रं दद्यात्। २
तिऋणराशि धनराशी ना श्रुता
त्रे यात्पजे ... त्रम तिव्यायं। स्वरा
शे मंत्रराशिं गरां नीयं विच
क्षरौ। मरणो धर्मकर्मायव्य
पादादशराशये। इति राशिशुद्धि
अन्येपि मन्त्रदोषाः पश्चैयाप्रापातराहुधैः। लिप्यंते मन्त्रसंस्काराः शा
रदातिलकादृश। जननं जीवनं पश्चात्ताडनं बोधनं तथा। अथापि पि

१४	२१	२	१२	१५	६	४	३	८	८	९
अ	इ	उ	ऋ	ऌ	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अः
क	ख	ग	घ	ङ	च	छ	ज	झ	ञ	ट
ठ	ड	ढ	ण	त	थ	द	ध	न	प	फ
ब	भ	म	य	र	ल	व	श	ष	स	ह
१०	१	७	४	८	३	७	५	४	९	३

नत्वतां ऽ नं नद्धइहनं ॥ विलिख्य मंत्रं न [illegible] ४ श्रुटिः

रा. बे.
६५
पर्व
धां ५

कोविमलीकरणाप्यायने पुनः ॥ तर्प्पणं दीपनं गुप्तिर्दशैता मंत्रसंस्क्रि- मंत्राणां वीरि
या ॥ मंत्राणां मातृकामध्यादुद्धारो जननं स्मृतं ॥ प्रणवांतरितान् कृत्वा मं- णां मंत्रतर्पं
त्रवर्णान् जपेत्सुधीः ॥ एतज्जीवनमित्याहुर्मंत्रतंत्रविशारदाः ॥ मंत्रवर्णा- णं तर्पयेत् तां
न्समालिख्य ताडयेच्चंदनांभसा ॥ प्रत्येकं वायुना मंत्री प्रसूनैः करवीर- तर्पणं त्राक्य
जैः ॥ तन्मंत्राक्षरसंख्यातैर्हन्याद्यातेन बोधनं ॥ स्वतंत्रोक्तविधानेन मं- म्र३
त्री मंत्रार्णसंख्यया ॥ अश्वत्थपल्लवैर्मंत्रमभिषिंचेद्विशुद्धये ॥ संचिं-
त्य मनसा मंत्रं ज्योतिर्मंत्रेण निर्दहेत् ॥ मंत्रे मलत्रयं मंत्री विमली-
करणं त्विदं ॥ तारं व्योमाग्निमनुयुग्दंडी ज्योतिर्मनुर्मतः ॥ कुशोद-
केन जप्तेन प्रत्यर्णं प्रोक्षणं मनोः ॥ तेन मंत्रेण विधिवदेतदाप्या- रामः
यनं स्मृतं ॥ तारमायारमायोगो मनोर्दीपनमुच्यते ॥ जप्यमानस्य
मंत्रस्य गोपनं त्वप्रकाशनं ॥ इति मंत्रसंस्कारः ॥ मंत्राहारमथाख्यास्ये ६
मंत्राणां राघवस्य तु ॥ ब्रह्मकल्पादिषु प्रोक्तं साधकानां सुसिद्धिदं
भूर्जपत्रे लिखित्वा तु मंत्रं कृत्वा त्रिकोणं गोरोचनादिभिः ॥ [illegible] ॥ एवमोशानिकोणाभ्यां जाप्यं तेन त्रयो
नयः ॥ नव विद्यामि नास्ति लिखेन्मारकोर्जमान [illegible] वधिः देवीमंत्रसमानां [illegible] जपेच्च चंदनादिभिः

नमःस्वयइदं नेमंत्रनमनंमनइति मंं ५ श्रुटिः

वह्निस्थं शयनं विष्णोरर्धचंद्रविभूषितं । एकाक्षरो मनुः प्रोक्तो मंत्र
राजः सुरद्रुमः । ब्रह्मा मुनिः स्याद्गायत्रं छंदो रामोऽस्य देवता । दीर्घार्घ
दुयु[illegible]जांगानि कुर्याद् ब्रह्मात्मनाम मनोः । सरयूतीरमंदारवेदिकापं
कजासने । श्यामं वीरासनासीनं ज्ञानमुद्रोपशोभितं । वामोरुन्य
रा४ स्ततत्स्तं सीतालक्ष्मसेवितं । अवेक्ष्यमाणमात्मानमात्मन्यमि
ततेजसं । शुद्धस्फटिकसंकाशं केवलं मोक्षकांक्षया । चिंतयन्प
रमात्मानं भानुलक्षं जपेन्मनुं ॥ वह्निर्नारायणो नाद्यो जं छरः
केवलोपि च ॥ द्व्यक्षरो मंत्रराजोयं सर्वाभीष्टफलप्रदः । एकाक्ष
रोक्तमृष्यादि स्याद्बीजेन षडंगकं । तारमायारमानंगवाकस्व
बीजैस्तु षड्विधाः । त्र्यक्षरो मंत्रराजः स्यात्सर्वाभीष्टफलप्रदः । द्व्यक्ष
रस्थं चंद्रभद्रांतो वह्निश्च चतुरक्षरः । ऋष्यादि पूर्ववद्विज्ञेयमेतेषां तु
विचक्षणैः । स्प्रतिष्ठोरमावायुरूं पंचाक्षरो मनुः स्मृतः । विश्वामि

रा॰मं
१
स्र३

ब्रोमनुः प्रोक्तः पंक्तिश्छंदोस्य देवता । रामभद्रो बी[illegible]श क्ती प्रथमा वर्णान
तिक्रमात् । धूमध्यस्व दिनाभ्यं धीयाद्यो विन्यसेन्मनं । षडंगं पूर्ववद्व
द्व्यपंचाशत्सौमित्रि नाशकम म ध्ये वनं कल्पतरोर्मूले पुष्पलतासने ॥
लक्ष्मणेन प्रगुणितमक्ष्णाः कोणे निसायकं । अवेक्ष्यमाणं जा
नक्या कृतव्यजनमीश्वरं । जटाभारलसच्छीर्षं श्यामं मुनिगणा
वृतं । लक्ष्मणेन धृतछत्रमथवा पुष्पकोपरी ॥ दशास्यमथनं शु
स्वस्तसुग्रीवविभीषणरतं । विजयार्थी विशेषेण रावणोलक्षं जपेन्म
नुं । एकाक्षरत्रिवाक्‌श्रीतारान्ना पंचवर्णकः ॥ षडक्षरः षड्विधः
स्याच्चतुर्वर्गफलप्रदः । पंचाशन्मात्रिकावर्णमंत्रस्त्रपेक पर्वकः
म३ लक्ष्मीवाङ्मन्मथादिश्च तारादिः स्यादनेकधा ॥ श्रीमायामन्मथै
केक बीजाद्यंतगतो मनुः ॥ चतुर्वर्णः स एव स्यात्षड्वर्णो वांछित राम: १
प्रदः । स्वाहांतो हुं फडंतो वा नत्यंतो भवेदयं । ब्रह्मास्त्रं मोहनः श

न्ति दक्षिणामूर्त्तिरेव च । अगस्त्यश्री शिवः प्रोक्तो मुनयोत्र क्रमादि
मे । छंदो गायत्र संज्ञं च श्रीरामश्चैव देवता । अथवा कामबीजादे
र्विश्वामित्रो मुनिर्मतः ॥ छंदो देव्यादिगायत्री रामभद्रोस्य देवता
बीजशक्ती यथा पूर्वं षड्वर्णान्विन्यसेत्ततः । ब्रह्मरंध्रे भ्रुवोर्मध्ये हृन्ना
भ्यं [illegible] पादयोः । बीजैः षड्दीर्घयुक्तैर्वा मंत्रार्णैर्वा षडंगकं ॥ ध्या
येत्कल्पतरोर्मूले सुवर्णमयमंडपे । पुष्पकाख्यविमानांतः
सिंहासनपरिच्छदे । पद्मे वसुदले देवमिंद्रनीलसमप्रभं । वी
रासनसमासीनं व्याख्यामुद्रोपशोभितं । वामोरुन्यस्ततद्धस्तं सी
तालक्ष्मणसेवितं । सर्वाभरणसंपन्नं ब्रतुलं संजपेन्मनुं । पु
रश्चरादिमंत्राणां यथा भवाहरिस्मरेत् । रामश्चंद्रभद्रांत
ङेंतो नतियुतो द्विधा ॥ तारादिसहितः सोपि मंत्रस्सच्छाक्षरस्स
तः । ताराद्यंतगतः सोपि नववर्णस्स्यादनेकधा ॥ ताराराम

नालीहिम [illegible] बीजं बिन्दुः संयुतिनः सप्ताक्षरं ३ अर्चि

रा॰चं॰
८
विराट् उ...
लिंगे...

गतो बीजं चरे ... मापाहृद्धा ... पुनश्च ... ति ... मंत्रो यं ... षं वसु प्र ... ऋषिः ... प्रोक्तो गायत्री छंदः ... उच्यते । शिवो ... राम
पहोत्र ... गुणावर्ति ... ता: ति ... माप ... नार ... तो पृ ... धारि ... भे स्नो ... लि ... स ... पाईनमपा

अनुष्टुप्तोक्तो धा स्वैव ह्रितल्पगा । अष्टाविंशोपरामंत्रः अस्या
स्यात्षड् संवृतं । क्लीं जानकीवल्लभाय स्वाहा । जानकीवल्लभं ङे तं वह्नि
जायांतु मादिकं दशाक्षरो यं मंत्रः स्याद्वसिष्ठः स्याद्विः [illegible] ॥ छं
दस्तु देवता रामः सीतायाः शक्तिपरिग्रहः । आद्योवीजं द्विठः शक्तिः क
मेनांगक्रियामता । शिरोललाटभ्रूमध्येतालुकंठेषु हृदये पि । ना
भ्यां गजानुपादेषु दशार्णान्विन्यसेन्मनोः । अयोध्यानगरे रत्न
चित्रे सौवर्णमंडपे । मंदारपुष्पैराबद्धवितानेतोरणांचिते । सिं
हासनसमारूढं पुष्पकोपरि राघवं । रक्षोभिर्हरिभिर्देवैर्दिव्ययाया
नगतैः शुभैः । संस्तूयमानं मुनिभिः प्रह्वैश्च परिसेवितं । सीतालंकृ
तवामांगं लक्ष्मणेनोपशोभितं । श्यामं प्रसन्नवदनं सर्वाभर
णभूषितं । ध्यायेद्वै वं जपेन्मंत्रं वर्णलक्षं विचक्षणः । रामं ङे तं च
तुर्थ्यंतो यं तं श्यात्पादहृदिंदरी ॥ दशाक्षरो यं मंत्रः स्यान्मुनिर्वृत्रलो वि

ल्ने २

...स्नेह एमामि
एमां मोमर्य
श्रीमां सोमाध
नमिनीम वा
शंकुशायनेर्भ
णा धरांध्याये
मिलोवनांभा
पनेवं नर्तोल
क्षं जपेत्त्विमध
एषुतैः विल
...फलैः
...नि लैर्भ
पंकजेहुनेत्
...यमा यांति
द्विपदः सिद्धव
स्व...सिनो: २

रक्ताम शक्ति वाम ... मारसिंह ... लक्ष्मी पाशं कुश ... स्वाहेति ... द्वादशाक्षर बी
जं नमः ... ऋषिः ... [illegible] ... नाम ... [illegible]

राहमृतं । छंदस्तु देवता प्रोक्तो रामो राक्षसमर्दनः । अग्रघो बीजमि
द्धः शक्तिस्तेनैवांगानि पूर्ववत् । वर्णन्यासं तथा ध्यानं पौरश्चर
कं विधिं । दशाक्षरोक्तवत् कुर्यात् पापवाराधरं स्मरेत् । ॐ ह्रं हुं गव
ते रामचंद्र भद्र चंड स्थितो । अर्कारारौ द्विविधाप्यस्य ऋष्यादिः पूर्व
वत्स्मृतः । श्रीपूर्वं जयपूर्वं मध्यस्थं तद्द्विधा राममनामच । त्रयोदशा
र्णो ऋष्यादिः पूर्ववत्सर्वकामदः । पदत्रयं द्विरामेडितं महाततः
पुरस्तात् पदं पश्चाद्धृदंतो व्याशशाक्षरः । विश्वामित्रो मुनिश्छंदो गा
यत्री देवता मनोः । दशास्यदर्पदलनो रामचंद्रः स्मृतीरितः । ता
रं बीजं नतिः शक्तिः षडंगं कल्पयेत्ततः । मूलमंत्र कोशले ... सत्य
संध मनंतरं । ... वर्णांतकनामानं सर्वलोकहितं तथा । ... ध्या
प्रसन्नवदनं चक्षुर्ध्यानमसावुद्दानं ... दिव्यग्राम ... वने मरताम
त कौतुके रम्ये । ... पुष्पाद्यैः ... षडंगमंडिते । निशानमरीप

एवं नैरंतरं ध्यानं
दृष्टो ... [illegible]
... [illegible]
गवने ... [illegible]

... चात्र

रा॰ चं॰
१ स॰२
रामभद्रमहेष्वा
साहंगतिमु
ततः परं

दृढहस्तं स्वेतुपर्यो दिनिस्वनैः । वृत्तं नूतेपरितो जयमंगलभाषिते । प
हीरघुष्टैरीतो शरीरकर्पूरागुरुगंधिते । नानाकुसुमसौरभ्यवाहिगंध
वहांचिते । देवगांधर्वनारीभिर्गायंतीभिरलंकृते । सिंहासनसमारू
ढं पुष्पकोपरि राघवं । सौमित्रिसीतासहितं जटामुकुटशोभितं । चाप
बाणधरं श्यामं सुग्रीवविभीषणौ । हत्वा रावणमायातं कृ
तत्रैलोक्यरक्षणं । रामचंद्रहृदि ध्यायन्नंदशालक्षं जपेन्मनुं । रा
मचंद्रपदं पर्वेसर्वाग्निष्वतितः परं । वीरेनरोत्तमपदं दशार्णस्या
तकमातृनः । ततोरस ततोदंरि पश्चाद्दृपपमेत्रिपं । देवित्रिश
दक्षरो मंत्रो विश्वामित्रो मुनिर्मनोः । छंदोनुष्टुप्देवता च राम
भद्रो बीजकीर्तितः । चतुष्करराववेददिवैखंते रंगकल्पिना । म
धिभाले दृशोः श्रोत्रे गंडयुग्मसनासिके । च्छास्यदोःसंधियुगले

रामः
१

स्तानसन्नाभिमंडले । कघांमेदृयाघ्रपादेसंधिष्वतोन्यसेन्मनोः । पूर्वो
क्तं ध्यानमात्राऽपि त्रिलक्षं नियतं जपेत । पीतं वा चिंतयेद्राममधनो
र्योरामंनुंजपेत । सतारंरामभगवते चतुर्थ्यां रघुनंदनं । रक्षोघ्नवि
शदंतदन्मधुरेतीं वदेततः । पृशल्लवदनं [illegible] वदेदमितेजसे दे.४
वलरामचतुर्थ्यंतो विष्णुरूडे तं नतिस्ततः । प्रोक्तोमालामनुःस
प्तचत्वारिंशद्भिरक्षरैः । मुनीपीतामहःछंदोमवेदगनुष्टुदेवता च्य
रान्पाभिषिक्तो रामश्चबीजशक्तीयथापुरा । शिरस्थानेन न वक्ते
चक्षुमध्येस्विरदयोरपि ॥ श्रोत्रयोर्घ्राणयोश्चैव गंडयोरधयो
रपि । दंतयोरास्यदेशेचदोःपत्संध्यग्रकेषुच । कंठहृदिस्तनद्वं
द्वेपार्श्वयोपृष्टदेशतः । जठरेनाभ्यधिष्ठानेगुह्ये वर्तोनप्रवि
न्यसेत । सपूर्वसप्तदशावहरहृद्रसंख्ये ः । षडंगकं ॥ ध्यानंदशास

रप्रोक्तं लक्षमेकं जपेन्मनुम् ॥ विल्वैः फलैः प्रसूनैश्च पत्रैस्त्रिमधुसं-
युतैः ॥ मधुत्रितययुक्तैर्नृपायसैर्नाघवांबुजैः ॥ होमं दशांशतः
कुर्यात्तथा सर्वत्र तर्पणा ॥ सर्वेषु राममंत्रेषु मंत्रराजः षडक्षरः
एकधा च द्विधा त्रेधा च चतुर्धा पंचधा तथा ॥ षट्सप्तधाष्टधा चै-
व बहुधायं व्यवस्थितः ॥ राममंत्रस्य भेदान्हि शिवो जानाति
तत्त्वतः ॥ रमे सीता चतुर्थ्यंता स्वाहांतोयं षडक्षरः ॥ सीता
मंत्रश्च कथितः स्वतंत्रोगपरोपि च ॥ जनकोस्य ऋषिश्छं-
दो गायत्रं देवता मनोः ॥ सीता भगवती प्रोक्ता श्रीं बीजं शक्ति-
रंसजो ॥ दीर्घस्वरयुताद्येन षडंगानि प्रकल्पयेत् ॥ पूजयेद्देह-
वे पीठे ध्यायेद्राघवसंयुता ॥ द्विवरांभांबुजकरां रामालो-
कनतत्परा ॥ सीता भगवती ध्यायेत्सर्वकामार्थसिद्धये ॥ व

एमवस्यलो
पीठश्रम
र्मिलेशमहं
मजेध गणि:

णो लक्ष्मं जपेन्मंत्रं मिष्टार्थं साधयेत्ततः ॥ मंत्रराजमगस्त्योक्तं लक्ष्म
णास्य प्रतन्यते ॥ रेफपूर्वं समुद्धृत्य सेंदु लक्ष्मणसंयुतं ॥ ङेंतोयं ल
क्ष्मणो मनुः नमसा च समन्वितः ॥ अगस्त्य ऋषिरस्याथ गायत्र
छंद उच्यते ॥ लक्ष्मणो देवता प्रोक्ता लंबीजं शक्तिरस्य हि ॥ नम
स्तु विनियोगो हि पुरुषार्थचतुष्टये ॥ दीर्घभाजा स्वबीजेन षडं
गानि प्रकल्पयेत ॥ द्विभुजं स्वर्णरुचिरं तनुं पद्मनिभेक्षणं ॥ ध
नुर्बाणकरं रामसेवासंसक्तमानसं ॥ पूजां पीवैष्णवे पीठे सं
गावर्णविवर्जिते ॥ सप्तलक्षं पुरश्चर्यां ततः सिद्धस्तु साधयेत ॥
भरतस्यैवमेवस्यात्छत्रुघ्नस्याप्ययं विधिः ॥ अंगत्वेनादितापहे
ते प्राधान्येनापि सत्तमाः ॥ आदौ वाप्यंततो वापि पूजायांतोघ
वस्यतु ॥ एतेषामपि कर्तव्या भक्तिमद्भिः फलेप्सुभिः ॥ प्राधान्येन

रा॰चं पश्चात्केन ब्रह्मंगत्वे रामपीठके। लक्ष्मणोस्तु सदा पूज्यः प्राधान्येनै
११ व नित्यशः। यथा रामस्य पूजा स्यात्तथा ऽप्यस्यापि नित्यशः। सा
फल्यं रामपूजायाः यदीच्छेन्त्वीयतव्रतः। तेन यत्नेन कर्त्तव्या
लक्ष्मणस्यापि विस्तरात्॥ श्रीराममंत्रभेदास्तु बहवः संति
वै मने। तत्साधकैः सदा कार्या सौमित्रेरपि नित्यशः॥ अष्टो
त्तरसहस्रं वा शतं वा सुसमाहितः। लक्ष्मणस्य मनुं जप्यो म
मक्षुभिरतंद्रितैः॥ अजप्त्वा लक्ष्मणमनुं राममंत्रं जपंति ये। त
ज्जपस्य फलं नैव प्राप्नुवंति कुशला अपि। अरिमित्रविवेको
पि नैव कार्यो भवेदिह। यो जपेल्लक्ष्मणमनुं नित्यमेकान्तसं राम॰
स्थितः। मुच्यते सर्वपापेभ्यः सकामानश्नुते खिलान्। पूर्वो ११
गायैव मंत्रोयमुद्दिष्टो हिंसादिरोगा। अर्जुनस्य पुरा सम्यगे

तेनैव धनंजयः । दिशो विजित्य सकलाः सकुरूनेकएव हि । ध्व
तिष्ठतो धराराज्ये येतके राज्यपुजनमे । जयप्रधानो मंत्रो यं राज्य
प्राप्त्यैकसाधनः । योजपेन्नियतो मंत्रं लक्षमेकं समाहितः । सो
विराद्देवराज्यत्वं प्राप्नोत्येव न संशयः । अभिषिक्तमथो ध्या
यं ध्यायेद्धाममन्वधीः पंचायुतमिमं जप्त्वा नष्टराज्यमवाप्नु
त । नागपाशविनिर्मुक्तं ध्यायेद्दकांतमास्थितः । अच्युतं च ज
पन्मुक्तो निगडाघैस्तदेव हि । अंजनीयसमानीतोऽश्वोयं व
धीभिर्गतव्यथम् । ध्यायेदच्युतजाप्येन अयमत्तुं जाप्येन लं
इंद्रजित्सारारूतारं ध्यायेन्नवैव समाहितः । दुर्जयं चापि वि
गान जयेद्दरिकुलं वहुः । अर्पनावापानासाग्रछेदनोघृक्तमा
नसं । ध्यायन्सहस्रजापेन प्रहृतादिकान्जपेत । तमपादा

रा:चं ज्मसेवार्घ्यंकृतहारमपस्मारं । तजपन्नपु । तमैकांतेमौहारोगान
१२ वहून्नपि । क्षयापस्मारकुष्ठादिनाशयेत्पैवतत्क्षरागात । त्रिमा
संनियताहारोजपन्सप्तसहस्रकं । दिने दिने विधानेन पञ्जप
12 हिजितेंद्रियः । अष्टोत्तरशतैः पुष्पैर्निश्छिद्रैः शतपत्रकैः । पाप
शमर्करोपेतं नैवेद्यं विधिवन्मुने । घनसारसमायुक्तं चंदनेन
वलिप्य च । देवादेशानुनित्यं च संपूज्यैव द्विजोत्तमैः ॥ कुष्ठ
रोगात्प्रमुच्येत दुश्चिकित्स्यादनेकशः ॥ लगोष्ठजावरुवि
धामंडलादिप्रभेदतः ॥ तत्सर्वं नाशमाप्नोति दुश्चिकित्स्यापि ७२
पिक्षरागात । एकांते निरताहारः षण्मासान्विजितेंद्रियः ॥ जप रामः
न्नेवंविधानेन क्षयरोगात्प्रमुच्यते । माषापूपान्ननैवेद्यैर्ज १२
पन्मंत्रं समाहितः । वातरोगात्प्रमुच्येत बहुभेदादपिक्षरागात

अभिमंत्र्य जलं नित्यं मंत्रेण त्रि: समाहित: । पीत्वा संध्यासु भक्त्या
वै मुच्यते सर्वरोगत: । दारिद्र्यं नाशयित्वा तु श्रियमाप्नोति स
व्रत: । विषादिदोषसंस्पर्शा न भवेयु: कदाचन । प्रक्षाल्यैवं प्र
तिदिने मुखं भक्त्या समाहित: ॥ मुखनेत्रादिसंभूतान् जयेद्रो
गान्सदा कृतो नर: ॥ पीत्वाभिमंत्रितजलं कुक्षिरोगान् जयेद्ध
हन । देवस्य प्रतिमादानं कृत्वा भक्त्या विधानत: ॥ सर्वेभ्यो
व्याधिरोगेभ्यो मुच्यते नात्र संशय: ॥ कन्यार्थे चोर्मिलापारि
ग्रहतो सत्कृमानसं । ध्यायं लक्षं मनं जप्त्वा कुल्वा लाजैर्दशां
शकं । इप्सितां प्राप्नुयात् कन्यां शीघ्रमेव तपोधन: ॥ दीक्षितं जं ।
भराणात्वात्राणां मंत्रैश्च नियतव्रत: । संस्मरन् विधिवन्नित्यं मास
त्रयमनन्यधी: ॥ प्रजापुरस्सरस्सप्तसहस्रं विजितेन्द्रिय: ॥ जपन्नी

रा॰ च॰ खिलविघानां तल्लब्धोभवति ध्रुवं । विश्वामित्रकृतवरे कृताद्भुत
१२ पराक्रमः ॥ ध्यायन्नयुतजाप्येन भयेभ्यो मुच्यते चिरात् । संध्यांचो
पास्य विधिवन्मलमंत्रैरामंत्रवित् । त्रिकालं नियतो भक्त्या कृ
तनित्यविधिः स्वयं । दीक्षायुतो यथान्यायं गुर्वनुज्ञापुरस्सरं । मु
च्यते सर्वपापेभ्यो याति विष्णोः परं पदं । ऐहिकानन्तपेक्ष्यैव नि
ष्कामो योर्चयेद्धरिं । दीक्षां प्राप्य विधानेन गुरोर्विगतकल्म
षान् । स्वाचारनिरतान्संतांतान्गरुस्याहिजितेंद्रियात् । त
दनुज्ञानुसारेण परश्चर्यां यथाविधि । ससर्वान्दुरापपापौघा
न्दग्ध्वा निर्मलमानसः । पुनरावृत्तिरहितशाश्वतपदमा राम॰
प्नुयात् । सकामो वांछितं लब्ध्वा भुक्त्वा भोगान्मनोहरात् । जा १२
तिस्मरश्चिरं भूत्वा याति विष्णोः परं पदं । यथा श्रीराममंत्रा

णां प्रयोगकृः पापसंभवः । तथा नो लक्ष्मरामनोः किं तु याति परं
पदं । केचिन्मुक्तिमर्थमेवास्य केचिदैहिकसाधनाः भक्तिमुक्तिप्र
दश्चायं मे को विज्ञायते परम् । आञ्जनेय मम त्वं वश्ये भक्तिमुक्ति
कसाधनं । नमो भगवते आञ्जनेयाय महाबलाय स्वाहा
प्रकाशितः शंकरेण लोकानां हितकाम्यया । भूतप्रेतपिशा
चादिडाकिनीब्रह्मराक्षसाः । दृष्ट्वा च प्रपलायंते मंत्रानुष्ठान
१२५ तत्परं । प्रधानं भागभूतोयं मंत्रराजो ह्यनुत्तमः । पूर्वं नमः पदं
चोक्त्वा ततो भगवते पदं । आञ्जनेयपदं ङें तं महाबलपदं त
था । वह्निजायांततः एवं स्यान्मंत्रो ह्यनुत्तमः परः । सर्वसिद्धिकरः
प्रोक्तो मंत्रश्चाष्टादशाक्षरः । मालोब्ज्योपरमंत्रापि मालतेः
सर्वसिद्धिदः ॥ प्ररावं पूर्वमुच्चार्य नमो भगवते पदं । ङें तं प्रक

रा॰ चं
१४

पदं
ढसंपुत्रं पराक्रमं तथा । तथाक्रांतपदोयेतं दिग्मंडलमुदीरयेत
त । यशोवितानधवलीकृतजगत्त्रितयाय वज्रदेह चतुर्थ्यांच
हृद्धावृतारपदं तथा । संबुध्यांतपदं लंकापुरीदहनमीरयेत
उदधिलंघनं चापि दशग्रीवकृतांतक: । सीताश्वासनेपद
मंजनीगर्भसंभव: श्रीरामलक्ष्मणानंदकारिन्वा कपि तिथ
सैन्यप्राकार सुग्रीवधाररापद पर्वतोत्पाटनं तथा । बाल
ब्रह्मचारिन्निति गंभीरशब्दपदं तथा । सर्वग्रहविशेषनसर्व
ज्वरपदं तथा । डाकिनीध्वंसनपदं ततस्तारमुदीरयेत् । मा
श्रीहि३ याशत्रुपमन्त्रार्थ [illegible] दततः । सर्वविघ्नहरंवलंक्षो राम:
भयं वैविसर्वकार्यानि चतथा । साधयेति ह्रिह्र ब्रूरत हुंफट् १४
स्वाहेतिमंत्रोयंमालामखा: सर्वकामधुक । ॐनमोभगवते

कटक्रमाय क्रांतदिङ्मंडलाय यशोवितानधवलीकृतजगत्त्रि
तयाय वज्रदेहाय रुद्रावताराय लंकादहन उदधिउलंघन
दशग्रीवकृतांतक सीताश्वासन अंजनीगर्भसंभव । श्रीरा
मलक्ष्मणानंदकारिकाय सैन्यप्राकार सुग्रीवधारराप
र्वतोत्पाटन वालब्रह्मचारि रिता गंभीरशब्द शर्वऽग्रह विना
शन सर्वज्वरडाकिनीध्वंसन । ॐ ह्रीं हा २ अस्मान्पाहि सर्वं
विषं हर २ वलं क्षोभय २ सर्वकार्याणि साधय २ हुं फट् स्वा
हा । ऋषिरीश्वरे [illegible] वस्यादनुष्टुप्छंद उच्यते । हनुमान्देवता
प्रोक्ता हुं बीजं शक्तिरं तथा ज्ञा । कीलकं हा त्रयं प्रोक्तं वेदकं तु
हसौ पुनः । हनुमत्प्रीणनं चैव फलमाद्यमुदीरितं ॥ नमो भ
गवते चांजनेयायांगुष्ठयोन्यसेत ॥ रुद्रमूर्त्तयेत्येवं तर्जं

रा॰ च॰
१५ पि॰३

नीभ्यां मनंतरं । वायुसुताय्या पितथाम ध्यमाभ्यां मयि स्फुटं । अष्ठमि
गर्भाय चतथानामिकाभ्यां तु विन्यसेत । रामदूताय च पुनः कनि
ष्ठाभ्यां च क्षराः । ब्रह्मास्त्र निवारणाय च चैवं मंत्र समीरितः । एवं
षडंगं च मनेकृत्वा ध्यायेदनन्यधीः । स्फटिकाभं स्वर्णकांतिं द्वि
भुजं च कृतांजलिं । कुंडलद्वयसंशोभिमुखांभोजं मरुं भजे । अ
युतं तु पुरश्चर्या रामस्याग्रे शिवस्य वा । पजातु वै स्मवे पीठे
वैवा विदधीत वै । अष्टावृत्तिभिर्विना नित्यं न कार्यो विजितेंद्रि
यः । क्षुद्ररोगनिवृत्यर्थं मयोत्तरशतं मनेः । जप्त्वा त्रिदिनमे
कांतेतथ्यामुच्यते तत्क्षणात । क्षुद्रभूतग्रशांत्यर्थं सतमष्टो
त्तरं पुनः । दिनत्रयमयोजप्त्वा भूतानां मुच्यते भयात । भूतप्रे
त पिसाचादि शांतये चोत्तरशतं । जप्त्वैवं तमुद्यानत्कोमवे

रा॰म॰
१५

देवनसंशयः। महारोगादिशांत्यर्थमष्टोत्तरसहस्रकं। जप्त्वात
स्मात्प्रमुच्येत निश्चितं नियताशनः॥ जयाभिकांक्षिराराज्ञो
नास्मादन्यत्र विद्यते। ध्यायेद्दाससहतारमयुतं नियताशनः
अपन्त्रियमवाप्नोवजपेद्दुर्जयमप्यरिं। संधानायतु सुग्रीवं
संधातारं स्मरन्नपि। ग्प्रयुनैवबलिनासंधिमथात्मसंशयं
लंकायां दाहकं ध्यायन्जपन्नयुतमंजसा। शत्रुराष्ट्रंदहे
देवदुग्धाब्धिमपिचानघ। जयपार्थीरिपुसंधानामस्मादन्य
न्नविद्यते। यस्तु गेहे हनूमंतं सर्वदैवप्रपूजयेत्। तं वंदे त्रैस
मंत्रेरातस्यलक्ष्मीरचंचला। दीर्घमायुर्लभेद्देवसर्वतोवि
जयीभवेत्। मायादिमंतसंक्षोभं तद्देहेनैवजायते। शत्रवः
सर्वदामित्रभावेनैवासतेसदा॥ शिवावैस्मवानां चयस्द्रुम

श्रीरामा

रा॰च॰
१६

त्रपदर्शितां ॥ नान्यत्स्ताधनमस्त्येव मंत्रादस्माद्धनूमतः ॥ चौरव्या
घ्रादिभीतानां भयमेव परापरोः ॥ परायहतराज्यानां धर्षि
तानां परैः पुनः ॥ सन्नाहभाजां युद्धेषु हस्थानां परिसैनिकैः ॥ पा
त्राकाले हनुमंतं स्मरन्नस्तु खेकाकुलत ॥ निर्गच्छति स वेगेन
इच्छार्थमभिगच्छति ॥ स्वाप[illegible] काले स्मरन्नित्यं चौरभता
दिकाद्भयात ॥ ॐ हयं वासुदेवाद्यं हनुमंतपदं तथा ॥ पुरी
तिपकेलितपदं धगेतिधगितेतिच ॥ त्र्याधुरापैकुडाहेतिसंघः
प्रत्ययकारकः ॥ जय वासुदेव हनुमान पुरीपकेलित धग
धगित त्र्याधुरापकुडाह ॥ चतुर्विंसाक्षरो मंत्रोह्ययं वैलोक्यहरो
गनुत ॥ नागवल्लिदलं चैव कमच्छ प्रगृंलितं शुभं ॥ वैशाखे
सकलस्थाप्य च क्रमत्स्नीहोदरोपरि ॥ सप्त्तारात्रापापलायनोवै

रा॰मः
१६

ल्पे वधर्यर्च्छिं प्रतापयेत । मंत्रेणानेनाभिमंत्र्य सप्तवारं तथाकुन-
तथ्याभिमंत्र्य पेदेवं सप्तभिर्ज्ज्व विचछरा: । स्फोटज्वरो भवेल्लू-
हो भस्मभंतोनसंशय: । कर्पूरराघ्रघ्र गंधेन पिंछाकारे पटे लि-
खेत । कोकिलास्पले खिन्याहरूपं हनुमतो मनुं । तद्दछदाद
शार्णंतु मंत्रमध्येभिधायरे ॥ मधिवेहन तेनवत्रैलोकंज-
पतिध्रुवं । पताहासेनाजयेछायापताकायांसमालिखेत
जप्ताप चंद्रसूर्यग्रहेष्वोंमात्रिकामोक्षणो विधि: । होमयेत्र दशां
सेनतिलसर्षपकादिभि: । युद्धकाले पताकां तां गजस्यो-
परिसंक्षिप्तां । दर्शयेत्परसैन्यस्य तद्भंग: स्यात्तु निश्चि-
त । मालामंत्रंजपेघस्तु हनमंतस्मरन्नरो । वज्रांगोजाय-
ते युद्धे हनुमत्समविक्रम: । अपरस्यापवक्ष्यामि सर्वसि-

रा॰चं
१८

त्रिपुरदीपिकां । स्तंभनीं सर्वसैन्यानां भूतानामिव शांकरी । रो
चनां कुंकुमाभ्यां च भूर्जपत्रे सुशोभने । सुवर्णमयलेखिन्यां
यंत्रमष्टदलं लिखेत् । साध्यनाम च तन्मध्ये मूलमंत्रं दला
ष्टके । मालामंत्रं च तद्बाह्ये त्रिधा ह्रींकारवेष्टितं । वेष्ट्य यंत्रं त्रि
लोहेन कटिबाहुशिरस्थितम् । धारयेद्य[illegible] मारक्षां विघ्नस्त
स्य न जायते । रणे राजकुले द्यूते व्यवहारे पराभवे । शत्रू
णां क्रमते तस्य वज्रदेहो महाबलः । उपसर्गादिदोषाश्च वि
षं स्थावरजंगमं । न भयं विद्यते तस्य स्त्रीराणां वातीव्रवह्नि
भः । तस्य पीडां न कुर्वंति ग्रहाश्चैव उपग्रहाः । जले [illegible] भयं
नास्ति व्याघ्रात्तस्करजं तथा । ज्वराः सर्वे विनश्यंति त्र्याहि
काद्या महाबलाः । अर्शजादीन्महारोगान्यंत्रराजप्रभा

राम:
१८

वत: ॥ तारं हकारोग्निसमः षट् दीर्घस्वविंदुमान् । प्रणवांतो
द्व्याक्षरकः मूलमंत्र उदाहृतः ॥ ताराद्यं वज्रकायेति वज्रतुंडे
चो ति[illegible]हरेत । कपिलपिंगलं प्रोक्त ऊर्ध्वकेश महाबलः । रक्त
त्रदि मुखे[illegible] जिह्व महारौद्रपदं ततः । दंष्ट्रोत्कटे[illegible]हह करा
लिने वद्दृत्तः । महादृढप्रहारि च लंकेश्वर वधाय तु । महा
सेतु बंधपदं महाशैल प्रवाह च । गगनचर एह्येहि भग
वन् महापदं । बलः पराक्रमं पदं भैरवाज्ञापयेति च । ए
ह्येहि महारौद्रदीर्घपुच्छेन वेष्टय । वैरिणां भंजय पदं हि
त्रकरुपकडं तकं ॥ पंचविंशा[illegible]धिकः प्रोक्तो मंत्रः शताक्षरः राजः ३
मालारव्यो पञ्जरादिनां तेषां रणां मंतकः स्मृतः । इति राममं
त्रोद्धारः ॥ गतोशादि चतुर्णां तु रामांगत्वं प्रतीयते । सर्वस्वा

गः चं

१८

शाहिविग्रहस्तु गविश्वाश्रिम कुशाशिशिगस्तुवि कुगस्यांतरे सूक्तः क्रमः पंचरूवन्हि तः ४

स्तुवंतीती सामान्यो श्रुतिचोदनात । मंत्रराजो गणता सर्वमंत्राणां
श्रुतिसंचिता ज्ञेया साक्षादनुकापि परं ब्रह्म विनिग्रहात् ॥ त
स्याग्नेय गणेशाने सर्पने ऋतु कोणके । वायव्यां त्रिविकं देव
मीशाने [illegible] विकायजेत । ते यांलवेनेक मंत्राः स्युज्ञेया ग्रंथांतराद्
धेः । संक्षेपेरोरु कथ्यंते ग्रंथ विस्तर भीतितः ॥ तार श्री शक्ति स्म
रभूखा वीर्यं गणपतिं वेदेडे । तं वुरांते वरदं सर्ववशं जनं च मे
वशं चेति वदेत्पश्चाद्दा [illegible] यत्पग्निवल्लभा ॥ ग्रुवं विशत्यक्ष
रोयं महागणपतेर्मनु ॥ गणको स्य ऋषिश्छंदो गायत्री ति
वृद्‌न्विता । महागणपति प्रोक्तो देवो भुवन वंदितः ॥ आद्यं
वीजं तं गा शक्तिः श्रीमुखं सद्दपे स्मरः । सर्वाभीष्ट फलप्राप्ति
विनियोगो त्र कीर्तितः । तारा द्याद्विवीजेन दीर्घभाजांग

गणेशा एवमव्यक्षेनत्र सूर्य्यं क्रमाभ्दवेत ॥

ग्रंथ ४ / ७४

स्वक्ष्यानहिता देवाः कुत्वेशो कमपप्रद्धः महेश्वपूर्णा गलिंदस्य गणेशार्ध र्धनं भवेत

गणे: १८

कल्पना । बीजापूरगदेक्षुकार्मुकरुजाचक्राब्जपाशोत्पलव्रीह्यग्र
स्वविशाणरत्नकलशैर्नहस्तैर्वहंतंभजे । हस्तीन्द्राननमिन्दुचूडम
रुणच्छायंत्रिनेत्रंरसादाश्लिष्टंप्रिययासपद्मकरयास्वांक
स्थयासंततम् । अशेषविल्वसमितश्चरमारमेशौतद्दक्षिणो
वटजुषौगिरिजावृषांकौपश्चाच्चपिप्पलजुषौरतिपुष्पवा
णौसव्येप्रियंगुसमितश्चमहीवराहौ । सव्यापसव्यभागत
स्यविघ्नौयाचशंखपद्मनिधीः । मौक्तिकमालिकाभौवर्षतो
धारयाधनानिसदा । निजपुष्करधृतकलशात्मालामु
क्तापवालवर्षैरता । अविरतधाराविकिरन्नभितःसाधक
समग्रसंपत्त्यै ॥ तारंघृणिःसर्वमादित्योमितिवोद्धरेत । इत्य
वाष्टाक्षरःसर्वमन्त्रोयंसमुदीरितः । भार्गवोस्यऋषिश्छन्दो

५६२

रा॰ चं गायत्रं देवता मनोः अघोरादित्यो मुनिभिः प्रोक्तो दृष्टादृष्टफलप्रदः
षडङ्गमन्त्राः । प्रदर्शयते सत्यायदर्पं पुनः । वृत्तेरोच शिरः प्रोक्तं
१९ चं३ विघ्नं चैव शिखामता । हृदयं वर्म निर्दिष्टं मगनये नेत्रमीरितं । श्री
वीयास्त्रं च विज्ञेयमिति स्याद्दशकल्पना । रक्ताब्जयुग्माभपद्
नहस्तं केयूरभूषांगदकुंडलाढ्यम् । मालिकामौलिं दिनना
थमीडे वंधककांतिविमलं त्रिनेत्रं ॥ शांतोनुग्रहसंयुक्तो वि
दुम्बितमस्तकः । प्रासादब्योममनुः प्रोक्तो भक्तानां सुरपादपः
ऋषिस्याद्वामदेवोस्य पंक्तिश्छंदः समीरितः । सदाशिवो देवता
चाहं बीजं शक्तिरौं स्मृता । दीर्घस्वरयुतामलबीजेन स्यात्ष
डंगकं । मुक्तापीतपयोदमौक्तिकजपावर्णैर्मुखैः पंचभिस्त्र्य रामः
क्षैरंचितमीशमीन्दुमुकुटं पूर्णेन्दुकोटिप्रभम् । शूलं टंककृपा १९

शारदातिलके मायाहृद्भगवसंते माहेश्वरीपदं वदेत् अन्नपूर्णे देवता ह्रीं बीजं स्वाहा शक्तिः अन्नपूर्णाप्रीं

रां वज्रदहनं नागेंद्रघंटांकुशान्यो शंभीतिवरान्दधानममिता
कल्पोज्वलं चिंतयेत् । ललन्ज्ञुलीशोग्निमारूढो वाम नेत्रा
र्द्धचंद्रवान् । भुवनेशीशिमाख्याता भक्तिमत्रैकसाधनं । ऋषि
शक्तिर्भवे छंदो गायत्री देवता मनोः । हं बीजं मीश पाक्तिरस्य
च्छार्थे विनियोजयेत् । उद्यदादित्यसंकाशामंकुशाभयवर
रान् । पुस्तकं पाशषट्कोचदधंतीं जगदंबिकां । इत्यंगदेवता
मंत्रोद्धारः । अगस्तोक्तं च माहात्म्यप्राधान्ये कारणं महत्
वक्ष्ये श्रीमंत्रराजस्य श्रुत्वा यद्याति सद्गतिं । सर्वेषु मंत्रवर्गे
षु श्रेष्ठं वैष्णवमुच्यते । गाणापत्येषु शैवेषु शाक्तसौरेषु भि
द्धमः । वैष्णवेष्वपि सर्वेषु राममंत्राः फलाधिकाः ॥ गाणप
त्यादिमंत्रेषु कोटिकोटिगुणाधिकाः ॥ विनैव दीक्षां विप्रेंद्र

मितियोगः हां हीं हूं हैं हौं हः इति षडङ्गः उद्दनाद्य विलोलांभट्टव अन पर्नामवकां
मां अन्नदानेनिरतोभावेदुखपरिचित्रकलाएवंध्याशछ्लानरशतं जपेत् पुरश्चरणं १६०००

इति भगवन्मंत्रः प्र ६ शाक्तः स्यश्री अन्नपूर्णामंत्रस्य ब्रह्मा ऋषिः गायत्री छंदः अन्नपूर्णा देवता ह्रीं बीजं स्वाहा शक्तिः अन्नपूर्णाप्रीत्यर्थे जपे वि

स्वर्गोस्ति ये सुरापानं गुरुतल्प समानि च ६ औ

रा॰ चं॰ २० पुरश्चर्याविनैवहि विनैवन्यासविधिनाजपमात्रेणसिद्धिदः
मंत्रस्तेषु प्रयत्नायासफलदोयं षडक्षरः। षडक्षरोयं मंत्रस्तु स
र्वाघौघनिवारणः। मंत्रराज इति प्रोक्तः सर्वेषामुत्तमोत्तमः। दि
नं दिनं च दुरितं पक्षमासर्तुवर्षजम्। सर्वं दहति निःशेषं तूला
चलमिवानलः। ब्रह्महत्यासहस्राणि ज्ञानाज्ञानकृतानि च
कोटिकोटिसहस्राणि उपपातकजान्यपि। सर्वाण्यपि प्रण
श्यन्ति राममंत्रानुकीर्त्तनात्। इत्यादि तथा च श्रुतिः। ॐ य एतत्ता
रकं ब्रह्मरूपो नित्यमधीते स पाप्मानं तरति। स मृत्युं तरति स
भ्रूणहत्यां तरति स वीरहत्यां तरति स वीरहत्यां तरति सर्वह
त्यां तरति स संसारं तरति। सो विमुक्तात्मा श्रितो भवति सोमृत
त्वं गच्छतीति। अनेन शब्दशो मंत्रोराजस्यापि न विद्यते। अनेनना राम॰ २०

राधितोरामः। प्रसीदत्वेव सत्वरं। सामान्येनैव सर्वेषां मंत्राणां राघ
वस्यतु। अनुष्ठान विधिर्ज्ञेयः विसेषांस्तत्रतत्रवै। इति श्रीराममंत्र
माहात्म्यं। श्रीराममंत्रराजस्य सम्यगर्थोभिधीयते। संहितोनि
ष्कलः सर्वकार्याणि सिद्धिदः। रकारोवह्निवचनः प्रकाशेपर्यव
स्यति सच्चिदानंदरूपोस्य परमात्मार्थउच्यते। व्यंजनं निष्क
लं ब्रह्म प्राणोमायेतिचस्वरः। व्यंजन स्वरसंयोगो विधितत्प्रा
णयोजनं। रेफोज्योतिर्मयंतस्मात्कृतमाकारयोजनं। मकारा
भ्युदयार्थत्वात्सामायेतिचकीर्त्यते। अयमेवात मत्स्यकाका
रमेकाक्षरोमनुः। सोयंबीजंस्वकेतस्मात्समायंब्रह्मउच्यते
सबिंदुः सोपिपुरुषः शिवसूर्येन्दुरूपवान्। ज्योतिस्तस्यशिखा
रूपंनादः सप्रकृतिः प्र तम श्रेतोसमायावूह्मराज्ञतः। बिंदुना

मं.ना.प्रकृति;

रा॰ चं॰ २१

21

स्यः प्राकृतश्च महद्रुमः तथैव राम बीजस्थं जगदेतच्चराचरम्
दात्मकं बीजं वह्निः सोमकलात्मताः । अग्निर्वो मात्मकं विश्वं राम
बीजे प्रतिष्ठितं । यथैव वटबीजस्थं जगदेतच्चराचरं । इति श्रुतिः
इति बीजार्थः । अक्षरार्थोऽधुनास्यैव विशदीक्रियते मनोः बीजोक्ति
मुभयात्मत्वं रामनाम्नो निदृश्यते । बीजं माया विनिर्मुक्तं परब्र
ह्मेति कीर्त्यते । मुक्तिः साधकानां तन्मकारो मुक्तिदो मतः । सारूप्यं
दातारो मोमुक्तिर्मुक्तिफलप्रदः । आद्यो रातत्पदार्थः स्यान्मकारस्त्वं
पदार्थवान् । तयोः संयोजनमसीत्यात्मतत्त्वविदो विदुः । तत्त्व
मस्यादिवाक्यं तु केवलं मुक्तिदं यतः । भुक्तिमुक्तिप्रदं चैतदस्मा
दप्यतिरिच्यते । रमन्ते योगिनो नित्यं यद्दारमयूतिसकान् नि
गुरौ सच्चिदानन्दसगुरौ चेति कीर्त्यते । जीववाचि नमो रामवा
त्मारामेति गीयते । तदात्मिका च तुर्थी च तथा मान्मयेतिक

राम: २१

स्या

ध्यते । मंत्रोयं वाचको रामो वाच्यः योगः एतयोः । फलदश्चैव सर्वेषां
साधकानां न संशयः । यथा नामी वाचकेन नाम्ना योभिमुखी भवे
त् । तथा बीजात्मको मंत्रो मंत्रितोभिमुखो भवेत् । चिन्मयस्या
द्वितीयस्य निष्कलस्याशरीरिणः । उपासकानां कार्यार्थं ब्रह्म
णो रूपकल्पना । रूपस्थानां देवतानां पुंस्त्र्यंगादि कल्पना ।
मननात्त्राणतो नाम्ना मंत्रो मंत्रितोः कल्पसूत्रः । मूलत्वात्सर्वमंत्रा
णां मूलाधारस्य मुख्यवान् । मूलस्वरूपमंत्रत्वान्मूलमंत्र इति स्मृत
सप्तकोटिमहामंत्राउपमंत्राश्च तादृशाः । वर्णामात्रा स्वराः सर्वे मू
लमंत्रात्समुत्थिताः । तेनाधीतं श्रुतं तेन तेन सर्वमनुष्ठितं । मूल
मंत्रं विजानाति यो विद्वान् गुरुदर्शितं । मूलविज्ञानमात्रे राजी
वन्मुक्तो भवेन्नरः । आरामादिकमैश्वर्यमचिराद्देवजायते ॥

रा: चं
२२
22

इति श्रीराममंत्रराजार्थः मनुष्वेतेषु सर्वेषामधिकारोऽस्ति देहिनां
मुमुक्षूणां विरक्तानां तथा चाश्रमिणां सदा रामो ध्येयः प्रणव
वाच्यतीनां तु विशेषतः स्थूलकल्वात्तारकलं मंत्रराजस्य पत्सु
टभिायार्द्धं किं तारयती [illegible] मार्द्ध मात्रा विंदुश्चनादो वर्णाविकं
मेरोषट् तारकं चात्तारकं ततः स्थूलक्रमश्च वधार्यते अथ हैनं
भारद्वाजः पप्रच्छ याज्ञवल्क्यं किं तारकं किं तारयतीति स होवाच
याज्ञवल्क्यः तारं दीर्घानलं विंदुपूर्वकं दीर्घानलं पुनः रामा
यनमः चंद्राय नमः भद्राय नमः इत्येतत् दुःखाल्मकाः सच्चिदा
नंदाख्या इत्युपासितव्यं अकारः प्रथमाक्षरो भवति उको
रो द्वितीयाक्षरो भवति मकारस्तृतीयाक्षरो भवति अर्द्धमात्रा
श्चतुर्थाक्षरो भवति विंदुः पंचमाक्षरो भवति नादः षष्ठाक्षरो भ

राम:
२२

वति। तारकत्वात्तारको भवति। तदेव तारकं ब्रह्म त्वं विद्धीति
श्रुतिः। रामेति परमं जप्यं तारं ब्रह्मसंज्ञितं तथा च राम रामे
ति वै तत्तारमुच्यते। इत्याद्याः श्रुतयः संति स्मृतयश्च सहस्र
शः। एतदेवाविमुक्ते श्रीरुद्रः कृपयातिष्ठय मुमुक्षूणामीतो
कस्मिंकामसैदिकनिवासिनः। अहं दिशामीतमंत्रं तारकं
ब्रह्मसंज्ञितं। ब्रह्म। त्वं ज्ञानकौनाथ इति पाद्मे शिवोक्तिः। रुद्र(त)
तारकं ब्रह्म व्याचष्टे निश्रुतेरपि। सर्वेषामधिकारो हि ज्ञातव्यो
हि ४ देशिकोत्तमैः। अत्र गृस्थितासंतायां तु एतदेवोपपादितं। शुचिव्र
तताः शूद्रा धार्मिका द्विजसेवकाः। स्त्रियः पतिव्रताश्चान्ये
प्रतिलोमानुलोमजाः। लोकाश्चाण्डालपर्यंताः सर्वेप्यत्राधि
कारिणः। तत्र श्रुति(प्रमाणं) ब्रह्माह पद्मसंस्मृतिर्वर्षवाटपाल

रा॰चं कं। द्वयोरपि द्विविधः संप्राप्नोनाशः पतेतत्तत् व्यवस्थया। श्रुतिस्मृतिविरोधेतु
२२ श्रुतिरेव बलीयसी। व्यवस्थाभावमाश्रित्य सवाक्यमतन्नियामकं। ब
23 ह्मर्षिवाल्मीकिरामादीनां त्रयाणां तु द्विवर्णकं। अन्येषां देशिकेंद्र रामवर्ण
मंतारकं परं। विश्वामित्र रामवमंत्राणांगायत्री श्रुतिवाररणात्॥ सा
वित्री लक्ष्मीयुगः पूरावंपदिजानीयात् स्वी अङ्ग समतोधागव
पद्धा॰व९ ति। तस्मात्सर्ववेदानांच षडसंख्यावार्षर्षेनेव मन्त्रोभवतीतितत्ताप
नीयश्रुतिः। तथाचागस्त्यसंहितायां मंत्रोपदेशे व्याख्याबाल्मीकिरामाघजप
पतः। नन्वेकाक्षरं वा वामनवपर्णो षडक्षरं। ॐ तावयेक्षाहीनचा
त। श्रुतिरप्याह निर्मरं। रमंते योगिनोनित्यंसदानंदे चिदात्मनि राम:
इति रामपदेनासौ परब्रह्माभिधीयते॥ इत्याधिकारिताः। अप २३
मिषेकं वक्ष्यामि दीक्षाविधिमन्त्र तमं। उपासनसतेनापिविना

समृद्धिः श्रावणे तु नूनं भवेद्भाद्रपदे नृपः। प्रजानामाश्विने मासे सर्वतः शुभमेव हि। सानंस्या कार्त्तिके सौख्य
मार्गशीर्षे भवेत्सापि पौषे ज्ञानक्षयो माघे भवेन्मेधा श्रियं ... न ... २ ॥

पूतनं सिध्यति मधुमासे भवेद्दुःखं माघे वैरत्वसंचयः। भरतां भव
ति ज्येष्ठे आषाढे बंधुनाशनं। फाल्गुणेपि समृद्धिः स्यान्मलमा
सं परित्यजेत्। इति मासशुद्धिः। रवौ गुरौ शनौ सोमे कर्त्तव्यं बुध
शुक्रयोः। इति वारशुद्धिः। आश्विनी रोहिणी स्वाती विशाखा हस्त
भं शुचं ज्येष्ठोत्तरात्रयं चैव कुर्यान्मंत्राभिषेचनं। नीर ... त्रैपी रो
हिणी श्रवणो द्रश्च धनिष्ठा उत्तरात्रयं। पुष्यं शतभिषा श्रव
दीक्षा नक्षत्रमुच्यते। इति नक्षत्रशुद्धिः। पूर्णिमा पंचमी चैव द्वि
तीया सप्तमी तथा। त्रयोदशी च दशमी द्वादशी सर्वकामदाः।
मंत्रसारसंग्रहे। द्वितीया पंचमी वापि द्वादशी च विशेषतः। दश
म्यामपि कर्तव्यं त्रयोदश्यामथापि वा। इति तिथिशुद्धिः। पंचांग
शुद्धदिवसे सूर्योदये शशितारयोः। गुरुशुक्रोदये शुद्धलग्ने दी

मंत्रसिद्धिं प्रकुर्वीत लो मासशुद्धि न शोधयेत् ग्रहणे पा वद कालः शुभा सकलत्रशुद्ध मानसं गतं नतो षपेत्

दशाशोधिते। चंद्रताराऽनुकूले च समस्ते सर्वकर्मसु। इति कालशुद्धिः
सूर्यग्रहणकाले तु नान्यदन्वेषितं भवेत्। सूर्यग्रहणकालेन न
समानोऽस्ति कश्चन। तत्र यद्यत्कृतं सर्वमनन्तफलदं भवेत्। न मास
तिथिवारादि शोधनं सूर्यपर्वणि। ददाति यत्गृहीतं यत्तस्मिन्
काले गुरोर्नृप। सिद्धिर्भवति मंत्रस्य विनायासेन वेगतः। भूत
तत्रैव रामस्य मंत्रतीर्थाभिषेचनं। कर्तव्यं सर्वयत्नेन [redacted]
वित्तवित्तपार्श्वे भक्तिश्रद्धासमन्वितः। यथा ददाति संतुष्टः
प्रसन्नो वरदो मनुः। स्वयमेव तथा चैवमिति कर्तव्यताक्रमः।
गुरुर्विशुद्धप्रागेव शुद्धासनसमाश्रितः। संकल्पो यो व्यक्तं
व्याप्य मंकुरारोपरामाश्रमं। कुर्यात् शिष्यस्य च शास्त्रवत्। पर्वसुस्वस्तिवा
चनं। स्वगृह्योक्तविधानेन तद्देतद्विदधीत वै। चतुर्भिः वरान्

६ शुद्धिः

मंत्रसिद्धिर भीष्सुभिः तथा सती पर्वकविमुश्च से सत्पुरुषार्थन पर्वलाः ६ शुद्धिः

सम्यक् नील पीत सितासितैः। सर्वतोभद्रमालिख्य तत्र धान्यान्य
लिख्य। निधाय कलशं तत्र तीर्थतोयप्रपूरितं। वेष्टितं वस्त्रयुग्मेन
पंचरत्नसमन्वितं। अश्वत्थाम्रवटप्लक्षनागसाराखाभिः पशोभितं
नारिकेरफलोपेतं मंगलैः परितो ध्वजैः। सर्वौषधिसमायुक्तं
कृत्वा तत्रार्च्चयेद्धरिं। [illegible]युः सामसत्तैश्च समा[illegible]पौराणिकै
रपि मंत्रैरागमीकैश्चैव वैष्णवैर्वेदवर्द्धयेत। वरयेद्ब्राह्मणा
न्वासः कुंडलाङ्गुलिभूषणैः। आवयेत्तु स्ततस्तानि मंत्रसिद्धा
न्सवैष्णवान्। गुरुस्तत्र कलशविधिना भक्तश्रद्धाद्यपाचरेत्। न्यास
जालं च विन्यस्य विधिवत्तत्र पूजयेत्। पूजनीयैश्च पूर्वोक्तैः सा
धनैः पुरुषोत्तमः॥ पूर्वोक्तेन त्वया गीताधिरतः सर्वं तत्र कारयेत्। ७
तपश्चोभ्यो गरुडस्यापि पादघाटकुप्रविस्तरं। गंधपुष्पैर्यजेत्तांबूल

यासाद्यैर्भक्ष्यरोगादिकं। भोजनं वान्नपानीयैरन्यैरप्यपि प्रकल्पयेत्
एवं व्रतैः सर्वकालादौ जागररां चरेत्। एवं दिवा च रात्रौ च त्रि
कालं पूजयेत्प्रभुं। षट्सहस्रं जपेत्तत्र प्रजापतेर्निशां गृहे। परे
नित्य प्राप्य षट् पूर्वदिवससर्वमाचरेत्। संपूज्य विधिवद्धोमं अग्निका
र्यमथाचरेत्। वशिष्ठसंहितापातकुंडलक्षणानीरितं। तथापि
जनसंस्थानभागे तु मंडपं कारयेद्बुधः। षट्हस्तं द्वादशाष्टाभिर्हस्तैः
षोडशैर्वा समंततः। चतुर्द्वारसमायुक्तं तोरणाद्यैरलंकृतं। कुं
डं तन्मध्यभागे तु कारये चतुरस्रकं। वितस्तिद्वयकं प्रोक्तं यत्कुंडं स
चतुरंगुलं। विस्तारोच्छ्रायविस्तारोन्नतद्व्यंगुलत्रयंयुतं। वैश्यानां
षडंगुलाधिकं प्रद्वारोहस्तमात्रकं। प्रथमा मेखला तत्र द्वाद
शांगुलविस्तृता। चतुर्भिरंगुलैस्तस्माच्चोन्नतवसमंततः॥

तस्याश्चोपरि च प्रस्थान्नतुरंगुलमुन्नतं अस्माभिरंगुलैः सम्यक् विस्तीर्णो हसमंततः १ ...

तस्योपरि पुनः कार्यो वप्रः सोपि ततीयकः । चतुरंगुलविस्तीर्णो
श्चोन्नतश्च तथाविधः । योनिस्तु पश्चिमे भागे पूर्ववासंस्थि
ते षडंगुलेश्च विस्तीर्णो वायता द्वादशांगुले । पृष्ठोन्नता गजोष्ठ
वत्सच्छिद्रा मध्यमोन्नता । कंठोष्ठो यवमानं स्यात्कुंडे चपरमात्र
के । कंठोपत्त्येन कर्तव्यमन्ते भुक्तिमुक्तिफलेप्सुभिः । नाभिरप्यथवा कु
ण्डे कमेघलकं भवेत् । एवं लक्षणसंयुक्तं कुंडं सिध्यर्थसाधकं
अनेकदोषदं कुंडं यत्र न्यूनाधिकं भवेत् । तस्मात्सम्यक् परी
क्ष्येव कर्तव्यं शुभलक्षणौः । इषुमात्रं स्थंडिलं वा क्षिप्रे होम
कर्मणि । इति मंडपकुंडलक्षणं । वायव्ये वाथ ऐशान्ये प्रजाव
ंदिप्रकल्पयेत् । हस्तोन्नतां च वीस्तीर्णां चतुरस्रां समंततः शा
लितंडुलचूर्णैश्च नीलपीतसितासितैः । रक्तारुणौर्धूम्रगौर

रः चं
२६

धीरो यंत्रं समालिखेत् । तत्राष्टपत्रं कमलं वृत्तत्रयपरीवृतं । सोम
सूर्याग्निविभिन्नं वा तथा कुर्याद्विचक्षणः ॥ चतुरस्रं बहिस्तस्य चक्र
शोभकर्णिकान्तरे: पीतं पद्मं सितं दद्यात् पश्चिमे धूसरं तथा ॥ रक्तं तु
दक्षिणे कृष्णं पांडुरं वह्निसंस्थितं । नैरृते नीलवर्णं तु वायव्ये
धूम्रवर्णकं । ऐशे गौरं विनिर्दिष्टमष्टपत्रेष्वयं क्रमः ॥ शालेयं च क-
गद्यपद्म धनुर्वाणोऽग्रमण्डले । विलिख्य वर्णकैः सम्यक् तत्र देवे-
शमर्चयेत् । मायाजितैः साधनेष्व दानहोमार्चनादिकं । कुर्यान्न
वेदयो याति भक्त्या कुर्वन्नपि द्विजः । कुंडान्तरेऽप्येवमेव मोरध्वज
यात्मनो ॥ इति वृद्धिकाललक्षणो । केवं वा रूपमारोन होमार्थे विरच-
नवै । चतुरस्रं विभागाद्यैः समं पंचांगुलं क्रमात् । ततीयांसेनगा
स्यात् दलं वर्जं त्रशोभितं । बोलाः सुमे निर्यग देवदधःशोधयेद्धि
चतुर्थो श्रांचा गुलस्य शोयाद्या ई तबतत ॥ रम्यं पंचमे खेला बोते

पंचवापनतनदीक्षाप्रहोषसाधारणोक्रमः ९२ श्रीः

दमः
२६

मिश्रेणार्द्धेन कारयेत् । कुर्या त्रिभागविस्तारमंगुष्ठेन समापतं । ना
र्द्धमंगुष्ठकं चास्यात्तस्येतु मुखं भवेत् ॥ चतुरंगुलविस्तारं पंचांगुम
यापि वा । त्रिद्व्यांगुलकं तस्य मध्यात्तु सुषिरो भवे ॥ सुश्रिरं कुंड
तु देशस्या विशेषावकनीयसी । शंखं तु कर्त्तव्यं यथा । विवि चि
त्रकं । वक्रसुकोमारा लसमायुक्तो हस्तमात्रः स्रुवो भवेत् । वक्रकंठो
भवेन्नवत्रंगुले विदधीत वै ॥ पथाल्पयकं गोपादं तच्चिह्नयेत्
तथा । पालाशपत्रे निक्षिप्य हृत् विरच्य कल्यवोमते । विदध्यात् श्रु
स्वाथपत्रे संक्षिप्य होमकर्मणि ॥ इति स्रुक्स्रुवलक्षणं ॥ ततः कुंडस्य
लेपनं कुर्याद् गोमयेनाय लिप्यच ॥ आदौ वह्निमुखं कुर्यादुपविष्टः
सुविष्टरे । प्राणानायम्य मनसा जपन्मन्त्रमनन्यधीः ॥ यावन्म
संवरति सर्वांगं व्यपि निश्चलः ॥ संकल्पपीठ्य डिलेकुंडके लाले

वाश्रमयतः । षट्कद्वोणां त्रिकोणां च वन्हिमंत्राद्धीतवे । प्रोक्षोपलीर्य
तलम्भ्रादत्वा विषरमादरात । लक्ष्मीमतुमतिं तत्र पश्चोल्लीराप
रोत्सव । ग्राम्यधर्मेणोसंजातमग्निं तत्र विचिंतयेत । प्रमथ्य वि
श्चिवाग्निमाहितां गेहेगेहादपि । कथ्यानीयवाद्धीतात्रकुशैः प्र
ज्वाल्यपत्नतः । संप्रोक्ष्यपयान्निवे काष्ठैः पुक प्रज्वालयेदपि । त्रा
णोपमंततः कृत्वा परिस्तीर्य कुसांकुरैः । ध्वगृंधोक्त विधानेन वा
सुदेवादिभिर्मतेः । पात्राणामासाद्य विधिवद्दिश्च मंत्रेणामंत्र वित
तानवेक्ष्यपवित्रेणाचोक्तानानि विधायव । पुनः प्रोक्ष्यात्र येत्स
त्रुपरिपर्वणां शुभांबुना दत्वाक्षतान्य वित्रवतत्रोत्स पनिधायतं
दिस्थितरक्ष्यातत्ताज्ञं प्ररणीतेतस्थ्यतेवुधैः ॥ तत्राज्यं येत्स्थाने विश्व
वृत्तैतांब्रासरोचिर्पेत । ग्राज्यं संस्कृत्य विधिवत्स्रुक स्रुवावायोमि

तिकुर्यात् । गर्भाधानादिकं वृद्धे र्विवाहान्तं समाचरेत् । ग्रहणा वृद्धौ
चतारे रोचके कैकस्यतु कर्मतो: । जुहुयाद् द्वितिवह्नौ वौषडन्तेन
मायां च । कर्मान्तरं समारभ्य तदध्येव समापयेत् । द्धाधानादि
ग्निमुखोज्ज्याभागौ जुहुयात्पुन: । इत्यग्निमुखं । एवमग्नौ लुत
स्यन्ते वै स्रवं स्थापयेद्वरं । सांगा वैरोमन्त्राग्नौ पजयेत् । द्वना
पकं । समिदाज्यवरो चैपृत्येकं षोडशाहुती: । जुहुयान्मूलमं
त्रेरोपरि वारोभ्य एवं च । तिस्रो विनायकादिभ्य: । सर्वेभ्यो ख्या
हुतिर्मने । दाराग परि वारेभ्य: सुरेभ्यो जुहुयात्पुन: । हुत्वाज्ये
१५ नाहुतीस्त स्त्रं स्रुद्घात्तंतदा पृये । तत्रं दद्यौ ध्ग्र जुहुयान्मसवद
मनोहरे: । दारपीठ सुरेभ्यश्च हुत्वादोजुहुयात्त्वर: । गंगा द्विवेष
वीतेभ्य: तिस्रस्त्राज्याहुती: पपकं षिवक तंडुलाघृतेन समनि
तन:

रा: चं
२८

सृन्तमः। जनेन विधिना सम्यक् परिषिच्य समंततः। प्रतीतामार्जि
नं कृत्वा दर्घाद्य वृक्षलद्दक्षिरागो॥ स्वस्व विज्ञानानुसारेणालोभमोह
विवर्जितः॥ ततो वृक्षाणां मुखात्स्ववालागां न्नीजयेदथाः॥ अ
ग्निमध्यगतं देवं पुनः स्वात्मनियोजयेत्। एकीभूतं विचिन्त्यैव
वाचयेत्स्वस्तीवाचनं। स्वासीर्वचो विप्रेंद्रैः षामेध्यमानः सुखीभवे प्रिय
त्। कृतः पोषं ततः पूर्वस्य कुंकुटांडप्रमाणकं। मंत्रितं रामगायत्र्या
तत्र स्तानेव लिंहरेत्। सेनिधावपि देवस्य वाद्यान्नहि दृशुरांधस्
नित्ये नैमित्तिके काम्ये प्येतदग्निमुखं स्मृतं। सर्वत्राभ्युदयश्र
द्धं स्वंकुरारोपणांतथा। स्वादावेव प्रकुर्वीत कर्मणोभ्युदयार्थि राम:
भिर्नरः। इतिहोमविधिः। कलशस्थापनामाय दद्यात्तु ध्यानं लिंग २८
नः। ततः सिद्ध्याम्युपानीय भक्तिनम्रमकल्पयेत्। प्राणायाम
गो

॥ सविधिवद्धुतशुद्धिं विधाय च । सुरास्त्वामिति मंत्रेणोदकुंभिर्वारितोः स
हः । अभिषिंचेच्छतंमद्धूतदेतत्कलशोदकं । सुरास्त्वामभिषिंचंतु ब्र
ह्माविष्णुमहेश्वराः । वासुदेवो जगन्नाथस्तथा संकर्षणो विभुः । प्रद्यु
म्नश्चानिरुद्धश्च भवंतु विभवाय ते । आखण्डलोग्निर्भगवान्
यमो वै नैरितिस्तथा । वरुणः पवनश्चैव धनाध्यक्षस्तथा शि
वः । ब्रह्मणा सहिता ह्येते दिक्पालाः पांतु वः सदा । कीर्त्तिर्लक्ष्मी
र्धृतिर्मेधा पुष्टिः श्रद्धा क्रिया मतिः । बुद्धिर्लज्जा वपुः शांतिर्मा
यानिद्राविभावना । एतास्त्वामभिषिंचंतु राहुकेतुश्चपूजी
ता । देवदानवगंधर्वा यक्षराक्षसपन्नगाः । ऋषयो मुनयो
गावो देवमातर एव च । देवपत्न्यो ग्रहा नागा दैत्याश्चाप्सर
सांगणाः । अस्त्राणि सर्वशास्त्राणि राजानो वाहनानि च । वृ

द्रुमा नागाः

तुष्टिः कीर्त्तिः
क्षमा लज्जा
आदित्य
श्चंद्रमा
भौमो बुध
जीवशि
तार्कजाः
ग्रहास्त्वाम
भिषिंचंतु

औं धानिन्व

स्पा प्प ८

रा॰चं २९ मं घां ज्ञिं घं रत्नानि कालश्चावयवाश्च ये। सरितः सागराः शैला
स्तीर्थानि जलदा नदाः। एतास्त्वामभिषिंचंतु सर्वकामार्थसि
ये। इति वसिष्ठसंहितायां अभिषेकमंत्रः। नारायणः स्वपरामः
सिष्ये सन्निदध्यातु वै। सर्वरोगाः सर्वतो लिपुलीदत्तु दयानिधिः।।
कुंडले चांगुलीयं च धारयित्वा। इति संक्षेपे संक्षेप तत्र जलेर
भिषेचयेत्। परिधाप्य तु वासश्च ।। श्वेतनाघवसेष्य च। कुंडले
चांगुलियं च धारयित्वा न्यसेत् ततः। वैष्णवीं मातृकां चैव तत्व
न्यासं विशारदः। तन्मूर्तिपंजरन्यासमत्स्यादिन्यासमेव च।।
पर्ववद्विधितश्छिन्द्यात्तेनाथ वंश विन्यसेत्। ततस्तु शिरसि स्थि
सहस्तं दत्वा शतं जपेत्। अष्टोत्तरं ततो मंत्रं दद्यात् दकपर्व राम॰ २९
कं। गणवयोतनाल्प फलदो भवत्येवमदीरयन्। श्रसन्तो वै र

दत्तस्मै शिष्याय मुनिपुंगवः ॥ स्वतोन्यो तिर्मर्यायीं विद्यां गच्छति
भावयेद्गुरुः ॥ आगतां भावयेच्छिष्यो धन्योस्मीति विशेषतः ॥
कृतकृत्यस्तथा शिष्यः सर्वं तस्मै निवेदयेत् । पञ्चपावचप
द्भ्यो नागर वैदग्ध्यचेतनः ॥ गोमहिषराय विपिनगृहक्षेत्रादि
कं वदु । न चेद्दद्यात्तदर्द्धं वा तद्दशांशमथापि वा । मूलकोशाद
नवृद्धा दिद्यादिज्ञानुसारतः ॥ श्रीभागवते । एतद्देवस्ति
च्छिष्यैः कर्त्तव्यं गुरुभिः पृथक् । यदैव विशुद्धभावेन सर्वार्थात्म
र्पयेद्गुरौ ॥ प्रकारान्तरमालंब्य गुरुं यत्नेन तोषयेत् । गुरुत्व
त्रकलत्रादीस्तोषयेल्लक्ष्मकादिभिः ॥ अहर्ताभिश्च वदुधाम
काघ्रादनुभवैरौः ॥ एवं मन्त्रप्रकारेरोगस्वैतच्च दक्षिणाः ॥ दृतो २
कृतकृत्यस्तथात्मानं मत्वा विप्राश्च भोजयेत् ॥ तस्यापी

शुद्धयोजितः २

दा॰ चं दक्षिणां दत्वा सर्वं तत्समर्पयेत् । बालको शिर्व चोभिक्ष
३० गुर्वीं शिर्षि समेत्तितिः । विसर्जयेच्चगुर्वादीं स्ततो भुंक्तीत नं
३० ब्रवीत । एवं लघुमुनिर्विप्रः कृतार्थस्यान्न संशयः ॥ इति दीक्षा
प्रकारः । दीक्षां च क्ष्येयसंक्षिप्तान सत्काचार्यसंमतां ॥ तत्र संसा
रे । यदैवेच्छा तदा दीक्षा गुरुरोरत्यानुरूपतः । न तिथिर्व्र तंप
होमो नसानं न जपक्रिया दीक्षायाः कारणं किंतु स्वेच्छावा
प्तातिसद्गुरौ ॥ विधि ॥ तद्देवलग्नं सुदिनं तदेव ताराबलं चं
द्रबलं तदेव । विद्याबलं देवबलं तदेव लक्ष्मीपते तेंघ्रियु
गं स्मरामि । इति दीक्षासामान्यकालः । म हुत्वे सर्वतोभद्रे नव दा॰ म॰
कुंभं निधाय च । सोदकं गंधपुष्पाभ्याम र्च्चितं वस्त्रवेष्टितं । ३०
सर्वौषधी पंचरत्नैः पंचपल्लवसंयुतं । ततो देवार्चनं कृत्वा

हुनेद्दशोत्तरं शतं । सिद्धं स्वलंकृतं वै चामुपाग्निमुपवेश्य तं
मंत्रीतं प्रोक्षतीतोयैः शतातिकुंभजलैस्तथा । मूलमंत्रेणाष्टो
त्तरशतं मंत्रितैरभिषेचयेत् । अथ संपादयेन्मंत्रं दद्यात् शिर
सि धारयेत् । समो ह्यविकल्पः सततां वा यावदस्य सिद्ध्यार्चयेद्गुरुं ।
इति संक्षेपदीक्षा । अथवाप्यशक्तः कश्चिच्छ्रे [illegible] मभ्यर्च्य साध
तं तद्वनाभिषिच्याथवा रमलेन केकरं । निधायाथ [illegible]
पलकालिंडपदेशालये विधिः । चंद्रसूर्यग्रहे तीर्थे सिद्धक्षेत्रे
शिवालये मंत्रमात्रप्रकथनं उपदेशः स उच्यते । इत्युपदे
शः । द्विविधः स्यादाल्हयमनो घोघान्तरमुपासते । न्यासिनां
चान्तरं प्रोक्तमन्येषामुभयं तथा । पंचवक्त्रात्मिका शक्ति
र्विद्या व्योमसमुद्भवा । नादात्मकेषिवषट्कसंहितात्मा

स्वकुंभ्य

रा:चं
३१
ने

नुचिंतयन् । आत्मनस्तत्त्वचिन्तातु तस्याप्यात्मानुचिन्तनं
उभयोरैक्यचिन्तातु तद्भवातकमंतरं । द्रव्याद्याराधनं वा
यंगरहस्यस्य तदप्यपूर्णं । तदेवोक्तं संहितायां शंभुनाथेन म
वीं प्रति । नगरहिज्ञानमात्रेणोपवर्गेह चतुर्मंगलं । प्राप्नोति
चंद्रवदने दानहोमादिभिर्विना । गरहस्योपदिष्टेनादि
दृघान्तजुहुयादपि । पूजयेद्विधिनानैव कः कुर्यादित दृल
नवृत्तचारित्रोपादानमधिकारे लिभामिनि । गुरुभ्योन्यतः
सर्वेभ्यः कोवा चास्यस्पयेछितं । नारसैवासिनांशक्तिर्न एप ४
तस्तान्त्रिकलोपुग । परिव्राड्ज्ञानमात्रेणादानहोमादिभिर्वि एमः
ना । सर्वदुःखविशाचेभ्योमुक्तोभवतिनान्यथा । परिव्राड् ३१
विरक्तस्त्रविरक्तस्त्रग्रहीतथा । कुंभीपाके न मज्जेत तावभौ

कमलानने प्रत्यक्त्वियोगहस्याष्टमं मंगलैर्मंगलार्थिनः
पूजायां करतौ कुर्याद्दंष्ट्रार्दना निष्कृतं । वानप्रस्थस्य त्वपत्ये
यद्येवं कुर्यात्स्वगृहं संसारान्न निवर्त्तते विध्यति क्रमदोषतः
त्यागात्स्वयं पतितात्वेते भवेद्दुःखभाजनं । अहिंसा परमो ध
वं प र्मस्तेषामेव [illegible] न पद्धतिः । न हिंसाव्यतिरेकेणालभ्यते
तानि तानि वै । भावनाकल्पितैः पूजासाधनैरेव पूज्यते
न बहिर्योगयुक्तानामंतस्तेषां प्रसिध्यते । त्याकानं सततं
रामं संभाव्य विहरंति ये । न तेषां दुःखं किंचिद्दुःकलोपा
न चापदः । पतितिभिर्भावितैर्द्रव्यैः पूजया राम आलक्ष्यते ततः । संपा
दितो गृहस्थैश्च स एव क्रमउच्यते । इत्युपासनचिन्ता । इति
श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमन्मुकुन्दश्रीचरणा

रा॰ चं॰
३२

शिष्यानंदवनविरचितायांश्रीरामार्चनचंद्रिकायांप्रथमः
पटलःसमाप्तः॥ वदंतितत्तत्वविदस्तत्वंयज्ज्ञानमव्ययं॥ ब्रह्मे
तिपरमात्मेतिभगवानितिशब्द्यते॥ तच्छ्रद्दधानामुनयोज्ञा
नवैराग्ययुक्तया॥ पश्यंत्यात्मनिचात्मानंभक्त्याश्रुतिगृही
तया॥ ततःपुंभिर्द्विजश्रेष्ठावर्णाश्रमविभागशः॥ स्वनु
ष्ठितस्यधर्मस्यसंसिद्धिर्हरितोषणं॥ तस्मादेकेनमन
साभगवान्सात्वतांपतिः॥ श्रोतव्यःकीर्तितव्यश्चध्येयः
पूज्यश्चनित्यदा॥ अव्यक्तब्रह्मसेवीहनिर्बीजंवृततत्परबुधै
तंदुर्ज्ञेयाद्यरिपुहृत्गोमूर्त्तंब्रह्मततोभजेत्॥ इतिभक्तेवचः
विनाश्वधर्मंचलिंचिद्देवताराधनादिकं॥ नतत्श्रेयस्यतेत
यस्मात्सततोन्सेकतरुपातं॥ इतिश्वधर्मनिष्ठा॥ ब्राह्मे

राम:
३२
मा॰ २

म्रहूर्त्तेऽध्याय चिंतयेद्रघुनंदनं ॥ रामरामेति रामेति तारका
ख्यं परं स्मृतं ॥ श्रीपर्वं जयमध्यस्थं हरिर्जयांतं विचक्षणाः ॥ युधि
ष्ठिरत्यक्तराज्योऽप्युवरदनुवनेपन्नपङ्काश्रियापायाः पारितो स्य
शीक्षमाभ्यामजितपथि तेजोयो हरिंद्रानुजाभ्यां ॥ वेदपादु
र्यवाख्याः प्रियविरहरुतः स्वारोपितभूविजृंभेस्त्वत्रघे वर्द्ध
सेतुं खेलदेवदहनः कौशलेंद्रोवतान्नः ॥ इति स्मरणं ॥ अ
थ मलदन्तधावोदन्त्यपि निषिद्धं पुनर्दक्षिणास्यो निवीती
कुर्यान्मूत्रादि शौचं च बहिरप्यथ सलिलात्तत्र लिंगं मृदैकां ॥ पं
चापानेऽप्य हस्तेदशपुनरुभयोः ॥ सप्तचेतद्वहस्त्यैकैग्रतापारि
५२ कुमात्येतिव निपतति सुप्यात्तदर्हं निशायां ॥ इतिमत्रोत्स दि.स.२
र्गशौचविधिः ॥ कलादौपादशौचं विमलमपजलं त्रिः ॥ पिबे

रा॰ चं
३३

तुंमृज्ये द्विर्दे पिन्वं गुष्ठकाभ्यां सजलं मभिमृज्ये नासिकारंध्र
युग्मं ॥ अंगुष्ठानामिकाभ्यां नयनयुगसुतं कर्णयुग्मं कनि
ष्ठांगुष्ठाभ्यां नाभिदेशो हृदयमथ तलेनांगुलीभिः शिरोंसौ
स्त्याचमनविधिः । दंतान्नु धावितव्याभवति परिमिताद्वाद
रित्यामंत्वात्प्रातःक्षीर्यादिकाष्ठात् कुटजखदिरपलाशौर्विना
न्नार्कबिल्वैः । सत्कागंडूषपंक्ता नहि रपि कुशमते दर्शनी
मंगुलीभिर्नदीभक्ता चपर्वेरापपिनखलु नवनस्पतौ संक्रां
तिपाते । अन्नाद्यायाम्समुद्धेजे सोमोराजायमागमत् । सम
मुखं प्रमार्क्ष्यते वर्षे सावभगेन चेति । दंतधावनमंत्रः ।
सर्वा तिर्थारि तासंसोभ्यसंतु चिर्मलानिविसल्लसरो । वनितिकं
घातनेध्यायेद्रा घवेवेवे ह पितरां । अस्तु रामोन चान्योति

रामः
३३

बुद्ध्यैवाहं न शोकभाक् । सच्चिदानंदरूपोहं नित्यमुक्तस्वभा
ववान् इति भावना ॥ त्रैलोक्यचैतन्यमयादिदेव श्रीनाथ
विष्णो भवदाज्ञयैव । प्रातः समुत्थाय तव प्रियार्थं संसार
यात्रामनुवर्त्तयिष्ये । जानामि धर्मं न च मे प्रवृत्तिर्जानाम्य
धर्मं न च मे निवृत्तिः । केनापि देवेन हृदि स्थितेन यथा
नियुक्तोस्मि तथा करोमि । इति प्रार्थनाविधिः । ऋग्वेदोक्तवि
धानेन कृतं यज्ञसूत्रकं । यज्ञोपवीतमिति तत्तु मंत्रै
र्धारयेद्बुधः । न दक्षिणाभिमुखो नार्द्रः कुर्यात्केशप्रसाधनं
स्मृत्वोंकारं च गायत्रीं निबध्नीयाच्छिखां ततः । धौताम्बरोसिता
न्दर्भाग्रान्गृहीत्वा मतिवर्त्तिषा । नद्यादितीरमागत्य तत्रा
चान्तश्च स्वविधानवित् । अधौतेन च वस्त्रेण नित्यनैमि

ग॰चं
३४
34

त्रिंकी क्रियां न कुर्वन् फलं न चाप्नोति दत्तं भवति निःफलं । धौतं
छिन्नपातितं वा ततः कुर्यात्संकल्पमादितेः । तामार्गे गतया
स्नानं करिष्ये हं तद्दत्तया । स्नानस्याहारतो रामाद्धि हृद सरसि मा
र समुद्रे तु दर्शे व गाः से भैरवा वागोरजोभिर्भवति विपदि तत्के
वले वापि मंत्रैः स्नास्यं वा हृति पिंडाभरयपतिनये ह वमं तीर
त्रास्तव वर्ज्याः सिंहात्प्राक कर्कटे च द्वापरिजलधिगता स्तीर
निष्क्राश्च भस्का । स्वास्थित पुंडरीकाक्षं मंत्रमूर्त्तिं प्रधं स्मरन् ।
ग्रतं तादित्यसंकाशं वासुदेवं चतुर्भुजं । संखचक्रगदाप
द्ममुकुटं वनमालिनं । तत्पादोदकजां धारां निपतंतीं तु
मर्द्धनि चिंतयेत् कुलरंध्रेतो प्रविशंतीं स्वकां तनुं । तया संक्षा ग॰प॰:
लयेत्सर्वमंतर्देहगतं मलं । ततस्तत्क्षणाद्विरजो मंत्री जायते ३४

स्फटिकोपमः । इदंस्नानंचरन्मांत्रंसहस्रमधिकंस्मृतं ॥ किंत्वादौवै

दीकंस्नानंततस्तांत्रिकमाचरेत् । विनश्यांगेषडंगानिप्राणा

यामपुरःसरं । श्रीसर्पमंडलात्तीर्थमावाह्यांकुशमुद्रया । वनि

सनेनचाप्लाव्यकवचेनावगुंठयेत् । संरक्ष्यास्त्रेणमूलेनाभि

त्रयेद्ध्रुद्रसंख्यया । वारिक्षेपंततःकुर्यादस्त्रेणाप्यर्कसंख्यया

तिमंत्र्यतस्मिंध्यायेत्परमेशंत्तमाजपेन्मतं । उन्मज्यकुंभमु दृष्टिः

द्रांचबध्वास्नायाद्विघटंततः । शालग्रामशिलातोयंतुशी लप

लंवमिश्रितं । कृत्वाशंखेभ्रामयन्स्वैःप्रक्षिपेन्निजमूर्ध

नि । शालग्रामशिलातोयमपीत्वायस्तुमस्तके । प्रक्षेपनेप्र

कुर्वीतब्रह्महत्यासमानिगद्यते । पृथिव्यांयानितीर्थानितानितानि

तिष्ठंतिसागरे । सप्तसागरतीर्थानिपादेविप्रस्यदक्षिणे

ए: चं
२५

ततः संक्षेपतो देवानमनुष्यांस्तर्प्पयेत् सितून ॥ पीडयित्वांबरं चाप
प्रक्षाल्याचम्य यत्नतः ॥ धारयेद्वाससी शुद्धे परिधानोत्तरीयके ॥ अ
च्छिन्ने सदृशे भुक्ते अप्राचामेत्पीडसंस्थितः ॥ बहुत्वं परिशिष्टं यती
नामासनं श्लक्ष्णासर्पाकारं तु कारयेत ॥ अन्येषां च चतुःपाद
चतुरस्रं च कारयेत ॥ गोसक्तमन्मयं भिन्नं तथा पालाशपिप
लं ॥ लोहबद्धं सदेवार्कं वर्जयेदासनं बुधः ॥ दानमाचमन
होमभोजनदेवतार्चनं ॥ प्रौढपादो न कुर्वीत स्वाध्यायं चैव त
र्प्पणं ॥ आसनारूढपादस्तु जानुनोर्वाथ जंघयोः ॥ कृताव
सक्थिको यश्च प्रौढपादः स उच्यते ॥ अथ दन्तधावनविधिः ॥ केशावाम
खिन्नोपवीती द्वाभ्यां प्रक्षाल्य पैकरौ ॥ द्वाभ्यां मार्ज्जयेच्च मज्ज
द्वाभ्यामुन्मार्जनं तथा ॥ एकेन हस्तं प्रक्षाल्य पादावपि तथैव ए: २५
तः ॥ संप्रोक्ष्य एकेन मूर्द्धानं ततः संकर्णतोदिभिः ॥ आस्यनासा

क्षिकरांगुष्ठेनाभ्युरः कंभुजं स्पृशेत् एवमाचमनं कृत्वा साक्षा
न्नारायणो भवेत् केशव १ नारायण २ माधव ३ गोविंद ४ वि
ष्णु ५ मधुसूदन ६ त्रिविक्रमः ७ वामन ८ श्रीधर ९ हृषीके
श १० पद्मनाभ ११ दामोदर १२ संकर्षण १ वासुदेव २ प्रद्यु
म्न ३ अनिरुद्ध ४ पुरुषोत्तमः ५ अधोक्षज ६ नृसिंह ७ अच्यु
त ८ जनार्दन ९ उपेंद्र १० हरि ११ कृष्ण १२ चतुर्विंनामैतैर्ना
मभिः इति वैष्णवमाचमनं ललाटे केशवं ध्यायेत् नाराय
णं मध्योदरे माधवं हृदये ध्यायेत् गोविंदं कंठकूपे उदरे द
क्षिणे पार्श्वे विष्णुं ध्यात्वा विचिंतयेत् तत्पार्श्वे बाहुमध्ये तु वि
न्यसेत् मधुसूदनं त्रिविक्रमं वन्तत्कंधे वामपार्श्वे तु वामनं
श्रीधरं बाहुके वामे हृषीकेशं तु कंधरे अपरे पद्मनाभं तु कंदे कु

कैस्तमोदरं स्पृशेत । तत्प्रक्षालनतोयेन वासुदेवेति मूर्द्धनि । दक्षि
णे तु करे विप्रो विभृयात्सुदर्शनं । पद्मं तस्य चापरे यथ शंखं कूर्मं
गदां तथा । ललाटे तु गदां धार्या मूर्द्धि चापं शरास्तथा नंदकं चै
व हृन्मध्ये शंखं च चक्रे भुजद्वये । शंखचक्रांकितो विप्रः श्मशाने
म्रियते यदि वै तत । प्रयागे या गतिः प्रोक्ता सा गतिस्तस्य नारद । १
तिलकं धारयेत् । निःपीडपिलावस्त्रेण तु पश्चात्संध्यां समाचरे
त् । अन्यथा कुरुते यस्तु स्नानं तस्याफलं भवेत । वस्त्रं त्रिगु
णीकृतं यस्तु निःपीडयति मूढधीः । वृथा स्नानं भवेत्तस्य निष्पी
डयति चाम्बुनि । रामात्मकं गृहं नत्वा रामसंध्यां समाचरेत् । स
पंप्रापृष्ठमध्याह्ने रामं ध्यात्वा मनुं जपेत ॥ जलमध्ये त्वरा संसे
ध्यकं वैचनामगंधवै ॥ वज्रीकृत्य जलं सम्यक्कदंभमलनाम

त्रवित् । आवाहनादिमुद्राभिस्तीर्थमावाह्य पर्वत । ब्रह्मांडो
दरतीर्थानि करैः स्पृष्टानि ते रवे । तेन सत्येन मे देव तीर्थं दे
हि दिवाकर । गंगे च यमुने चैव गोदावरि सरस्वति । नर्मदे
सिंधुकावेरि जलेस्मिन् सन्निधिं कुरु । एवमावाह्य चाराध्य वि
धिवज्जलं मुने । आदायांजलिना सम्यक् जपेन्मालामतः
सकृत् । जलं दक्षिणहस्तस्थं सव्यहस्ते विनिक्षिपेत् । तल्लिख
तां वुनाम हंसिंचेन्मालामनुस्मरन् । दशाक्षरेरातच्छंद
अभिमंत्र्ये जलं पिबेत् पुनरंजलिमादाय जलमर्द्धं नि त्रि
क्षिपेत् । मंडलस्थाय रामाय नमो ऽर्घ्यं कल्पयाम्यहं । ततो र्थी
रामो हमस्मीति गायत्रीं निपतो जपेत् । जन्मप्रभृति य
त्पापं दशभिर्जीतितं द्विविधं परोक्षेन सतेनैव सहस्रेरा

रा॰चं जपेनवा । वदेस्मदेशारध्येयेति विघ्नहेतिपदं ततः । सीतापदं समुद्
३१ त्य वह्निजायां ततो वदेत । श्रीमहीत्यपितन्नाम्यरामेश्वरापि प्रचोद
यात । एषासामैष्टम गायत्री भक्तानां भक्तिमुक्तिदा । पुरश्चरणे राम
श्रीरामादिरेषा स्यास्य चतुर्लक्षजपावधि । पञ्चपावत्वपूजादि सर्वं पूर्ववदा
४ चरेत । [redacted] गायत्रीमन्त्रमेवयुग्पच्छति । मायादिरपि
वै...पुरमादिखण्डिवमने । मदनेनापि संपुटः । संमोहयति
मेदिनीम् । अनयाराधितो रामः सर्वाभीष्टं प्रयच्छति । तर्प्पयेच्च
ततो मूलमन्त्रोच्चारपूर्वकं । रामं तर्प्पयामि नमः । पीठदेवा
दिपूर्वकं । चत्वारिंशाद्दिर्त्वादेवी सीताद्यष्टावतुःक्रमात । दश
दीर्त्तिर्प्पयेत्यश्चान्मध्येमध्ये रघूद्वहं । नाममन्त्रैर्भुवेद्दवं चत्वा राम:
रिंशत्तदनं । त्वेवं ...रामेद्रामे यथाशक्त्यामनिश्चरं क्रुत्वे ३१

तत्स्वरूपं हंसमव्यक्तं त्रिसंध्यं च यथाविधिः । कृतकृत्यो भवेन्मंत्री स
त्यं सत्यं च नान्यथा ॥ हंसः पूर्वं समुच्चार्य सोहमित्यजपां जपेत् ।
ऋषिर्हंसो व्ययं छंदः परमात्मात्र देवता । सर्वात्मनेहं तु सोम
त्मने शिरः जना शिखो । निराभासापुकं वचं ध्रतनुः । सूक्ष्मौ यस्य चो
दयाद् दृष्ट्वा घ्राणं मूर्धा नं यस्य विप्रा वदंति खं वेनाभिचत्रुबी चंद्र
सूर्यौ । दिशः श्रोत्रे यस्य पादौ क्षितिश्च ध्यातव्यो सौ सर्वभूतात
रात्मा । एकविंशति साहस्त्रं स्वासोश्वासजपेन षट् । शताधि
केन श्रीरामः प्रीतो स्तिति सर्जयेत् ॥ इति रामसंध्या ॥ रामं नत्वा
गुरुनर्ज्यपश्चान् कुशासनः पुष्पधारकान् । भक्तात येव पादुकं
न रामभक्तवागच्छेद्विशेत ॥ उ ॥ हंसः प्राग्वा धूपे होमार्चवर गते
दिवानिशि । भवेन्न क्षिं द्वितीया वेदब्बे वृक्षादि तिथ्येष्या ॥ देव नं ५८

ग: चं
३८

पूजां ततः कुर्यान्नाममंत्रैः सकृत्सकृत। दद्याद्दानं यथाशक्ति पात्रेभ्य
मपरे तथा। इति दिनाग्रभागकल्पविधिः। दिवसस्य द्वितीयेंऽशे वेदस्या
भ्यसनं चरेत। मीमांसा तर्कधर्मार्थसच्छास्त्राणामपि द्विजः। सा
लंकारः सुमनाः संपश्येन्मंगलाष्टकं। गोम विप्रांबु हेमघृम
तिलेक्षन्नपानिति। इति द्वितीयदिनभागकल्पविधिः। विभागेऽह्नः
तृतीये तु पोष्यवर्गार्थं तु पोषितुं। देशशास्त्राविरुद्धेन द्रविणं ध
र्मतोऽर्जयेत। ऋतामृताभ्यां जीवेत मृतेन प्रमृतेन वा। सत्या
नृताभ्यामपि वा न श्ववृत्त्या कथंचन। ऋतमुंछशिलं प्रोक्तम
मृतं यदयाचितं। मृतं तु नित्ययाचा स्यात्प्रमृतं कर्षणं स्मृतं राम:
सत्यानृतं तु वाणिज्यं श्ववृत्तिर्नीचसेवनं। सेवा श्ववृत्तिर्यैस्त ३८
न सम्यक्तेन तद्वा हरेत। स्वच्छंदचरितः कामो विक्रीतात्मा तु सेवकः

ल्पिताः पशवो वस्त्रः कन्यकाश्च रजस्वलाः देवताश्च स निर्माल्याहं निवेदितं पुराकृतं ।

पत्नीकृत्यात्मनः प्राणान्ये वर्त्तंते द्विजाधमाः । तेषामुद्धारकानाम
न्नं भुक्त्वा चांद्रायणं चरेत । अपूनयेस्स्व देहे भागो तिष्ठेन्नं त्रीण
मंगे । रामाज्ञाकृतविश्वासो दाता सर्वेश्वरो यतः ॥ इति तृतीय
दिनभागविधिः ॥ अथ षष्ठमाह्ने द्विभक्तस्य चतुर्थांशे यथा द्विजः ।
कुर्यान्माध्यान्हिकं स्नानं जपदेवार्चनादिकं । घृतगोमयाभ्यु
क्तकुशासनमृद्दिका दिव्यध्याक्षतानि सकमंडलुचंदनादि नी
त्वा जलांतिकमनेरुस मार्षिकं च स्मृत्वाह्वयेत्सकलतीर्थं
पवित्रकीर्त्तिस्वरघोत्तमं मंत्रवरैः स्नात्वा संध्यां विधाय च । स्वत
कर्त्तृकषैश्च देवादीन्तर्प्पयेत्तिलैः । तर्प्पणं भुवनेशस्य
स्नानसंध्यांचतर्प्पणं । पूर्ववद्वाचयेन्मंत्री राममनत्वा विसर्ज्ज
पेत । ततो देवालयं गत्वा न्यासं कृत्वार्च्चयेद्धरिं । लक्ष्मणं

दृष्ट्वा शं माण्डके स्वस्त्यादं ऽ वस्त्रं रामे ल्लघी:३

रा॰ चं॰ ३९ नुत्वां विशेन्मंत्री मंदिरं सुंदरं स्वकं ॥ इति चतुर्थे दिन विभागक
ल्प ॥ गृहागतो नृपेन्द्रामं पंचमे दिवशांशके ॥ प्रक्षाल्य पादावाचम्य
दद्यादर्घं रवेर्बहिः ॥ यो देवः पूजकस्याघ्यं पूजां दृष्ट्वाऽतीव तत्फल
प्रदाता वृध्यादिकं सर्वं यस्मै रामात्मनेनमः ॥ अन्येन मनुनानल
द्वारदेवान्प्रपूजयेत ॥ अपुगात्ति सं हिता पापत पूज्य नं क्रमेणात्
अनुष्ठानक्रमेणोतः ॥ तं देवो धृत्सु लिख्यते ॥ ॐ नमो रामचन्द्राय
गंगतोशायते नमः ॥ सस चित्रे सोणि वायपऐं क्लीं श्रीं परशक्तये
देदीप्यनाप्पायनमः ॥ क्षं क्षेत्रपतये नमः ॥ पुष्पाक्षतादिभिः पूजा:
श्रीराम महादेवता पूर्व द्वारे परतः स्वसीन प्रथमामन्त्रेणैव सुधीः
द्वार श्रीयेत मश्वार्हं देहल्यं तदधस्तात ॥ द्वारस्य शोभन स्थापय रा॰प॰:
यो दक्षवामयोः ॥ धात्रे विधात्रे गंगायै यमुनायै च पर्वतः ॥ भद्रा ३९

यमुभद्राय गोदां कुम्भांच दक्षिणतो । चंडप्रचंडाय परे वातापीं च प
श्चिमे । शंखपद्मनिधी येच वारुणीं वैन्यांतथोत्तरे । चतुर्द्वारं स्तुसं
पूज्य गृहोपरि ततो र्च्चयेत् । गृहेशाय गृहोपाय कुलदेव्यै नमो
ह्रीति । नमः शास्त्रे शार्ङ्गाय पद्दिनाकाय पर्कं नमः ॥ न्याभ्यां मंत्री
तं पुष्पं स्वरयोगेन वामतः ॥ निःसार्य विघ्नसंघं त्रिः पार्ष्णिघातं स
म्यसेत् । देहलीमस्पृशन्हपादं पूर्वं प्रविश्य च । शेषांश्च विघ्ना
पीठाय वास्तुपुंसे नमो र्चयेत् ॥ इति द्वारपूजाविधिः ॥ वंसाष्टमद्या
रुधिरत्तीतरापल्लवनिर्मितं । वर्ज्जयेदासनं धीमान् कृपाद्रि
व्याप्द्धिः खेदं । कृष्णाजिनं व्याघ्रचर्म्म कौशेयं वेत्रनिर्मितं । वृ
षाजिनं कंबलं वा कल्पयेदासनं मृदु । निविश्य तस्मिन्नन्तादौ
नुपात्रासादनमाचरेत् । सपाद्यं विविधैः पुष्पैः पूरयेत्पुष्पडा

रा: चं
६०

लिकां । तुलसीपुष्पजां स्याद्यैर्माल्यैर्वहुविधैरपि । स्वपुरो दक्षिणेतो
यैः शुद्धवारिसुपूरितं । कलशं स्वपुरो वामभागे तु विनियोजयेत्
अन्यानि पूजाद्रव्याणि पुरस्तादेव निक्षिपेत् । इत्यासादनं । तु
लसीकाष्ठघटितैः रुद्राक्षाकारकारितैः । शंखचक्रगदापद्मपा
दुकाकारकारितैः । निर्मितां मालिकां कंठे विधायार्चनमाचरेत्
तथामलककमालां च सम्यक् पुष्पमालिकां । निर्माल्यतुल
सीमालां शिरस्यापि निधाय वै । निर्माल्यचंदनेनांगमंकयेत्त
स्य नामभिः । तस्यायुधानि वाह्यांगे तेनैव द्विजसत्तमः ॥ पापिष्ठो
वाप्यपापिष्ठः सर्वेणाप्य सएव च । भवेदेकाधिकार्ये न पूजाकर्म
णि संश्रयः । इति मालाधारणं । पुष्पाक्षतादि द्रव्याणां कुर्यात्तज्ज
लादिशोधनं । क्षालने नानलेपाद्यैर्मत्रिंशच्छिंसमाचरेत् । अ

रा:म:
४०

व्यग्रलेनात्मशुद्धिं क्षितिशुद्धिमतश्चरेत् । विलिप्य वेदिकां सम्यक्मं
डलं तत्र कारयेत् ॥ शालितंडुलचूर्णैश्च नीलपीतसितासितैः । लि
खेदष्टदलं पद्मं चतुरस्रं समावृतं । घद्धारा तो कर्णिकामध्ये कोरा ।
ग्रेवस्त्रसंवृतं । साध्यमेवं ततः शोभारेखाभिरूपशोभितं । संपूज्य मंड
लं चैवं तत्र सिंहासनं न्यसेत् ॥ चंद्रातपपताकैश्च तोरणैरपि
सर्वतः ॥ चित्रितं तत्र तत्रापि भित्तिस्तंभस्थलादिषु ॥ स्त्रनुमात्रं तु
यः कुर्यान्मंडलं राघवायतः ॥ मद्रूमयेर्हेतु भिद्यो सोनंतफल
मश्नुते ॥ इति शुद्धिचतुष्कं ॥ पद्मस्वस्तिकभद्रादिहेमरोगाकुंडंप च्य
पी३ ड्यं । पृथिल्वयेति मंत्रेण स्थापयेदासनं बुधः ॥ पृथिल्वयेति मंत्र पी३
स्य मेरुपृष्ठ ऋषिः सुतलं छंदः कूर्मो देवता आसनस्थापने
विनियोगः ॥ पृथिल्वया धृता लोका देवि त्वं विष्णुना धृता ॥ त्वं च धार

रा:चं
४१

यमांदेविपविघ्नं गृह्य चासनं । ॐ भूर्भुवः स्वः कूर्माय नमः । अग्रधारस्था
(नमः) क्रियेदुष्ट विघ्नावरोपयश्रीनृसिंहायेति पूजयेत । अपयक्रोमंतुभू
तानि पिशाचाः सर्व्वतो दिशं ॥ सर्वेषाम विरोधेन ब्रह्मकर्म समा
रभेत । पार्ष्णिघातत्रयं धृत्वा मंत्रेणानेन मंत्रवित् । भूतसंघान्
घ्नन्सार्प्ये से विसेदासनं बुधः ॥ ॐ सर्वास्त्राय फट् प्रोक्ता दिशाब
धं स्मृतं स्मपि ॥ करास्फालनतो दिक्षु ततो गुर्वादिसंततिः । इत्या
सनं । विनायक नमस्तुभ्यं सव्यासेच समर स्वती ॥ दक्षिणांसे पूर्व
वद्दुर्गां चिक्षेत्र अं पुनः ॥ ततश्चादितश्चार भ्य नमो गुरु परंपरा
नमोस्त्वनंताय नमोस्तु वेधसे नमो वशिष्ठाय नमोस्तु शक्तये
पराशराय च नमोस्तु शाश्वते नमस्तु ते सत्यवती सुताय च । पा
णिन्याचार्यपादांश्च गौड पादांश्च विद्यासिकां ॥ भगवत्पूज्यगोविंद

राम:
४१

पादाब्जं वंदे ततस्तमहं । श्रीमच्छ्रीशंकराचार्यान् विश्वरूपान् सुरेश्वरान् ॥
बृहत्कृतान् वृक्षरूपान् वल्लविद्याप्रवर्त्तकान् । माधवाद्या सुदेवाहुतान्
वेयज्ञकृतस्तथा । गंगाधरान्नागदेवान्मंडनशार्ङ्गि पण्डितान् परमा
नंदराजाहूतान्नैयल्लीशाभिधांस्तथा । निंबादित्यान्मरुत्सिंहान्मा
र्ज्ञातरुद्रशः प्रभून् । श्रीमद्विष्णुस्वामिराजान् विष्णुभक्तिप्रवर्त्तकान्
वंदेहं प्रभुराजांश्च विष्णुस्वामिकुमारकान् ॥ नमो गुरुभ्यो गुरुपादु
काभ्यो नमः परेभ्यः परपादुकाभ्यः ॥ आचार्यसिद्धेश्वरपादुकाभ्यो
नमोस्तु सीतापतिपादुकाभ्यः ॥ इति गुरुनमानतिः ॥ ततो देवं नम
स्कृत्य कुर्यात्तालत्रयं पुनः । [illegible] [illegible] अस्त्राय फट् प्रोक्त्वा भ्रामयेद्दिशि
तां करं । कालस्मलोकरिष्येहं श्रीरामप्रीतये र्चनं ॥ संकल्प्यैवं ततस्त
न्यासं स्थानान्मायां तु संहरेत् । प्रातिलोम्येन क्षलयोलकारेलरे

न्त्री इ

मि

ए॰चं
४२

कारके । हलयक्षवषाकारेष्पसलयक्षवषकारके । क्रमेणोवमपर्यंतंल
यमत्साधयत्ततः । ॐमितिब्रह्मरंध्रे सहस्राक्षे नियोजयेत् । इतिमा
त्रिकोपसंहारः । ततस्तु चिंतयेदंतर्देवस्थानत्रयांतरे । ज्योतिर्म
यमनुस्यूतं सत्यज्ञानसुखात्मकं । आत्मनः परितो वह्निप्राकार
त्रारोपणायच । भूतप्रेतपिशाचेभ्यो विधायतदनंतरं । अद्भिः पु
ष्पाक्षतैश्चैव वह्निबीजाभिमंत्रितैः । प्रक्षिपेत्परितो मंत्री भूयपवि
घ्ननिवृत्तये । हृदंबुजे वसत्कंदसंभूते ज्ञाननालके । ऐश्वर्याष्टद
लोपेते स्थितो वैराग्यकर्णिके । आधारोग्रमात्रो जीवस्तु चिंतनि
यो मनीषिभिः । नेतं सोहं समंत्रेणाद्वादशांते स्थितः परः । तेन
संयोज्य विधिवद्भूतशुद्धिमथाचरेत् । इतिजीवस्थापनं । पादा
धानालंबुजां कांपीतांदुहितां देवतां । चतुरस्रांपंचवर्णां लो

ए॰म॰
४२

ह्रैं ह्रः फट् भुवं जले । जाला घाना पि पद्मां कं श्वेत मर्द्धेन्दु वै सवं । र
स रूप स्पर्श शब्दं ह्रीं ह्रः फट् जलं शुचौ । नाभ्यास्यदं तं प्राद्युम्नं त्रिको
णं स्वस्तिकारसं तो । वह्निरूपं स्पर्श शब्दं रं ह्रः फट् समीरं तो । भू प
र्यंतं हृदो वायुः षड्बिन्दु स्पर्श शब्दवत् । व न्नं संकर्षणं तो धूम्रं ह्रैं ह्रः ५८
फट् विहायसि । धूमे ध्वान्त धूसरध्वांतं वासुदेवं शशब्दकं । स्वांतं ह्रौं
ह्रः फट् हकारे हं मे स्वतत्त्वके चतत । प्रकृतौ तां राम चन्द्रां स्वोप
स्वरूपतो संहरेत । इति भूतसंहारः । शरीराकारभूतानां भूता
नां यद्विशोधनं । अव्ययब्रह्मसंपर्का भूतशुद्धिरियं मता । मूला
ज्ञानं ततः पापं जन्मादि दुःखदं वपुः । प्राणापानौ निरुध्याथ
तस्य रूपं विचिंतयेत् । महापातक पंचांगं पातकोपांग संभृतं
उपपातक रोमाणं लोकलक्ष्मं क्रूरातिभीषणं । नाभौ षड्बिन्दु संयुक्तं

रा॰ चं
४२

43

षडस्रा शितवर्तुले । वामया पूरिते वायौ ईयं तेन शोषयेत् । रह
दि त्रिकोणे निर्गच्छत्त्वचित्तिके रक्ते तेजसि । वह्निने कुंभिते वायौ
ईरं ईं संदहत्स्मितं । बीजं चंद्रसहस्रा भमत्ता कांछे स्थितं स्मितं
ईवं ईं रं रं प्लुतं पीयूषं स्रावयतैनं तेन रेचयेत् । इत्याघाप्लावनं । वरुणी
वमृतसंहारं वृक्षम्याप्लावनं ततः । कलैवं तु सरूस्वान्वे रामो
हमिति संस्मरेत् । पजकार्थितं ततो भक्त्यादेहं संभावयेत्पुनः
ध्यायेज्जीवात्मनं नैकां गुरुमंगं शुभप्रदं । मूलाधारोत्थया पा
त्रस्य भालालेसो एमत्र मागतः । ईकुपकडि तिसंयम्य प्राणान्द्वि
न्यस्य मूर्द्धनि । अपरवडीवूस्तत्तोरामात्मेरकः पुरुषस्तथा । प्र
कृतिर्मर्सहान्मूकतेस्ततोहं त्रिगुणात्मकः । तस्माद्धा एतस्मादात्म
न आकाशः संभूतः । आकाशाद्वायुर्वायोरग्निः । अग्नेरापः अ

राम:
४२ स्मा

अः पृथिवी पृथिव्या ओषधय ओषधीभ्योन्नमन्नाद्रेतः रेतसः पुरुषः
स वा एष पुरुषोन्नरसमयः । ग्लौमिति पृथिवीजे ततं दृसंध वी
न्तानयेत् । ईं हूं ईमिति बीजेनावयवीकरणं भवेत् । सोहम
त्रैणा तामसं वीनाद्यंते सिद्धमावितं । ध्यात्वैवं वृत्तसंधेरात
कप त्वजीवकलां न्यसेत् ॥ हृदि हस्तं निधायावतार प्राणप्रतिष्ठया
ईं प्राणप्रतिष्ठामंत्रस्य ब्रह्मविष्णुरुद्रा ऋषयः । ऋग्यजुःसा
मानि छंदांसि प्रतिछंदो वा छंदः ॥ क्रियामयं वपुः प्राणाख्या
देवता प्राणप्रतिष्ठा विनियोगः ॥ ओं कं खं गं घं ङं पृथिव्य ग्रं ४
प्तेजो वाय्वाकाशात्मने अं हृदयाय नमः ॥ ओं चं छं जं झं ञं शब्द
स्पर्शरूपरसगंधात्मने ईं शिरसे स्वाहा ॥ ओं टं ठं डं ढं णं श्रो
चक्षु त्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाघ्राणात्मने ऊं शिखायै वषट् ॥ ओं तं थं दं धं नं

रा॰ चं ४४

एं वाक्पाणिपादपायूपस्थात्मने ऐंकवचापरूं। ॐ यं फं वं भं मं
ॐ वक्तव्यादानगमनविसर्गानंदात्मने ॐ नै चक्षुपायवौष
ट्। ॐ यं रं लं वं सं षं सं शं मनोबुध्यहंकारचित्तात्मने अस्त्रा
यफट्। ॐ श्रां नाभेरधः। ॐ ह्रीं हृदयपादनाभि श्रीं क्रों मस्तका
दा हृदयं। ततः ॐ यं त्वगात्मने नमः हृदि। ॐ रं असृगात्मने
नमः। ॐ लं मांसात्मने नमः। ॐ वं मेदात्मने। ॐ शं अस्थ्यात्मने
ॐ षं मज्जात्मने। ॐ शं शुक्रात्मने। ॐ हं प्राणात्मने। ॐ सं जी
वात्मने। न्यासमेवं प्रकारेण कृत्वा ध्यायेद्देवतां। रक्ताम्भोधि
स्थपोतोल्लसदरुणसरोजाधिरूढा कराब्जैः। पाशं कोदण्डमि
क्षूद्भवमथगुणमप्यंकुशं पंचबाणान्। बिभ्राणासृक्क
पालं त्रिनयनलसितापीनवक्षोरुहाढ्या देवी बालार्क

ॐ ४ ॐ हं परमात्मने नमः; हृदयान्मस्तकपर्यन्तम् ४

वर्म्मी भवतु सुखकरी प्राणशक्तिः परा नः । इति ध्यानं । ओं आं ह्रीं
क्रों यं रं लं वं शं षं सं हं सः । मम प्राणा इह प्राणाः । पुनस्तान्येव बीजान्यु
च्चार्य मम जीव इह स्थितः । पुनस्तान्युच्चार्य मम सर्वेन्द्रियाणि । पु
नस्तान्येवोच्चार्य मम वाङ्मनश्चक्षुः सर्वे प्राणा इहायान्तु स्वस्त
ये सुचिरं सुखेन तिष्ठन्तु स्वाहा । इति मन्त्रः । ततो जन्मादिकर्म
ष्ट क्रियासंस्कारसिद्धये । षोडशवर्षां वा वर्त्तिं कलाशक्तिं प
रां स्मरेत् । इति पुनर्देहोत्पादनं । चत्वारि वाक्परिमिता पदा
नि तानि विदुर्ब्राह्मणा ये मनीषिणः । गुहा त्रीणि निहिता
नेङ्गयन्ति तुरीयं वाचो मनुष्या वदन्तीति । इति भूतशुद्धिः
भूतशुद्धिं विना कर्तुः जपहोमार्चनक्रिया । भवन्ति निष्फलाः ॥

सोऽहं २

श्रोत्रजिह्वा घ्राण ४

प्राणप्रतिष्ठा

त्रि २

रा॰ चं
६५

सर्वैः प्रकारेणाप्यनुष्ठिता । तस्मादस्मात्मकाद्यावै ऽउत्पन्ना
लिपिमातृकाः ॥ अथातिन्नत्वा सकार्यार्था तत्समान्यासः प्रकीर्त्ति
तेन्यासेविना जपं प्राहुः निष्फलं मकमाप्नुते ॥ न्यासात्तदात्म
कोहिस्यादस्मामोमूलाधारधृंजयेनतः ॥ वामांगुष्ठात्तद् दक्षिरातः
पादापरतम्त्ति संज्ञकः ॥ संहारो विपरीतोसोक निष्क्रांतः स्थिति
प्रदः ॥ शिरम्यारभ्य पादांतो देहोत्पत्ति संज्ञकः ॥ संहारो विप
रीतोन्योमध्याद्वाः स्थितिनामिगः ॥ स्थितिन्यासो गृहस्थस्य
संहारोवनिनोयतेः ॥ ब्रह्मचारिणाउत्पत्तिः स्त्रियः भद्रस्य वै
षदः ॥ इतिन्यासनिर्णयः ॥ ईड्यापर यत्प्रातः तां स्वरे स्पर्शेष्वकु
भयेत ॥ रचयेद्याद्रिके वैतौ ततः पिंगलया पुनः ॥ प्राणायामं रा॰ ः ६५
मंत्रयंत्वेवंकृत्वा व्यापकमारभेत ॥ अकारादिः क्षांतवर्णो

नपेवयूर्णेवायोः कुम्भनं रेचनं पुनः इडयापानतो द्वाभ्यां पूरणोदितं यं पुनः

इति प्राणायामः ॥

रापादतलमस्तकं ॥ अस्य श्रीमातृकामंत्रस्य ब्रह्मा ऋषिः देवी गायत्री छंदः । श्रीमातृका सरस्वती देवता हलो बीजानि स्वराः शक्तिः स्वीयमानश्रीरामसमातृकाङ्गन्यासे विनियोगः ॥ ऊर्ध्वास्ये वैरिंचि छंदो देवता बीजशक्तयः ॥ शिरो वदन हृद् गुह्य पादेषु क्रमतो न्यसेत् । इति मातृकाष्यादिन्यासः ॥ करांगुलीनां रेखा मूले वैरैके कं प्रविन्यसेत् । विन्यसेत्तु रावंपाणीतले परपृष्ठयोरपि । ॐ अं कं खं गं घं ङं आं अंगुष्ठाभ्यां नमः ॥ ॐ इं चं छं जं झं ञं ईं तर्जनीभ्यां नमः । ॐ उं टं ठं डं ढं णं ऊं मध्यमाभ्यां नमः । ॐ एं तं थं दं धं नं ऐं अनामिकाभ्यां नमः । ॐ ओं पं फं बं भं मं औं कनिष्ठिकाभ्यां नमः । ॐ अं यं रं लं वं शं षं सं हं लं क्षं अः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः । एतान्येव षडंगेषु योजनीयानि हृदयाय

ए॰ चं
९६
46

नमः सिरसे स्वाहा शिखायै वषट् ॥ कवचाय हुं नेत्रत्रयाय वौषट्
अस्त्राय फट् ॥ इत्येकारेण ॥ इति केवलमातृकाषडंगः ॥ पंचाश
द्वर्णैर्भिदैर्विहितवदनदोः पादयुक्कुक्षिवक्षोदिशां भास्वत्क
पर्दाकलितशशिकलामिंदुकुंदावदातां ॥ अक्षस्रक्कुंभ
चिंतालिखितवरकरां त्रीक्षणां पद्मसंस्थामच्छाकल्पाम
तुच्छस्तनजघनभरां भारतीं तां नमामि ॥ इति केवलमातृका
ध्यानं ॥ अथांतर्मातृकान्यासः ॥ कंठहृन्नाभिगुह्यके पायौ भ्रू
मध्यगे पद्मे षोडशद्वादशच्छदे ॥ दशपत्रे च षट्पत्रे चतुःपत्रे
द्विपत्रके ॥ पंचाशद्वर्णविन्यासपत्रसंख्याक्रमाद्भवेत् ॥ एकैक
वर्णमेकैकपत्रांते बिंदुयुक्तं न्यसेत् ॥ इत्यंतर्मातृकान्यासः ॥ राम:
एवमंतः प्रविन्यस्य मनसा तां बहिर्न्यसेत् ॥ शिरोवदन ९६

वक्त्रेपि चक्षुः श्रोत्रयुगे प्यथः। नासाकपोलयुगले तथौष्ठाधर
योरपि। ऊर्द्ध्वाधोदंतपंक्तौ च मूर्द्धास्ये षोडशस्वरान्। कवर्गं हृद
वा के: पंचसंधिस्थले न्यसेत्। टतवर्गे ह्यं पादसंध्यग्रे पि तथा
न्यसेत्। पवर्गे पार्श्वयुगले पृष्ठे नाभ्युदरेषु च [redacted] हृदो मि
ले वतु लकुक्षौ स्वदाकर्यां हृदये जठराननयोश्चैव व्याप
कं विनियोजयेत्। ॐमाधंतानमातोवा विंदुविंदुवर्जि
तः। पंचाशदक्षरन्यासः क्रमेणैवं विधीयते। इति केवलमा
तृकान्यासः। ततः सविंदुकन्यासे ऋषिछंदः पूर्ववत् स
हारसारदा देव्यंगानि विंदयुतैः स्वरैः। पक्षलजंहरिते
पीतमद्दग्रटंकं॥ विद्याकरे विरतंदधतीत्रिनेत्रा। पंचेंदु
मौलिमरुरागामरविंदसंस्था वर्त्तोश्वरीपरोमततनमा

विन्दुयुक्तां मातृकां न्यसेद्विलोमतः । इति न्यासः ॥ अथ कलान्यासः

रा॰ चं ४१ कर

रनमः । इति सबिंदुमात्रिकान्यासः । अस्य श्रीपञ्चप्रणवमातृकाख्य
कलान्यासस्य प्रजापतिः ऋषिः गायत्री छन्दः
कलासरस्वती देवता इष्टार्थे विनियोगः । ॐ अं हृदया
य नमः । ॐ ईं शिरसे स्वाहा । ॐ ऊं शिखायै वषट् । ॐ ऐं कवचा
य हुं । ॐ औं नेत्रत्रयाय वौषट् । ॐ अः अस्त्राय फट् । इति ष
डंगः । हस्तैः पद्मं रथाङ्गं गुणमथ हरिणं पुस्तकं वर्णमालां । टं
कं शूलं कपालं दरममृतलसद्धेमकुंभं वहन्ती मुक्ताविद्यु
त्पयोदस्फटिकनवजपाबंधुरैः पंचवक्त्रैस्त्र्यक्षैर्वक्षोजनम्रा
सकलशशिनिभा शारदां तां नमामि । इति कलादेव्या ध्यानं
ॐ अं निवृत्त्यै नमः । ॐ आं प्रतिष्ठायै नमः । ॐ इं विद्यायै नमः ए॰म॰ ४१
ॐ ईं शान्त्यै नमः । ॐ उं इन्धिकायै नमः । ॐ ऊं दीपिकायै नमः

ओं ऋं रेचिकायै नमः । ओं ॠं मोचिकायै नमः । ओं लृं परायै नमः । ओं
लॄं सूक्ष्मायै नमः । ओं एं मडायै नमः । ओं ऐं ज्ञानायै नमः । ओं ओं अ
मृतायै नमः । ओं औं आप्यायन्यै नमः । ओं अं व्यापिन्यै नमः । ओं अः
व्योमरूपायै नमः । १६ ओं कं सृष्ट्यै खं ऋद्ध्यै गं स्मृत्यै घं मेधायै ओं ङं कान्त्यै ...सेन नमः नमः
ओं चं लक्ष्म्यै छं द्युत्यै जं स्थिरायै झं स्थित्यै ञं सिद्ध्यै टं जरायै ठं पा
लिन्यै डं शान्त्यै । ढं ऐश्वर्यायै णं रत्यै । तं कामिकायै थं वरदायै
दं ह्लादिन्यै । धं प्रीत्यै नं दीर्घायै पं तीक्ष्णायै । फं रौद्र्यै । बं
भयायै भं निद्रायै मं क्षुधायै रं क्रोधिन्यै लं क्रियायै वं उत्कार्यै
ओं शं मृत्यवे षं पीतायै सं श्वेतायै हं अरुणायै ळं असितायै
ओं क्षं अनन्तायै । इति पञ्चाशत्कलान्यासः । ओं अं अमृतायै नमः । ओं आं
मानदायै । ईं तुष्ट्यै । उं पुष्ट्यै । ऊं रत्यै । ऋं धृत्यै । ॠं शशिन्यै । लृं च
ओं इं पुष्ट्यायै नमः

ता॰ च॰
९८

w96

ॐ ऐक्षिपैनमः १

छ्विकायै । ॐ लं कान्त्यै । ॐ एं ज्योत्स्नायै । ॐ डं प्रीत्यै । ॐ ढं भ्रुगदायै । ॐ णं पूर्णा-
यै । ॐ णः पूर्णामृतायै नमः । इत्यंताः स्वरस्थाने ध्येवनम तत्वा-
कं भं तपिन्यै । खं बं तापिन्यै । गं फं धूम्रायै । घं पं मरीच्यै । ङं नं ज्व-
लिन्यै । चं धं रुच्यै । छं दं सुषुम्नायै । जं थं भोगदायै । झं तं विश्वा-
यै । ञं णं बोधिन्यै । टं ढं धारिण्यै । ठं डं क्षमायै । मं पं धूम्रार्चिषे ।
ङ ष्मायै । लं ज्वलि[illegible]यै । वं ज्वालिन्यै । शं विस्फुलिंगि[illegible]यै । षं सु-
श्रियै । सं स्वरूपायै । हं कपिलायै नमः । एता हस्तपादाङ्गुल-
सन्धिषु न्यस्तव्याः । लं हव्यवाहायै नमः । इति मस्तके । सं कव्य-
वाहायै नमः । इति व्यापकं । इत्यष्टत्रिंशत्कलान्यासः । माया-
धेपुटितान्वर्णान्केशवादीन्यथापरान् । सशक्तिकान्न्यसे-
द्धरोनित्वमस्तकादिक्रमेणतु । यथा । ॐ केशवादिमातृको
मायालक्ष्मीकामबीजपूर्वो न्यसेत [illegible] मूर्ध्नि ।

ता॰ म॰
९८

घलात् इत्यपि
पाठः १

अमता

न्यासस्य साध्यनारायणो ऋषिः गायत्री छंदः । लक्ष्मीनारायणो
देवता हस्लौं बीजं । स्वरसंपुटशक्तिः इष्टार्थे जपे विनियोगः । ॐ
श्रीं ॐ नमो नारायणाय हंसः सोहं । ॐ अः कं खं गं घं ङं । ॐ ॐ ह्रीं हं
सः सोहं । ॐ नमो नारायणाय क्रुद्धोल्काय स्वाहा हृदये । ॐ श्रीदेव्यै नमः ४ शांत
श्रीं ॐ नमो नारायणाय हंसः सोहं ॐ चं छं जं झं ञं ॐ ह्रीं हंसः सो
हं । ॐ नमो नारायणाय महोल्काय स्वाहा । श्रीं पश्चिन्द्ये इति शि
रसि । ॐ श्रीं ॐ नमो नारायणाय हंसः सोहं ऐं टं ठं डं ढं णं । ॐ
ह्रीं हंसः सोहं ऐं ॐ नमो नारायणाय वीरोल्काय स्वाहा । ॐ
विष्णुपत्न्यै इति शिखायै । ॐ श्रीं ॐ नमो नारायणाय हंसः
सोहं । ॐ तं थं दं धं नं । ॐ ह्रीं हंसः सोहं । ॐ नमो नारायणाय विद्यु
दुल्काय स्वाहा । श्रैं वरदायै इति कवचं ॥ ॐ श्रीं ॐ नमो नारा

ए॰ चं परायणाय हंसः । सोहं हं पं फं बं भं मं । ॐ ह्रीं हंसः सोहं हं ॐ नमो नाराय
४९ णाय हंसः सोहं । ॐ यं रं लं वं शं षं सं हं ळं क्षं ह्रीं हंसः सोहं ॐ ॐ न
मो नारायणायाच्युतानन्ताय स्वाहा ॐ भूः भ्रू लिन्पे इत्यस्त्रे वषट् । ॐ
५१ ह्लाय स्वाहा । ॐ श्रीं वरदायैक वचाय हुं शार्ङ्गोऽकाय स्वाहा । ह्लौ
कमलरूपाय नेत्राभ्यां वौषट् । ॐ अनंताय स्वाहा । ॐ भूः भू लि
न्पे ॐ स्वाहाय फट् । इति केशवादि मात्राषडङ्गः । विघारविंदम
कुटामततपम्न कुंभको मोदकीदरसुदर्शनशोभिहस्तं । सौदा
मिनीमुकुरकांति विभाविलक्ष्मीनारायणात्मकमस्वं हृदि
मातमूर्त्तिं । इति केशवादिमातृकाध्यानं । ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं ऐं ह्लीं एमः
श्रीं ह्रीं केशवाय कीर्त्यै नमः । इति सर्वत्र संपुटः । ॐ आं नारायणा ४९
य कांत्यै ऐं माधवाय तुष्ट्यै । ऐं गोविंदाय पुष्ट्यै । ॐ विष्णवे धृत्यै

ॐ मधुसूदनाय क्षान्तै ॐ त्रिविक्रमाय क्रियायै ॐ वामनायदया
यै ॐ श्रीधराय मेधायै ॐ हृषीकेशाय हर्षायै ॐ पद्मनाभाय श्रद्धा
यै ॐ दामोदराय लज्जायै ॐ वासुदेवाय लक्ष्म्यै ॐ संकर्षणा
य सरस्वत्यै ॐ प्रद्युम्नाय प्रीत्यै ॐ अनिरुद्धाय रत्यै । १६ ॐ च कि
रोजयायै ॐ गदिने दुर्गायै ॐ शार्ङ्गिणे प्रभायै ॐ खड्गिने स
त्यायै ॐ शङ्खिने चण्डायै ॐ हलिने वाण्यै ॐ मुशलिने विला
सिन्यै ॐ शूलिने विजयायै ॐ पाशिने विरजायै ॐ अंकुशि
ने विश्वायै ॐ मुकुन्दाय विनदायै ॐ नन्दाय सुनन्दायै ॐ नन्दि
ने स्मृत्यै ॐ नराय ऋद्ध्यै ॐ नरकजिते समृद्ध्यै ॐ हरये तुष्ट्यै ॐ कं
कृष्णाय पुष्ट्यै ॐ सत्याय मत्यै ॐ सात्वताय मत्यै ॐ सौराय क्षमायै
ॐ शूराय परमायै ॐ जनार्दनाय उमायै ॐ भूधराय क्लीन्नायै

आ० २

ए:चं
५०
50

मं विश्वमूर्त्तये विलिन्नायै। मं वैकुण्ठाय वसुदायै। पं लगात्मने पु
रुषोत्तमाय वसुधायै॥ रं ग्रसगात्मने चलिने परायै। लं मासा
त्मने बलानुज्ञाय परायरायै। वं मेदात्मने बलाय लक्ष्म्यै
शं अस्थ्यात्मने वृषघ्नाय सधायै॥ षं मज्जात्मने वृषाय पृच्छा
यै। सं शुक्रात्मने हंसाय प्रसंगायै। हं प्राणात्मने वराहाय विशा
लायै। लं क्षिपाशक्त्यात्मने विमलाय अमोघायै। ॐ ह्रीं श्रीं
क्लीं परमात्मने नृसिंहाय विद्युतायै मोघायै नमः। केशवादि
न्यासोऽन्यासमात्रेणादेहिनां॥ अच्युततत्त्वदस्तात्पेवैत
त्वं सत्यं न संशयः। इति केशवादिमातृकान्यासः। वाग्ज्ञाप्य एनः:
मात्रिका वर्णीमातृकायाः स्वशक्तिमान्॥ श्रीकण्ठादीन्त्या ५०
दित्यान्नसेस्यानेमुतेऽहि॥ श्रीकण्ठादिन्यासस्य ब्रवरी नं२

[redacted]नमः पंफंबंभंमं औं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ऐं ह्रीं श्रीं अं यं रं लं वं शं षं सं हं ळं क्षं अः करतल

स्य ऋषिः अनुष्टुप् छंदः। अर्द्धनारीश्वरो देवता ह्लौं बीजानि

स्वराः शक्तयः ज्ञानविज्ञानार्थे विनियोगः। ऐं ह्रीं श्रीं अं कं खं गं

घं ङं अं आं अंगुष्ठाभ्यां नमः। ऐं ह्रीं श्रीं चं छं जं झं ञं इं ईं तर्जनी

नमः। ऐं ह्रीं श्रीं उं टं ठं डं ढं णं उं ऊं मध्यमाभ्यां नमः। ऐं ह्रीं श्रीं एं तं थं

दं धं नं ऐं अनामिकाभ्यां नमः। ऐं श्रीं कांच समो भयभागम

र्द्धनारीश्वर। गिरिसुताहरमंब विद्धं पाशाभयाक्षवलय

वरदहस्तमीशां सततं लोनमसे सकलवांछितवस्तु सिद्धौ। ऐं

ह्रीं श्रीं अं श्रीकंठेशपूर्णोदरीभ्यां नमः। इति मन्त्रके अं आं अ

नंतेशविरजाभ्यां नमः। आनन वृत्तरल्पादिषु स्थानेषु न्य

सेत्। ओं इं सूक्ष्मेश शाल्मलीभ्यां नमः। ओं ऋं अप्रलिपांश गो

मुखीभ्यां नमः। इति सर्वत्र। ओं ईं त्रिमूर्तीश लोलाक्षीभ्यां नमः

लकरपृष्ठाभ्यां नमः ऐं रं एवं हृदयादि भ्यां न्यासः ५

सिंदूर

ॐ

ता: च

५१ सा

51

ॐ ऊं अमरेश्वरवर्तुलाक्षीभ्यां नमः । ॐ ऋं अर्घीशदीर्घघोराभ्यां नमः
ॐ ॠं भारभूतीशदीर्घमुखाभ्यां नमः । ॐ ऌं तिथीशगोमुखी
भ्यां नमः । ॡं स्थाण्वीशदीर्घजिह्वाभ्यां । ॐ एं हरेशकुण्डोदरीभ्यां
ॐ ऐं झिण्टीशोर्ध्वकेशीभ्यां । ॐ ओं भौतिकेशविकृतमुखाभ्यां नमः
ॐ औं सद्योजातोत्तज्वालामुखीभ्यां । ॐ अं अनुग्रहेशोल्काज्वाला
मुखीभ्यां । ॐ अं अक्रूरेशश्रीमुखीभ्यां । ॐ अः महासेनेशविद्या
संमुखीनमः ॐ कं क्रोधीशमहाकालाभ्यां । ॐ खं चण्डेशसरस्वती
भ्यां । ॐ गं पञ्चान्तकेशगौरीभ्यां नमः । ॐ घं शिवोत्तमेशत्रैलोक्य
विद्याभ्यां । ॐ ङं एकरुद्रेशमन्त्रशक्तिभ्यां । ॐ चं कूर्मेशात्मशक्ति
भ्यां । ॐ छं एकनेत्रेशभूतमातृकाभ्यां नमः ॥ ॐ जं चतुराननेश
लंबोदरीभ्यां । ॐ झं अजेशद्राविणीभ्यां ॥ ॐ ञं सर्वेशनागरीभ्यां

टङ्के

ता:म: ५१

ॐ टं सोमेशखेचरीभ्यां। ॐ ठं लांगलीशमंजरीभ्यां। ॐ डं दारुकेशरू
पिणीभ्यां। ॐ ढं अर्धनारीश्वरेशकिरातीभ्यां। ॐ णं उमाकांते
शवकोदरीभ्यां। [redacted] ॐ तं आषाढीशपूतनाभ्यां। थं दंडी
शभद्रकालीभ्यां। ॐ दं अत्रीशभद्रयोगिनीभ्यां। ॐ धं मीनेशशं
खिनीभ्यां। ॐ नं मेषेशगर्जनीभ्यां। ॐ तर्जनीभ्यां। पं लोहितेश
कालरात्रिभ्यां। ॐ फं शिखीशकुब्जिनीभ्यां। ॐ वं छगलंडेशकप
र्दिनीभ्यां। ॐ भं द्विरंडेशवज्राभ्यां। ॐ मं महाकालेशविजया रा
भ्यां। यं वालीशसुमुखेश्वरीभ्यां। ॐ रं भुजंगेशरेवतीभ्यां। ॐ लं
पिनाकीशमाधवीभ्यां। वं खड्गीशवारुणीभ्यां। ॐ शं बके
पा२ शवायवीभ्यां। ॐ षं श्वेतेशरक्षोपधारिणीभ्यां। ॐ सं भृग्वीश
सहजाभ्यां। ॐ हं लकुलीशलक्ष्मीभ्यां। ॐ ह्लं शिवेशव्यापिनी

रा॰ च
५२
52

मादयः प्रातिलोम्येकांनास्युःस्वरसंज्ञकाः नमः परायपूर्वन्तुप्रणवांते व्यवस्थितः जीवः प्राणश्च बुद्धिश्चाहंकारोमनस्तथा
न्यां । ॐ क्षं संवर्त्तकेश महामायायाम्बानमः । इतिव्यापकं । इति श्री
कंठादिन्यासः । मुद्रासविंदुकायुक्ताकलाभिः केशवादिभिः । श्रीकं
ठमातृकाचान्नन्यासांगे पंचमीस्मृता । हृद्रेर्युक्ताकेवलावा
मन्त्रनांकर्मारंभे मातृकां विन्यसेद्बुधः । मंत्राः स्युः कुर्वते तस्य सिद्धिं
द्वेषैः सार्द्धयातिनाशंजराच । अथ तत्वं प्रवक्ष्यामि तत्वन्यास
तदर्थिनां । यस्य तु न्यासमात्रेरा तत्वमेव प्रजायते । ॐ मं नमः
परायजीवात्मनेनमः । ॐ भं नमः । परायप्राणात्मनेनमः । ए
तद्द्वयं सर्वांगे । ॐ वं नमः । परायबुद्ध्यात्मनेनमः । ॐ फं नमः पर
यअहंकारात्मनेनमः । ॐ पं नमः परायमनआत्मनेनमः
एतत्त्रयं हृदये । ॐ नं नमः परायशब्दात्मनेनमः । इतिमूर्द्धि ॐ
धं नमः । परायस्पर्शात्मनेनमः । इति मुखे । ॐ दं नमः परायर

सर्वांगे हृदि विन्यस्य शब्दादीं श्च ततः परम् त्रुटिः

रा॰म॰
५२

पात्मनेनमः ।इति ॐ हृदये ॐ थंनमः ।परायरसात्मनेनमः ।इतिउप
स्थे ।ॐ तंनमः परायगंधात्मनेनमः ।इतिपादयोः ।ॐ रांनमः पराय
श्रोत्रात्मनेनमः ।इतिश्रोत्रयोः ।ॐ ठंनमः परायत्वगात्मनेनमः
इतित्वचि ।ॐ इंनमः परायचक्षुरात्मनेनमः ।इतिचक्षुषोः ।ॐ ठं
नमः परायजिह्वात्मनेनमः ।इतिजिह्वायां ।ॐ दंनमः परायघ्रा
णात्मनेनमः ।इतिघ्राणे ।ॐ जंनमः परायवागात्मनेनमः ।
इतिवाचि ।ॐ छंनमः परायपाणात्मनेनमः ।इतिपाण्योः ।ॐ जंन
मः परायपायात्मनेनमः ।इतिपायौ ।ॐ घंनमः परायपादात्मने
नमः ।इतिपादयोः ।[redacted]
[redacted] ।ॐ चंनमः परायउपस्थात्मनेनमः ।इत्युपस्थे ।१ ।ॐ ङंनमः ॐ
परायआकाशात्मनेनमः ।इतिमूर्ध्नि ।ॐ घंनमः परायवाय्वात्म

रा॰ च॰ नेनमः। इतिमुखे। ॐगंनमःपरायतेजआत्मनेनमः इतिहृदये
५३ ॐखंनमःपरायसलिलात्मनेनमः। इतिगुह्ये। ॐकंनमःपराय
श्रप्पा३ पृथ्व्यात्मनेनमः। इतिपादयोः। ॐशंनमःपरायहृत्पुंडरीकात्मने
नमः। ॐक्षंनमःपरायसोममंडलात्मनेषोडशकलात्मनेनमः
53 ॐसंहंनमःपरायसोममंडलात्मनेषोडशकलायनमः। ॐहंन
मःपरायसूर्यमंडलात्मनेद्वादशकलायनमः। [redacted]
नमः। ॐनमःपरायवह्निमं
डलात्मनेदशकलायनमः। एतच्चतुष्कंपरस्यहृदि। ॐवंनमःप
रायपरमेष्ठ्यात्मनेवासुदेवायनमः। इतिमूर्ध्नि। ॐयंनमःपरा रामः
यपुरुषात्मनेसंकर्षणायनमः। इतिमुखे। ॐवंनमःपरायवि ५३
श्वात्मनेप्रद्युम्नायनमः। इतिहृदि। ॐलंनमःपरायनिवृत्त्या

त्मनेअनिरुद्धायनमः। इतिगुह्ये। ॐक्षंनमःपरायसर्वात्मनेनारा
यणायनमः। इतिपादयोः। ॐक्ष्रौंनमःपरायकोपात्मनेनृसिंहा
यनमः। इतिव्यापकः। अतत्वस्याप्यपूज्यस्यतत्वव्याप्तेर्हितुनापुनः
तत्वन्यासमितिप्राहुर्न्यासंतत्वविदोवुधाः। कुर्यात्तत्रविन्या
सेनपूतोभवतिध्रुवं। तदात्मनातुप्रविश्यभगवानिहतिष्ठति
यतःसएवतत्वानिसर्वतस्मिन्प्रतिष्ठितं। इतितत्वन्यासः। श्री
रामःतन्मूर्त्तिपंजरन्यासंकथयिष्येधुनापरं। यस्मात्फलां
तरंनास्तिपुंसस्तन्मूर्त्तिसिद्धये। ॐअं[illegible]केशवायधात्रे[illegible]न
मः। इतिललाटे। ॐआंनृंरांनारायणायअर्यमणेनमः। इति
नाभौ। ॐइंमांमाधवायमित्रायनमः। इतिहृदये। ॐईंभेंयंगोवि
न्दायवरुणायनमः। इतिकंठे। ॐउंगंनंविष्णवेअंशायनमः।

ए॰ च॰ इतिदक्षिणपार्श्वे। ॐ उं वं मं मधुसूदनायभगायनमः। इतिदक्षिणां
५४ से। ॐ ऐं तैं रां त्रिविक्रमायविवस्वतेनमः। इतिदक्षिकंधरे। ॐ पें वा
रां वामनायइंद्रायनमः। इतिवामपार्श्वे। ॐ श्रों सं मां श्रीधरायपू
54 ष्णेनमः। इतिवामांशे। ॐ औं दें यं हृषीकेशायपर्जन्यायनमः
इतिवामकंधरे। ॐ अं वां नं पद्मनाभायत्वष्ट्रेनमः। इतिपृष्ठे। ॐ
अः पं मं दामोदरायविष्णवेनमः। त्रिगायत्रीछंदसेनमः। इतिमुखे
श्रीरामायपरमात्मनेनमः। इतिहृदि। रां बीजात्मनेनमः। इतिगुह्ये
नमः शक्तयेनमः। इतिपादयोः। इतिऋष्यादिन्यासः। ॐ रां अंगुष्ठाभ्यांनमः
ॐ रीं तर्जनीभ्यांनमः। ॐ रूं मध्यमाभ्यांनमः। रैं अनामिकाभ्यां रा॰म॰
नमः। रौं कनिष्ठिकाभ्यांनमः। रः करतलकरपृष्ठाभ्यांनमः। व्यसे ५४
षडंगेर्वा। इतिकरन्यासः। ॐ रां हृदयायनमः। रीं शिरसेस्वाहा

हुं शिखायै वषट् । ऐं कवचाय हुं । ऐं नेत्राभ्यां वौषट् । रः अस्त्राय फट्
इति हृदयादिन्यासः । शिरो भ्रूमध्य हृदय नाभि गुह्य पादेषु स्थलेषु । मूलम
न्त्राक्षरैर्न्यासः मन्त्राक्षरन्यास उच्यते । इत्यक्षरन्यासः । रां नमः इति शिर
सि । रामाय नमः [redacted] । नमो न
मः इति पादयोः इति पदन्यासः । मंडूकाय नमः इत्याधारे । कालाग्निरु
द्राय नमः इति स्वाधिष्ठाने । कच्छपाय नमः इति नाभौ । आधारशक्त
ये नमः । रत्नद्वीपाय नमः । रत्नमंडपाय नमः । कल्पवृक्षेभ्यो नमः ।
रत्नसिंहासनाय नमः इति हृदये । धर्माय नमः इति दक्षिणस्कं
धे । ज्ञानाय नमः इति वामस्कंधे । वैराग्याय नमः इति दक्षिणपार्श्वे
अनैश्वर्याय नमः इति वामपार्श्वे । सप्रतिवलयायैतावत्सहस्र
फणाय अनंताय नमः । इति हृदयकमलमध्ये न्यसेत् । तन्मध्ये
अधर्माय इति वक्त्रे अज्ञानाय नमः इति लिंगे अवैराग्याय नमः इति दक्षिणपार्श्वे २

इति नाभौ

हृत्सेप

क्षीरसागरा

यनमः ५

रत्नवेदिका
येनमः ५
वामपादमू
ल ऐश्वर्या
यनमः दक्ष
पादमूल

ग०चं
५५
55

फरोपरिस्त्रानंदकंदाय नमः । संविन्नालाय नमः । सर्वतत्वकम
लाय नमः । प्रकृतिपत्रेभ्यो नमः । विकारमयकेसरेभ्यो नमः । पंचा
शद्वर्णाग्रकर्णिकायै नमः । ओं ह्रं अर्कमंडलाय द्वादशकला
त्मने नमः । ओं ह्रं सोममंडलाय षोडशकलात्मने नमः । न४
ओं ह्रं वह्निमंडलाय दशकलात्मने नमः । सं सत्वाय प्रबोधात्म
ने नमः । तं तमसे मोहात्मने नमः । ओं रं रजसे प्रवृत्यात्मने नमः । ज२
ओं ह्रं आत्मने नमः । इति तस्य दक्षिणतो ओं ह्रं अंतरात्मने नमः ।
इति पश्चिमे । ओं ह्रं परमात्मने नमः । इत्युत्तरे । ओं ह्रीं ज्ञानात्मने ग०म:
नमः । इति पूर्वे मध्ये मायातत्वाय नमः । कालतत्वाय नमः । वि ५५
द्यातत्वाय नमः । परतत्वाय नमः । इत्येकैकोपरि पूर्वादिक्षु स
र्वं मंत्रान् संन्यस्य प्रागादिदलेषु मध्ये च नव शक्तीर्न्यसेत । त

ध्या हि । विमलायैनमः । उत्कर्षिण्यैनमः । ज्ञानायैनमः । क्रियायैनमः
योगायैनमः । प्रह्व्यैनमः । सत्यायैनमः । ईशानायैनमः । अनुग्रहायैन
मः । ॐ नमो भगवते विष्वक्सेन सर्वभूतात्मने वासुदेवाय सर्वात्म
संयोगयोगपद्मपीठात्मनेनमः । इति मध्ये । तस्मिन्पीठे सहस्त्रा
स्योप [?] दित्यसंकाशं मंत्रं ध्यात्वा समार्गेतोज्ज्वलावानीय [?] व्यापकं न्य
सेत ॥ इति व्यापकोन्यासः । एवं विन्यासस्य विधिवन्मासाक्षान्ना [?]
रायणो भवेत् । ज्वररोगाभिचाराद्याः प्रलयं यान्ति नान्यथा
भूतप्रेतपिशाचाश्च तथैव ब्रह्मराक्षसाः । कूष्मांडाश्चैव डा
किन्यो नैव द्रष्टुमपि क्षमाः । य एवं विन्यसेद्धीमान् रामः सा
क्षात्स्वयं भवेत् । नातः परतरं किंचित्पावनं पापमल्लिं [?]
इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीमन्मुकुंदविरचित

श्रीचरणोशिष्यानंदवनविरचितायांश्रीरामार्च्चनचंद्रिकायां
द्वितीयः पटलः ॥ अथ ध्यानं ॥ अयोध्यानगरे रम्ये रत्नमंडपम
ध्यगं । ध्यायेत्कल्पतरोर्मूले रत्नसिंहासनं शुभं । तन्मध्ये ष्टद
लं पद्मं नानारत्नप्रवेष्टितं । तत्र श्रीरामचंद्राख्यं ध्यायेत्तेजः
परात्परं । प्रकृत्या सीतया श्यामं स्थितंसत्वतपश्चयावहं । देवा
सुरमुनींद्रैश्च योगीवृंदैश्च सेवितं । चतुर्भुजं शंखचक्रगदा
पंकजधारिणं । किरीटहारकेयूररत्नकुंडलशोभितं । देवता
गुरुमंत्राणां भावयेदेकमात्मना । गदादि शंखोज्ज्वधरं भवा
रिं सयो ध्यायेन्मोक्षमाप्नोति सर्वं ॥ इति स्तुतिः । एवं ध्यात्वा जपे
मंत्रं षट्सहस्रं दिने दिने । वाचः श्रियः पतिर्भूत्वा कविर्भव
ति वत्सरात । ऐं ह्रीं कान् विलान् भोगान् भुक्त्वांते स पदं व्रजेत्

सर्वं द्दुष्टशुभं
माप्नोत्सस्संश
यं उत्पुतिः

पद्मसिंहासनेतस्मिन्वीरासनसमाश्रितं । सम्यंज्ञानमयीमु
द्रांदधानंदक्षिणेकरे । तेजःप्रकाशनंवामेजानुमूर्द्धनिचाप
रं । जानकीवल्लभंदेवंसिद्धनिर्मलमतोपमं । व्याख्याननिरतं
देवंद्विभुजंरघुनंदनं । वसिष्ठवामदेवादिमुनिभिःपरिसेवि
तं । वामभागेसमासीनांसीतांकांचनसन्निभां । भजतांका
मदांनित्यंकरोत्पलकरांबुजां । लक्ष्मणंपश्चिमेभागेधृत
छत्रंसचामरं । पार्श्वेभरतशत्रुघ्नौतालवृन्तकरावुभौ । एवं
ध्यात्वाजपेन्मंत्रंज्ञानलक्ष्म्याःसभाजनं । अपतांमंत्रितोम
त्रंध्यानयोगेनधीमता । पुरश्चरतोकल्पेनविनाविफलस्तप
नुः । वक्ष्यमाणेमहाचक्रेकर्णिकायांनिरंजनं । सर्वंसंव्याप्य
सकलंसच्चिदानंदविग्रहं । चतुःपादस्ततोरूपंरामस्याऽ

स्रुगेय्यंग्रह
नूमंत्रंवाच्व
पलेसुप्ल
कम ५

रा॰ च॰
५७
57

तकर्मतोः। सेव्यते योगिनो नित्यं सोहं भावेन तद्विधः। तथा च
श्रुतिः। अथैते श्लोका भवंति। अकाराक्षरसंभूतः सौमित्रि
र्विश्वभावनः। उकाराक्षरसंभूतः शत्रुघ्नस्तैजसात्मकः। प्राज्ञा
त्मकस्तु भरतो मकाराक्षरसंभवः। अर्द्धमात्रात्मको रामो ब्र
ह्मानंदैकविग्रहः। श्रीरामसान्निध्यवशाज्जगदानंदकारि
णी। उत्पत्तिस्थितिसंहारकारिणी सर्वदेहिनां। सा सीता भ
वति ज्ञेया मूलप्रकृतिसंज्ञिता। प्रणवत्वात्प्रकृतिरिति वदं
ति ब्रह्मवादिनः। ओमित्येतदक्षरमिदं सर्वं तस्योपव्याख्या
नं भूतं भवद्भविष्यदिति सर्वमोंकार एव यच्चान्यत्त्रिकाला
तीतं तदप्योंकार एव सर्वं ह्येतद्ब्रह्मायमात्मा चतुष्पाज्जा
गरितस्थानो बहिःप्रज्ञः सप्ताङ्ग एकोनविंशतिमुखः स्थूलभु

गो॰

रा॰ म॰
५७

वैश्वानरः प्रथमः पादः स्वप्नस्थानोऽन्तःप्रज्ञः सप्ताङ्ग एकोनविंश
तिमुखः प्रविविक्तभुक् तैजसो द्वितीयः पादः यत्र सुप्तो न कंच
न कामं कामयते न कंचन स्वप्नं पश्यति तत्सुषुप्तं सुषुप्तस्थान
एकीभूतः प्रज्ञानघन एवानंदमयो ह्यानन्दभुक् चेतोमुखः
प्राज्ञः तृतीयः पादः एष सर्वेश्वर एष सर्वज्ञ एषोऽन्तर्याम्येष
योनिः सर्वस्य प्रभवाप्ययौ हि भूतानां नान्तःप्रज्ञं न बहिःप्रज्ञं नो
भयतःप्रज्ञं न प्रज्ञं नाप्रज्ञं न प्रज्ञानघनमदृष्टमव्यवहार्यम
ग्राह्यमलक्षणमचिन्त्यमव्यपदेश्यमेकात्मप्रत्ययसारं प्र क४
पंचोपशमं शिवमद्वैतं चतुर्थं मन्यन्ते स आत्मा स विज्ञेयः स
६८ दोज्ज्वलो विघातत्वात्कार्यहीनः स्वात्मबंधरहितः सर्वद्वैतरहि
तः आनन्दरूपः सर्वाधिष्ठानः सन्मात्रो निरस्ताविद्यातमोमोह

रा॰चं॰ मेवेति संभाव्याहमोंतत्सद्‌ब्रह्म रं ब्रह्म रामचंद्रश्चिदात्मकः ॥ सोहमोंतत्
५८ द्रामभद्रपरंज्योतिरसोहमित्यात्मानमादाय मनसा ब्रह्मरोकी
कुर्यान्सदा रामोहमित्येतत्तत्वतः प्रवदंतियेनतेसंसारिरोगान्नवै
58 रामएवनशंसयः इत्युपनिषद्घएवंवेदसमुक्तोभवतीतिपा
द्मवत्कः ॥ एतदेवपरंध्यानंमेतदेवपरंतपः ॥ एतदेवपरंराम
पूजनंभवकृत्तनं ॥ अश्वमेधसहस्राणि वाजपेयशतानि च
एतस्यध्यानयोगस्य कलांनार्हंति षोडशीं ॥ इति ध्यानं ॥ ततः
सामान्यार्घोदकेन चतुरस्रंवेष्टकोणांत्रिकोणं मंडलंकलशं
५८ धेमुद्रयावषट्कृष्णपुष्पाक्षतैरग्नेयनैर्ऋत्यवायव्येशानेषु राम:
हृदयशिरःशिखाकवचानि मध्येनेत्रंपूर्वादिदिक्षुश्वास्त्रं ५८
पूज्यमाधारमूलमंत्रेणाप्रक्षाल्यः ॥ वह्निमंडलायदशधर्मं

ततोजपंजपेन्मंतेश्रंत्वमाहाय [illegible] गृहाणास्मत्कृतं जपं ध्यायेद्‌रूपोदकेत्वातयेदेवस्य दक्षिणे
करेपत्रतिः

कलात्मने श्रीरामार्घ्यपात्रासनाय नमः । इत्याधारं प्रतिष्ठाप्य
पूर्वाद्यग्नदिक्षु उपर्यधश्च क्रमेन दशकलाः पूजयेत् । तद्यथादि
यं धूम्रार्चिषे रं ऊष्मायै । लं ज्वलिन्यै । वं विस्फुलिंगिन्यै । शं सुश्रियै ।
सं सुरूपायै । हं कपिलायै । ळं हव्यवाहायै । क्षं कव्यवाहायै नमः ।
इति सर्वत्र आधारोपरि एताः कलाः संपूज्य । ततः शंखं संस्थाप्य
संशोध्य । अं सूर्यमंडलाय द्वादशार्घ्यकलात्मने श्रीरामार्घ्य
पात्राय नमः । इति पात्रं त्रिपाद्याधारे निधाय । कं भं तपिन्यै नमः
खं बं तापिन्यै नमः । गं फं धूम्रायै । घं पं मरीच्यै । ङं नं ज्वालिन्यै
चं धं रुच्यै । छं दं सुषुम्नायै । जं थं भोगदायै । झं तं विश्वायै । ञं णं
बोधिन्यै । टं डं क्षमायै नमः । इति सर्वत्र । एताः संपूज्य । तत
तो मातृकां प्रातिलोम्येन उच्चरन् शुद्धोदकेन तं शंखं संपूर्य

नि ३
षं नीलायै ३

59

ॐ सोममंडलाय षोडशामृतकलात्मने श्रीरामार्चामृताय नमः
इति तत्रैव संपूज्य पुनरपि चंद्रमसः षोडश कलाः संपूजयेत्
तथाहि अं अमृतायै आं मानदायै इं पूषायै ईं तुष्ट्यै उं पुष्ट्यै ऊं र-
त्यै ऋं हव्यै षं दं मसुषुम्नायै जं यं भोगदायै ऋं धृत्यै ॠं शशिन्यै
लृं चंद्रिकायै लॄं कान्त्यै एं ज्योत्स्नायै ऐं श्रियै ओं प्रीत्यै औं अंगदायै
अं पूर्णायै अः पूर्णामृतायै नमः एताः जले संपूजयेत्
एताः कलाः सारदोक्ताः अथ वचनः एताः कलाः धूम्रा चर्चिल-
वर्णा च कपिला विस्फुलिंगिनी ज्वालिनी पवित्रिका चैव हव्य-
वाहनिका तथा कव्यवाहनिका रौद्री संहारिता प्रोक्ता कला द- रामः
श तपनी चैव संध्विनी बोधिनी तथा कालिनी शोषी रोचिका पू ९
धवरतापा कर्षिताती तथा वैष्णवी विष्णुविद्या च ज्योत्स्ना चैव

तापिनी २

हिरण्यपा । सर्वस्य सर्वसंख्यावाः कलाः प्रोक्ता मुमुक्षुभिः । अमृता मा-
नदा तुष्टिः पुष्टिः प्रीतिरतिह्रिया । श्रीः स्वधा रात्रि ज्योत्स्ना यतपास- चै२
सवती पूरा । छाया च पररातीवामा श्रीमाया षोडशी मता । एतासां
सकलाश्रया षोडशान्ते वरप्रदाः (इति शंखेश्वर्यां पाद्यं पूर्ववत्
ध्यात्वा त्रयोगमाचरेत्) तथाहि । धर्मकंदसमुद्भूतज्ञाननालं
सुशोभनं । ऐश्वर्याष्टदलं पद्मं परं वैराग्यकर्णिकं । तस्मिन्पी-
ठे चिदात्मानं राघवं विश्वरूपिणं । ध्यात्वाथ गन्धं दत्वा धूपमान-
सैर्धूपदीपकैः । भोजनावसरे किंचिज्जपं कृत्वा निवेदयेत् । गुह्या-
तिगुह्यगोप्ता त्वं गृहाणास्मत्कृतं जपं । सिद्धिर्भवतु मे देव त्वत्प्र-
सादात्त्वयि स्थितिरिति । लब्धाधिष्ठानगते कुंडे त्रिकोणे वा वह्नि-
मलैः चिद्रूपं प्रतावेशायतत्र हव्यादिकं कुर्वीत । पूजा होमादिकं
रा१

रा०च०
६०
60

देवं कृतं यत्त्वत्पदङ्गगृहात । तेन प्रीतो भवत्वं मे श्रुद्धं मे मानसं कुरु । नि
वेदयामि चात्मानं त्वं गतिः परमेश्वर । त्वोसमार्गगतं तेजस्त्वं स्वला
त्मानमर्प्ययेत् । तन्मयः सच्चिदानन्दो भूत्वा तिष्ठेत् क्रियपक्षता । इत्यं
तर्यागः मानसैः कुसुमैर्र्चा या सालिकी साधुभीर्मता । अनिर्माल्या ॐ कालतत्त्वायनमः ५
पराङ्मुखा मोक्षदा सिद्धिदा शुभा । तस्मान्न सर्वप्रयत्नेन मानसं
पूजनं ध्रुवं । अथादौ चैव प्रकर्तव्यं पश्चात द्रव्यैः सुविस्तरैः । अथा
त्मानं चिन्मयं चपयं कृते गन्धादिभिः । आत्मतत्त्वाय नमः । ॐ विद्या
तत्त्वाय नमः । श्रीरामतत्त्वाय नमः । इत्याभ्यर्च्य वहिर्यागं कुर्यात् त्मानमर्प्य
अथादौ लिखेद्यन्त्रं राजा रघुनन्दन विग्रहं । कामक्रोधादिदोषघ्नं दी तेमः
र्घ दुःखविनिपत्राणात् । मन्त्रमित्याहुरेतस्मिन्नरामः प्रीयतां तिपत्ति ६०
ते यन्त्रं मन्त्रमयं प्रोक्तं मन्त्रात्मा देवतेति च । देहात्मनोर्यथाभेदो

मंत्रदेवतयोस्तथा । तस्मात्पीठे यंत्रराजं लिखित्वा तत्र पूजयेत् । सोव
सौ राजते तावत् पदे भर्जे तथा भुवि । विना यंत्रेण चेत्पूजा देवता न
प्रसीदति । श्रीरामः पूजितो यंत्रे सीतया सह संयुतः । यदि वं तल
रालि वर्तते तन्मंत्रं वराद्धिते । तापनीयोपनिषदि श्रुतं यत्क्रियंत्रम
यकं उच्यते कामदं नरः मोक्षदं धारणादपि । त्रिरेखापुटमालि
ख्य मध्ये तारद्वयं लिखेत् । तन्मध्ये बीजमालिख्य तदधः साध्य
मालिखेत् । द्वितीयांत चतस्योर्ध्वे षष्ठ्यन्तं साधकं तथा । कुरुद्वं
यं च तत्पार्श्वे लिखे द्वीजांतरे रमां । तत्सर्वं प्रणवाभ्यां च वेष्ट
येद्बुद्धिमान् । दीर्घभाजि षडस्त्रेषु लिखे द्वीजं हृदादिभिः । को
णपार्श्वे रमां मायां तदग्रेनंगमालिखेत् । क्रोधं कोणाग्रांतरे
ष्वलिखेन्मंत्रवित्ततो गिरं । वृत्तत्रयं साष्टपत्रं सरोजं विलिखेत्स

त॰ चं
६१

त॰ । केशरे चाष्टपत्रे च वर्गाष्टकमथालिखेत् । तेषु मालामनो
र्ब्रह्मणीन् विलिखेद्भिसवर्णया । अन्ते पंचाक्षरान्ते वं पुनरष्टद
लं लिखेत् । तेषु नारायणोष्टार्णान् लिखेत्तत्केशरे क्रमात् । तद्ब
हिर्द्वादशदलं विलिखेत् द्वादशाक्षरं । तत्रोन्नमो भगवते वा
सुदेवाय इत्ययं । आदिक्षान्तान् केसरेषु वृत्ताकारेण संलिखेत्
तद्बहिः षोडशदलं लिखेत्केसरे द्विशः । वर्माख्यं नृतिसंयुक्तं
दलेषु द्वादशाक्षरं । तत्संधि विरजादीनां मन्त्रान् त्रिसमालिखेत्
हं सं मं वं लं क्षं [illegible] लिखेत्सम्यक् ततो वहिः । द्वात्रिंशारं महा १४
पद्मं नादबिन्दुसमायुतं । केसरे मन्त्रराजानां पंचवर्णानुष्टु
भं रघो श्रुत्यवत्त्रम पिण्याहंपदेत सापूरूपिकं । ध्यायेद्दषष्टव त॰ म॰
सनेकादशारूद्ग्रष्ट तत्र वै । द्वादशाक्षी [illegible] धातार वषट्कार च ते ६१

61

कूटरेफान्वितेनैव नादशाघ्रा कलादिभि ॐ नमः पोन्द्रीसिंहेसमाख्यो मोयंहमारणकर्मणि ॥ ३

ष्टिः । भूपुरं वज्रसंलाञ्छं रेखात्रयसमन्वितं । द्वारोपेतं चतुष्कोणं दि
भूषितं मातृकासंयुतं । एवं मंडलमालिख्य तस्य दिक्षु विदिक्षु च ना
रसिंहं च वाराहं लिखेन्मंत्रद्वयं तथा । इदं सर्वात्मकं यंत्रं प्रागुक्त
मृषिसेवितं । इदं रहस्यं परमं मीश्वरेणापि दुर्गमं । एवं यंत्रं समा
ख्यातं न देयं प्राकृते जने । गुरुदर्शितमार्गेण तालबुध्यानेवत
लिखेत् । गर्वेन्द्रताः क्रियाः सर्वाणिः फलाप्युर्यंतो ध्रुवं । रामपूर्व
तापिनीयटीकायां यंत्रनायकः । पूर्वं चिंतायणा समापि द्रष्टव्यः ८५
सिद्धिकांक्षिभिः । इति रामतापनीयायां वनिंबघुक्रोयंयंत्रराजो
द्धारः । अस्य यंत्रस्य लेखनप्रकारो रामार्थः प्रकटीकृत्य लिख्यते
त्रिरेखा १८ मालिख्य । षट्कोणं लिखित्वा तन्मध्ये पूरावद्ध्वं
लिखेत् । पूरावद्ध्वं मध्ये रामिति बीजमालिख्य बीजाधस्ता

रा॰चं
६२

साध्यं । सकलान्कामान देहीत्यादिकं साध्यं लिषित्वा । साध्योपरि
षष्ठ्यन्तं साधकं देवदत्तस्येति साधकस्य पार्श्वे कुरु कुरु इति लि
खेत । रामिति बीजाभ्यंतरे श्रीमिती बीज लिखेत । तत्सर्वं मिति ॥
षट्कोणाभ्यन्तरस्थ साधकसाध्य पूर्णावद्वय । रामरामा बीजपूर्भे
तिसर्वं पूर्णावाभ्यां वेष्टयेद पि दीर्घभाञ्जीति । उपरिस्थ त्रिको
णादारभ्य रामिति बीज सहितान षडंग मंत्रान षट्कोणेषु
लिखेदित्यर्थः । कोणपार्श्वेति । षट्कोणो भवपार्श्वे श्रीं ह्रीं मि
ति बीजद्वयं लिषेत । षट्कोणाग्रस्थ वज्रं । क्लीं मिति बीजं लि
षेत । क्रोधमिति । हूं मिति बीज षट्कोणो परिभाग कोणाया
मध्ये हूं मिमिष बीजानि लिखेदित्यर्थः । अन्तरालगिरिमिति । राम:
ऊं मिति बीजात ऐं मिति बीजं लिखेत । वत्रत्रय मिति । सर्वं लि ६२

68

त्र
खितं सर्वं वर्त्तयेद्रोवेष्टपित्वा तदुपरि अष्टदलं पद्मं लिखेत् ।
अष्टदलं षोडशकेशरेषु प्रत्येकं अकारादील्स्वरान् लिखित्वा
ष पत्रेषु । ककारादि लक्षः इत्यन्तं वर्ग्गाष्टकं लिखित्वा । तेष्वेता
ष्टपत्रेषु मालामनोर्वर्णान् ऊर्म्मिसंख्यया । षट् तत्पत्रेषु पं
चाक्षरान् अवशिष्टपत्रे । नमो भगवते बूयात् ततु रघुनं
दनं । रक्षोघ्नविशदायेति मधुरादिसमीरयेत । प्रसन्नवदना
येति पश्चादमिततेजसे । बलाय पश्चाद्रामाय विष्णवे तद
नन्तरं । प्रणवादि नमोन्तोयं मालामन्त्र उदीरितः । ॐ नमो भग
वते रघुनंदनाय रक्षोघ्नविशदाय मधुरप्रसन्नवदनाय अ
मिततेजसे बलाय रामाय विष्णवे । इति मालामन्त्रः । पुनरष्ट
पर्यष्टदलं कमलं लिखित्वा । तत्पत्रेषु प्रत्येकं नारायणा

रा॰ चं॰ ६३ 63

ष्ठार्णान् । एकैकमक्षरमेकैकपत्रे लिखेदिति पूर्वं । षोडशकेश
रेषु । एकैकरं मा बीजं श्रीमिति लिखेत । तद्बहिः द्वादशदलमि
ति अष्टपत्रोपरि द्वादशदलं लिखित्वा । तत्पत्रेषु द्वादशसु
ॐ नमो भगवते वासुदेवाय । इति द्वादशाक्षराणि । एकैकं लि
खेत । आदि क्षान्तां केशरेष्वीति । अकारादि षोडशस्वरान् दि
क्षु चतुरः कृत्वा चतुःपत्रेषु ककारादि क्षकारान्तान्यक्षरा
णि । अष्टवर्गरूपेण विभक्तान्यष्टपत्रेष्वेवं द्वादशदलेषु लि
खेत । तदपि वृत्ताकारेण वसं लिखेदिति पूर्वं । तद्बहिः षोड
शदलमिति द्वादशदलकमलोपरि षोडशदलं पद्मं लिखि
त्वा । ततद्वात्रिंशत्केशरेषु ग्निजां ह्रीमिति बीजमेव लिखेदे
कैकं । दलेषु षोडशसु प्रत्येकं । ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

राम: ६३

लेर

हुं फट् नमः ॥ इति मंत्रं लिखेत् ॥ तत्सं धिच्छित्यादि तत्षोडशपत्र
संधिषु इन्द्राद्यादीनामंत्रान् पूर्वोक्तानेव लिखेत् ॥ ततो वहिः द्वा
त्रिंशारमिति षोडशपत्रोपरिष्टाद्वात्रिंशद्दलं पद्मं लिखित्वा तत्र तु
वष्टिकेसरेषु मंत्रराजानामानि रां रामाय नमः ॥ अस्य मंत्रस्याता
नादविंदुसमन्वितान लिखित्वा द्वात्रिंशद्दलेषु रामाद्यष्टके
षु भेलि खेत् ॥ रामभद्र महेष्वास रघुवीर नरोत्तम ॥ दशास्या
न्तक मां रक्ष देहि दापय मे श्रियं ॥ इति राम चंद्रस्यानुष्टुभ स्तु
त्यनुक्तामपि ग्राह्यमित्यादि रामतापनी स्वस्तुतावनुक्तम
पि संपूर्णत्वायेत्यादीक्षायां लिखितत्वात् द्वात्रिंशद्दलेषु एता
न्वसवादीन् द्वात्रिंशद्देवान् एकैकयंत्रेष्वेकैकान् ध्यायेदित्ये
र्थः ॥ तानेव देवानाह ध्रुवाद्यष्टवसवः एकादश रुद्रान् द्वादशादि

रा॰ च॰
६४

न ध्यातारमिति द्वात्रिंशद्देवाः वषट्कारं च तद्बहिरिति । तेषां वषट्कारी
नां वहिः वषट्कारं देवराज्ञा वारुना द्विमं त्रं ध्यायदित्यर्थः इद
मित्यादि स्पष्टं अथ यंत्रलिखनमात्र । प्रथमतो रामवीजात्तस्य
प्रणावद्वयं । तदुपरि साधकसाध्यवीजा घत्तस्य प्रणावद्वयं ।
तदुपरि षट्कोणं तदुपरि वृत्तत्रयं तदुपरि अष्टदलं केशरा
न्त तदुपरि अष्टदलं पद्मं तदुपरि द्वादशदलं । तदु षोडसद
लं तदुपरि द्वात्रिंशद्दलं तदुपरि भूगृहमिति संपूर्णो यंत्रः ।
अस्मिन् पूजा महाचक्रे राघवस्य प्रकीर्त्यते । पीठं तत्पूजयेत्
पीठसएव क्रमउच्यते । स्ववामभागे श्रीगुरुभ्यो नमः । परमगुरु राम:
परमेष्ठीगुरु परात्परतरगुरुभ्यो नमः । इत्यस्य पश्चिमे दक्षिणभागे ६४
गं गणपतये नमः । सं सरस्वत्यै नमः । दुं दुर्गायै । क्षं क्षेत्रपाल ता २

यनमः । इत्यभ्यर्च्य । ततोवास्तु पुरुषायनमः । इति द्वारगृहमध्ये
ॐमंडूकायनमः । पीठमध्ये कालाग्निरुद्रायनमः । कूर्मायनमः ।
आधारशक्तैनमः । इत्युपर्युपरिसंपूज्य रत्नद्वीपायनमः । रत्नम
ण्डपायनमः । कल्पवृक्षोद्यानमः । वेदिकायैनमः । रत्नसिंहास
नायनमः । इत्यभ्यर्च्य आग्नेयादिपीठपादेषु धर्म्मादीश्चतुरोय
जेत् । पीठमात्रेतु पूर्वादिष्वधर्मादींस्तथैवच । कर्णिकायांतथा
नन्तकंदनालं सरोरुहं । पत्राग्रे केशराग्रे च विकर्णिकां च ततो
यजेत् । तारार्केन्दुवह्न्यं पूर्वं मध्ये अग्नीन्दुत्रिमंडलं । गुणत्रय
च सत्वादि ततस्त्वात्मचतुष्टयं । मायातत्वं कालतत्वं विद्या
तत्वं परं तथा । एकैकोपरिसंपूज्य ततोष्टादिर्यजेन्नवच । वि
मलोत्कर्षिणी ज्ञाना क्रिया योगा च पंचमी । षष्ठी सत्या तथे

रा॰ चं
६५
65

शानोनुग्रहानवमीपरा । पूर्वादिच्छदपत्रेषु कर्णिकायां यजेत्क्र
मात् । चतुर्थ्यन्तनमः स्वाहान्तो हुं फट् स्वरैर्वतुर्नामभिः । कर्णिकायां
पूजयेत्पश्चात्पीठमंत्रेण मन्त्रवित् । पूर्वाद्यपर्वमुख्यार्घ्यं तमः श्
वत् ततो वदेत् । भगवत्पदमाभाष्य विष्णवे च पदं वदेत् । सद
भूतात्मने चेति वासुदेवाय इत्यपि । सर्वात्मसंयोगयोगपद्मपी
ठात्मने नमः । मूलयुक्तेन वानेन दद्यात्पुष्पांजलिं पुनः । इति
संपूजिते पीठे देवमावाहयेत्पूजयेत् । न्यासस्थले विशेषवत् इष
व्यः पीठपूजने । इति पीठपूजा । चैतन्यविग्रहं रामं स्थितं स्व
यपंकजे । श्वासमार्गेणागतं तं चिंतयेत्कुसुमाञ्जलौ । पा रामः
द्यकाम्यपानीयमन्त्रैः संयोज्य सद्विया । मुद्राः प्रदर्शयन्सप्त ६५
दशावाहनादिकाः । तथाचागमः । आवाहनी स्थापनी च

संनिधीकरणीतथा । मुद्रं निरोध्धिनीमुद्रा संमुखीकरणीतथा । सक
लीकरणांचैवमसा मुद्रातथैवच । शंखचक्रगदापद्म धेनुकौस्तु
भगारुडाः । श्रीवत्सवनमालाष्टयोनिमुद्रांचदर्शयेत् । एताभि
रुपदशभिः मुद्राभिश्च विचक्षणः । योराममन्त्रयेन्नित्यं मोदयेत
सुरेश्वरं । मोदयेदर्पिविप्रेन्द्रततःपार्थितमाप्नुयात् । इतिसप्त
शमुद्राणामाराधकस्यप्रार्थितप्रदाः । आगहसेनविचित्यांजः
मूला धारादहादशान्तमानीतः कुसुमांजलौ । निस्थानगततेजो
भिर्विनितः प्रतिमादिषु । आवाहनीयामुद्रास्यादेवार्चनविधौमुने
। एषैवाधोमुखीमुद्रास्थापने समुतेपुनः । उत्तराङ्गु
ष्ठयोगेननुष्ठीकृतकरद्वयं । संनिधिकरणीनाममुद्रादेवा
र्चनेविधौ । अंगुष्ठगर्भिणीसैवमुद्रास्यात्संनिरोधनी । उत्ता

ग॰ चं
६६
68

नमुष्ठियुगलासंमुखीकररागीमता । अंगैरेवाङ्कुविन्यासःसक
लीकररागीभवेत । अन्योन्यांगुष्ठसंलग्नाविस्तारितकरद्वयी
मतामुद्गमयाख्यातान्मनाधिकसमायनी । कनिष्ठानामिका
मध्यातस्यांगुष्ठोन्नरेग्रतः । गोपितांगुष्ठमूलेनसंनतामकु
लीकृता । करद्वयेनमुद्रास्यातशंखाख्यायंसुराच्चने । अन्योन्या
भिमुखस्पर्शंब्यन्यपेनतुवेष्ठयेत । अंगुलीभिःप्रयत्नेनमंड
लीकररागमने । चक्रमुद्रेमयाख्यातागदामुद्रातत:परं । अ
न्योन्याभिमुखोलिष्ठांगुलिःप्रोन्नतमध्यमा । अपांगुष्ठद्व
यान्मध्येदलापिपरितःकरा । मंडलीकररगासम्यगंगुली ग॰म॰ः
नांतपोधन । पद्ममुद्राभवेदेषाधेनुमुद्रातत:परं । अनामि ६६
काकनिष्ठाभ्यांतर्जनीभ्यांचमध्यमे । अन्योन्याभिमुखे

श्लिष्टे ततः कौस्तुभसंज्ञका । कनिष्ठेन्योन्यसंलग्ने भिमुखे पिप
रस्पर । वामस्य तर्जनीमध्यमे मध्यानामिकयोरपि । वामानामि
कसंस्पृष्टे तर्ज्जनीमध्यशोभिता । पर्यायेननतांगुष्ठद्वयी कौ
स्तुभलक्षणा । कनिष्ठान्योन्यसंलग्ना विपरीते वियोजिता
न्यधस्तात्स्थापितांगुष्ठा मुद्रा गारुडसंज्ञकाः । तर्ज्जन्यंगुष्ठम
ध्यस्या मध्यमानामिकारुयी । कनिष्ठानामिकामध्यातर्ज्ज
न्यग्रकरद्वयी । मुने श्रीवत्समुद्रेयं वनमालाभवेत्ततः । कनि
ष्ठानामिकामध्यामुष्टीकृत्वा ततर्ज्जनी । परिभ्रान्ताशिरस्थ
स्थे तर्ज्जनीभ्यां द्विवीकसः । मुद्रायोनिः समाख्याता घातकरद्व
याश्रिता ॥ तर्जन्यौ ध्वादि मध्यातस्थित्वानामिकयुग्मिका
मध्ये मलस्थितांगुष्ठाग्रयसंस्तार्धनेतुने । इति मुद्रालक्षणो

रा॰ च शालग्रामेष्वथ वरे वावाहनं नं विसर्ज्जनं । शालग्रामशिलादे
६७ वु नित्यं संनिहितो हरिः । मूलमन्त्रार्थनाम गायत्री वसोकुथा
पुस वाहनायत परिवारायत सशक्तिकाय पुष्पाञ्जलिं कल्पया
67 मि नमः । इति प्रति पुष्पाञ्जलिं पाद्याद्युपचारेषु च सर्वत्र दद्या
त् ॥ आदौ पुष्पाञ्जलिं दत्वा पादौ ऊर्ध्वं नमतः पर । पाद्यमर्घ्यमा
चमनं मधुपर्कं पद्यो चितं । अभ्यंगोद्वर्त्तनं कृत्वा मस्नानं
समाचरेत् ॥ अभिषेका कुर्वत्सु च दत्वा नीराजये हरिं । स्नानं
पुरुषसूक्तेन शुद्धशंखोदकेन च ॥ क्षीरदध्याज्यमधुभिः खंड रा.म:
नवपञ्चकपञ्चक । नारीकेरोदकेनापि तथा तालफलाम्बुना ६७
गंधद्रव्यैश्च वहुभिस्तथा गंधोदकेन च । ऐक्षवेनोदकेनापि
कर्पूरादि गंधिना ॥ कदली पनसाम्रा छ जलेनापि सुगंधि

ना॥ शतसहस्रममृतं शङ्खाद्यभिषेचयेत्। शासंखंपर्य्यंतेनै
वस्त्रपुष्पेन रघूत्तमं। स्रक्स्रग्त धूपेन धूपयन्नुत्तरोत्तरा। त
तः शुद्धजलेनैव स्नापयेत्तं मनन्यधीः॥ राज्यार्थे राज्यसिद्ध्यर्थी
नित्संवत्सरमादरात्। एवमेवाभिषिच्यैव राजा भवति नान्य
था॥ दत्वाध्याचमनीयं च वाससी परिधापयेत्॥ दद्याद्याच
मनं यज्ञोपवीतकं। पीठमानीय संस्थाप्य पादुकामुद्र
याहरिं॥ भूषयेद्भूषणैः घोपं तुलसीदलसंश्रितं। मूलेनार्घ्यं
प्यपेद्धूपं पुष्पाञ्जल्यपछकं ततः॥ वामभागे समासीनां सीतां
कांचनसंनिभां॥ श्रीसीतायै स्वाहेति मंत्रेणाभ्यर्च्चयेद्बली॥ त
तो दक्षिणकोणागे सखायं लक्ष्मणं यजेत्॥ लं लक्ष्मणाय न
म इति मंत्रेणानेन त्रिकोणाके। एवं त्रिकोणान्तं पंक्त्यादि तिष्ठुतिः॥ वा

मण्डपाग्नेयत्रिकोणस्य शार्ङ्गं च दक्षिणतोरणे | ओं शां शार्ङ्गायनमः
शां शरेभ्यो नमः | इति पूजां समाप्य ततो लक्ष्मीधरं श्रीनकाननयोर्यजे
त् | इति प्रधानपूजा | ओं रां हृदयाय नमः | ओं रीं शिरसे स्वाहा नमः
ओं रूं शिखायै वषट् नमः | ओं रैं कवचाय हुं नमः | ओं रौं नेत्राभ्यां वौ
षट् नमः | ओं रः अस्त्राय फट् नमः | षडङ्गाराध्य प्रथमावृत्तिः स्यात् देवं
हृदयादिभिः | वरदात्मपद्मारत्न्यो वह्न्याशारभ्य पूजयेत् | हारेन्दु
श्यामनीलाभाः कल्माषहरितच्छवियः | ततो हस्तौ प्रक्षाल्य राम
पूगं च दत्वा पुष्पाञ्जलिं दक्षिणतो हस्ताग्रे तर्जनीमध्यमाङ्गु
लिभिर्गृहीत्वा मध्ये शंखोदकं च दद्यात् | त्राहि संसारसर्पान्मां
त वैवस्वतरोषितं | भक्त्या समर्पये त्वाहं माधव मां च मतां त्वं
रक्षस्वार्यं तज्जलं त्यक्त्वा पुष्पाञ्जलिमर्पयेत् | हस्तौ प्रक्षाल

नादिकं । द्वितीयावरणार्चनं । तृतियावरणार्चनं । चतुर्थपंचम
षष्ठसप्तमाष्टमनवमार्चनंदशमावरणार्चनमितिप्रत्याव
रणांकुर्यात । इतिप्रथमावरणा ॐ ज्ञां ज्ञानात्मनेनमः । ॐ निं नि
वृत्त्यैनमः । ॐ अं अनन्तात्मनेनमः । ॐ प्रं प्रतिष्ठायैनमः । ॐ प
परमात्मनेनमः । ॐ विं विद्यायैनमः । ॐ ज्ञं ज्ञानात्मनेनमः
ॐ शां शान्त्यैनमः द्वितीयात्मादिकेद्देवेरक्ताब्जमलकंतथा । प
द्यारामस्तथैवेतशक्तिपञ्चकरांबुजाः । इति द्वितीयावरणा
ॐ वां वासुदेवायनमः । ॐ श्रीं श्रियैनमः । ॐ सं संकर्षणा
यनमः । ॐ सं सरस्वत्यैनमः । ॐ प्रं प्रद्युम्नायनमः । ॐ प्रीं प्री
त्यैनमः । ॐ अं अनिरुद्धायनमः । ॐ रं रत्यैनमः । तृतीया
वासुदेवादयेरक्तपद्मेतथैवच । चपकाशावरत्वाद्यारामः

त॰ चं
६९

ष्टगयचान्वितः। प्रद्युम्नः पंचशागवान्शंखचगतस्तत्रचतुर्भुजकः। द
क्षिणाधः कराग्रेयः क्रमाद्देव्यः करास्तुजाः। स्फाटिकश्वरोडु
र्वं नीलाभाद्विरदशाक्रमात्। श्वरोभिपंपाकिंजल्कश्यामला
स्ततद्वीयोमताः। इतितत्तियावरणं। ॐ हं हनुमतेनमः। ॐ सुं सु
ग्रीवायनमः। ॐ भं भरतायनमः। ॐ विं विभीषणायनमः। ॐ लं
लक्ष्मणायनमः। ॐ अं अंगदायनमः। ॐ शं शत्रुघ्नायनमः।
ॐ जां जाम्बवतेनमः। चतुर्थीवा ११ युक्तोघेः पत्राग्रपूर्वतः क्रमा
त्। दिवाग्रेत्वस्पवाप्यग्रप्राचीचाकोविचक्षरौ। श्रावेत्रवक्त्र
न्विचोद्दिष्ठामुक्तावेदेवपजने। त्वेरोभीश्यामलः। कृष्णः त्वे
रोभीनीलभोक्रमात्। वाचपलंहृत्। मंतदेवश्याग्रेसुष्टताक
श्योभरतशत्रुघ्नौ पार्श्वयोर्धृतचामरौ। ता तपत्रलोमितिवं

वे
टिप्प:
६९

कृतांजलिपुटांस्मरान् । प्रियत्वात्पुनर्लक्ष्मणासुहृत्सौ । इतिचतुर्थी
वरणे । ॐ धंधघ्रयेनमः । ॐ जंजयन्तायनमः । ॐ विंविजयायनमः ।
ॐ सौंसौराष्ट्रायनमः । ॐ रांराष्ट्रवर्द्धनायनमः । ॐ अंअकोपायन
मः । ॐ धंधर्मपालायनमः । ॐ सुंसुमन्त्रायनमः । धृष्ट्यादिमन्त्रि
तोः पूर्वादिक्रमतः कृताञ्जलिन् । आलीखिकीमंत्रयुतोद्विती
याष्टदलेचयेत् । इतिपंचमं । ॐ नांनारदायनमः । ॐ वंवशि
८ ष्ठायनमः । ॐ जांजाबालयेनमः । ॐ भंभारद्वाजायनमः । ॐ कं
कश्यपायनमः । ॐ वंवाल्मीकायनमः । ॐ कौंकौशिकायनमः ।
ॐ शंशासनकायनमः । ॐ संसनन्दायनमः । ॐ संसनातनायनमः ।
ॐ संसनत्कुमारायनमः । कमण्डलुधरान्सर्वान्मन्त्रमुद्भवतो ।
मुनीन् । द्वादशाष्टदलेचैव पूर्वादिक्रमतोर्चतत्परान् । इतिष

ॐ ग्रं ग्रायनमः ॐ ग्रं ग्रनिसायनमः ॐ ग्रं ग्रनन्तायनमः

ए॰ चं ॐ नीं नीलायेनमः। ॐ नं नलायनमः। ॐ सुं सुखेनायनमः। ॐ नैं
७० नैंदायनमः। ॐ श्रीं श्रीवत्सायनमः। ॐ द्विं द्विविदायनमः। ॐ वं व
दनायनमः। गंगबाक्षायनमः। ॐ किं किरीटायनमः। ॐ कुं कुंडला
यनमः। ॐ श्रीं श्रीवत्सायनमः। ॐ कौं कौस्तुभायनमः। ॐ शं शंखा
यनमः। ॐ चं चक्रायनमः। ॐ गं गदायेनमः। ॐ पं पद्मायनमः।
षोडशाग्न्यर्ध्वपत्प्र द्विदिक्रमराकृताञ्जलिन्। इतिसप्तमं। ॐ ध्रुं
ध्रुवायनमः। ॐ धं धरायनमः। ॐ सों सोमायनमः। ॐ प्रं प्रत्यूषा
यनमः। ॐ प्रं प्रभासायनमः। ॐ विं विरभद्रायनमः। ॐ शं शंभवा
यनमः। ॐ गिं गिरीशायनमः। ॐ अं अजैकपादेनमः। ॐ अं अ एमः
हिर्बुध्न्यायनमः। ॐ पिं पिनाकिनेनमः। ॐ भुं भुवनाधीश्वरायन ७०
मः। ॐ कं कपालिनेनमः। ॐ दिं दिक्पतयेनमः। ॐ स्थां स्थाणवेनमः।

ॐ भं भगाय नमः । ॐ अं अ[illegible]णाय नमः । ॐ सं सूर्याय नमः । ॐ वें वेदा-
ङ्गाय नमः । ॐ भां भानवे नमः । ॐ इं इन्द्राय नमः । ॐ रं रवये नमः । ॐ
गं गभस्तिने नमः । ॐ मिं मित्राय नमः । ॐ विं विष्णवे नमः । ॐ धा-
त्रे नमः । ध्रुवाद्यैरष्टमावृत्तिर्द्वात्रिंशद्दलपत्रके । ध्रुवो धरश्च सो-
मश्चापश्चैवानिलोऽनिलः । प्रत्यूषश्च प्रभासश्च वसवोऽष्टौ
प्रकीर्तिताः । शूलं खेटं तथा चक्रं पद्मं शंखं कपालं छुरिं । कोदण्डमु-
द्गरं चैव वसूनामायुधानि च । वीरभद्रश्च शंभुश्च गिरीशश्च म-
हायशाः । अजैकपादहिर्बुध्न्यः पिनाकी चापराजिताः । भुवना-
धीश्वरश्चैव कपाली च दिशांपतिः । स्थाणुर्भगश्च भगवान् रुद्रा-
श्चैकादश स्मृताः । स[illegible]म रश्मूलं शिखरं यमदंडकं । कपा-
लीकं पिनाकं वज्रं घोराख्यं तथाङ्कुशं । खट्वाङ्गं च स्थाणुपरशक्ति

ॐ वं वरुणाय नमः । ॐ हिं हिरण्यरेतसे नमः । ॐ दिं दिवाक-
राय नमः ३

ध्यकंतो

रा॰ चं ७१

हेति धरास्तथा । रुद्रायुधानि चैतानि प्रोक्तवान् क्रमतः शिवः । बल
राः सूर्य वैङ्गो भानुर्द्विद्योर विस्तथा । गभस्तिस्तु यमः स्वर्णोरितास्त्रो
घ्रदिवाकरः । मित्रो विष्णुरिति प्रोक्ता आदित्या मावतः क्रमात्
पाशांच मुद्गरं शंखं शल्यमगं हि पाशांकौ ॥ गदां दण्डं वज्रमब्जं त
था सर्प्पं सुदर्शनं । आदित्यानां द्वादशानां मायुधानि विदुः क्र
मात् । इत्यष्टमं । ॐ लं इंद्राय सुराधिपतये सायुधाय सवाहनाय
सपरिवाराय शचीशक्तियुक्ताय नमः । ॐ रं अग्नये तेजोधिपतये । ॐ ये
मं यमाय प्रेताधिपतये । ॐ क्षं निर्ऋतये धिपतये नमः । ॐ वं वरु रद्दो
णाय जलाधिपतये । ॐ यं वायवे प्राणाधिपतये । ॐ सं सोमाय न
क्षत्राधिपतये । ॐ हं ईशानाय विद्याधिपतये ॥ इति पूर्वाद्यष्टदिक्षु रामः
ॐ आं ब्रह्मणे लोकाधिपतये । इति पूर्वेशानयोर्मध्ये । ॐ ह्रीं वि ७१

वं स

खं

सर्वभूताधिपतये इति पश्चिमयाम्ये ध्येत् इंद्राघे भूगृहे वाद्येन नवमा
वरणो भवेत् इति नवमं ॐ वंक्षायनमः ॐ शंक्षौनमः ॐ दंडा
यनमः ॐ खड्गायनमः ॐ पाशायनमः ॐ ध्वजायनमः ॐ गदा
यैनमः ॐ त्रिशूलायनमः ॐ अंबुजायनमः ॐ चक्रायनमः द्वि
तीये भूगृहे ध्यायेत् (द्वितियामादिके द्वे वरदाञ्चे मूलके तथा)
तृतीः इति दशमं वेद्वोतोधृपमावृत्तिः स्पादेऽग्नितः क्रमात्
द्वितियामादिके द्वे वरदाञ्चे मूलके तथा तृतीयावासुदेवाद्ये
रष्टपत्रे तथैव च चतुर्थी वायुपूर्वाद्ये यत्राग्रपर्वतः क्रमात् धूम्रा
द्ये पंचमावृत्तिर्द्वितीयाष्टदलेतथा षुष्टिर्द्वादशपत्रे च धुनाख्ये
धैर्महर्षिभिः सप्तमी षोडशाम्बुजे स्पान्नीलाद्ये व कपिङ्गवे धुवा
द्येरष्टमी ज्ञेया द्वात्रिंशद्दलपत्रके इन्द्राद्ये भूगृहे चाद्येन नवमावरणा

द्र
पा
ध्रु गं त्री ग्रं
चे

त॰र्च
७२

भवेत् । तदहं वैज्ञश्शास्त्राद्यैर्दशमावरणांस्थितं । दशावरणपूजेयं
कर्तव्या साधकोत्तमैः । आराधना समर्थश्चेद् घाद्ये स्वनमस्कृतं । यो
दातुं नैव शक्नोति कुर्यादर्चनदर्शनं । नित्यार्पयत्तदेवालं भवा
छे मे नित्यत्तमः ॥ नैकं च यस्य विघृतस्तोधोयात्येव नान्यथा । यत्तु
भक्त्याप्रयत्नेन त्वर्प्यं पाद्यं चाविलं । साधनं चार्च्यपेद्धि दानस्तस्य
समग्रफलं लभेत । योऽर्चयेद्विधिवद्भक्त्या परानीतैश्च साधनैः । पूजा
फलार्द्धमेवास्य न समग्रफलं भवेत् । ॐ श्री रमा पार्श्वदेभ्यो नमः
इति तत्तियेभगगृहे ततो बहिर्नागेभ्यो नमः । इति ७ व्याज लिखित्वा
सपरिवाराय भगवते धूपाद्युपचारान् कल्पयेत् । इत्थं पूजां । त वती
तः समर्पयेत् धूपं घण्टावाद्यजयशब्दनैः । धूपं स्थाने समभ्यर्च्य तत्को राम
न्या वामपार्श्वे दरेः । वनस्पतिरसोत्पन्नो गन्धाढ्यो गन्ध उत्तमः । आ ७२

जपघोषं प्रकूर्चितका रूरूप चामिकीर्तयत् ने

धूपः सर्वभूतानां धूपोयं प्रतिगृह्यतां । संकल्पेवं ततः पुष्पांजलिं
दत्वा यथाः पठेत् । तथ्य च वन्द्रूच परिशिष्ठ । धूपकैव्यंजने चैव वध
पो नाङ्क विधूपने । नीराजनेषु सर्वेषु विभ्रान्तामानि कीर्त्तयेत्
तथा मंगलघोषं च जगद्बीजस्य च स्तुतिमिति । वामे कोदंडदं
ड निज्ज कर कमले दक्षिणे वाणमेकं पश्चाद्भागे च नित्यं दध
तमभिमतं सासीतू रागीरभार । वामे वामे वसन्त्रासद्भमिलित
तनु । जानकी लक्ष्मणो भ्याश्यामं रामं भजे हं प्रणोतज्ञे मनः ने
खेद विच्छेद दक्षं । जयनारसिंहेत्यादि । घृतात्संयुग्गुलं यत्तु
राघवाय निवेदयेत् । नमयवि घेतेत स्युमहामातयेपुरादि
जे इति धूपं । आरात्तिकं तु विषमं बहुवर्त्तिसमन्वितं । आपूर्य
श्रीरामचंद्राय वामसव्यमथापार्थयेत । सुपर्वकालो महानंदी

पः सर्वतस्तिमिरापहः । सबाह्याभ्यंतरं ज्योतिर्दीपोयं प्रतिगृह्यतां
नमो दीपेश्वराय इति दद्यात् पुष्पांजलिं ततः । अथ वधूप्याभ्यर्च्य
वा येमर्हिनी राजयेद्विभुं । क्रमदीपिकायां पैठीनसिः । निर्वाप
तानयेन्नित्यमारात्रिकमतंद्रितः । नमोन्तवर्म्ममंत्रेण पुष्पं
सार्घ्यजलं त्रिधा । पुरः प्रदक्षिणीकृत्य शंखेनारात्रिकं क्षिपेत
ततेजोनुप्रविष्टं तु भावयद्देवविग्रहे । चित्तयेत्ताहृशं देवम
वमात्मन्यतः स्थितः । ध्यायेदाजानुबाहुं धृतशरधनुषं बद्ध
पद्मासनस्थं पीतं वासो वसानां नवकमलदलस्पर्द्धिनेत्रं
प्रसन्नं । वामांकारूढसीतामुखकमलमिलल्लोचनं नीरदा
भं नानालंकारदीप्तं दधतमुरुजटामंडलं रामचंद्रं । श्रीरामं
जपेत्वादि पठेत । इति दीपं । हरतापं राजतं ताम्रकांस्यपालाश्य

नैवेद्याय याज्यपत्रं वा पात्रं विस्मोरि ति प्रियं भ द्यं भोज्यं लेह्य चोष्यं पेयमलं गुरुशान्वितं द

पत्रकं । प्रक्षिप्य तुलसीं प्रोक्ष्य सप्तकृत्वोऽभिमंत्रयेत । प्रदर्श्य धेनुक
कां वामांगुष्ठेन संस्पृशेत् । पानीयं चामृतीकृत्य परेशाय नि
वेदयेत । शालिभक्तं सुभक्तं शशिकरसितं कपायसं । सापूपं सू
पं लेह्यं पेयं चूष्यं चोष्यं सितममृतफलं घारिकाद्यं सुखाद्यं । आज्यं
प्राज्यं समिश्रान्नयनरुचिकरं राजिकैलामरीचस्वादीयः शा
करान्नोपरिकरमृततारसु नैवेद्यं [illegible] निवेदनमंत्रः । वल्ले
शाघैः परितद्रुमिः स्वपविष्टैः समतालक्ष्म्या सिंजद्दलयक
रप्रासादरवीक्ष्यमानः । नम्रक्रीडाप्रहसनमुखे हंसपन
पंक्तिभाजिनभक्तैः पात्रे पवित्रे कनकसुघटिते खंडसंवीरमेनः
इति पवनिकामंत्रः । पश्चात्तारत्तकामकुमविभवमुखं वामंड
नं मंडनानां सर्वासां संप्रदायं त्रिजगति जगतां मंगलं मं

धात्रं श्रीहस्तेऽपितमंत्रमेनुपतांपयसंतर्पं

ज्यं ज्यं तै

रा॰ चं
७६

गल्लानां । हेमापत्रस्य दूर्वादधिमधुलवकरौ ईप्सितमुत्तार्यचार्यैर्नी
राज्योरामचंद्रोदिनकेरकरजिद्वत्तदीपावलीभिः । लक्ष्मीना
रायणगोविंददेवत्वादिपठेत् । पश्चाद्घृतपाशक्तिजयविधान
गृह्यानिगृह्यगोप्तृत्वं गृहाणास्मत्कृतंजपं सिद्धिर्भवतुमेदेवत्व
त्प्रसादात्सुरेश्वरः । इतिहस्तयेनिवेदयेत् । कुंडेयथावद्विहितेकुंभे
कसंख्याथवाद्विहितः जुहुयादवश्यं । इतिनैवेद्यान्ताचारः । वि
धिवद्विहितेकुंडेस्थंडिलेचतुरस्रके । आहवनीयगार्हपत्य
लौकिकवाग्निमुल्लेखेत । आनीयात्वेराणेकेत्यक्रव्यादं
संपरित्यजेत देवांशमूलमंत्रेण स्थापयेत्ततः । प्रधिः । आ
स्यान्नाधिकंकर्मानित्यहोमेनविद्यते । दीक्षितामूलमंत्रे
णाशारिणाप्रोक्षितोमतं । तेनैवताडनंदर्भैर्वर्मणाभ्युक्षणं रा

ख

राम:
७६

स्मृतं । अथाचार्योपि पर्युक्ष्य परिस्तीर्य यथाविधि । प्राणानायम्य
लक्ष्मीशं सांगं सायुधमव्ययं । सिद्धान्नद्रव्यतो यक्षे इति संकल्प्य
वाग्यतः । न्यासं कृत्वा प्रणीताम्बु प्रोक्षणीपात्रं च तज्जलैः । यज्ञसा
धनसंभारं प्रोक्षयेन्मूलमंत्रतः । पवित्रो[illegible]वनान्तं तु कुर्यात्कर्म १५
स्वगृह्यतः । सहस्रार्चिषे हृदयाय नमः । स्वस्तिपूर्णाय शिरसे
स्वाहा । उत्तिष्ठपुरुषाय शिखायै वषट् । धूमव्यापिने कवचाय हुं
सप्तजिह्वाय नेत्रत्रयाय वौषट् । धनुर्धराय अस्त्राय फट् । ॐ रं
फट् वैश्वानर जातवेद इहावह । लोहिताक्ष सर्वकर्माणि सा
धय स्वाहा । एवमावाह्य संनिधाप्याग्निं दीपयेद्धि मं । ॐ चित्पिं
गल हन दह पच सर्वज्ञाज्ञापय स्वाहा । अग्निं प्रज्वलितं वंदे जात
वेदसमुज्ज्वलितं । हिरण्यवर्णामनलं समिद्धं विश्वतोमुखं । सकल

अप्रस्योदरजसंज्ञस्व सर्वेषा नरए वच

ग०ची जनकारकवन्हे गर्भाधानादिका क्रिया संपद्यंतां स्वाहा । अनेना
७५ कुतिमुकैकांकुलामतोवंधौ समौ कलाकरौ वितततांगुली म प्र
ध्यमे मिलिते कलातन मध्ये कुंडे क्षिपेत मुद्रा स्वजिह्वा
दर्शयेज्जातवेदसे । हिरण्या गगनाररक्ता कृष्णा पीता सुप्रभा
ता । सर्वसिद्धिप्रदाः प्रोक्ता जिह्वाः सप्त विभावसोः । पीठे तान
याते ता प्राग्गंगेत्संस्तु मर्त्तिभिः । तद्वनुभवस्थप्रत मत्वा घे विधि
नाग्नि हिरण्यरेतसं प्रयजेत । जातवेदसः [illegible]
[illegible] । प्रजीव्ह हव्यवाहन एवं च । कोमारतेजास्त्व तथा कि
दवमुखा कृपो । पूर्व मत्तयो दिक्षु अग्नये पदपूर्विका । मध्ये ग०म:
ग्ना वासनं मध्ये पूजा मंडलतः । पुष्पं स्वा वाहये होम चंद्र प ७५
रिवारसमन्वितं मंत्रन्यासे विधायाग्नि न प्राग्वक्त्रं दूः पद

75

ज्य
७ये।

र्पयेत् । गंधपुष्पैर्धूपदीपैः साग्निं संपूजयेद्धविः ॥ द्रवद्रव्येषु वा भा
वेन्नद्रव्यान्नेग मुद्गया । नागवल्ल्यादलैः पूज्यो तुलसीगर्भया
थवा । प्राश्यपाकं भागा वा घारौ कुर्याद्धाज्याप्लुतं हविः । कवचेनाव
गुंठ्यैतद्धेनुत्रा परिरक्षयेत् । संप्रोक्ष्य मूलमंत्रेणाभिमंत्र्य कु
र्याद्बुधः । इत्याग्निमुखं । सशक्तिं बीजमंत्रेशं जप्त्वा स्वाहा वदे
त्ततः । मंत्रांते चाहुतिः क्षेप्या (?) स्याः सर्वाहुतिष्वपि । षोडशाहु
तिभिर्देवं पूजयेदादौ सशक्तिकं । द्वारपीठांगदेवेभ्य एकैकामा
हुतिं ततः । गणेशादिद्वात्रिंशद्भवंति द्वारदेवताः । चतुश्चत्वा
रिंशत्पीठदेवता सर्वमंडकादयः (?) । चतुर्द्वादश शतं देवा भवंति
हृदयादयः । सर्वे षड्जनवे (?) त्यधिकं शतं देवाः प्रकीर्तिताः । गणे
शाद्यस्तावदेव चमसे (?) शायद्भिः पतंश्चाः (?) ॥ चतुर्नामाहुतिर्दत्वा तत

रा.चं.
७६
ह्य
76

तो बृहस्पत्यैरोऽहुतिः। इतः पूर्वं पारायणविदेहकर्माधिकारस्ततः जा
ग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यवस्थासु मनसा वाचा कर्मणा हस्ताभ्यां पद्भ्यामु
दरेण शिश्नाच्च पद्भ्यां स्मृतं तत्सर्वं बृहस्पत्यैरो भवतु। ॐ
भूर्भुवः स्वः स्वाहा। इदं बृहस्पतये न मम। मूलमन्त्राय सांगाय सायु
धाय सवाहनाय सावरणाय सपरिवारशक्तिकाय श्रीसीतापतये ब्र
ह्मश्रीरामाय इदं न मम। इति पूर्णाहुतिं हुत्वा दत्त्वा परीसमूह
नं। त्र्यायुषं यमदग्नेः। इति मन्त्रेण भस्म धारयेत्। पूर्णपात्रे प
ञ्चतोयैः पञ्चपल्लवाभिमन्त्रितैः। आत्मानमभिषिंचेत्। सद्दूर्वैस्तु
लसीदलैः। विकीर्य पुष्पाञ्जलिमिरुभावः। कुर्यात्प्रणाममकृत रा.म.
न्मुखाय। उद्वास्य वह्निं स्विदसाधिपेश्वावलिं हरेद्देववागिनी ७६
भ्यः नित्यहोममेवत्येवमाहुतिनाशतद्वयं। विंशत्यधिकमंगा

तद्दशांशेन मूलेन जंघपुष्पपुनैजलै: सांगरामंतर्पयामीत्येवं तर्पदिमुं तद्दशांशेनजौ येः स्तु सत्वे भिमंत्रितैः

शतंचा

नांबिस्यानाया हुतिद्वयं । इतिनित्यहोमः पस्पाय दशांशेन
नेदान्य नहविः । आत्मानमभिषिंचेकेसदूर्वैस्तुलसीदलैः
इतितर्प्यतो भिषेको । ध्यालानीयचमत्तौ तिं श्रीरामं पीठ मागतं
मत्स्यादीशानतः पात्रान्तेवे घादंशमुद्धरेत्त । सर्वदेवस्वरूपाय
परायपरमेष्ठिने । श्रीरामसेनायुक्ताय विष्वक्सेनायतेनमः
वामतो रामचंद्रस्य तीर्थं किन्नं समर्प्पयेत । शतांशं वा सह
स्रांशमन्यथा निःफलं भवेत । गणेशवक्रतुंडाय सर्वयंत्रं
स्माय यपेत । शाक्ता उच्छिष्टचांडाले शिवे चंडेश्वराय च । इति
बलिदानं महाप्रसादरत्पुत्का ग्राममंजलिना वुधैः । पादो
दकं च निर्म्माल्यं नैवेद्यं तु विशेषतः । उच्छिष्टामंतसेवकान
जनं जय त्वामिन समालोकयेत्योत्सुकान्निः तरांस्व पंगं

रा॰ च॰
११

धूपादीन्प्रदीपानपुरोवस्थितान् विष्वक्सेनमुखान्प्रदर्श्य परम
प्रीत्या मुदा लालयन् वंदे पंकजकर्णिकानिलयनं श्रीराम
चंद्रं परं । वद्धंचपरिशिष्टं पवित्रं विष्वक्सेनाय पंसुरसिद्धार्थितिः स्म
तं । अन्यदेवस्यनैवेद्यं भक्त्वा चांद्रायणं चरेत् । अग्राह्यं शिव
निर्माल्यं पत्रं पुष्पं फलं जलं शालिग्रामशिलासंगात्सर्वं या
ति पवित्रितां इतिप्रसादस्वीकारः । गंडूषिकं जलं दत्वा दद्यादा
चमनं ततः । हस्तवासं सकर्पूरं मुकुटं भूषणानि च । कुंडला
दीनि सर्वाणि तानि तत्प्रदर्शयेत् । लवंगजातिकाकोलं
चूर्णी चमुककखादिरं कर्पूरं दीपचंतांबूलं मातुलुंगकं
प्रदर्शयेत्तथा आदर्शं कल्पयेच्छत्रं चामरं । वैदिकं मंत्रम
प्युच्चार्य दद्यात्पुष्पांजलिं ततः महानीराजनं श्रीमन्मंगलेशाय श्रीक

पुर

धनुर्वेशो तथा वाम कराग्रं संयुतेति धनुः प्रसार्य रदिशां मुद्रां तर्जन्या वा राम यते

रामः
११

त्सयेत् । जपंदेवंनमस्कुर्यात्प्रसीदभगवन्निति । ध्येयंसदाप
रिभवघ्नमभीष्टदोहंतीर्थास्पदंशिवविरिंचिनुतंशरण्यं । भृ
त्यार्तिहंप्रणतपालभवाब्धिपोतंवंदेमहापुरुषतेचरणार
विंदं । त्यक्त्वासुदुस्त्यजसुरेप्सितराज्यलक्ष्मींधर्मिष्ठआर्य
वचसायदगादरण्यं । मायामृगंदयितयेप्सितमन्वधावद्वं
देमहापुरुषतेचरणारविंदं । श्रीरामचंद्ररघुपुंगवराजवर्य
राजेंद्ररामरघुनायकराघवेश । राजाधिराजरघुनंदनराम
भद्रदासोहमद्यभवतःशरणागतोस्मि ॥ यस्यामलंनृपसद
स्सुयशोधुनापिगायत्यघघ्नमृषयोदिगिभेंद्रपट्टं । तन्नाक
पालवसुपालकिरीटजुष्टपादाम्बुजंरघुपतेःशरणंप्रपद्ये
॥ नमोब्रह्मण्यदेवायरामायाकुंठमेधसे । उत्तमश्लोकधुर्याय

रा॰चं न्यस्तदंडार्पितांहृये । इंदीवरदलश्यामो रामो राजीवलोचनः प
१८ र्वतिमान सेयस्यास्तां सीतां प्रणाम्यहं ॥ दोर्भ्यां पद्भ्यां च जानु
भ्यामुरसा सिरसा दृशा । मनसा वचसा चेति प्रणामोष्टांग ईरि
78 तः । बाहुभ्यां च सजानुभ्यां शिरसा वचसा धिया । पंचांगकः प्रणा
मस्यात्पूजासु प्रवरा विमौ । इति दंडप्रणामः । ततः प्रदक्षिणां कु
ज र्याद्ध्यात्वैवस्य [illegible] घस्त्वरोः । स्पृहीपाधुरापदानं प्रापतं ॥ पदेपदे
प्रदक्षिणां तु यः कुर्याद्धरेर्भक्त्या समन्वितः । हंसयुक्तविमानेन वि
ष्णुलोकं स गच्छति । एकहस्तप्रमाणां च यः एकं वापि प्रदक्षिणां
स्थकाले दर्शनं विष्णोर्हन्ति पापं पुराकृतं । एकां चंडे रवेः सप्त रा॰प॰
तिस्रो दद्याद्विनायके चतस्रः केशवे दद्यात् शिवस्यार्द्धप्रदक्षिणां ॥ १८
इति प्रदक्षिणा । ततस्तुवीत श्रीरामं चामरव्यजनादिभिः स्तुवी

शाखामशाखामंत्राः श्रुत्युक्ताश्चप्रमतप्रदाः। अथ हैनं भारद्वाजो याज्ञ
वल्क्यमुवाचाथकैर्मंत्रैः स्तुतः। श्रीरामः प्रीतो भवति स्वात्मान
नो दर्शयति तान्नो ब्रूहि भगवन्निति स होवाच याज्ञवल्क्यः। श्रीरामो
रौवं पिपिष्टितौ ब्रह्मापुनरेतया गाथया नमस्करोति विश्वधरं वि रूप
म ष्णुं नारायणं तोनाममयं परिपूर्णानन्दैक विज्ञानं परं ज्योतिः स्व
रूपी रो मनसा संस्मरन् ब्रह्मातुष्टाव परमीश्वरं यो वै श्रीराम ॐ
चन्द्रः स भगवान् अद्वैतानन्द परमानन्दात्माय: परं ब्रह्म भूर्भुवः स्व स्व
ॐ स्तस्मै वै नमो नमः। यो वै श्रीरामचन्द्रः स भगवान् यश्चाखण्डैकरसा
त्मा भूर्भुवः स्वस्तस्मै नमो नमः। ब्रह्मानन्दामृतं भूर्भुवः स्वस्तस्मै नमो नमः यथ्व
स्वः अथातो सर्वत्र सत्य शोज्ञेयो यः स तारकं ब्रह्म यो ब्रह्मा विष्णुमहेश्व
रो यः सर्वदेवात्म भूर्भुवः सर्व वेदाः सशाखाः सपुराणाम्

सां गा

ये देवासुरमनुष्यादिभावाभूः

रा॰ चै पंचाग्नयेभ ७ । रन्पासपूर्व्याह्लतयेभ ८ । रन्पोजीवात्माभ ९ । रन्पः
१९ सर्वभूतान्तरात्माभ १० । रन्पेमत्स्यकूर्माद्यवताराभ ११ । रन्पश्च्रप्र
णोभ १२ । रन्पोन्तःकरणचतुष्टयात्माभ १३ । रन्पानिपंचमरुद्भूता
79 निभ १४ । रन्पश्च्रकालभ १५ । रन्पश्च्रमनुभ १६ । रन्पश्च्रयमोभ १७
रन्पश्चाचित्तकोभ १८ । रन्पश्च्रमत्स्वभ १९ । रन्पाश्चामृतोभ २० । रन्पोवि
द्याभ २१ । रन्पासरस्वतिभ २२ । रन्पालक्ष्मीभ २३ । रन्पागौरीभ २४
यश्चैवैलोक्या रन्पाजानकीभ २५ । रन्पश्च्रसूर्यभ २६ । रन्पश्च्रसोमाभ २७ । रन्पा
निनक्षत्राणिभ २८ । रन्पेचाष्टौलोकपालाभ २९ । रन्पेचाष्टौवस
वोभ ३० । रन्पेचनवग्रहाभ ३१ । रन्पेचैकादशरुद्राभ ३२ । रन्पेचद्व राम:
दशादित्याभ ३३ । रन्पद्भूतंभव्यभविष्यभ ३४ । रन्पोब्रह्माण्डस्था ७९
नावीहिव्याप्नोतियोविराटसभ ३५ । रन्पोहिरण्यगर्भाभ ३६ । रन्प

न्येते ॐ योवैश्रीरामचंद्रःसभगवान्

श्रमहादेवाम् ४७ । रन्यपश्चमहेश्वरोम् ४८ । रन्यपश्चोंकारोम् ४९ । रन्यापश्च
तत्त्वोर्द्धमात्राम् ५० । रन्यायप्रकृतिम् ५१ । रन्यःपरमपुरुषोम् ५२ । रन्यो
ॐ नमोभगवतेवासुदेवाययोमहाविष्णुम् ५३ । रन्योज्ञानात्माम् ५४
रन्यःपरमात्माम् ५५ । रन्यपश्चसर्वम् ५६ । रन्यःसच्चिदानंदस्वरूपेतेकाद
श्रीवःस्ववस्त स्मैनमोनमः सात्माम् ५७ । द्वि[illegible]वत्सादिवत्सप्रचलारिंशन्मंत्रैनित्यंदेवंस्तुय ति
ततोदेवःप्रीतोभवती । तस्माद्यएतैर्मंत्रैर्नित्यंदेवंस्तौति सदे स्वात्मानंदर्शयति
वंपश्यतिसोमृतत्वंचगच्छतीति । इतिमंत्रस्तुति । तद्धाहनुमता
प्रोक्तंमंत्रराजात्मकंस्तवं । संप्रदायप्रदीयंयत्स्तुवन्नेनंरघूद्व
हन्मानुवाच । तिरस्कृत्यामपिचारातिंसमवाप्येनमेवयां । पंपा
सुग्रीवमख्यानांयस्तमग्रंनमाम्यहं । स्तत्देवप्रसन्नायविष्किं
मेरयविभ्रियं । विभीषणतायाप्रदितंलंबीरंनमाम्यहं ॥ २ । योमहान्

ज्य ज्य ज्य

न॰ चं पूजितोध्यायी महाब्ध्वेकरुणामतं॥ स्तुतं येन जयाद्योऽस्त्र महाविष्णुं
८० नमाम्यहं॥ तेजसाप्यायितो यस्य ज्वलंति ज्वलनादयः॥ प्रकाशते
स्वतंत्रो यस्तं ज्वलंतं नमाम्यहं॥ ३॥ सर्वतोमुखता येन लीलया
४० दर्शिता रणे॥ रक्षसां [illegible] रयोध्यानंतं वंदे सर्वतोमुखं॥ ५॥ नभावं
ख यः प्रपन्नानां हिनस्ति च तथा मृगु॥ सिंहः सत्वेष्विवात्मक [illegible] स्तं न
सिंहं नमाम्यहं॥ ६॥ यस्मादिभ्यति वातार्क [illegible] लरोद्रास्समत्यव ज्य
श्रीयं तनोति पापानां भीषणं तं नमाम्यहं॥ ७॥ परस्पयोगपता
ये [illegible] क्षार हितो नित्यमंगलं॥ ददात्येव निजोदासं यो घस्तं भद्रं
नमाम्यहं॥ ८॥ योमृत्युं निजदासानां मारयत्यखिलेष्वदः॥ तव्रो तम:
दाहृतये वा व ह्मोमृत्युमृत्युं नमाम्यहं॥ ९॥ यत्पादपद्म पूराणोताभ ८०
वत्युतमपहत्यः॥ तमजं सर्वदेवानां नमनीयं नमाम्यहं॥ १०॥ अम्हं

भावं समुल्लसत्पदरासे नैव रघूद्वहं । भजे हं प्रत्यहं रामं ससीतं सहलक्ष्म
णं ॥ ११ ॥ नित्यं श्रीराम भक्तस्य किंकरा यम कींकराः । शिवमय [illegible] य्यो दिशन्तस्य
सिद्धयस्तस्य सदासिकाः ॥ १२ ॥ इदं हनुमता प्रोक्तं मंत्रराजात्मकं स्तवं
पठत्यनुदिनं यस्तु स रामे भक्तिमान् भवेत् ॥ १३ ॥ इति श्रीमद्धनुमत्प्रो
सीता स्तव नहि सो धागया क्तं मंत्रराजात्मकस्तवं समाप्तं ॥ सीतायै नमः ॥ नीलनीरजदलाय
ज तेक्षणां । लक्ष्मणाग्रजभुजावलंबिनीं । शुद्धिमिद्धदहने प्रदत्स
तीं भावये मनसि राम वल्लभां ॥ १ ॥ त्वां प्रियं त्रितहृशंकशाङ्कुकाम
ङ्कुकान्तिपरिमतहाटकां तारकारिपरकान्तिविल्कवां भावये म
नसि राम वल्लभां ॥ २ ॥ कुंजलाकुलकपोलमाननं राहुवक्त्रगकु
सुसद्युतिं वाससामिदधतीं ह्रियाकुलां भावये मनसि राम वल्ल
भां ॥ ३ ॥ कायवाङ्मनसं यदि व्याधं स्वप्नजागृति सुराघवेतरं । तद

रा. चं
८१

हाङ्कमितिपावकंचहिंपतिंभावयेमनसिरामवल्लभां ॥४॥ रामपाद
युगलंकलायतीचेतसस्तुतधुनीहतातयां । स्मामुनिवपरुषेन
लेस्थितांभावयेमनसिरामवल्लभां ॥५॥ इंद्रकंद्रघनदाम्बुपावके
सद्धिमानगरामास्थितेद्विवि । पुष्पवर्षमनुसंस्तुतशीलांभाव
येमनसिरामवल्लभां ॥६॥ संचयेद्विविषदांविमानगैर्द्विसमया
कुलमनोभिरिक्षितां । तेजसाविदधतिंसदोदृशांभावयेमन
सिरामवल्लभां ॥७॥ तदष्टकमनिष्टहातिकृत्पठेद्यस्सरो
मै व्याहमेखग्रंतरायरहितोनुपिलीतस्पमतिमतुलांपुनवष्टति
इतिरामवल्लभाष्टोत्रंसमाप्तं ॥ स्तुत्यैवंमापतिंतल्लग्गीताघे राम:
विमुमहयेत । गीतनत्योनिकुर्वितद्विजन्वानितुष्टयेन ८१
जीवनायपूजीतविप्रःपापभियाकचित् । इतिस्मृतेः । वीरा

६

वादनतत्त्वज्ञः श्रुतिजातिविशारदः। तालज्ञश्चाप्रयासेन मोक्ष
मार्गं नियच्छति। इति संगीतशास्त्रं। केशवाग्रे नृत्यगीतं न करो
ति हरेर्दिने। वह्निना किं न दग्धो सौ गतः किं न रसातलं। इति भर
तो। कर्म्मरापौपायिकत्वेन वोसलरोत्म इति श्रुतेः। कारिकायाम
तः प्रोक्तं विष्णुगीतं तु मेदिति। भारते नृत्यगी। भारते गीतं नृ
त्यं तिकुर्यात् स्वाभाविके पि वा। स्वाभाविकेन भगवान् प्रीणाति
त्यारूशौनकः। इति गीतनृत्यानि। अथ पुष्पांजलिं दत्वा के
त्वा ततः प्रत्यःपोः शिरः। स्थापयेद्राघवं भक्त्या कापीमुद्रां प्रदर्शयेत्
तर्जन्यग्रे गच्छमले कृत्वा न्यांगुलपो पतः। स्पात्संपुटीत यो पा
तयोर्मद्भावारारसे त्रिकालघात्रयासु सर्वगता रुतामते ध्याते न
चेतः परतारुताते। नृत्यामयाद्य वा परतारु ताते क्षमम स्वतः सर्वे

क

ए० चं मम देवदेव । अज्ञानाद्यदि वा ज्ञानादशुभं यन्मया कृतं । क्षन्तुमर्ह ५८
८२ सि तत्सर्वं दास्येन च गृहाण मां । श्रीगोविंद मुकुंद केशव शिव
श्रीवल्लभ श्रीनिधे श्रीवैकुंठ मकुंठितबल: स्वामिन्नकुंठोदय:
82 प्रभुरूप्येपाविभतं भर्त धवल श्रीमाधवाधोक्षज श्रद्धावद्ध विधे
नमस्त्वयि हि धियं धीरोधरश्रीधर । त्वमेव भक्तिजनये त्वमेव मामुद्धरा
त्मा त्वं पयाम्भवाब्धे: । क्लिश्यं कृपालो न दयास्ति ते च तर्हि शर
कर्मणि विवशो हृतोस्मि । इति प्रार्थनं । देवदेव जगन्नाथ शंख
चक्रगदाधर । देहि दामम मानुज्ञां तव तीर्थनिषेवने । लब्ध्वानु
ज्ञां ततस्तीर्थपात्रस्थ यंत्रमालिखेत । कुशैर्मूलं लिखित्वा च प ए०मः
ठेन्मंत्रमघापहं । अकालमृत्युहरणं सर्वव्याधिविनाशनं । वि ८२
ष्णो: पादोदकं तीर्थं सिरसा धारयाम्यहं । ॐ घररतां पवित्रं विततं

पुराणांयेनपूतस्तरतिदुःकृतानितेनपवित्रेणशुद्धेनपूताअति
पाप्मानमरातिंतरेमकस्यद्वारमच्छिन्मत्यपवित्रंज्योतिधत्ताग्नजमा
नंसहस्रधारमतस्यधारावसुधाधारोहमानूंचैलोकेसुधितांदधातु रणां
इमंमंत्रंसमुच्चार्यसर्वदुष्कग्रहापहं ।प्राश्नीयात्प्रोक्षयेद्देहंपुत्राभि
परीग्रहं कृत्वापादोदकंशंखेवैष्णवानांमहात्मना ॥तुलसीमि
श्रितंदद्यात्पिबन्नरःनिवेदयेत ।भगवतेविभागवत्पादोदकं
पवित्रंतत्पानेननाधवनिपपयत्याहिसोमपिवतिश्रुतेः ।शालग्रा
मशिलातोयमपीत्वायस्तुमस्तके ।प्रक्षेपनंप्रकुर्वितब्रह्महासः
निगद्यते ।विष्णोःपादोदकंपीत्वाकोटिजन्माघनाशनं ।तद
वाष्टगुणंपापंभूमौविंदुनिपातनात ॥हत्याहतिपदेक्रिसंग
तुलसीदलंपंचतोयंचतोयंपदेनैवेद्यवहूमघपानदुरितंगर्वेकं

ह स्थिति

ए० च गो संगजं। स्त्रीशाधीनं मतिं हरिजं नैस्तसंगजं किल्बिषं शालग्राम
८३ शिलानसिं महिमाकोप्यवलोकोत्तरः। इति तीर्थधारणं। तुलस्या
मापतिं तममर्चयित्वा पत्राविधिः। पादद्यानि विलाद्युशंघथम
नीस्वद्वा वपुः। पावनी रोगानामभिवंदिता निरसनी सीक्तांतक
त्रासिनी। प्रत्यासत्तिविधायिनी भगवतः कृष्णस्य संरोपिता न्य
स्तातच्चरणे विमुक्तिफलदातस्यै तुलस्यै नमः। इति नत्वा गत्वा
देवमपराधान् क्षमापयेत। इति तुलस्यर्चा। पानैर्वा पादुकैर्वा
पिगमनं भगवद्गृहे देवोत्सवाद्यसेवा च अप्रणामस्तदग्रतः
उच्छिष्टैर्वा वाशौचे भगवद्वंदनादिकं। एकहस्तप्रणामः तत्पु ए० म:
रस्तात्प्रदक्षिणं। पादप्रसारणं चाग्रेतथापर्यंकबंधनं ८३
शयनं [illegible] वापि मिथ्याभाषणमेव च। उच्चैर्भाषा मिथो जल्प

नेहेरां

श्रि

त्वोरोदनानिचविग्रहः। निग्रहानुग्रहौचैवस्त्रीषुचक्रूरभाषणं॥ कं
बलावरणंचैवपरनिंदापरस्तुतिः। अश्लीलभाषणंचैवअधोवा
युविमोक्षणं। शक्तौगौणोपचारः अनिवेदितभक्षणं। तत्तत्का
लोद्भवानांचफलादीनामतर्प्पणं। विनियुक्तावशिष्टस्यप्रदा
नंव्यंजनस्यच। पृष्ठीकृतासनंचैवपरेषामभिवादनं॥ गुरौमानं
निजंस्तोत्रंदेवतानंदनंतथा। अपराधास्तथाविप्राद्वात्रिंशत्परि
कीर्तिताः। अपराधसहस्राणिक्रियंतेहर्न्निशंमया। दासोयमि
तिमांमत्वाक्षमस्वमधुसूदन॥ इमंमंत्रंसमुच्चार्यप्रणमेद्दंडवद्भु
वि। अपराधसहस्राणिक्षमतेसर्वगोहरिः॥ एकोपिकृष्णस्यकृ
तःप्रणामोदशाश्वमेधावभृथेनतुल्यः॥ दशाश्वमेधीपुनरेतिज
न्मकृष्णप्रणामीनपुनर्भवाय। इत्यपराधक्षमापनं॥ काय

गजास्यादित्यपंचास्याशक्तिसिंहास्यरूपवान् सम्भक्तु तेन सर्वात्मा रामः प्रीणातु चिद्विभुः

रा॰ च नवाचामर्नसेंद्रियैर्वाबुध्यात्मनावानुसृतस्वभावात् । करोमियद्यत्स
८४ कलंपरस्मैनारायणायेतिसमर्प्पयामि । साधुवासाधुवाकर्मय
द्यदाचरितंमया । तत्सर्वंभगवन्विष्णोगृहाणाराधनंपरं । इतिसं
त्वज्जलेंदद्याद्देवस्यदक्षिणेकरे । इतिकर्मार्प्पणं । सत्यपिभेदाप
गमेनाथतवाहंनमामकीनस्त्वं । सामुद्रोहितरंगोभवतिसमुद्रो
नतारंगः । सोहंदासोहमितिवाबुद्धिर्यस्यामृत्साहृदकर्मभिन्नीत
वध्येतच्छकर्तेलाक्षिवेष्णुवत । त्वमेवाहमहंचत्वंसंचिन्मात्रंवपु त्या शा
र्हरे । आवयोरंतरंभातिनिर्विश्यच्छमबलात्तव । इतितथैवात्मार्प्प
को णं । त्वयोपभुक्तस्रग्गंधवासोलंकारचर्च्चिता । उच्छिष्टभोजिनोदासा रामः
स्तवमायांजयेमहि । प्रपन्नंपाहिमामीशभीतंमृत्युग्रहार्णवात् । ८४
इतिसंप्रार्थितोदेवः । दत्तासेषंस्वकेवक्षत । महाप्रसादइत्युक्त्वापर

२

मत्प्रीतिपूर्वकं । तद्धेषगंधपुष्पाद्यैः सम्यगात्मानमर्हयेत् । इतीशि
ष्यगुरुरं । ध्यात्वा रामं जपेन्मंत्रं तिष्ठेद्यावन्मनोमुदि । गुह्यातिगु
ह्यमंत्रेण रामाय व्यापनिवेदयेत् । भक्तिहीनं क्रियाहीनं मंत्रहीनं रमा
पते । यत्पूजितं मया राम परिपूर्णं तदस्तु मे । इति पुष्पांजलिं द
त्वा संस्तुत्य प्रणवं हरे । भक्त्या संसाधितं त्वां तं चित्ते विश्राम हेतवे
प्रार्थये वं पादुके दत्वा संगमुद्रां समर्पयेत् । प्राणायामं षडंगं च कल
मुद्रां विसर्जनीं । अथ रामोऽन्न वान्योस्मि मंत्रमेतदुदीरयेत् । इति
विसर्जनं । आत्मानं सततं रामं संभाव्य विहरेत्प्रिये । न तेषां दुःख
तं किंचितदुःकतोत्थानं चापदः । इति श्रुते । इति श्रीमत्परमहंस
परिव्राजकाचार्य श्रीमन्मुकुंददेवन श्रीचरणशिष्यानंददेवन वि
रचितायां श्रीरामार्चनचंद्रिकायां तृतीयः पटलः समाप्तः ॥ छ ॥

रा॰ चं
८५

दिनविभागेष्यकुर्यात्संच महामखान् । दैवो होमेन यज्ञं स्याद्धौत
स्तु बलिदानतः । ब्रह्मयज्ञो वेदजपात् पैत्रो विप्रान्नदानेन पैत्र
राबलिनाप्यथवा । किंचिदन्नप्रधानाद्वा तर्प्यणाद्वा चतुर्विधाः । न
यज्ञोतिथिसत्काराद्रुतकारेण वाथवा । ब्रह्मयज्ञो वेदजपा
त्पुराणपठनेन वा । इति दिनषड्भागविधिः । इतिहासपुराणा
भ्यां मंत्रं सप्तमकं नयेत् । श्रीमद्भागवतं तत्र विशेषेणादरात्प
ठेत् । पैत्वे श्रुतभागवतपुराणोनाराद्धितोपि पुरुषः पुराणाः । कु
तं मुखेनैव धरामरणां तेषां गतं जन्म वृथा नराणां चरितं र
घुनाथस्य शतकोटिप्रविस्तरं । एकैकमक्षरं पुंसां महापातक
नाशनं । श्रुतेर्गतोपि वेदानां सर्वेसाह्यात्मापि विघदि । पुंसा श्रुत
पुराणासनस्य सम्यग्गतिदर्शने । वेदार्थादधिकं मन्ये पुराणार्थं

राम
८५

चभाविनि । पुरारामन्यथाकृत्वा तिर्यग्योनिमवाप्नुयात् । नञ्जन्नवै
कुठं सुधायगानो ससाधवो भागवतास्तदाश्रयाः । नयत्र यज्ञेश
महामहोत्सवाः । सुरेसल्लोकोपि नवै ससेव्यतां । इति हरिकोपाख्यान
योदित सप्तमभागकल्पविधिः । भागवकृमेडपातीतसंध्यां श्रीरा
घवीतथा । कृत्वाग्निहोत्रं विधिनाततोहोमं समापयेत् । इत्यष्ट
मभागकल्पं । न्यासं षडङ्गकं कृत्वाथारात्रायामपुरःसरं । सक
दभ्यर्च्यनीराज्यप्रार्थयेज्जानकीपतिं । वलीयस्त्वापदत्वामि
नपद्वीमवधारयन् । स्वागछेत् शयनागारं सीतयासहरा
तु घव । पर्यङ्के किल्लके प्रसत्तफलके भोगीन्द्र चित्राङ्के स्वछन्द प्र ६५
भावुके मृदुशिरः स्थानोपधानादिके । उन्मीलन्कुलशीलयार्
पितया । श्रीसीतया सन्कृते शेते नित्यमगन्ध पुराय फलदः

बलीयसा अतिशयेन बलवता पदा पादेन पदवी मार्ग अवधारयन् जानान इ त्यर्थः ग०७१०

रा॰ च श्रीकोशलेंद्रोनृपः । इतिशयनोपासनं । सायंप्रातर्द्विजातीनां
८६ अत्युक्तमशनंतथा । उच्यतेरामसंतुष्ट्यैअग्निहोत्रसमंप्रियं ।
आर्द्रपादःशुचिर्भूत्वाअश्नीयान्नघृतेशुभं । उपवासात्परंहृव्यां
86 हृव्यात्परंमयाचितं । अयाचितात्परंनक्तंप्रियंदेवस्यचक्रिणः
तस्मात्परेषांसंतुष्ट्यैवियैानक्तपरोभवेत् । विष्णुभक्तोविशेषे
रादिनपापापनुत्तये । अन्नंदद्यात्तत्प्ररामेनित्यमस्माकम र
स्त्विति । तेजोसीतिजपेन्मंत्रंगायत्र्यातीर्थवारिणा मत्पुल
त्वेनेतिमंत्रैःप्रोक्षयेदन्नमादरात् । धर्मराजायचित्रगुप्तायचि
त्रगुप्तायवैबलिः । अस्तिसीतिजपेन्मंत्रराजेनस्वात्मसमर्पणा राम:
भिमंत्रितं । तेजस्वीशुभगःश्रीमान्नरोगायश्रूजायते । अन्नं ८६
वृत्तरसोविल्लभोक्तादेवामहेश्वरः । एवंज्ञात्वातुयोमंत्रैःसा

न्न दोषैर्न्निलिप्यते। अन्तश्चरसि भूतानां गुहायां विश्वतोमुख

त्वं यज्ञस्त्वं वषट्कारस्त्वं विष्णोः परमं पदं। त्वयोपभुक्तस्रग्गन्धवा

सोलंकारस्त्वचर्च्चिताः। उच्छिष्टभोजिनो दासास्तव मायां जयेम ही।

जपन्त्वेवं भगवतः श्रीतीर्थतुलसीयुतं। अमृतोपस्तरणमसी र

सं त्यपः प्राशयेद्बुधः। मध्येन्द्रवृहराशशियमद्दिगात्तानिद्वि

व कुंडलानि। अन्वाहार्यौ गार्हपत्यसभ्यौ तथ्यानि। इं गार्हपत्ये हनीय

प्राणाय स्वाहा। इति हिरोपाङ्गुष्ठका प्राणाग्निहोत्रं स्यादनामा

गुष्ठतः क्रमात्। अन्वाहार्यपचनाय स्वाहेति गगनस्तुवा क

निष्ठांगुष्ठयोगेन द्वितीयामाहुतिं जुहेत्। व्यानायाहवनीय

ग्नौ रक्तवर्णां स्त्रुचाप्तुधीः। मध्यमांगुष्ठयोगेन तृतीयामाहु

तिं जुहेत्। समेतदानसंज्ञापककृष्णवर्णां स्त्रुचा तथा। तर्जन्यंगु

रा॰ चे
८१
८७

षड्युग्मेन चतुर्थीमाहुतिं कुर्वीत। आवसथ्ये समानाय सुप्रभाव
र्णायास्तु चा। जुहुयादङ्गुलीभिस्तु सर्वाभिः। पंचमाहुतिं। नैवेद्यशे
षं तुलसीविमिश्रितं विशेषतः। पादजलेन विष्णोः यो ... ति स्ता
नित्यं पुरतो मुरारेः। प्राप्नोति यज्ञायुतकोटिपुण्यं। प्रतिषिद्धं
वा म्लियात्पवित्रमपि नाश्नीत। हस्तादृते पुनान्येन नालेन
पात्रादृते पिबेत्। दक्षिणां तु परित्यज्य वामे निरं निधापयेत्
अभोज्यं तद्भवेदन्नं पानीयं च सुरासमं। तस्मादङ्घादन्तशेषं
भस्मोद्धृत्य तर्पये। यत्र क्वचन संस्थानां सुतृप्तोपहतात्मनां
दुर्गतानामयादत्तमक्षय्यमुपतिष्ठतु। अमृतापिधानमसि रामः
विदध्यात्तीर्थवारिणा। गृहीतदन्नभूभागाद् घाद्गृतितल्पे ८१
सम्यगाचम्य दक्षाङ्गुष्ठे वारि निक्षिपेत्। अङ्गुष्ठमात्रपुरु

योन्तर्यकुंडं च समाश्रित । ईशः सर्वस्य जगतः प्रभुः प्रीणाति विश्वभु
क् । ततः संस्मृत्य । विधिवत्स्विष्टकृद्देवतां । संनिकृष्य ततः
शिष्टैर्ज्जपेदन्नपतेर्मंत्रं । अन्नपतेऽन्नस्य नो देहीत्यादि
भुगत्तिरग्नि वडवानलखे भुक्तमपान्नं जरयत्वशेषं । सुखम
मेतत्परिणामसंभवं ददात्वरोगं च सदा पुरस्तु । विष्णुः सम
स्तेन्द्रियदेहदेही प्रधानभूतो भगवान्यथैकः । सत्येन तेना
न्नमशेषमेतदारोग्यदं मे परिणाममस्तु । भक्षयेदथता
म्बूलं प्रसादज्जानकीपतेः । शिष्टैरिष्टिर्ज्जपेद्दिव्यं भगवन्ना
ममंगलं । इति प्राणाग्निहोत्रं मृद्भिः शौचं विधिं विधाय करौ
प्रक्षाल्य चोपस्पृश्य ततोद्भिः संस्मृत्य जगत्पतिं कुलपतिं सी
तापतिं राघवं । प्रियपत्नीनिमिषं पिवन्प्रियसुधाधारायमा

रा॰ चं तां गिरं वक्त्रेरितां हृद्गां प्रमज्य पशायनं त्वा साघ सघः स्वयेत । रामं
८८ त्वं दत्नन्मंतं वैनतेयं वृकोदरं । स्यनेयः स्मरेन्नित्यं सदुःस्वप्नं
नपस्यति । मत्लं स्मृत्वा जयेद्रामरक्षां विघ्नोपशान्तये । गुर्वर्थे
नियुनः पथं स्त्रियं वाव्याग्रस्त्वपे सुखं । इत्यादि मन्त्रादि [illegible] पूरता नि
तज्ञात्त्वं प्रतीतिपर्यवर्तमानः । नवाध्यातेनिर्म्मितकर्म्मयात्र
श्रीरामचंद्रस्य पदसमेति । इति स्नपनविधिः । इति रात्रिप्रथ
मयामकृत्यं श्रीरामार्प्यं रामस्तु । अथात्यं श्रीराममंत्रस्य पुर राज
श्चरणमुच्यते । विना येन न सिद्धस्यान्मंत्रो वर्षशतैरपि । भक्ति
श्रद्धा दानादि विरोधाप्ति प्रसाधिताराम रार्म्मंत्रवरं लब्धा सर्व राम
भिक्षुप्रदवृथः । पर्वेवत्स्जयन्नित्यं जपन्नियतव्रतः । घेट ८८
सहस्रं सहस्रं वा शतं वा भक्तां रश्मुचिः । एवमाराधितारामोय

दाभक्तिं प्रबोधयेत् । पुरश्चरणकल्पाय यथैव सेवा विधीयते । पूर्वाश
क्ति नियम्यां तु हृदि हरिरात्मानमात्मनि । पुरश्चरणं वरं सर्वं क्षेमं कुर्यो
विलापयेतत् । इति पूर्वं संकल्पं । ततः संकल्पं कुर्वीत पुरश्चरणमा
दरात् । चिरं चिरतरे रोव निपतात्माहृष्टव्रतः । शैलाग्रे जलम
ध्येवातीरे वालबूराणाम्बुधेः । नदीतटे स्थमले रम्ये बिल्ववना स्थ
न्तरे । प्रत्यङ्मुखे शिवस्थाने वृषभादि विवर्जिते । प्रश्रवणे वि स्थ
ल्वतुलसीवने पुष्पाणां तरावृते । गवां गोष्ठे सुतीर्थे पुण्ये क्षेत्रे राप
सु शस्यते । इति स्थानानि । वैदिकाचारयुक्तानां शुचिनां श्रीमतां
सतां सकुलस्थानजातानां भिक्षाशीलाग्रजन्मनां । भैक्षान्नं वा
विष्यान्नं शाकं यावकमेव च । पयो मूलं फलं वापि यथैव चाप ष
पद्यते । गौतमीये । चरुः मूलं फलं क्षीरं दधि भिक्षान्नं शाकं वः शा

त॰ चं
८९
नि

कं चाष्टविधं चान्नं साधकस्योच्यते बुधैः इति मद्यनियमो । लवणो
चपलं चैव क्षारं क्षौद्रं रसांत्तरं । माषमद्गमसूराघाकोद्रवांश्चनका
श्री अस्तद्भावरो मन्यान्नं वर्जयेदन्यपूजनं । विना स्नमो चितं नि
समध्यनैमित्तीकं च यत । स्त्रीशूद्रपतितव्रात्यनास्तिकोछिष्टभाष
तां अस्तत्यभाषणं जेस्मभाषणं परिवर्जयेत । सत्यैरपि न भाष
तजपस्तोमार्च्चनादिषु । वाङ्मनः कर्मभिर्न्नित्यं स्पहोवनितादि
षु वर्जयेद्गीतकाव्यादिश्रवणं नित्यदर्शनं । तांबूलंगंधुलेप
ला च पुष्प्यधारणं मेवचमैथुनं तत्कथां पंतद्गोष्ठीं परिवर्जयेत
कौटिल्यं क्षौद्रमभ्यंगमनिवेदितभोजनं । असंकल्पितकल्पंच त॰ मः
वर्जयेन्मर्दनादिकं । त्यजेदुष्णोदकस्नानं मृगं धामलकादिकं ८९
इति वर्ज्यानि । स्नापयान्नं पंचगव्येन केवलानिलकेन च । शु

तिस्मतिपुरारोक्तमंत्रैः स्नायादनंतरं । शक्तोत्रिषवणस्नानमशक्तो
सकृदाचरेत् । इतिस्नाननियमाः । वर्त्तुलंनवकोष्ठंतत्कृत्वाकूर्म्माक
तिंलिखेत् । स्वरयुग्मंक्रमेणैवदद्यादष्टसुदिक्षुच । कादीनवर्गान्
लमीशान्तांतथामध्येस्थलाधिपं तन्नामाद्यक्षरंयत्रकूर्म्मास्यं
तत्रदीपकं । तत्पार्श्वेकोष्ठौहस्तौद्वावधोधः कुक्षिपादकौ । शेषको
ष्ठंभवेत्पुच्छंमुखेसिद्धिरनुत्तमा । करस्थानेमहाक्लेशः । कुक्षौदुः
खमवाप्नुयात् । पादेहानिस्तथापुच्छेपीडास्याद्बंधनादिभिः । मोक्षा
र्थीवदनेकुर्याद्दक्षिणेत्वाभिचारिकं । श्रीकामःपश्चिमेभत्वाउत्तरे
देशांतिदंभवेत् । ईशानेशत्रुनाशस्स्यादाग्नेयेशत्रुदायदः । नैरृ
त्येशत्रुभीतिःस्याद्वायव्येतुपलायनं । ग्रामेवाविपिनेवापियत्र
कुत्रावलोकयेत् । दीपस्थानेजपंकुर्यात्सर्वकार्यमभीप्सुभिः । कूर्म

रा॰ चं चक्रमविस्तापयः कुर्याज्ज्ञापजमकं । तस्यजाप्यफलंनास्तिसर्वान
९० र्थापकल्पते । इतिकूर्मचक्रं । कुशाजिनांबरेरोमकल्पएदास
नंवुधः । स्वस्तिकादिक्रमेणाप्य विशेन्न निराकुलः । स्तंभनेगज
चर्माष्यमाररोमांहिंषंतथा । मेषीचर्मतथोष्ट्रा वकुजंवश्यप
र्मितो । विद्वेषजांवुकंप्रोक्तं भवेद्गोचर्मशांतिके । सर्वेसिध्येव्याघ्रच
र्मज्ञानसिध्येमृगासनं । वस्त्रासनंरोगहरंवेत्रयं विपुलांश्रिय
व कौशेयंपौष्टिकेकार्यंकंबलंदुःखमोचनं । वंशासनेवदारिद्र्यंदौ
दारू र्भाग्यं [illegible]जाशने । धरणेपांडुवसंभूतिः । पाषाणाद्दुःखसंभवः ।
तृणासनेयशोहानिरेतत्साधारणंजपे । इत्यासनानि । रुद्राक्ष राम:
शंखपद्माक्षपुत्रजीवकमौक्तिकैः । स्फाटिकैर्मणिरत्नैश्चसौ ९०

वरौ विद्रुमैस्तथा । कुशैः पुत्रैर्हिदशा स्युर्गृहस्थस्याक्षमालिकाः ।
अंगुलीगणनादेकं पर्वणाष्टगुणं भवेत । पुत्रंजीवैर्दशगुण
तथा संखैः सहस्रकं । प्रवालैर्मणिरत्नैश्च दशसाहस्रकं स्मृतं । त
देव स्फाटिकैः प्रोक्तं मौक्तिकैर्लक्षमुच्यते । पद्माक्षैर्दशलक्षं स्या
त्सुवर्णैः कोटिरुच्यते । कुशग्रंथ्या कोटिशतं रुद्राक्षैः स्यादनंतकं
तुलसीकाष्ठघटितैर्मणिभिर्जपमालिका । सर्वकर्मणि सर्वेषामि
च्छितार्थफलप्रदा । अष्टोत्तरशतैर्माला पंचाशद्वा तदर्धिकैः स
प्तविंशतिभिः कार्या सर्वसाधारणो जपे । पंचविंशतिमोक्षार्थी
धनार्थी त्रिंशता जपेत । पुष्टार्थी सप्तविंशत्या पंचदश्याभिचारि
कैः । अनुलोमविलोमाख्यैर्मात्रिकार्णैः सबिंदुकैः ॥ क्षमेरुकैः सा
ष्टवर्गैर्माला योगिनां शुभा । गोपुच्छसदृशी कार्या एकवर्णीवा स

स्या

मंत्रयेत्सैव मेनैव प्रत्येकं च शतं शतं मेरुं च पंचमेनैव तया मंत्रेण मंत्रयेत्

रा.चं मेरुका। मुखं मुखेन संयोज्य पुच्छं पुच्छे नियोजयेत्। प्रोतव्या सितरक्ता-
२१ द्यैः सर्वैस्तत्कर्मसिद्धये। जपमालां विधायेत्थं ततः संस्कारमा-
भेत्। क्षालयेत्पंचगव्यैस्तां सद्योजातेन सज्जलैः। चंदनागुरुगं-
९१ धाद्यैर्वामदेवेन घर्षयेत्। धूपयेत्तामघोरेण लेपयेत्तत्पुरुषेण
तु। पुनः प्रतिष्ठितां मालां तमेव तु मं जपेत्। ऋषेर्मंत्रं जपेद्वि- न्य
द्वान्नकार्यांकहि विदुधैः। न स्पृशेद्वामहस्तेन करच्युतां न कारये-
त्। अंगुष्ठं मोक्षदं विद्यात्तर्जनी शत्रुनाशिनी। मध्यमा धनदा सि-
द्धैः स्याच्छांतिकर्मणि चानामिका। कनिष्ठाकर्षणे ज्ञेया जपकर्म- रामः
णि सिद्धिदा। अंगुष्ठेन विना कर्म कृतं तदफलं भवेत्। तर्जन्या २१
पवेर न स्पृशेन्मंत्रं क[illegible]नौ विधानयेत्। अंगुष्ठपर्वमध्यस्तु परिव-
र्तं समाचरेत्। आरभ्यानामिकामूलात्प्रादक्षिण्येन वै क्रमात्

त्रुटि दुसरे पत्रम

मध्यमामूलपर्यन्तं जपेद्दशसु पर्वसु ॥ इति जपमालालक्षणं ॥ जपः
स्यादक्षरावृत्तिः ॥ सउच्चोपांशुमानसः ॥ सउच्च नीचस्वरितैः शब्दैः
स्पष्टपदाक्षरैः ॥ मंत्रमुच्चारयेद्वाचा जपयज्ञः स वाचिकः ॥ शनै
रुच्चारयन्मंत्रमीषदोष्ठौ प्रचालयेत् ॥ किंचिच्छ्रवणयोग्यः स्या
दुपांशुः स जपः स्मृतः ॥ धियापदक्षरश्रेणीं वर्णाद्वरपदात्मिकां
उच्चरेदर्थसंस्मृत्यां स उक्तो मानसो जपः ॥ उच्चैर्जपाद्दशगुणो
विशिष्टः स्यादुपांशुकः ॥ जिह्वाजपाद्दशगुणो सहस्रो मानसः त
स्मृतः ॥ मानसः सिद्धिकामानां पुष्टिकामैरुपांशुकः ॥ वाचिका
मारणे चैव प्रसस्तो जपर्द्धारितः ॥ पशुभावेस्थिता मंत्राः ॥ केव
लावर्णरूपिणः सौषुम्नध्वनुच्चारिताः प्रभुत्वं प्राप्नुवंति ते
एकस्य मन्त्रनाप्यस्याप्यत्तवाघ्रोदितस्यैवायदेकतज्जपेवि

रा·चं ९२ द्विलक्षसंख्याविधं मुने। मंत्राक्षरारीमरीवक्षत्रौ प्रौं निभावये- ता
त्। तामेव परमव्योम्नि परमामतवेहितां। दर्शयत्यात्मसद्भावं
पूजाहोमं विनापि सः। न दोषो मानसे जाप्ये सर्वदेशेपि सर्वदा
जपनिष्ठो द्विजश्रेष्ठः सर्वयज्ञफलं लभेत्। सर्वेषामेव यज्ञानां
जपयज्ञः प्रशस्यते। अहिंसपाति भूतानां जायते सोमहाफलः
यज्ञानां जपयज्ञोऽस्मि इत्याह भगवान्हरिः। इति पुष्पनाभीये
यावतः कर्मयज्ञाः स्युः प्रदीप्तानि तपांसि वः। सर्वे ते जपयज्ञस्य
स्य कलां नार्हति षोडशीं। जपेन देवता नित्यं स्तूयमाना प्रसी
दति। प्रसन्ना नविपुलान्भोगान्दद्यान्मुक्तिं च शाश्वतीं। मानसः रामः
सिद्धिकामानां पौष्टिकामेतु पांशुकः। वाचिको मारणे चैव प्रश ९२
स्तो जप ईरितः। मंत्रदेवप्रकाशिकायां। सर्वस्यागमगोरहिन्दोर्वि

पस्य च जलस्य च । विप्राणां च गवां चैव संनिधौ संमुखो जपेत्
मंत्रार्थवि मनः संहरतां शौचं मौनं मंत्रार्थचिंतनं । अव्यग्रत्वम
निर्वेदो जपसंपत्तिहेतवः ॥ उष्णीषी कंचुकी नग्नो मुक्तकेशो गल
वृतः । अपवित्रकरो ऽशुद्धः प्रलपन्न जपेत् क्वचित् । अप्रावृतक
रो कृत्वा शिरसा प्रावृतो ऽपि वा । चिन्ताव्याकुलचित्तो वा क्रुद्धो भ्रां
तः क्षुधान्वितः । अयानासनः शयानो वा गच्छंन् छिष्ठ एव चार
ध्यायाम शिवस्थाने न जपेत्तिमिरान्तरे । उपानद्गूढपादो वा
यानशय्यागतोऽथवा । प्रसार्य न जपेत्पादौ कुक्कुटासन एव वा
पतितानां म्लेच्छानां दर्शने भाषणेऽक्षुते । क्षुते धौ वायुगमने
जृंभने जपमुत्सृजेत् । प्राप्याप्राप्या वाचम्य एतेषां प्राणायामं षड
ङ्गकं । कृत्वा सम्यक् जपेच्छेषं यद्वा सूर्यादिदर्शनं । मार्जारकुक्कुटं

चे

रा॰ च॰ कौपीस्थानं सर्वं खरं कपिं । इष्टाचमप्यचरेत्कर्म सम ध्यात्वा स्नानं समाचरेत्
९३ अशुचिर्वा शुचिर्वापि गच्छंस्तिष्ठन्स्वपन्नपि । मंत्रैकशरणो विद्वान् श्री
मनसैव सदाभ्यसेत् । गृहे जपः समः प्रोक्तो गोष्ठे शतगुणस्तु सः ।
93 आरामे च तथारण्ये सहस्रगुणमुच्यते । अयुतं पर्वते पुण्ये न
ता घां [illegible]शगुणान्ततः । कोटिर्देवालये प्राहुरनन्तं शिवसन्निधौ । श
क्तश्चेत्सर्वमेवैतद्दशांशः शक्तितो जपेत् । निःकामो वा सकामो वा मो
निषिद्धविधिगोचरः । तथा चोक्तं श्रीमद्भागवते । तावत्कर्माणि
कुर्वीत न निर्विद्येत यावता । मत्कथाश्रवणादौ वा श्रद्धा याव रामः
न्न जायते । सुतरां राममन्त्रोयं संस्कृतिं नेच्छति क्वचित् । रसाना ९३
मेकफलत्वेन पावको संस्कृतोपि यथा । इति जपलक्षणम् । जपेच्च
नियतो नित्यं त्रिकालपूजयोत्तमम् । पूजयन्नेव चाव्यग्रो यावत

ज्य

षड्लक्षमादितः। तर्प्पयेच्च विधानेन दशांशं शुद्धवारिणा॥ पु
ष्पाक्षतादिपूजा मंजलेस पूर्ववत्। ततो विल्वफलैः पुष्पैः
पत्रैरपि कुलाशने। पर्वोक्तेन प्रकारेण प्रमावाथ पूजयेत्। म
धुरत्रय संयुक्तैः पत्रैर्वा पायसेन वा। तिलैर्वा निमतमैरेषां ब्राह्म
णान् भोजयेत्ततः। पूजा वै कालिकी नित्यं जपस्तर्प्पणमेव च
होमो ब्राह्मण भक्तिश्च पुरश्चरणमुच्यते। गुरोर्लब्धस्य मंत्र
स्य प्रसन्नोक्तं यथाविधि। पंचांगोपासनं सिद्धः पुरश्चरणं तद्विधी
यते। निष्कामानां मनेनैव साक्षात्कारो भवेदपि। अर्थसिद्धिः
सकामानां सर्वतंत्रिः फलं भवेत्। पंचांगमेतत्कुर्वितः पुरश्च
रणोद्भवः। सर्वं विजयते लोके विघ्नैश्वर्यं सुतादिभिः। आद्य
वेतन्वमध्ये च ब्राह्मणान् भोजयेद् बहून्। दिने दिने यथाशक्ति

धं

रा॰ चं
९४
95

तामनुद्दिश्य भक्तितः । सुभोजितेषु विप्रेषु तत्सांगं स फलं भवेत् । सं
सारदुःखभूयिष्ठपथि छेत्सुखमात्मनः । पंचांगोपासनं चैव वर
मं भजतु भक्तितः । पंचांगोपासनं भक्त्या पुरश्चरणमुच्यते । एतद्द्वि
दुष्टांभ्रयच्छ संसारोच्छेदकारकं । नानेन सदृशो धर्मो नानेन सदृशं
तपः । नानेन साधनं किंचिदिष्टार्थस्य तपोधन । पुरश्चरणमेतत्
यद्दि होमत्वशक्तः स्यात्प्रजायात परो पिवा । तावत्संख्याजपं पै
वद्यास्तस्याराधनेन च । भवेदङ्गद्वयेनैव पुरश्चरणमार्जवं । प
धदङ्गं विहीयेत तत्संख्याद्विगुणो जपः कर्त्तव्यः सांगसिद्धये तत्
दशांकेन भक्तितः । तद्ध्वयङ्गं विहीयेत तत्तानेकमवाप्नुयात् । अंग
हीनं भवेद्यद्यत्कर्मनेष्टार्थसाधकं । सर्वेषामभोजयेत्प्राप्तानकृतं
सांगत्वसिद्धये । विप्राराधनमात्रेण व्यंगं सांगं तदाप्नुयात् । जप

रामः
९४

प्र

दशांशतो होमस्तु दशांशेन तर्पणं ॥ मार्जनं तद्दशांशेन तद्दशांशेन
भोजनं ॥ इति वा ॥ इत्यपरिकल्पिता ॥ एवं सिद्धे मंत्रराजे प्रयोगान्सा
धयेद्बुधः ॥ ग्रथनं च विदर्भश्च संपुटो रोधनं तथा ॥ योगः पल्लवरू
पश्चैते विन्यासाः षडमुकर्मसु ॥ मंत्रार्णोन्तरिता कृत्वा नामवर्णा
न्यथाविधि ॥ ग्रथनं तद्विजानीयात्प्रशस्तं शांतिकर्मणि ॥
मंत्रार्णौ द्वौ मध्यस्थं ध्यनामाक्षरं लिखेत् ॥ विदर्भ एष विज्ञेयो सा
मंत्रितैर्भिर्वश्यकर्मणि ॥ आदावंते च मंत्रस्यान्नाम्नो सौ संपुटः
स्मृतः ॥ एष संस्तंभने शस्त इत्युक्तो मंत्रवादिभिः ॥ आदावंते भवेन्ना
म मंत्रोक्तं द्विधनं मतम् ॥ विद्वेषणविधाने तु प्रशस्तमिदमीरितं
मंत्रस्यान्ते भवेन्नाम योगः प्रोच्चाटने मतः ॥ अन्ते नाम्नो भवेन्मंत्र
पल्लवो मारणे मतः ॥ इति षड्विन्यासः ॥ तत्त्वादयं परिज्ञायकर्म

पल्लव

रा॰ च
९५
कुर्याद्यथोचितं । क्ष्मातत्वे स्तंभनं कुर्याद्दर्पं तत्वेन शांतिकं । वश्य
माकर्षणं चैव तेजस्तत्वोदये सति । उच्चाटनं मरुत्तत्वे व्योमतत्वे
९५
च मारणम् । ज्ञानीयादुरितं तत्वं वर्णौ विंदुगतैः पृथक् । इति तत्व
ज्ञानं । वेदास्रं योनिर्हृद्वृत्तं वृत्तं षडस्रकं । पंकजाकारमष्टा
स्रं शांतिकादौ नियोजयेत् । इति कुंडानि । लौकिकाग्नौ शांतिकं स्या
त्पौष्टिकं च श्रुतं तथा । वह्नौ स्तंभनं मोहः श्मशानस्थे तु मारणं
वि
विभीतकाग्नौ द्वेषः षट्कर्मणामग्नयः । इति षट्कर्माग्नयः ।
अंगुष्ठानामिकाभ्यां च जपेदुत्तमकर्मणि । अंगुष्ठमध्यमाभ्यां राम:
च जपेदाकृष्टिसिद्धये । तर्जन्यंगुष्ठसंयोगाद्विद्वेषोच्चाटनं भ ९५
वेत् । कनिष्ठांगुष्ठकाभ्यां तु जपेन्मारणकर्मणि । इति षट्कर्म
णि जपस्थापनं । उदयाद्यामपर्यंतं हेमंते पौष्टिकं जपेत् । वामदे

पूर्वरात्रं शिशिरे मारणं जपेत् । वसंते प्रहराद्ध्वं यावन्मध्याह्निकं जपे-
त् । कार्यमाकर्षणं तत्र मंत्रैरिष्टस्य वस्तुनः । ग्रीष्मोक्ते तीयके जामो-
हितो विद्वेषकर्मणि । ततोऽस्तमन पर्यन्तं मध्याह्ने तोयदागमे । अ-
र्द्धरात्रं निशीथं च जपेच्छ्रेष्ठं दिशांतिकं । तथा चाह वशिष्ठः । यस्मिन्क-
स्मिन्ततो कार्यं मंत्राणां साधनं शुभं । पूर्वाह्ने वश्यपौष्टिकर्ममध्या-
ह्ने प्रीतिनाशनं उच्चाटमपराह्ने तु संध्यायां मारणं तथा । शांतिकं
चार्धरात्रे च तदूर्ध्वं सर्वकर्म च । इति ऋतुस्नानं षट्कर्माणि । पूर्वा-
मुखे भवेद्वश्यं दक्षिणे चाभिचारिकं । पश्चिमे विधनं विद्यादुत्त-
रामुखे शांतिकं । आकर्षणं मयाग्नेये नैरृत्ये मारणं तथा । उच्चा-
टनं च वायव्ये ईशान्ये मोक्षदायकं । इति दिङ्नियमः । शुक्लपक्षे द्वि-
तीया च ततिया पंचमी तथा । बुधदेवगुरू पेताशांतिके चाष्टसप्तमी

ग्रष्टमी वा स्यादष्टमी तस्मात् द्वादश्यं चैव चतुर्दशी भानुना तत्सुतो पेता भूसुतो नापि संयुता मासरोस्तंभने चैव नंजा पहा मम प्रशंसिता

रा॰ चं॰ षष्ठि त्रयोदशी चैव चतुर्थी नवमी तथा। सोमदेवगुरूपेता योच्छि
९६ केशं सिता बुधैः अष्टमी नवमी चैव दशम्येकादशी तथा। शुक्रभा
नुसुतोपेता शस्ता विद्वेषकर्मणि। अथ तच्चतुर्दशी कुष्मा शांति
वारष्टमी तथा। उच्चाटने तिथा शस्तो यं जपः शंकरभाषितः। इति ष
द्कर्मणि तिथिनिर्णयः। लक्षं तदर्धमथवा पि त्वा तद्दशांशतः
96 तिलैर्वा कमलैर्हुत्वा यदि ष्टं तदवाप्नुते। बिल्वप्रसूनैरथवा पंम
र्चितं गतोरुतेर्भवेत। पालाशकुसुमैर्हुत्वा मेधावी वेदविद्भवेत
दूर्वाभिश्च गुडूचीभिः प्रत्येकमपि चाक्षतेः। निरामयोपि दीर्घा रामः
युर्भवत्येव तयो निधे आरोग्यकामो भुंजीत अन्नं मंत्राभिमंत्रि ९६
तं। धमेधामंत्रपूतांबुः पीत्वाब्दं च कविर्भवेत। रोगार्त्तो यदि
होमेन रोगान्मुच्येत तत्क्षणात। संम्यक चंदनतोयेन प्रत्यं

श्वसमक्षितैः। जातीप्रसूनैर्हुत्वा तु राजानं वशमानयेत्। ध्यात्वा
पिमन्मथं रामं सीतामपि रतिं स्मरेत्। सर्ववश्यप्रयोगेषु जपहो
मादिकर्मसु। वांछितं धनमाप्नोति हुत्वा रक्तोत्पलैर्नवैः। हुत्वा निलो
त्पलैः सम्यग्वशयेदखिलं जगत्। रामं विधिवदाराध्य ज्वलिते
ग्नौ प्रयोगवित्। मधुरत्रययुक्तेन पायसेन हुतेन तु। सर्वाधि
पत्यं वै दुग्ध्यं भवत्येव न संशयः। बिल्वप्रसूनैः कुमुदैस्तथा बि
ल्वदलैरपि। हुत्वा मूलं भवेल्लक्ष्मीमचिरान्मंत्रसाधकः। स्था
ध्य रामं चंडांशुमंडले वत्सरं मनं। उदयादस्तमानं तं जप
न्मंत्रमनन्यधीः। फलं भवति तस्याशु देवानामपि दुर्लभम्। तर्प
श्चैवापि भोगार्थी जपेल्लक्षमनन्यधीः। पद्मैर्बिल्वप्रसूनैर्वा द
शांशं जुहुयान्मनं। समुद्रतीरे गोष्ठे वा लक्षजापी पयोव्रतः। प

रा॰च॰ २

पसेनाप्यपुंनरं कृत्वा विघ्नातिथिर्भवेत । परिघ्नीरतादिपत्योपयः शा
कालरोजलांत्तरे । जपेल्लक्षं च जुहुयाद्बिल्वपत्रैर्दशांशतः
तदेव पुनरायाति त्वाधिपत्यं न संशयः । उदयोत्थ गंगादिजला
न्तरस्थो राममंत्रं जपेत्सुलक्षं । कृत्वा दशांशं कमले स्तिलैर्वा
बिल्वप्रसूनैर्मधुरत्रयाक्तैः । राज्यश्रियं विंदति मंदभाग्योप्यभी
ष्टदास्यं परवांछितं स्यात् । माघमासे जले स्थित्वा कंदमूल
फलाशनः । जपेल्लक्षं च जुहुयात्पायसेनाज्यवितनले । दशांशं
पुत्रपौत्राप्रभूतं छष्यं प्राशयेत्स्त्रियः । श्रीरामसदृशाः पुत्राः पौत्राश्च
स्य प्रजायते । बलिष्ठैः शत्रुभिर्मंत्री परिभूतो वमानितः । तदा राम: २
नरूनलक्कानामात्तवैरी राजपेत ॥ ध्यात्वा रघुपतिं क्रुद्धं का
लानलमिवापरं । दुराकर्षं सशरा कृष्णकोदंडभुजमंडलं । २

युतं हनुमदादिभिः कोटिकोटिमहावीरै

णांगरोऽक्षपन्नसर्वान तिष्ठन्मार्गरावबिभिः । संहं त्तारं महावीरमग्र
मैंद्रस्यै स्थितं । लक्ष्मणादिमहावीरैः शैलवृक्षकरोद्धतैः । वैगालं
णलस्कारभोभोकारमहारवैः । नदद्भिः परिधावद्भिः समरे रावणा
धृतिः । एवं ध्यात्वा निराहारो मारणाय प्रियः पुनः ॥ जुहुयाच्छाल्म
लीपुष्पैर्दशांशां मंत्रसाधकः । अप्रत्यैश्वर्यसमृद्धोऽपि न शत्रुर्वधि
ष्यते । वैरिणां रावणं ध्यात्वा तत्पात्मानं रघूद्वहं । विधेयं पर्वव
त्सर्वं मन्त्रायासेन मारयेत् । सीताहरणशोकाधिसंतप्तिमतम
चेतसं । जपेद्रघुपतिं ध्यायन्निराहारो जलं वसन । दशांशं तंत्ति
लैर्हुत्वा तत्तभयं च क्षत्रं संहरति । निधाय वायुवीजान्ते तन्नाम भ्राम
यतिं च । जपेल्लक्षं निराहारो जुहुयाच्च तिलैरपि । रामं ध्यात्वा वि
धराच्च सीतान्वेषणकारकं ॥ भ्रामयत्यचिरं साक्षाद्धिमाद्रिमपि

रा॰ च वैरिणां । अन्येपि च बहवः संति प्रयोगा मंत्रराजके । किं च प्रयोगव
९८ तां परलोको न विद्यते । प्रयोगसिद्धिरेतेषां फलं नान्यद् विद्य
98 ते । निःकामानां च भक्तानां जपहोमादिकर्मसु । मुक्तिरेव फलं ते
षामिह किंचिन्न विद्यते । विद्वान् ब्रह्मा समादाय शशादेन विमा
च यत्ततायं मुक्तिप्रदो मंत्रो मारणादौ प्रयुज्यते । इति षट्कर्मप्रयो
गसाधनं । अथातः संप्रवक्ष्यामि नानायंत्राणि मे प्रिये । नाना
पंदा निरामस्य नानाकल्पागमात् पृथक् । पंचरात्रे ब्रह्मसं
हितायां रुद्रेप्रतन्यते । तथा हि । षट्कोणं च क्रमालिख्य तत्र के
सरसंयुतं । कोणेषु मंत्रवर्णांश्च बहिरष्टदलांबुजं । दलेषु वि राम:
लिखेन्मूलं ततः प्रणवसंपुटं । पुनः पदं पुनः पद्मं द्वादशारद ९८
लं चैव । त्रैलोक्यमोहनं बीजं नामसंयुक्तमालिखेत् । कर्णिकायां

लिखेन्नामतारमंत्रविदर्भितं। महासुदर्शनेनेदं वेष्टीतंचक्रमु
न्तमे। पृथिव्याः संपुटं वाह्येवज्राष्टकविभूषितं। चतुष्कोणंतां शुभे
मध्येऽङ्कुशपाशावनिपूर्वकं। भूर्जपत्रे लिखेद्रोचनाद्यैः शुभे
हनि। विलिख्य धारयेन्मंत्री मूर्ध्नि वा दक्षिणे करे। नतस्य विघ
तपापंयावत्तन्धृतकरे। व्याधिभिर्नाभिभूयेतनाधिभिर्नचत
स्करैः। नारिभिर्नगजैर्मर्त्यैर्नचान्यैः सूक्ष्मजंतुभिः। द्विपोवश्प
भवेत्येवदर्शनात्तस्यमंत्रिणः। राजानोमांडलीकाश्चसामंत
गृहमंत्रिणः। धनधान्यसमृद्धिः स्यात्सर्ववांछांसांश्चविंदति
लब्ध्वापुत्रनवंचक्रंब्रह्मंमंत्रराजमहोदयं। नाशिष्यायवनपापा
यनाशायतायाधियायच। शिष्यायमंत्रनिष्ठायपश्चरूभक्तियु
तायच। वस्तुप्रदायदातव्यंमन्यथानरकेगतिः। स्वसाधीवद्

ए॰ चं
९९

नैरृति ऐशानी दिशा वारण्य प्राग्नेयातं समं लिखेत् तामेव वारण्या कोवेरी पश्चि तन्तुं लिखेदिमां

रांच क्रमा लिखेत् । परस्परं वैमुख्येन त्रिकोणयुग्मं लिखेत् । ततश्चै
आग्नेय नैरृत्य वायव्येशानानां मध्ये मध्ये षट् त्रिकोणा ऽ
मतकाभवन्ति । सेयं षट्कोणाता दिता । स्वरकेसरमेतद्बहिरष्टदला
म्बुजं नित्यं नेन संवध्यते । कोणेषु मंत्रवर्णान् पूर्वादिषट्कोणेषु
ॐ रां रामाय हुं फट् स्वाहेति मंत्रः । प्रथमापरि त्रिकोणे द्वितीये प्राप्य ङ
फट् स्वाहेति तृतीये रां रामाय स्वाहेति । षट् षट् मंत्रवर्णान् यथा
क्रमेण लिखित्वा । ततो वर्तुलं रेखाद्वयं लिखेत् । बहिरष्टदलाम्बु
जं बहिरष्ट पत्रं पद्मं स्वरकेसरसंयुतं । षोडशस्वरकेसरसहिते
दलेषु विलिखेन्मलं तेष्वष्टसु दलेषु । ॐ नमो नारायणायेति म
न्त्रं मंत्रं लिखेत् । ततः प्रणवसंपुटं । एकैकमक्षरं पूर्वादष्टदलम
ध्यगं यथा भवेत्तथा लिखेत् । पुनः पूर्वे पुनः मध्ये षट्कोणाग्रे पूर्वेव

ॐ
एमः
९९

ततः काली कां मंत्र ... नाम ... क ... कारे रवा

मंत्राक्षरसहितं लिखेत। ततो दलाग्रस्य पृष्ठ वर्तुल रेखा ह पंक्
र्यतं। पुनः पद्मद्वादशाक्षरद्वादशदलेषु। त्रैलोक्यमोहनं वीजं
नामसंयुक्तमालिखेत। ह्लीमितिवीजसंयुक्तमालिखेत। काली
कालीविद्यातस्यासाध्यस्य वस्तुनोनाम विलिखेत। कथमतंत्र
मंत्रविदर्भितं तरादिनवसंख्याक मंत्राक्षरैर्विदर्भितं। आद्यैमं
त्राक्षर ह पंक्त्यन्तर साध्यनामाक्षरमेकं पुनर्मंत्राक्षरमेकं ह पंक्
न्तरे नाम्नोक्षरमेकं। एवं नाम्नोक्षरसमाप्तिपर्यन्तं विलिखेत
एतद्विदर्भितं नाम। तथाच मंत्राशाके। द्वे द्वे मंत्राक्षरे चैव एकैकं साध्य दे
नामकं विदर्भितं तु तत्प्रोक्तं सर्वरक्षाकरं परं। इति शारदातिलके तु
आद्यैसमस्तं मंत्रं लिखित्वा अनंतरं साध्यनाम विलिखेत पु
नर्मंत्रं समस्तं लिखेत। एतत्सं१२ मित्युच्यते। तथाच मंत्रमा नामस

रा॰ चं लिख्य वै पूर्वं साध्यं च तदनंतरं । पुनश्चान्ते भवेन्मंत्रः संपुटः शां
१०० तिकर्मणीति विश्रुतं । आदौ मंत्रप्रथमाक्षरं । ततो नाम्नः प्रथमा
क्षरं । पुनर्मंत्रस्य द्वितीयाक्षरं । ततो नाम्नो द्वितीयाक्षरं । एवं यावत्
समाप्तिस्तावल्लिखेत् । विविधकुसुमग्रंथितमालावत् संपुटी
तं एतद्ग्रथितं । तथा च एकैकं साध्यवर्णांतु मालावत्संपुटी
तं मंत्रार्णैर्ग्रथितं चैतद्रूपालक्षि विधौ स्मृतं । परमंत्रभेदत्वादौ मं
त्रं समग्रं लिखित्वा पश्चान्नाम्नोक्षराणि विलिख्य पुनर्मंत्रं सम
स्तं । लिखित्वा पुनर्नाम्नोऽशेषाक्षराणि विलिखेत् । एतद्ग्रस्तं
तथा च । आदौ मध्ये तथान्ते च मंत्रं कुर्याद्विचक्षणः । मध्ये मध्ये भ राम:
वेत्साध्यं ग्रस्तमित्यभिधीयते । अयमेव रोध इति केचिदाहुः । यो १००
गस्त्वेवं । आदौ मंत्रं समग्रं लिखित्वा पश्चान्नाम समग्रं लिखेदि

ति। पल्लवस्तु। आदौ नाम समग्रं लिखित्वा मंत्रं समग्रं लिखेत्॥
तथा च। तत्रादौ योग(?) दिश्य पुनश्चेत्पल्लवः स्मृतः। तयोऽस्य वि
नियोगस्तथैवोक्तः। तथाहि। शांतिके पौष्टिके दिव्ये प्रायश्चित्ति
विशोधने। मोहने दीपने योगे प्रयुंजीत मतो चिरा। मारणो
विषनाशे च ग्रहभूतनिवारणो। उच्चाटने च विद्वेषे पल्लवं संप्र
चक्ष्यते। अत्र सर्वत्र साध्ययुक्तं विलिख्य आदौ तु संपुटयन्त्रादेव
ता ख्यातः। ततः स्वनाम चतुर्थ्यन्तं मध्ये पदोत्तरं। ततः फलवाचकं
पदं द्वितीयान्तं। ततो देहि कुर्विति वा द्विरभ्यसेत। एष विधिः
सांप्रदायिकः। एवं कर्णिकायां प्रयोगानुरूपेण लिखित्वा
ध्ययेदित्याह। महासुदर्शनेनेदं वेष्टितमिति। इदं यन्त्रं महासुद
र्शनमंत्रेणावेष्टितं। मंत्रोपयथा। सुदर्शनमहाचक्रराजधग

त्रासय स्वाहा

रा-चं
१०१

धगकालांतकदुष्टभयंकर छिंद छिंद भिंद भिंद विदारय विद्रा
पय परमंत्रान् ग्रस ग्रस भूतान् त्रासय हूं फट् । इत्यनेन वेष्टितं पृथ्वा
भवति तथा लिखेत् । चक्रमुत्तमं । एतं यंत्रं सर्वोत्कृष्टं पृथिवि
संपुटे वाह्ये पृथिवीमंडलं चतुःकोणसंपुटं । तद्युग्मं व्यत्यस्त
लिखितमष्टकोणमिति यावत् । वज्राष्टकविभूषितं । तद्
वचक्रं प्रतिकोणे लिखित वज्राष्टकसंवृद्धं लिखेदित्यर्थः
ततो वहिरेखायां [illegible] द्वपंक्ति लिखेत् । अनंतरं चतुष्कोणे
[illegible]त्र्यालं इति । अंकुशपाशा वलिवीजानि लिखेत् । भूर्जप
त्रे लिखेत्तद्रोचनाद्यैः शुभेऽहनि । एतद्यंत्रकं भूर्ये पत्रे तत्का
मानार्थी विहिताधिकारे रोचनाद्यैः गोरोचनाकुंकुमचंदन
कर्पूराद्यैर्द्रव्यैः शुभेऽहनि । गुरुपुष्यादिदिवसे लिखेदिति

राम:
१०१

स्वर

एतदुक्तं भवति । आदौ षट्कोणं चक्रं लिखेत् । ततो वर्त्तुल रेखा
द्वयं । ततोष्टदलपद्मं तस्यैकैकदलं केशरैर्द्वयं युक्तं । ततो दला
ग्रस्थ एव वर्त्तुलरेखाद्वयं । ततः षट्कोणं । ततः द्वादशदलं पद्मं । पु
नः तत्स्थैव रेखाद्वयं । ततोष्टकोणं चक्रं । ततश्चतुरस्रं । ततस्त
स्थैव रेखाद्वयं । आद्य षट्कोणस्य वर्त्तुलं कर्णिकाख्ये साध्यना
म सहितं मंत्रं लिखेत् । षट्कोणेषु मंत्रवर्णान् लिखेत् । ततो
ष्टपत्रे पञ्चाक्षर नारायण मंत्रं विभज्य लिखेत् । ततो नंतर
वर्त्तुलरेखाद्वयमध्ये अमुष्य प्राणा इह प्राणा अमुष्य जीव
इह स्थितः । अमुष्य सर्वेन्द्रियाणि वाङ्मनः चक्षुः श्रोत्र जिह्वा
घ्राणप्राणा इहायान्तु स्वाहा । इति प्राणप्रतिष्ठा मंत्रं लिखेत्
अस्य तु विशाखा योगतमु बोदेवजन्यः कुम्भवल्लभेनोक्तं । ततो द्वा

रा.चं दशदले सुत्रैल्लो कामोहनं बीजं साध्यनामसहितं ततो वर्तुल
१०२ रेखाद्वयं मध्ये सुदर्शनमंत्रं । अष्टकोणेषु प्रतिकोणं तु कार
लिखेत् । ततो बहिश्चतुःकोणेषु पाशाङ्कुशाच बीजानि लि
खेत । इति लिख्वा धारयेदित्यादि स्पष्टार्थः । अत्र सर्वयंत्र साधा
102 रणोपमर्द्दनादि विशेषः । मंत्रशाकोक्तः कथ्यते । तथाच । सुदिने
शुभनक्षत्रे सुदेशे शल्यवर्जिते । तत्र शिष्यस्तत्राचार्यः शिष्य
वा तद्भावतः । उदङ्मुखः प्राङ्मुखो वा तूपविश्य पुरान्यच
गुरु विघ्नेश्वरं देवं ततो यंत्रे समालिखेत कामनाभेदतुका रामः
ल विशेषाः । यथा । वश्यार्थ कुङ्कुमेनालिखेत्तुष्ट्योऽस्ति विद्वेषणतो १०२
मतं । अपायापामार रसेनोक्तं मधाद्यो उच्चाटने भवेत । तथाका
मनाधीनालेखनी विशेषः । तथाच । लेखन्याच लिखेद्यंत्रं

वश्ये दूर्वाङ्कुरो ह्यथा । आकृष्टौ तु करंजो ह्यमार रोचन राखिद्रा
स्तंभकर्मणि ता विद्धि पारा जवृक्षोद्भवा तथा । शांतिके पौष्टिके चैव
आयुः कामविधौ तथा । सर्प्पोपशमने चैव जल्पने स्तंभने पि च
विभ्रमोत्पादने चैव कर्त्तव्या जातिजा सदा । खैरचर्म्मणि ता विद्वेष
मरहदुच्चाटने ध्वजे । वश्यकर्मप्रसिद्ध्यर्थं भूर्जपत्रे तु जो जपेत । स
रोद्रवत्तथा सम्यक्कडुकं वा साधयेद्ध्रुवं । ज्वरसंतापशोकं च वश
त्रुणा मारणं तथा । लिखित्वा साधयेत्तत्वं प्रेतवृक्षे रणाना
त्वथा । स्तंभने मोहने चैव जल्पने स्तंभने तथा । विभ्रमोत्पा
दने चैव [illegible] शिलायां तु प्रशस्यते । तथा द्रव्यभेदोपि द्रव्ये त
वं विधेत्त्व चंदनरोचनैः । उशीरेक्षीरपुष्पैश्च नात्र कार्या
विचारणा । नागेन्द्रमदपङ्क्तावे तथा वश्ये च रोचना । विषा

श्मशानचिताङ्गारे रोचोषरोगे। ताडनोच्चाटनादिनि सुदृढकर्माणि
साधयेत्। विषार्कक्षीरगुंजाद्याः संजोगे मारणे स्मृत। पंचांगजन्त्र
राजंतमेवं संज्ञाम लिख्यते। पूजयेत्कुंभपुष्पाद्यैर्ध्यात्वा देवं जग
द्गुरुं। त्रिलोहवेष्टनं कृत्वा ततः पूजानुकारयेत्। देवहस्ते पातलब्धा सा
धयेत्साधकोत्तमः। करके शिखायां वाथ पार्श्वे निहितं भवेदिति
सुदेशे शल्यवर्जिते। सुदेशे समे मृष्ठे वा शल्यवर्जिते। ऋष्यादि
वर्जिते स्थले पर्वः। ऋग्रहितेष्ठले घानसत्रे। राजवृक्षोद्भवा। अश्वारम्ब
धात्वा भवेती क्षाशाखा येयोग्या बालकच्छायाभूमयाविष्कंभार्दिने विष्टि
भद्रा स्मृगारोमगलः। चन्द्रः कर्परं। शाखा सर्वे सुगमं। अथ मन्त्रे म
न्त्रदर्पणोक्तं पंचलिखनविधानमुच्यते। तथाच। अथ तर्पे खेः
लग्नपल्लवांबरषष्ठेयाग्र्यहिमरवेः। सर्वतोभद्रवर्तावरौः खेपश्नु प

रिकीर्त्तिता । खरचर्मणिविद्वेषो मालिखेच्चाटनं भवेत् । वश्यकर्म
प्रलिखेद्भूर्जपत्रे तु जोजयेत् । स्तंभने मोहने चैव वज्रलेपनस्तंभने त
था । विभ्रमोत्पादने चैव शिलायां तु प्रशस्यते । शतायज्वरयोश्च
वशरोमारणोतथा । लिखिलाधारयेत्सर्वे प्रेतवस्त्रेनचावथा
गुरुपुष्पतथाष्टम्यां चतुर्दश्यां विशेषतः । हस्तार्के वा विशेष
तायंत्रं चैवोद्धरेद्बुधः । एसमभूप्रदेशे च सुगंधामोदसंकुले । ९
ध्वप्रकरशोभाल्ये सर्वसंभारसंयुते । उद्धरेच्च महायंत्रं महापाप
प्रनाशनं । कुंकुमं चंदनं चैव गोरोचन समन्वितं । मृगनाभिस
मायुक्तं कृत्वा वैयक्षकर्दमा । अभिमंत्र्याथ तद्द्रव्यं भूर्जपत्रे सम
न्वितं । जातिमय्यातुलेखन्या ततोयंत्रं समालिखेत् । लेखन्या
लेखयेयंत्रं वश्यपदूर्वांकुरेरोच । ग्राहकब्बो शिखिपिछेन संको

ता॰ चं॰
१०४
104

चेमुनिपुंगवाः । करंजमपलेखेन्यामाररोचनरास्थिता । स्तंभ
नेचापिविज्ञेयाऽप्यर्कवृक्षोद्भवासदा । शांतिकेपौष्टिकेचैवकर्पा
सः कामविधौतथा । सर्पोपशमनेचैवकर्तव्याजातिजासदा
हेमजारौप्यजाचैवताम्रनालोहजातथा । अपामार्गोद्भवा
चैवशुभकर्माणिसिद्धिदा । उलूककाकपक्षोत्थासर्वशत्रुनि
वर्हिणी । लिखितानिप्रसिध्यंतिचंद्रचंदनरोचनैः । उशीरक्षी
रपक्वैश्चनात्रकार्याविचारणा । आकर्षतर्जनीरक्तंतुपंच
मेनवा । नागेंद्रमदयुक्तेनवश्यगोरोचनातथा । तिलार्कक्षी ता॰म॰
रयोज्ञानांसंयोगोमारणेस्मृतः । पंचांगोन्मत्तसंयुक्तंद्विपरत्ते
नमोहने । विषंधुत्तूरसंयुक्तंचितांगारेरणेस्मृतं । मारणोच्चा १०४
टनादीनांक्षुद्रकर्माणिकारयेत । उन्मत्तमहिषाश्वानांचा

रहेः सततं चपठेत् । निर्वानिर्याससंयुक्तं रतिकामेश्वरं च पठेत् । वि
द्वेषजननं प्रोक्तं मे तत्पंचाननेशुभे । योगराजमिदं प्रोक्तं रहस्य
मानवर्द्धनं । सैंधवे देहरिद्रे द्वे शिलातालकमेव च । पंचैव सम भागा
नि नागविष्ठा समन्वितं । तच्चैकत्र ततः कृत्वा सर्वभोगानशे
षायः ततस्तच्चक्रके कुर्यात्सर्वकार्येषु लीलया । एतत्सर्वं मया
ख्यातं त्वं च प्रवेत्ता विनिर्गतं । लक्षणोत सर्वयंत्राणां मन्यसाह्ने
तु विस्तरः । अथ यद्धितियंयंत्रं नामसप्तरावं मध्ये लेखकोर्णावा
घृते लिखेत् । मंत्राक्षरोणाकोरणागुकोणायो वित्वमौहन । मा
हेंद्रमंडलं वा घेकपाले विलिखेद्दिद । रक्तैनानामिकोत्थेन ताप
पतला दिराग्निना । सप्तभिर्दिवसैर्यंत्रैरं भ्रामपिवशानयेत् । अथ
स्याथैः । नामसप्तरावंमध्ये इति । अथादौ लिखित वर्तुलितरेखद

ए॰ चं
१०५
105

पमध्ये साध्यस्य वस्तुनो नाम प्रणवद्वयमध्यगतं लिखेत् । प
द्मकोणे वा षट्कोणे वा घटे तो लिखेदिति । एतच्च प्राग्युक्तप्रकारे रोकरींकार्य
वर्तुले रेखाद्वयबाह्ये लिखेत् । मंत्राक्षराणि कोणेषु । ॐ रामाय
हुं फट् स्वाहा । इत्यत्र अष्टव्यानि रा रामाय स्वाहेति षडक्षराणि
षट्कोणेषु पत्राक्रमं लिखेत् । कोणपो विश्वमोहनं द्वयोर्द्वयोः
कोणयोर्मध्ये विश्वमोहनं । ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं दाशरथ्याय सीतावल्लभा
य त्रैलोक्यमोहनाय नमः । इति मंत्रं यथासंभवं लिखेत् । माहेन्द्रमं
डलं वा षट्कोणाद्बहिर्भागे अष्टकोणा च क्रं लिखेत् । सर्वेषु चक्रे रामः
६१ णेषु ॐकारं लिखेत् । कपाले विलिखेद्दिद्म मिश्रितं द्रव्यं तन्नर शिरः १५
कपाले लिखेत् । केचिद्बहिर्लिखा हर्षेन अष्टनामिकाद्धनकनिष्ठि
कासं निहिता गलीनिर्गतेन लिखेदित्यर्थः । तापयेत्त्वादिरा ये

ग्निना । साध्यमनुस्मरन् मंत्रं चाष्टसहस्रं जपेत् । सप्तदिवसं खादि
रसमिद्भिः खादिराग्निना तापयेत् । शेषं पूर्ववत् । अथ द्वितीयं यंत्रं ।
इदमेव परं यंत्रं मायाबीजेन वेष्टितं । भूर्जे विलिख्य विधिवत् साध्य
मध्ये तु नामा लिखेत् कृत्वा श्मशाने खननं संध्यायां विजये भूतले त्रि
भिर्दिनैर्न संदेहः साध्याकर्षरोमावहेत् । अस्यार्थः । इदमेवोत्तमष्ट
तरं भवति । कथमित्याह । मायाबीजवेष्टितं ह्रीमिति बीजेन निरं
तरं लिखितं चेत्तदा यंत्रात्तरं भवति । कुत इत्याह । भूर्जे विलिख्य वि
धिवत् । भूर्जपत्रे यथाशास्त्रं लिखेदित्यर्थः । साध्यमध्ये तु नामा लिखे
त् । षट्कोणमध्यस्थकर्णिकायां साध्यपुरुषरूपं स्त्रीरूपं वा मध्ये तु
हस्तपादाद्यवयवयुक्तं मंत्रसंपुटं लिखेत् । कृत्वा श्मशाने खननं ।
प्रागुक्तमार्गेण यंत्रं संपाद्य शवदाहभूमौ खननेन निक्षेपनं

रा॰ चं
१९६

106

कुर्यात् । कस्य इत्याह । संध्यायां । विजयेद्दलं सर्वोत्तमये एवं कृते किं
भवति । बले बलवत्तं प्रतिपक्षं जयतीत्यर्थः । साध्यकर्षरोमावेष्टल
साध्यस्यापेक्षितस्य वस्तुनः । स्वसमीपानयनं साधयेदित्यर्थः । अ
थ चतुर्थयंत्रं । द्वितीयाक्षरसंयुक्तं नामधेयं लिखेन्मुनेको रोचनतद्
रे हरीणि वहिर्वाहरतामंडलं । वारुणं परितो लिखेद्गंगाघैः कल
शोदके । तन्मुखे कल्पितं दीपं कपिलाघृतेन पूरितं । मंत्रेणावाह्य
देवेशं दीपमध्ये विधानतः । तत्र संलक्षयेन्मंत्री रूपं भगवतः
स्फुटं । अतीतानागतं सर्वं पृष्टं वदति मंत्रिणाम् । कुमारीप्रश्न
ति क्षिप्रं प्रमानयदिन पश्यति । अस्यार्थः । द्वितीयाक्षरसंयुक्तं ना
मधेयं लिखेन्मुने । रं इत्यनेन संपुटितं साध्यस्य वस्तुनो नाम । षट्कं

ॐ

रामः
१९६

ऋ

सांतःकर्णिकामध्ये लिखेत । मुनेइति सुतीक्ष्णा मुनिसंबोधनं । कोणे
षु तद्वरवर्णान्पञ्चकोणेषु रामायफट्स्वाहेतिषट्वर्णान्द्वरेत
लिखेत् । वहिर्वरुणमंडलं लिखेत । वारुणं परितो लेखां वं इ
ति वीजं । सर्वतो निरंतरं लिखेत । ततश्चतुष्कोणमंडलं सर्वतो
धारणाभूपुराख्यं पाशांकुशावनिवीजयुक्तं लिखित्वा । लाक्षा
रसेनावेष्टयेत । गंगाद्यैः कलशोदके । गंगादिसरिज्जलैः । कुं
भंपूरयित्वा तस्मिन्कलशोदके तद्यंत्रं निक्षिपेत । सम्मुखे कपि
लाघृतेन कल्पितदीपं परितः । तस्य कुंभस्य सम्मुखे कल्पितदीपकु
र्वीत । कपिलाघृतेनच परितः शरावं कलेत्पर्षः । मंत्रेणावाह
देवेशं दीपमध्ये देवेशं श्रीरामं दीपाख्यस्थंडिलेप्यावाह्यवि

रा०चं
१०९
107

ध्यानं तस्य स्यादयमर्थः । श्रीराममंत्रस्य अगस्तिऋषिः पंक्तिश्छंदः । श्रीरा
मो देवता । आद्यं इति बीजं स्वाहेति शक्तिः । अक्षराणां तु ब्रह्मा भृगुर्भरद्वाजो
विश्वामित्रोऽथ गौतमः । पुलस्त्यो वामदेवश्च ऋषयः परिकीर्तिताः । तथा
छंदांस्यपि । यथाक्रमेतौ वा गायत्र्युष्णिगनुष्टुप् बृहती पंक्तिश्च । त्रि २
ष्टुप् च जगती चेति छंदांस्युक्तानि महर्षिभिः । देवताश्चाक्षरक्रमेण तु व
परमात्मा हरो दुर्गा सूर्यः स्कंदः पितामहः । एतास्तु देवताः प्रोक्ता वी
ति हेत्रस्तु सप्रभः । वर्णास्तु प्रथमः श्वेतवर्णो द्वितीयोऽग्निसमप्रभः
तृतीयः पिंगलवर्णश्चतुर्थो हरितप्रभः । पंचमः कृष्णवर्णः स्या रा०म
त्षष्ठः पीतसमप्रभः सप्तमो नीलवर्णः स्यादेते वर्णाः प्रकीर्ति १०९
ताः । चतुर्णामाद्यवर्णानामुदात्तः कथितः स्वरः स्वरितः पंचमो
वर्णः षष्ठो वर्णोऽनुदात्तकः । उदात्तः सप्तमो वर्णः स्वराः प्रोक्ताः क्रमा

प्रराव्ये

पानघ। इत्येतत्स्वाराराण्याप्यामादि विनियोगसंकीर्त्य मंत्रेणाव्यापकं न्या
सं कृत्वाखोरेत्यनेन करशुद्धिं कृत्वा रामाय हुं फट्। इति हृदयसिरः
शिखा कवच नेत्रेषु पंचाक्षरारीत्यन्यसेत्। स्वाहान्त्रस्वायफट्। इत्य
स्त्रं दिक्षु विन्यसेत्। एष षडङ्गन्यासः। ततो योग शार चापमुद्राः प्र
दर्श्य केवलो नार्ह मुखं कृत्वा। ततो व्याहृत्या विकसितं कृत्वा त
तः श्रीरामं ध्यायेत्। नीलोत्पलदलश्यामं जटामुकुटमंडितं। पी
ताम्बरधरं देवं दिव्यकुंडलमंडितं। दक्षिणे लक्ष्मणं ध्यायेत् कु
कामं किरीटिनं। वामभागे जगद्धात्रीं प्रकृतिं परमेश्वरीं। सीतां च
पकयोरे श्वेतवस्त्रविभूषितां। सर्वाभरणसंयुक्तां दिव्यमुक्ता
गी
रत्नकुंडलां। ध्यात्वा लक्षत्रयं जप्त्वा अशोकः कुशुमे कुर्यात्। अनेन
विधिना सिद्धमंत्रः। सन्नकुंभस्य शरावे कल्पितं प्रदीपे स्वहस्ते म

रा.च
१८

लक्ष्यं देवं आवाहनमुद्रया आवाहस्थापनसंनिधीकरणादिमु
द्राः प्रदर्श्य षडङ्गन्यासं कुलायोगसरूपं मुद्रां प्रदर्श्य । उभयतः श्री
ताल‍क्ष्मणौ च गोधववांश्चकं । ततो गुहगणपति दुर्गा क्षेत्रपालाद्यष्ट
कं । पुरतो विष्वक्सेनगरुडनारदादिभक्तान् ततो हनुमत्सुग्रीवा
दीनावाहयेत् । एवं । एतत्परिवारसहितं षोडशोपचारैरभ्यर्च्य
पुरतः कुमारं कुमारीं वा अभ्यर्च्य दीपमध्ये किं तिष्ठति पश्यपत्युहा
तस्य दीपं प्रदर्शयेत् । तत्र संलक्ष्य पश्येन्मंत्रीति पे भगवतिः स्फुटं । इ
त्यादि सुगमं । अथ पंचमं यंत्रं । कर्णिकान्तर्गतं नाम तत्तीयाक्षर
गर्भितं । शिष्टान्तरेषु संलिख्य ततोऽन्यैः परिवेष्टयेत् । पार्थिवं मंडलं
बाह्ये विलिखेत्तत्र वा निशि । जातुकेन्वजवृक्षस्य कोटरे तद्विनि
क्षिपेत् । सर्वे स्तंभो गतिस्तंभो जिह्वास्तंभो भवत्यतः । अथास्यार्थः

राम:
१८

कर्णिकान्तर्गतमिति । षट्कोणान्तर्गतवर्तुलरेखाद्वयमध्यगतं नाम
तत्तिथ्याक्षरगर्भितं साध्यस्य वस्तुनो नाम मंत्रस्य पुरः कल्पनेन तत्तिथ्या
क्षरेण संपुटितं लिखेदित्यर्थः । शिष्टांतरेषु शंलिप्य । ओं रां रामाय
हुंफडिति शिष्टान् षड्वर्णान् षट्कोणेषु लिखेत् । ततोऽन्यैः परिवेष्टये
त् । अनंतरेखाविहेति वर्णौ द्वयाभ्यां परिवेष्टयेत् । पार्थिवं मंडलं बाह्ये
पाशांकुशावनिवीजसहितं चतुष्कोणे बहिर्लिखेत् । पल्लवान्न्यास
दिकं कृत्वा आत्मानो रक्षां विधाय लिखेत् । काम्यकर्मरतस्य देव
घैरभिभवसंभवात् । तथा च कामकर्मप्रवृत्तस्य शत्रुस्यास्य शुभ
स्य च । अपरित्यज्य भजते मंत्रः सिद्ध्यलं तद्विपर्ययात् । इति तस्योपायांतर
परिहारार्थं संदृष्टा प्राप्य सावधानो भूत्वा काम्यकर्म कुर्यात् । कस्मिन् का
ले इति प्रिरात्रे सार्द्धयामाद्धु परिश्चितुर्थयामादर्वाक् । पंत्रं संपाद्य प्रात:

रा॰ च॰ प्रतिष्ठां कृत्वा पूजां विधाय जतुकेन लाक्षया वेष्ट्य सरस्ववारमभिमं
१॰९ अश्वत्थवृक्षस्य कोटरे पलाशवृक्षस्य तु दक्षि[illegible]ते तद्यन्त्रं निक्षिपेदिति: ७
गमं शेषं । अगस्त्यसंहितायां द्विपंचकथ्यते इष्टदे । सर्वेषां रामयन्त्रा
णां तयोः पूजाप्रकाश्यते । अष्टादौ षट्कोणं मध्ये सप्ततलो वृत्तं लिखेन्मुने
दलानि विलिखेदष्टौ ततः स्याच्चतुरस्रकं । सर्वलक्षणसंपन्नं वृत्तं
सर्वमनोहरं । तदन्तरेपि सुव्यक्तं साध्याख्या कर्मगर्भितं । तद्बीजं विलि
खेद्भूपत्र्य कोडीकृतमन्मथं । ततस्तत्पंचवीजानि पुनरावर्त्तयेन्मुने
पुनर्दशाक्षरेणैव तद्वपरिवेष्टयेत् । षडङ्गान्यग्निकोणादिको
णेष्वेवक्रमाल्लिखेत् । तथा कोणाकपोलेषु ह्रीं श्रीं द्वे विलिखेत्ततः रा॰ च॰
कुं बीजं प्रतिकोणाग्रे केसराग्रेषु च स्वरान् । मालामन्त्रस्य वर्णाः स्यु १॰९
श्चत्वारिंशत्तु सप्तवा । वर्णाः सप्तदलेष्वेवं षट्षट् पंचाष्टके दले

इति सोवर्णीमामन्त्र पत्रके भूर्जेवा सम्यग् लिख्य

पूर्वनावेष्टयेत्काधेत्तत्सर्वं च तपोधन । दिग्विदिक्षु लिखेद्बीजं नारसिं-
ह्रौं हवराहयोः । क्षौं हूं चेति पूर्वादिभागे हेच चतुर्दलके यंत्रे स्मिन्सम्यगाराध्य
भुक्तिं मुक्तिं च विंदति । एतद्यंत्रं समालिख्य गुटिकीकृत्य धारयेत् । अपुत्रो
लभते पुत्रानधनो धनमाप्नुयात् । किमत्र बहुनोक्तेन सर्वसिद्धिप्रदं स्मृ-
तं । यंत्रमेतन्महाख्यातं धारणोत्पातकापहं । अथ सार्धः । षट्कोणा-
दिमनोहरान्तं यंत्रं लिखित्वा तस्यैव । तस्य मध्ये सुव्यक्तं यथा भवति
तथा साध्याख्यां कर्मगर्भितं । तस्य श्रीरामस्य बीजं लिखेत् । तत्स-
र्वं मन्मथेन कोटीकृत्वा वशिष्ठमंत्राक्षरैर्मन्मथं वेष्टयेत् । पुनर्दशा-
ल क्षरेणाच पुनस्तन्मंत्रं वेष्टयेत् । अष्टदले द्विदशाक्षरवेष्टन-
मिति वशिष्ठकल्पभेदः शेषं स्पष्टं । इति षष्ठं यंत्रं । षट्कोणादि धर-
णपत्रं पूर्ववद्विलिखेत् । तस्य मध्ये लिखेत्तारं षड्कोणाग्रेषु चक्र

स्तरव

रा॰ च मात्र | मलमंत्राक्षरारोपेव संधिषु गंचमानमध्यं | मायां गंडेषु किंजल्के
११० ष्वरारोमेनन नमतं | यंत्रेषु पूर्ववन्मालामंत्रो लेख्यः क्रमेतो हि | दशा
क्षरे तोमं वेश्मकादीनि व्यंजनानि च दिग्विदिक्षु लिखेत् | हीजि | नारा
हंसिंह वराहयो | एतद्यंत्रांतरं चात्र साङ्गा चरमेशर्चयेत् | सौवर्णो रा न
110 जते भूर्ये लिखित्वार्चनमाचरेत् | फलं तु पूर्ववज्ज्ञेयं यंत्रस्यास्य वि
चक्षणैः | अथ स्यार्थः | चतुरस्रे वेष्टितस्याष्टदलस्य क कर्णिकामध्ये
षट्कोणं तन्मध्ये भूपुरोव षष्ठ कोणेषु पन्नंत्रं वर्णान् | तांरीं हंरें रौं
४ त्यंगाम्पा रः | इत्याग्नेयादि कोणसंधिषु लीं ह्रीं कोणगंडेषु | अष्टदलकिंज
ल्केरान् लिखेत् | तत्पत्रेष्वष्टसु पूर्वादि क्रमेतो समूचत्वारिंशन्मा रामः
३ षुस्व लामंत्रान् षट्षट् संख्याकान् लिखेत् | ओं जानकीवल्लभाय स्वाहे ११०
२ र्गा ति दशाक्षरेणावहिर्वेष्टयित्वा तत्र वेष्टकादिक्षांतान्ध्वर्ण दिग्विदिक्षु

२७प्र ष्ठमे पंचसंख्याकान्

दौ औं हूं । इति नृसिंह वराह वीजे विलिखेत शेषं स्पष्टं । इति समूमं । तत्रैवोक्तं
मग सेन जैसे जंत्र घृतन्यते । अगस्त्यः स्वस्या मि रामभद्रस्य पंत्रं कव
च संज्ञितं । धारणात् तस्य मर्त्यानां जायते सर्व सिद्धयः । नश्यति शार्व पा
पानि विपदो जोति संक्षयं । भूत प्रेत पिशाचाश्च पलायंते च दर्शना
त् । मित्राणि स्थिरतां यांति शत्रवो यांति मित्रतां । ग्रहाश्च सादमाप
ति दासत्वं यांति महीभृतः । किमत्र बहुना ह्येतत् नानाश्चर्य नेत्र दुर्लभं न
यंत्रे रामभद्रस्य वज्रपंजर संज्ञिता । कोष्ठैः सहैक विंशत्या यंत्रि
हृदयविभूषितं । विन्यसेद् तमं चक्रमेतत् भिन्नकवचं लिखेत । रुद
शाक्षर वर्णानि गृहाघंत्रेषु विन्यसेत । अनुलोम विलोमाभ्यां
दक्षिणाक्रमेराणु । रावबादीनि नामानि तन्मध्ये कार राजोज
पेत । मंपरः पालिती चतुष्पाल सर्वतो वाक्य जान ना । साध्याख्यो संयु

रा-र्च तांघष्ठास्वाहेत्येकादशेशगृहे। त्वकामशक्तिवाग्भवतोन्तार सिंहमतो
१११ परं। लक्ष्मीपाशांकुशातोऽस्त्रघाते हं फट् स्वाहापंक्तिं। स्वाहेति तामभद्र
स्यहृद्दशाक्षरमीरितं। सौवर्णे राजते पत्रे भूर्ये वा सम्यगालिखेत्
गृह्य वाताम्रपत्रे च। गुटिकीकृत्य धारयेत्। तावज्जीवंतु सौवर्णे रो
प्ये विंशतिवार्षिकं। भूर्ये द्वादशवर्षाणि। तदर्धं ताम्रपत्रके। एवं लि
ख्य विशेषेणायं तत्र शक्तिः प्रतिष्ठिता। एतां रामबलोपेतां हृत्वादिस्त्रो
२ कषट्कं पंक्त्यादृहि। प्रदेशे तु वृत्ताकारं यथा लिखेत्। सर्वदुःखोपशम
नं सर्वोपद्रवनाशनं। आयुरारोग्यमैश्वर्यं पुत्रपौत्रविवर्द्धनं। सर्वा
न्कामानवाप्नोति विष्णुलोकं च गच्छति। अथ स्वार्थः। वक्ष्यामीत्यारभ्य रा-म:
वज्रपंजरसंज्ञितमित्यन्तस्य षट्। दक्षिणोत्तररेखात्रयं स्वापरिप्रा १११
क्पश्चिमाग्ररेखा द्वादशकेष्ठितेषु विंशतिकोष्ठकानि भवंति

ग्रन्तिमकोष्ठद्वयमध्यगतरेखायाकरणेन एकविंशतिः । तैः सार्द्धपं
क्तिद्वयविभूषितमन्त्रमंचक्रं विन्यसेत् । तत्र श्रीरामकवचं लिखेत् । त
घथा द्वादशाक्षरमंत्रवर्णानां मध्ये एकैकेन राघवायनमः शिरः पा म
त्वितियोजितं संपुटितमेकैकपदमेकस्मिन्कोष्ठे प्रादक्षिण्येन लि
खेत् । एवमुपरितनपंक्त्यावानुलोम्येन दशपदानां समावेशः ।
पुनर्विपरीतेनैव मंत्रवर्णानैकैकेन संपुटितानामुपरितनानां
द दशपदानां दशकोलानां समावेशः । एकादशकोष्ठे द्वादशे पुनरि
तं वर्णद्वयं । ततो मुकस्य ततो रक्षां मध्ये पार्श्वयोः कुरु कुरु । तदेव
वर्णद्वये विपरीते लिखेत् । एवमेकविंशतिकोष्ठकानां विनियो
गः । तदेव द्वादशवर्णात्मकं मंत्रं दर्शयति । ह्येत्यादिना । ह्येव र्णाद्
त्यादि पंचशक्तिः प्रतिष्ठितारस्य मन्त्रस्य च । तत्र यावज्जीवमित्यादि

सर्वे

रा॰ च॰ ताम्रपत्रे इत्युक्तं यंत्रं साधारणं । पूजायंत्रे पीतरूपः । एतामित्यादि

११२ श्लोकषट्कं पंत्राद्बहिः स्थले वर्त्तनं येषां भवति तस्या लिखेत् । शेषं

112 स्पष्टं । न संत्ति गुरवो यस्य नैव दीक्षा विधिक्रमः । रामरक्षां वदेत्ते

त्तुलसीदलमर्प्पयेत् । दीक्षां तरशातेनापि नैतत्फलमवाप्नु

ते । इत्यगस्त्येन चोक्तत्वाद्रामरक्षात्मकं लहि । प्रादक्षिण्ये क्रमे

राचेति चकारस्सूचितार्थो ग्रंथांतरोक्तो द्रष्टव्यः । तथा च मंत्रदर्प्पे

तोशोर्यंत स्यजीवस्यान्मध्ये वीजादधो लिखेत् । हंसः सोहमि

ति प्रागतो ईशानादिक्रमा लिखेत् । ईं इने त्रैन्य सेत्पार्श्वे अंकुश्रोत्रेत राम॰

पैवच । विशेषो पद्मदला जेषु गायत्री लेखनं स्मृतं । यंत्रराजाय वि

द्महे वरप्रदाय धीमहि । तन्नो यंत्रः प्रचोदयात् । इत्येवं राज्ञि यंत्रण ११२

पद्माः प्रतिपत्रं त्रिशो लिखेत् । अग्रे ... पावकाशेन प्रतिष्ठाप्रारा

सं लिखेत् । प्रयोगसारे । भूमिस्थं वंशवस्त्रस्थं निर्माल्येन च संगतं
दग्धमालान्वितं शीर्णं यंत्रं ज्ञात्वा न धारयेत् । इति श्रीमत्परमहंस
परिव्राजकाचार्य श्रीमन्मुकुंदवन श्रीचरणासी ध्यानंदवन वि
रचितायां रामार्चनचंद्रिकायां चतुर्थः पटलः ॥ चैत्रादिमासकृत्यं
यदधुना तत्प्रकाश्यते । रामभक्तस्य सिद्ध्यर्थं यदुक्तं नारदेन दि
मधोः शुक्लतृतीयायां जानकीरमणं प्रभुं । राजोपचारैः संपू
ज्य राममांदोलये कलौ । दक्षिणाभिमुखं देवं दोलमानं कुरे
श्वरं । संपूजितं सकृद्दृष्ट्वा सर्वपापैः प्रमुच्यते चैत्रमासि तृतीया
यां शुक्लपक्षे रमापतिं दोलारूढं समभ्यर्च्य राममांदोलयेत् क
लौ । दोलारूढं प्रपश्यंति जनाः कल्मषं मधुमाधवे । अपराधसहस्रै
स्तैर्मुक्तास्ते नात्र संशयः । दोलारूढस्य देवस्य जेग्रे कुर्वंति जागरं

रा॰ चै सर्वपुराणफलावाप्तिर्निमिषेण निमिषेण भवेत ॥ इति गारुडे दोलोत्सवः
११२ चैत्रशुक्लनवम्यां तु कर्त्तव्यं व्रतमुत्तमं ॥ अगस्तिसंहितायां ॥ पुनर्व
हर्षं स मदीरिति ॥ श्रीरामनवमी प्रोक्ता कोटिसूर्यग्रहाधिका ॥ तस्मि
113 न्दिने महापुण्ये राममुद्दिश्य भक्तितः ॥ यत्किंचित्क्रियते कर्म्म त
द्भवेत क्षेमकारकं ॥ उपोषणं जागरणं पितॄनुद्दिश्य तर्प्पणं
तस्मिन्दिने तु कर्त्तव्यं ब्रह्मप्राप्तिमभीप्सुभिः ॥ राम एव परं ब्रह्म
तद्दिनं रामपोषकं ॥ इत्यादिमहिमा ॥ नित्यं नैमित्तिकं काम्यं व्र रन
तं चेति विचार्यते ॥ निष्कामानां विधानान्तु काम्यतावदिष्यते रामः
मुमुक्षवोपि हि सदा श्रीरामनवमीव्रतं ॥ न त्यजन्ति हरेः प्रेष्ठा द
वैष्णवास्तु विशेषतः ॥ सदापदस्य ग्रहणादेतत् स्तुतिपदं न हि ॥ नै ११२
मित्तिकं न चैतत्स्यात् सदेति श्रूयते यतः ॥ यावज्जीवविभाव्यत्वे सदा

स्यार्थोनचान्यथा । चैत्रमासेनवम्यांतु शुक्लपक्षेरघूत्तमः । प्रादुरा
सीत्पुराब्रह्मन परब्रह्मैवकेवलं । तस्मिन्दिनेतुकर्त्तव्यमुपवास
व्रतंसदा । नित्यमेवभवेत्तस्माच्छ्रीरामनवमीव्रतं । तत्रस्यस्यान
नित्यत्वंप्रत्यक्षत्वात्फलश्रुतेः । सर्वगृहेकुरुक्षेत्रमहादानैःकृ
तैर्मुहुः । यत्फलंतदवाप्नोति श्रीरामनवमीव्रतात् । मेवंफलश्रु
तेर्नित्यलक्षणाभावतोथवा । ननित्यतातत्रनाघोक्तिहेतुत्वा
दोविरोधतः । नोत्पापकरतोतत्स्यमहादोषश्रुतेःस्फुटं । प्राप्ते
श्रीरामनवमीदिने मर्त्योविमूढधीः । उपोषणंनकुरुतेकुंभीपा
केषुपच्यते । यस्तुरामनवम्यांतुभुंक्तेमोहाद्विमूढधीः । कुंभीपा
केषुघोरेषुपच्यतेनात्रसंशयः । अतश्चाकरणेदोषश्रुतेर्विध्वंसानि
त्यताश्रिता । कुर्याद्रामनवम्यायःउपोषणंमतंद्विजः । मातुर्ग

रा०च
११४

र्भमवाप्नोति नैवरामो भवेत्क्षयं । तस्मात्सर्वात्मना सर्वं कृत्वैवं न
वमीवृतं । मुच्यते सर्वपापेभ्यो याति ब्रह्म सनातनं । इति पापक्षय
द्वारा मोक्षार्थत्वं च गम्यते । न संयोगपृथक्त्वेन [illegible] वितते फलं नि
त्यते नित्यानामपि दर्शादियागानां नित्यताश्रुतेः । नन्वर्थवा
दत्वं स्यात्फलं पापक्षयादिकं फलं स्यादर्थवादादपद्रव्यसंस्का
रकर्मसु । इति व्याख्यानं तु नैव विधिबाधात्फले सति । संस्कारत्वाग
कर्मत्वे न स्यातामिह कर्मणि । अतस्मात्प्रयोगेरि द्रव्यं संस्का
र्यमिष्यते । नोपयुक्तः प्रमाणं त्रेशा ब्राह्मणानां प्रयोगपरता: । नाप्य
गत्वं प्रधानस्य श्रवणादिह कस्यचित् । प्रधानफलसंबंधीत यो
ग्यांगमिति स्थितेः । युद्धादिवच्च कर्मत्वाद्द्रव्येत्वनावकल्पते
परार्थत्वं निदानं च तन्नैवाचारादिकल्प्यते । नन्वर्थवादहीनानां

रामः
११४

विधिना विधिनाकथं । अर्थद्वयपरत्वे च वाक्यभेदः प्रसज्यते । नैवम
र्थद्वयं युक्तं रात्रीसत्रादियागवत् । तस्मात्पापक्षयद्वारा मोक्षार्थ
त्वाच्च नित्यता । न्यायोपबृंहिताच्छास्त्रान्मंतव्या न्यायवेदिभिः
इति रामजन्मनवमीनित्यता । शुद्धा विद्धेति भेदेन नवमी सा
द्विधा मता । समान्यूनाधिका चेति शुद्धापि नवमी त्रिधा । पुनर्नक्ष
त्रसंयोगवियोगाभ्यां तु षड्विधा । समादिऋक्षयोगादिभेदे
विद्धापि च द्विधा । एवं द्वादशधा भिन्ना नवमी तत्र निर्णयः । मह
फलप्रदा शुद्धा पुनर्वसुर्क्षयोगतः । चैत्रे मासे नवम्यां तु जातो
रामः स्वयं हरिः । पुनर्वसुर्क्षसंयुक्ता सा तिथिः सर्वकामदा ।
पुनर्वसुर्क्षसंयोगः स्वल्पोपि यदि दृश्यते । चैत्रशुद्धनव
म्यां तु सा तिथिः सर्वकामदा । सा रामनवमी प्रोक्ता कोटिसूर्य

रा॰ र्च ११५

ग्रहाह्निका । चैत्रशुक्लात्तु नवमी पुनर्वसुयुता यदि । सैव मध्याह्नयो
गेन महापुण्यतमा भवेत् । मेषं पूषणि संप्राप्ते लग्ने कर्कटकाह्वये
आविरासीत्सकलया कौशल्यायां परः पुमान् । इति । केवलापि स
दोपोष्या नवमी शब्दसंग्रहात् । तस्मात्सर्वात्मना सर्वैः कलैवं नव
मीव्रतमिति । सर्वैरिति च सर्वेषामधिकारः प्रकाश्यते । विद्धैव चेद्
सप्तम्या व्रतं तच्च कथं भवेत् । विघानिषेधश्रवणान्नवमी चेतिवा
क्यतः । नवमी चाष्टमीविद्धा त्याज्या विष्णुपरायणैः । उपोषणं न
वम्यां वै दशम्यामेव पारणमिति । वैष्णवानां विशेषं तु तच्च
विष्णुपदे इति । दशम्यादिषु वृद्धिश्चेद्विधा त्याज्यैव वैष्णवैः । तद
न्येषां तु सर्वेषां व्रतं तच्चैव निश्चितं । दशम्यामेव शाब्देन दशमी
नैव लंघयेत् । निश्चित्येवं विचारेण नवमीव्रतमाचरेत् । इति श्री

रा

ज्यो रा॰ः ११५

रामनवमीनिर्णयः । वैष्णवैरिति वाक्याद्धि तेषां लक्षणमुच्यते सां
गं समुद्रसंन्यासं सऋषिछंददैवतं । सदीक्षाविधिसध्यानं सय
त्रं द्वादशाक्षरं । अष्टाक्षरमथान्यं वा ये पे मंत्रमुपासते । ज्ञेया स
स्ते वैष्णवा लोके विष्णवाराधनरताः सदा । सदीक्षाविधिसांगं मंत्ररा वा
जं सपंचकं । सहस्राक्षरसंयुक्तं मूलब्रह्मादिभेदतः । पंचायतन
म्पंच ये विप्राः समुपासते । महावैष्णवसंज्ञास्ते महाविष्णोरति
प्रियाः । न चलति निजवर्णधर्मतो यः सममतिरात्मसुहृद्विप
क्षपक्षे । न हरति न च हंति किंचिदुच्चैः सितमनसं तमवेहि वैष्णवाग्र्यं
इति पाद्मे । त्रिभुवनविभवहेतवेप्यकुंठस्मृतिरजितात्मसुरादि
भिर्विमृग्यात् । न चलति भगवत्पदारविंदाल्लवनिमिषार्द्धम
पि वैष्णवाग्र्यः । इति श्रीभागवते । इत्यादि वैष्णवलक्षणा । त्रसा

मातृवत्परदारेषु परद्रव्येषु लोष्टवत् आत्मवत्सर्वभूतेषु यः पश्यति स वैष्णवः

स्व

पः स

त्र

रा॰ च मर्त्ये शरीरस्य वृते च समुपस्थिते । कारयेद्धर्मपत्नीं वा पुत्रं वा विन षिष्यमित्य पिपाठांतरम्
११६ याान्वितं । [illegible] यादादिवैष्णव्यमिति शिष्टा ब्रुवंति वै । पत्नी
जीवति नैव स्त्री उपोष्यव्रतमाचरेत् । आवश्यके त्वाद्य जीतिन
ब तदव्रैोपभुज्यते । अलंकारपुष्पवस्त्रगंधधूपानुलेपनं । उपवा
सेन दुष्यंत पुरापत्नी [illegible] गात यांजनां । सतांबूलमतांबूलं सभो
११६ जनमभोजनं । मन्वादिमुनिभिः प्रोक्तं चतुर्विधमुपोषणं । त्रिर
दि [illegible] सतांबूलमेकादश्यां घभोजनं । अमृतांबूलं चपक्षांते स
भोजनमुदाहृतं । एकभक्तेन नक्तेन तथैवायाचितेन च । उपो टीमः
मूलफलैर्वापि वालवृद्धातुरः क्षिपेत् । [illegible] विष्णुभोजनलोभे स
त्यमहा[illegible]लाघवं । अग्निकार्यमधः शय्यानक्तभोजी षडाचरेत् ११६
एकद्वित्रिचतुर्भर्भ्यादादानादेकाशनादिकं । अनुकल्पनापि
ग्रष्टोतान्यव्रतघ्नानि ग्राणापामूलं फलं पयः । हविर्ब्राह्मणकाम्या च गुरुवेचनमौषधं

कार्यं नित्यत्वान्नवमीव्रतं । परमापदमापन्नेहर्षे वा समुपस्थिते । वि
वारुव्रतं वैधादौ यज्ञे वाप्युदये तथा । सूतके मृतके वापि न त्याज्यं
नवमीव्रतं । अप्रोक्तानि व्रतान्याहुः रायो मूलफलं पयः । हविर्ब्रा
ह्मणकामाय गुरोर्वचनमौषधं । इति व्रतनिधिः । व्रती श्रीरामार
चागस्त्यः प्रकारः सोभिधीयते । कमेराजोजयेत्सम्यक्कौकार्या
र्थं व्रतार्थिनो । षडक्षराधिके नाममंत्रैः स्यात्पूजनं यथा । सर्वेषां
राममंत्राणां मंत्रराजः षडक्षरः । तारं वै वृक्षचैतल्पक्ते तेन प
ज्ञा प्रशस्यते । यद्वा पुरुषसूक्तोक्तैर्दीक्षाविधिमजानतः । वैदिक
स्याप्यभावेतु नाममंत्रैर्भवेध्रुवं । अष्टम्यां चैत्रमासस्य शुक्ले
पक्षे जितेंद्रियः । दंतधावनपूर्वं तु प्रातः स्नायाद्यथाविधिः । नद्यां
तडागकूपवाहृदप्रस्रवतोपिवा । ततः संध्यादिकाः कुर्यात्सम

रा॰चं
११८

117

रं राघवं हृदि गत्स्मागत्य विप्रेंद्रं कुर्याद्दीपासनादिकं । दांतं कुडं
विनं विप्रं वेदशास्त्ररतं सदा । श्रीरामपूजानिरतं सुशीलं दंभव
र्जितं । विधिज्ञं राममंत्राणां राममंत्रैकसाधकं [illegible] रूपमभ्यासप
ज्य वरायातत्प्रार्थयन्निति । श्रीरामप्रतिमां नेकरिष्ये हं द्विजोत्त रा
मात्र त्वाचार्यो भव प्रीतः श्रीरामोपि त्वमेव मे । इत्युक्त्वा सेन तं
विप्रं स्नापयित्वा ततः स्वयं । तैलेनाभ्यंज्य वस्त्राद्यानि चिंतयन्
राघवं हृदि । श्वेतांबरः श्वेतगंधः श्वेतमाल्यानि धारयन् । कृ[illegible]
तो भूषितश्चैव कृतमाध्याह्निकक्रियः । आचार्यं भोजयेत्पश्चा
त्स्वेष्टिकान्नैः सुविस्तरैः । भुंजित स्वयमप्येवं हृदि राममनुस्मरन् रा॰प॰:
नवम्यां संगमेतेन एकभक्तेन राघवः । इक्ष्वाकुवंशतिलकः प्री ११८
तो भव मम प्रियः । इति निवेदनमंत्रः । एकभक्तं कृतीत [illegible] ॥

चार्यो जितेंद्रिय: सएव नरामकथा दिव्यामर: सेवन मन्मुनि: सायं
संध्यादिकाकुर्वीक्रियारामंमनुस्मरन्। आचार्यसहितोरात्रौ स्व
प: सायी जीतेंद्रिय: व्रतेत्वयतथैकांते श्रीरामार्पित मानस: आ
चार्यीक रतोशक्त: स्वयंभुत्का व्रयेन्सुखं। इत्यष्टमीकल्पम्। तत:
प्रात: समुत्थायस्नात्वासंध्यांविधायच। प्रात: सर्वो लोकमीता
सीधर्मेवसमापयेत्। उपोष्यनवमीत्वद्ययामेष्वष्टसुराघव।
तेनप्रीतोभवत्वंमेसंसारात्त्राहिमांहरे। इत्युपवास निवेदनमं:
तत: स्वस्थमनाभूत्वाविद्वद्भि: सहितोनव। केन्द्रस्यांत्तरेभाग
पागमंडपमारंभेत्। चतुर्द्वारंपताकाढ्यंसवितानंसतोरणं। मनो
रमंमहोत्सेधं पुष्पाद्यै: समलंकृतं। शंखचक्रहनूमद्भि: प्राग्द्वारे
समलंकृतं गरुत्मच्छार्ङ्गबाणैश्चदक्षिणेसमलंकृतं। गदाख

रा॰ र्च
११८

ॐ गर्दे श्चैव पश्चिमे समलंकृतं । पयनत्वेतिकनिलेश्चकौवेरे सम
लंकृतं । मध्ये तु त्तचतुःष्कोष्ठे वेदीकाष्ठकमापतं । प्रविष्टपनलप
गीतैश्च वाद्यैश्चापि सुसंयुतं । पुराणपाठं वाचयेन्तत्र विद्वद्भिः प्री
तमानसैः । ततः संकल्पयेद्देवं राममेव मनुस्मरन् । अस्यां राम
नवम्यां च रामाराधनतत्परः । उपोष्याष्टसुयामेषु पूजयित्वा
यथाविधि । इमां स्वर्णमयीं रामप्रतिमां संप्रयत्नतः । श्रीराम
प्रीतये दास्ये रामभक्ताय धीमते । प्रीतो रामो हरत्वाशु पापा
नि सुबहूनि मे । अन्येकजन्मसंसिद्धान्यभ्यस्तानि महान्ति च
इति त्रिभिः संकल्पः । सक्ता सक्तात्पराकल्पमूर्तिं निर्माणमन्त्रयाते राम:
ततः स्वर्णमयीं रामप्रतिमां पलमानतः । निर्मितां द्विभुजां दि ११८
व्यां वामाङ्कस्थितजानकीं । बिभ्रतीं दक्षिणकरे ज्ञानमुद्रां

118

महामते । वामनात्मकरेखायां देवी मा लिंगपसंस्थितः । सिंहास
नेराजते च पलद्वयविनिर्मिते । अष्टकोयाम सभागतस्य वित्ता
नुसारतः । पलेनार्द्धेन तदर्द्धेन तदर्द्धार्द्धेन वा मुने । ततोप्यशक्तो
रौप्येन कारयेद्रघुनंदनं । लोहेन निर्मितां वापि शिलायां वा
मराणापि वा । यद्वा लेप्यं विलेख्यं वा मातुरंकगतं हरिं । कोम
लांगं विशालाक्षमिंद्रनीलसमप्रभं । दक्षिणांगे दशरथं पु
त्रान्वेषणतत्परं । पृष्ठतो लक्ष्मणं देवं सच्छत्रं कनकप्रभं
पार्श्वे भरतशत्रुघ्नौ तालवृंतकराबुभौ । अग्रेव्यग्रं हनूमंतं
रामानुग्रहकांक्षिणं । वित्तसाठ्यमकलैवं मूर्त्तिं कृत्वा प्रयत्न
तः । तस्यां च मम विष्णौ । विभवे सति यो मोहान्न कुर्याद्विधिविस्त
रे । न तत्फलमवाप्नोति देवद्रोही स उच्यते । इति मूर्त्तिलक्षणं । अ

ततोपरिसंविश्यन्यासजालंविधायच । शंखंप्रपूजयेदग्रेगंधपु
ष्पाक्षतादिभिः । कलसंवामभागेसंपूज्यद्रव्याणिचादरात् । पा
त्रेचप्रोक्षयेद्द्रव्यमात्मानंमंत्रमुच्चरन् । इतिशंखप्रतिष्ठा । सर्वतो
भद्रमालिख्यवेदीकोपरिसुंदरं । मध्येतीर्थोदकैःपूर्णंकुंभंरत्नो
दरंशुभं । वस्त्रपल्लवपुष्पैश्चपूजितंसंस्थाप्यवर्त्तितं । सौवर्णेरा
जतेताम्रेपात्रेष्टदलपद्ममालिखेत् । तल्लाभेबिल्वपीठेवाकल
शोपरिसंस्थिते । संस्थाप्यार्द्धवस्त्रयुग्मममच्छिन्नंसुदशान्त
दिव्यसिंहासनंतत्रस्थापयित्वार्चयेत्सुधीः । ॐ नमोभगवतेवा
सुदेवायसर्वात्मसंयोगयोगपीठात्मनेनमः । इतिमंत्रेणात
न्मध्येकुर्य्यात्पुष्पांजलिंपुनः । इतिपीठार्चा । अर्घ्यपाद्यादिकंद
द्यात्स्नानंपंचामृतेनच । लेप्यादीनानिषेकःस्यादद्याद्वस्त्रोप

कस्तूरीकाया द्वौ भागौ द्वौ भागौ कुंकुमस्य च चंदनस्य त्रयो भागाः शशिनस्त्वेक एवहि पद्मकर्दम इत्येवं समस्तासुरवंद्यमः

वीतकं इति स्नानं । ततः संस्थाप्य पीठे तं पूजां कुर्याद्यथाविधि । आवा मं जसा

हनं स्थापनं च सन्निधापनमेव च । सन्निरोधनमेव स्यादवगुंठन

ततत् ~~सातत्व~~ मुद्राभिरेव स्यादेवं संप्रार्घ्यभक्तितः । नानारत्नविचित्रा

णि दिव्यान्याभरणानि च । हिमांबुघृष्टबिरघनसारसमन्वि

तं । गंधं दद्यात्प्रयत्नेन सागुरुं च सकुंकुमं । कल्हारकेतकीजाति

पुन्नागाद्यैः प्रपूजयेत् । चंपकैः शतपत्रैश्च सुगंधैः सुमनोहरैः

चूतपल्लवपुष्पैश्च दूर्वाभिस्तुलसीदलैः । कोमलैर्बिल्वपत्रैश्च

अशोककुसुमैस्तथा । रामश्चपूजननीचासि रामात्मकमिदं

जगत् । अतस्त्वां पूजयिष्यामि लोकमातर्नमोस्तु ते । इति कौ

नं शल्यार्घ्यं । नमो दशरथायेति पूजयेत्पितरं ततः । इति पितृपू

जनं । ततोनुज्ञाप्य देवेशं परिवारान्समर्चयेत् । पूर्वे षट्कोण

रा० चं
१२०

कोणेषु हृदयादीनि षडङ्गमात । प्रथमावरणे । हनुमंतं सुग्री-
वं भरतं सविभीषणं । लक्ष्मणमङ्गदं शत्रुघ्नं जाम्बवन्तं दलादि-
षु द्वितीयं । वसिष्ठं जपन्तं विजयं सुराष्ट्रं राष्ट्रवर्द्धनं । अकोपं धर्म-
पालाख्यं सुमन्तं दलमध्यतः । तृतीयं । दलाग्रे लोकपालांश्च
चतुर्थी । तदस्त्राणि तदग्रतः पंचमं । चतुर्थ्यन्तैर्नमोन्तैश्च नाम- नै
मन्त्रैर्जपेत् क्रमात् । पंचमं । घंटां च वादयन् धूपदीपं चाप्यसौ सम-
र्प्पयेत् । भक्ष्यभोज्यादिना भक्त्या नैवेद्यं विधिनार्प्पयेत् । आचाम-
च सुताम्बूलं महानीराजनं ततः । नमस्कुर्यात्ततः स्तोत्रैः स्तुत्वा
वा प्रजपेन्मनुं । अष्टोत्तरं जपन्ती माहात्म्यं दिव्यारामकथां तथा रा०म०
रामभक्तैः समं याममेवं तु रामं मनसा स्मरन् । इति प्रथमयामकृत्यं १२०
शंखपात्रासनाद्यं च कुर्याद्यामेष्वतन्द्रितः । यामे द्वितीये संपूज्य

न

मध्याह्ने जन्म भावयेत् । उच्चस्थे ग्रहपंचके सुरगुरौ सेन्दौ नवम्यां
तिथौ । लग्ने कर्कटके पुनर्वसुयुते मेषंगते पूष्णि तो । निर्दग्धुं नि
खिलाः पलाससमिधो मध्यादयोध्यारतो । राविर्भूतमभूतपूर्व
विभवं यत्किंचदेकं महः । तत्रैवं वादयेड्ढक्का घान घंटादि घाज्ञागल्प
तेः । फलपुष्पावृतसंपूर्णां गहिलाशांखमञ्जुले । अशोकचूतकु
सुमैर्युक्तं चतुलसीदलैः । दशाननवधार्थाय धर्मसंस्थापना
य च । दानवानां विनाशाय दैत्यानां निधनाय च । परित्राणा
य साधूनां जातो रामः स्वयं हरिः । गृहाणार्घ्यं मया दत्तं भ्रातृभिः
सहितोनघः । इत्यर्घमंत्रः । पुनः पुष्पांजलिं दत्वा पामे चतुर्थि यामे
[illegible]तः । पूजयेद्विधिवद्भक्त्या दिवारात्रं नयेद्बुधः । ततः प्रातः स इतिनवमिल
मुत्थाय स्नानसंध्यादिकाः क्रियाः । समाप्य विधिवद्रामं पूजये तं

इति: श्रीगोरामो हरत्वाशु पापानि सुबहूनि मे अनेकजन्मसंसिद्धान्यभ्यस्तानि महान्ति च

रा॰ च॰ पूर्ववन्मुने । ततो होमं प्रकुर्वीत मूलमंत्रेण मंत्रवित् । पूर्वोक्तेषु कुं-
डे वा स्थण्डिले वा यथाविधि: लौकिकाग्नौ विधानेन शतमष्टोत्त-
१२१ रं ततः । साद्येन पायसेनैव स्मरन् राममनन्यधीः । ततो भक्त्या सु-
संतोष्य आचार्यं पूजयेन्मुने । कुंडलाभ्यां सुरत्नाद्यैः मंगुलीयै- श्री
रनेकधा । गंधपुष्पाक्षतैर्वस्त्रैर्विचित्रैः सुमनोहरैः । ततो रामं
१२१ स्मरन्नेवं मंत्रमुदीरयेत् । इमां स्वर्णमयीं रामप्रतिमां सम-
लंकृतां चित्रवस्त्रयुगच्छन्नां रामोऽहं राघवाय ते । श्रीरामप्री-
तये दास्ये तुष्टो भवतु राघवः । इति दानमंत्रः । इति दत्त्वा विधा-
नेन दद्याद्वै दक्षिणां ततः । एवं अन्येभ्यश्च यथान्यायं गोहिरण्या-
दिशक्तितः ॥ दद्याद्दासीयुगं धान्यं यथाविभवमात्मनः । ब्राह्मणो- राम॰
सह भुंजीत ततो पादद्याच्च दक्षिणां । ततः प्रसाद स्वीकारे कृते १२१

तुलापुरुषदानादिफलं प्राप्नोति मानवः

पत्यारराम मया तेन व्रतेन प्राप्त स्त्वल्लसिन्भक्तिं प्रयच्छमे इति
पारणा संकल्पः कृत्वैव ब्रह्महत्यादिपापै मुच्यते ध्रुवं तुला
पुरुषदानादिफलं प्राप्नोति मानवः अनेकजन्मसंसिद्धपा
पेभ्यो मुच्यते ध्रुवं बहुना किमिहोक्तेन भुक्तिलस्य करे स्थिता
कुरुक्षेत्रे महापुराणे सूर्यपर्वणि अनेकशः तुलापुरुषदानाद्यैः
कृत्वैर्य ल्लभते फलं तत्फलं लभ्यते मर्त्यैर्ध्यानेनानेन स
व्रती इति दशमी कृत्यं अकिंचनो पि नियतउपोष्य नव
मीदिने कृत्वा जागरणं भक्त्या रामभक्तैः समन्वितः स्म
रन् रामं धिया भक्त्या पूजयेद्विधिवन्मुदा अन्यास कृतान्नितिः
प्रातः संध्यां च विधिवद्दिवा संध्यादिकाः क्रियाः गोभूतिल
हिरण्यादिदद्याद्वित्तानुसारतः श्रीरामचंद्रभक्तेभ्यो वि

ने जपन् राममंत्रं मामपारमानंदगतमना(?) स्थितं येकादशं च विधिवत स

स्यो

र स्यां च प्रकुर्वीत व्रतम्

रा॰ र्च॰ दशः श्रद्धयान्वितः। पारणं तु सहशक्तितः। एवं यः कुरुते भक्त्या स
१२२ र्वपापैः प्रमुच्यते। गंगायां प्रक्षिपेद्धव्यां ह्लेष्याम त्रिंग हेन्य
सेत। इत्याघि किंचन व्रतं। शक्तस्य प्रकृतं प्रोक्तमशक्तो द्यापनं
चरेत्। तदपि स्याद्य पापात्मा त्वागंतुसकलं तदा। एको मपी
नरो भक्त्या श्रीरामनवमीमने उपाव्य कृतकृत्यः स्यात्स
र्वपापैः प्रमुच्यते। अपि शब्दाद्दशकस्य पत्यैदानंतुस चि
तं। इत्य किंचन व्रतोद्यापनं। वर्षेवर्षे समर्प्यस्य व्रते नैवप्रय
न र्तीता। न तस्योद्यापनं किंचिद्दुतादन्य द्विधीयते। सर्वव्रतस्य राम:
पर्त्यर्थमिदं रामव्रतं चरेत्। नान्येन नाम्य[illegible]वत्पूर्तिरनेन वा १२२
स्य पर्तीता। इति समर्प्योद्यापनं। इत्यगस्त्यसंहितायां श्रीराम
जन्मनवमीजयंतीव्रतं। द्वादश्यां चैत्रमासस्य शुक्लायां

रिः। वन्हिर्विरींचौ गौरि गणेशः। फणि विशाखो दिनक्षन्महेशः। दुर्गा तम्भौ विष्णु हरिः। नभ्यः आदिः

दमनोत्सवः। बौधायनादिभिः प्रोक्तः कर्त्तव्यः प्रतिवत्सरं। तत्रत्स्या
त्सवीयतिथिषु विघ्नार्द्दमनार्प्पणां। क्रियालोपविघातार्थं य
त्वया विहितं प्रभो। नमो विघ्नोभवेद्देवकु नाथ पदयोर्मम पि
सर्वथा सर्वदा विघ्नो मम त्वं परमा गतिः। उपवासेन त्वां स्त्व
तोषयामि जगत्पते। कामक्रोधाद्ययोपेतेन नैषः प्रातातस्य
चं प्रातः स्नात्वा समभ्यर्च्य देवेशं विधिवत्ततः। गच्छेद्दमन
कारामं मेकादश्यां शुभोभितं। कमेतादायतं चैव पूजये
ध्रं दनादिना। नैष्यो रामपूजार्थमिति संप्रार्थ्यतं तमेव उ
त्पाद्य पंचगव्यैः प्रोक्ष्य सालवारिणा। कृष्णाकमलेगं
धाद्यैः स्थंडिले पूजयेत्कमात्। कृष्णाकं च तथा कालवसंत
काममेव च। ॐ कृष्णाकाय नमः तुभ्यं कालत्रिशोकनाशन

पुष्पप्रत तदेवेशयावन्दे शचिके दिनं तावद्दयात्स्वयं कार्यं मवेत्स्या स्वनमो स्तुते यत्र विताप्यदमेश गुरुपादे प्रसन्नोस्तु च

मी न दया

ग०र्च
१२२

शोकाग्निहरमे नित्यं मानंदजनयप्रभो । अनेन पूजयेत्तुष्ट्येव
शोकं शोकनाशनम् । १ ॐत्रुघादिकालपर्यंतः कालरूपो महा
बलः कलतेचैववपुः सर्वं तस्मैकालात्मनेनमः । अनेनपूज
येत्कालमक्षपंकलनात्मकं । २ ॐवसंतायनमः तुष्टपंव
क्षगुल्मलतापिये । सहस्रतुखसंवारकामरूपनमोस्तुते
वसंतपुष्पैःरनुनामनुनाकामरूपिणं । ३ ॐकामभस्मसमुद्भू
रतिवाष्पपरिप्लुतः । ऋषिगंधर्वदेवादिविमोहकनमोस्तुते
संगदमनपुष्पैः पूजयेत्मनुनामना । ४ ॐनमोस्तुपुष्प
प बाणाजगदाल्हादकारिणे । मन्मथायजगन्नेत्रेरति रमः
नमः प्रियापते दमनचोपतिष्ठतमंत्रेनानेनमन्मथं । पूज १२२
येपुष्पमार्गेणापरिवारसमन्वितं । कामायतन्मस्त्येवमंत्रतु

प्रणवादिकः। मंत्रेणानेन मदनं प्रजपेद्धूपधूपकैः धौतेन वास
साक्षाद्य निधाय पटलेन च। घंटापुष्पतत्वक्षतादि ध्वनैः स्वगृहमा
नयेत। इति गृहानयनं। वक्ष्यमाणप्रकारेणादमनं वाधिवा
सयेत। निशायां रामचंद्राग्ने कुर्यादष्टदलं शुभं। तत्रं सिता
सितानरक्तपीतवर्णप्रपूरितं। चतुःकोणांबहिः कृत्वा पीत
वर्णेन पूरयेत। तद्बाह्ये श्वेतपीताद्यैर्वर्तुलं मंडलं चयंत
द्बाह्ये साच्चतुष्कोणं रक्तवर्णेन पूरयेत। सर्वकामिकमेतद्वा सर्वतोभ
द्रमथ रत। कुंभं पछावृतापर्यं हेमवस्त्रयुतं शुभं। तं स्थाप्यत स्मिन्ना
मायेदमनं तत्र प्रजपेत। वितारणा पंचवर्णाढ्यमावध्यालुमनंताधि २
च निर्माय मरतिप्रजां कुर्यात्तदधिवासनं। प्रजादेवं देवस्य वि
शालक्ष्मीपतेः प्रभो। दमनत्वमिहागच्छ सान्निध्यं कुरु ते नमः

रा॰ र्च
१२६

इत्यावाहनमंत्रः । क्लींकामदेवायनमः । श्रीं ह्रीं रत्यैनमः नमोस्ति
ति । दिक्षुस्मरशरीरायानंगायचनमोनमः । ॐमन्मथायपर
व्यक्तवसंतसचिवायच । स्मरायचेक्षुचापायपुष्पास्त्रायेतियज
येत । ॐतत्पुरुषायविद्महेकामदेवायधीमहितन्नोनंगःप्र
चोदयात् । इतिमन्मथगायत्र्यासमंत्राष्टोत्तरशतंधूपदीपै
र्नैवेद्यैरुपचारैःप्रपूजयेत । हार्दनमन्त्रेणपुष्पांजलिंदत्वा
निवेदयेत । नमोस्तुपुष्पबाणायजगदाल्हादकारिणे । मन्म
थायजगन्नेत्रेरतिप्रियनमोस्तुते । इतिॐआमन्त्रितोसिदेवे
शपुराणपुरुषोत्तमः । प्रातस्त्वांपूजयिष्यामिसन्निधोभवतेनमः नमः
निवेदयाम्यहंतुभ्यंप्रातरीमनकंशुभं । सर्वथासर्वदाविष्णोतन १२६
मस्तेस्तुप्रसीदमे । १४ मामंत्र्यदेवेशंदत्वापुष्पांजलिंपुनः । [illegible]जि हे

क्षीरोदधिमहानागशय्यावस्थितविग्रहः

२

तंतद्दमनकंकुंभस्योपरिसंस्थापितं । अस्त्रेणासर्वतोरक्षेत्कवचेना
वगुंठयेत् । नक्षेद्वाचकमंत्रेणानहरेमनुनाथवा । ब्राह्मणेभ्योन
मॆ[illegible]गुरुपादेभ्यप्रणाम्यच । गीतमंगलनिर्घोषैः कुर्याज्जागर कृत्य
णंततः इतिदमनाधिवासनं । प्रातर्नत्वाथदेवेशंकुर्यात्स्नानं
यथाविधिः । नित्यपूजांपृथक्कृत्वाकुर्यान्नैमित्तिकींततः । स्न
नंदूर्वयायुक्तंगंधाक्षतसमन्वितं । जयमंगलनिर्घोषैर्देवदे
वेशंप्रचर्चयेत् । ॐदेवदेवजगन्नाथवांछितार्थप्रदायकः ।
हृदिस्थानपूरयेः कामान्ममकामेश्वरिप्रिया । इदंदमनकंदे
वगृहाणमदनुग्रहात् । इमांसांवत्सरींपूजांभगवन्परिपू
पः मलसंपूरितोह्येषदमनारोपणेमनुः । एवंसमर्प्यदेवायप्रा
र्थयेद्दिलमव्ययं । मरीताविद्रुममालाभिर्मंदाकुसुमादिभिः ८८

ए॰ च यं सांवत्सरी पूजा तवास्तु गरुडध्वजः । नैवेमालापया देवको
१२५ स्तुभं सततं हृदि । तद्दामनकी माला पूजा च हृदये वर । जानता रा
ह जानता वापि मत्कृ तयच्च वार्षिकं । तत्सर्वं पूरितां यातु त्वत्प्र रामः १२५
सादाद्रमापते । जितं ते पुंडरीकाक्ष नमस्ते विश्वभावन । नम
स्तु हृषीकेश महापुरुष पूर्वज ॥ मंत्रहीनं क्रीयाहीनं भक्तिहीनं
जनार्दन । यत्पूजितं मया देव परिपूर्णं तदस्तु मे । एवं संप्राप्य
देवेशं निपतेद्दंडवद्भुवि ॥ प्रपूज्य संपूजयेद्भाग्यं तं वस्त्रादि
कांचनैः । स्वयं सकलाभ्यर्च्यं वंधनं विप्रान्संभोजयेत्पारयेत । स
दृष्वमे ध्वजं पुण्यं मित्याह भगवान्शिवः । इति दमनारोपणं ।
पारणाहे न लभ्येत तदा द्वादशी घटिकापि च । तदा त्रयोदशीय
प्रापवित्रदमनारोप्यते । माधवे दमनारोपः स्यात्मधौ विघ्न

स्यं

तोयदिवैशाखोसावरोनागेकर्व्वं वातदर्प्पितां ॥ इति चैत्रकल्
वैशाखेपौर्णमास्यांतुजलशेजगदीश्वरं ॥ शुक्लपक्षेकाशीयावत
पूजयेत्सुप्रहर्षितः ॥ तथा च गारुडे ॥ निक्षिप्य जलपात्रे तु मासे मा
धवसंज्ञिके ॥ माधवं ये च ये पिबंति देवतास्तेनराजन्वि ॥ खतोपा स्यं
वैतपारोप्यताम्रवामस्मभेपिवा ॥ तोयं पोशेपदवैशाल
ग्रामसमुद्भवं ॥ प्रतिमां वा मृत्तिभागांतस्य पूरापमनंतकं ॥
तस्मात्श्रेष्ठसदाभयतोयस्य संपूजयेद्धरिं ॥ वीततापानरस्ति
ष्ठेयावदाभूतसंप्लवमिति ॥ ज्ञेयः कालविकल्पोयम् ॥ ॐ स्यतर स्म
तंम्यतः ॥ गंधोदकयुते पात्रे नित्यपूजां समाप्य च ॥ ग्रातिवाघ
दिनरात्रौदवंनीत्वा निजासनं ॥ पंचोपचारैः संपूज्य तीर्थे प्राप्य
विसर्जयेत् ॥ आत्मानं गरुडादीन् तेन तीर्थेन पावयेत् ॥ द्वाद

ए॰ र्च
१२६

ष्ठां तु जले रात्रौ वर्च्चयेद्रात्रौ कीर्तितः । द्वादश्यां पूजयेद्रात्रौ जले
स्थं जलशायिनमिति । इति वैशाखकृष्णपक्षे । कर्तव्यं । आषाढशु
क्ले द्वादश्यां क्षीराब्धिशायिनोत्सवः । कार्योऽन्यथा त्वनावृष्टिः
स्यात्पौरजनो वा कीर्तितः । भविष्ये । मिथुनस्थे सहस्रांशौ स्थापयेन्म
न्मधुसूदनं तुलाराशिगते तं च पुनरुत्थापयेत्पुमानिति
गारुडे । मिथुनस्थे सहस्रांशौ न स्थापयति यो हरिं । वैष्णवो न
रकं याति तस्यायुः क्षीयते ध्रुवमिति । भविष्योत्तरे । प्रकारस्तु प्रो
च्यते शयनोत्सवे । पारणाहे पर्वरात्रौ घंटादीन् वादयेन्नर
न् । विधाय महतीं पूजां विष्णुमभ्यर्च्य वैष्णवान् । शोभाकोद्य प्र
कारेणातस्तु मधुसूदनः । कर्त्तव्यं वैष्णवैः सर्वैः तल्पा रे
लमनिवदनं । अतस्ततनन्दा मात्रस्तु तेश्रुतौ सहदपवल्लु ए॰ म:
१२६

संमाशाता तोयो व्यु चित्तं वितर्तिं दिवसभेदे शौचतोऽप्यसतं
तवोऽव्यच्छिनन् इति ऋग्वेदे। अथ होवाच याज्ञवल्क्यः सत्स्यात्
नानात्म हिताय माता हरिमजे पुण्यलोक मौलि लेर्वर्म्मान्य गिनना
सदधत्त। इति शातपथी श्रुतितः। पूत हिंसा ऽपूज्यवक्रे संतपू
जन्माम्भोधी सर्व तत्त्वविचर्षणी तीर्थः। मलेवाब्धौ दधन्ये पुरारा
लिंगान्यंगेत ष्ठाणु धान्यपर्यायते। इति सामवेदे। युक्त सज्जन
स्य चिन्हैः कृता लोके शुभगाभवाम इत्यथर्ववेदे। अग्निहो
त्रंयपा नित्यं वेदस्याध्ययनं यथा। व्रात तास्यतथैवेदं तत्पु
चक्रादिधारणमिति। श्राघु स्मृति श्रुति स्मृति शतैर्नृक्त तत्
कारः पूतस्मृतौ। वक्रे चैपरि शिक्षण प्रोक्तो वा शौनकादिभिः
षोडशोपचारै भगवतमभ्यर्च्य चौर्य सरपरमेश्वरमशङ्क

यो

रा॰ चं
१२७

मित्रः शंवृत्रहा इत्येताभ्यां शंखं चक्रं चाभ्यर्च्य द्वादशारमिति
ऋतायाग्नेर्मर्त्ये प्रथमस्य पूर्वेत इत्येताभ्यामग्नावाहुत्वा
त् वैश्वानरस्य सुमतौ स्यामेत्यग्निं परिचरेत् पुरुषसूक्तेन चा
ज्याहुत्वा भगवते पुरुषसूक्तेनापश्चात्वा यो वृत्रहाणामिति
पुरतो दंडवन्निपतेत् अथ सुदर्शनमहाज्वाला सूर्यकोटिस
मप्रभ छिन्नानाथस्य मे नित्यं विष्णुमार्गं प्रदर्शय इति श्रु
दीय सुदर्शनाय विद्महे महाज्वालाय धीमहि तन्नश्चक्रः प्र
चोदयात् इति चक्रं ध्यात्वा पांचजन्य निजध्वानध्वस्त पात
कसंचय पाहि मां पापिनं घोरसंसारार्णवपातिनमित्याद्यम रा॰ मः
पांचजन्याय विद्महे पावमानाय धीमहि तन्नः शंखः प्रचो १२७
दयादिति शंखं ध्यात्वा मिति एवं कुर्वीत विद्वान् वत्सलः

श्रोत्रियः शुचिः । सर्वपापैः प्रमुच्येत विष्णुलोकं च गच्छति । शयनापा
चैव बोधिन्यां च कर्तिर्थे तथैव च । शंखचक्रविधानेन वह्निपूतो मह
वेन्तरः । इति मुद्राधारणविधिः । नीराजनं नरः ज्ञानेष्वारोप्य
तामें सवैष्णवैः । गीतवादित्रघोषेण तादेवं नीत्वा जलाशयं
पुष्पाञ्जलिं प्रदायाथ पापनाशं नारयेत्प्रभुं । तीरे [illegible] न्यास
मामालाघ्र हस्तं दत्वोपवेशयेत । धौतां [illegible] परिधारावीतः कुर्या
त्संकल्पमाहितः । न्यासं कलशं देवे [illegible] धर्म्मानुवाक
न तः । तस्याग्रे तु [illegible] नैव नारायणेनैव । पंचामृतेन सं
स्नाप्य पञ्चामृतार्चयेद्गुरुत्तमं । तोदेवेति मंत्रेण राजले प्रक्षा
अ पयेत्प्रभुं । शयं पर्यंके वर्यस्मिन् [illegible] रागरागमले । बे
दहीपांते [illegible] निद्रां नमोस्त्विति । अर्पयेत्कलाम [illegible]

रा॰च्च
१२८
128

च

गंधपुष्पकधूपदीपकैः । अनन्ततां व्रजन्त्याथ घोराशास्यानुग्रहं हरेः । सुप्ते
त्वयि जगन्नाथ जगत्सुप्तं भवेदिदं । विबुधे वीबुधेत प्रशान्तो
मे भवाव्यया ॥ इति संप्रार्थ्य तस्याग्रे गृहीयान्नियमान्निमान्
व्रते हि पि भोगिनाथयोगिनाथे स्थिते लपि । चातुर्मास्यव्रते
गृह्णां देहि लक्ष्मीपते मम । लब्धानुज्ञो शंखहस्तो यथा प्रोसि
तभर्तृका । चतुरो वार्षिकां मासान् राघवो व्रापनाव विधि । इ
मं करिष्ये नियमं निर्विघ्नं कुरु मे च्युत । इदं व्रतं मया देव गृही
तं पुरतस्तव । निर्विघ्नं सिद्धिमायातु प्रसादात्ते रमापते । गृ
हीते स्मिन्व्रते देव पंचत्वं यदि मे भवेत् । तदा भवतु संपूर्णं
प्रसादात्ते रघूद्वह । इत्यभ्यर्च्य देवाय शंखेनार्घं निवेदयेत्
श्रावणे वर्जयेत् शाकं दधि भाद्रपदे तथा । दुग्धमाश्वयुजे

रामः
१२८

दग्धमन्नमसूरिकाद्विदंशाककर्मान्यतन्त्र

मासिकार्त्तिकेचापि संत्यजेत् । धारांपंगचूर्णं चर्म्मा वुजं वीरं बीज
परकं । स्वयत्नशिष्टमघान्नं यद्धि स्मोरनिवेदितं । दग्धमन्नंम
सूरंचमांशावेष्ठल्पधामिषं । तच्चांतदशल्लाभ्यंच फलमूला
दिवर्जयेत् । निष्ठावान राजमाषांश्च मसूरं संधितानि च । व
त्ताकंचकलिंगंचं सुप्तेदेवेनभक्षयेदिति स्मृतेः । चतुर्ष्वपि
चमासेषु हविष्याशीनयापभाक । हेमंतिकतालिन्नंधान्य
मुद्गयवास्तिलाः । कलायकंगुनीवारावास्तुकं हितलो
विका । षष्ठिकाकालशाकंच मूलकं केमुकेतरत् । कंदसैंध
वसामुद्रगव्येचदधिसर्पिषी । पयोनुधृतसारं च पनसाम्र
हरितकी । पिप्पलीजीरकंचैव नागरंगंचतिंत्तिडि । कदली क
वलीधात्रीफलान्यगुडमैक्षवं । म्नतैलपक्कं मनयोरह विष्या

रा॰च॰
१२९

129

तिप्रचक्षते । अन्यान्यपि पुरा रोमहर्षकृत्वा निवृत्तानि तु तत
स्तुत्वा प्रजापाले राजन्या शास्य मंगलं । शंखतीर्थे च संप्राप्य
गीतनृत्यादिना हरिं परितोष्याप्य संपूज्य वैष्णवान्नरपानके ।
भगवं समारोप्य गीतवादित्रघोषतः । आगत्य मंदिरे कृत्वा
महानीराजनं प्रभोः । विसृज्य वैष्णवान् देवम् प्रवेश्य स्वे स्वे प
त । इत्याषाढे शयनोत्सवः । श्रावणस्य सितेपक्षे द्वादश्यां पौ
नकादिभिः । उक्तः सदा प्रकर्तव्यः । पवित्रारोपणोत्सवः । तथा
च वक्ष्ये परिशिष्टे योनशस्तातः सर्वतीर्थेषु दीक्षितः । हरि
श्चं प्रीतिमाप्नोति यः पवित्रं समाचरेत विघ्ननाशाय वृद्ध्यै
न यो न कुर्यात्पवित्रकं । हरं तिराक्षसस्तस्य वर्षपूजादिकं
फलमिति । पाद्मे । दुर्गीवृत मध्ये दोला आवरातां तु पूजनं

राम:
१२९

चैत्रेवदमनारोपमकुर्व्वाणोव्रजत्यधः। इतिपवित्रारोपणंवि
धानंश्रावणेनभवेद्यदि। कार्त्तिक्यवधिशुक्लार्केकर्त्तव्यमि
तिनारदः। इतिपवित्रनित्यता। प्रयोगसारादुत्पत्तिंपवित्र
स्यप्रतन्यते। कनियान्वासुकेर्भ्रातापवित्रोनामनागराट्
निराहारव्रतोभूत्वादिव्यंशरदांशतं। तपस्तेपेसमाश्रि
त्यदेवदेवंमहेश्वरं। प्रसन्नस्तपसातस्यपुरस्तात्कृतवान्
मः। प्रणतार्त्तिहरः। शंभुराविरासिदुमापतिः। प्रसादाभिमुखं
दृष्ट्वादेवंशंभुंजगेश्वरं। कंठाभरणतांप्राप्नुववरमु
त्तमं। ततःप्रत्याभाष्यतंतद्धार्पेत्रिपुरांतकः। प्राहतत्सैव
वचोन्यत्पवित्रायात्मयोगिने। पवित्रत्वान्वडमन्यंतेप
य्यासंभावितोमया। जपहोमादिकंतेषांफलंत्वामत्तुनि

इति एकादसपंक्तिर्पि दुग्धदध्याज्यविरामुत्र पंचगव्यक्रमं विदुः श्राप्याय स्वदलि काशास्ते ओषधि

रा॰ च॰ अपात्र । आत्रैव आवरोमासि नक्षत्रे चापि वैष्णवे । तस्मादा

१३० राधयेत् त्वां नित्यनैमित्तिकाधृताः । वैदिकाः शुक्ति होमेन

ना कुर्वन्ति तेन च । त्वं साहश्यानुकारे रानिवीते नैव तांत्रिकाः

आराध्याराप्य सम्याप्येद्देवताये पवित्रकाः स्मितिडल्व त्तिः ना

नाग मोक्षमार्गे तात स्य कर्त्तव्यतोच्यते । हेम रौप्य ताम्र

क्षौमैः कौसेयवा पद्मजैः कुशैः काशैश्च कार्य्यास्ते ब्राह्मणा प

क र्त्तितैः शुभैः कन्यया वा पवित्रस्या निन्द्य यो [illegible] आदिभिः कृतैः

स्नात्वा त्रिगुणितं सूत्रं त्रिगुणी कल्प शोधयेत् । हन्मंत्रेण

पंचगव्यैः रद्भिः प्रक्षालयेत्ततः । मूलेनाष्टोत्तरशतं गाय राम:

त्र्या तामसंख्यया । शंखोदकेनाभिमंत्र्य पवित्राणि विनि १३०

र्मिमीत त चोत्तम पवित्रं तु यथा [illegible] हशाते त्रिभिः स्मृत्या

शुक्रमस्य [illegible] गायत्र्याभिमंत्र्य [illegible] पंचगव्यके मधुवातेति गायत्री क्रमात्पंचामृते तथा इति सच्चशुद्धिः

सस्तिंतहस्तांपवित्रंमध्यमंस्मृतं । साशीतीनांशतेनैवकनि
ष्ठंतत्समाचरेत । अष्टोत्तरंतस्यार्द्धं नवसप्तीशतेनच । जा
नुनाभिपर्यंतमुत्तमादित्रयंभवेत । अष्टोत्तरसहस्रैराव
नमालांसमाचरेत । उत्तमादिपवित्रस्यदैर्घ्यमन्योनापिवाभवे
त । आरभ्यमुकुटंपादतस्त्रैविरचिताशुभा । आपादलंबि
नीमालावनमालाप्रकीर्त्तिता । पूजमानपवित्रंवाबि
वासनपवित्रकं । कनिष्ठेनसमंकार्यंमध्यमेनसमग्रतो । अ
ग्नेपवित्रंकुर्वितमध्यमेनसमंशुभं । साधारतापवित्राणांत्रि
त्रिभिःसूत्रैःसमाचरेत । उत्तमंतुशतंत्र्यग्रंषष्टिपंचाशदूषष्टिमध्य
मं । कनिष्ठंतुपवित्रंस्यात्षट्त्रिंशदष्टिशोभनं । चत्रिंशाच्चच
तुर्विंशाद्वादशेतिचकेचनः । चतुर्विंशंद्वादशाख्यापवित्रकेमन

ग० च०
१३१

यो विदुः । ग्रंथिं गुच्छपर्वमात्रं तु कुर्यात् स्थिमयोत्तमे । तदर्द्धेन तद
र्द्धेन मध्यमे चैकनिष्ठके । ग्रंथीं कुर्वीत ॐ र्वत्र एवं तत्तान् मनो
हरान् । नवैविषमसंख्याकान् ग्रंथीन् कुर्वीत कुत्र चित् । विशो
भनत्वदानेन कर्तुः स्यात् शुभं फलं । पवित्रं परमं तस्मात् तस्मात् कु
र्वीत शोभनं । कुंकुमं रोचनं चैव कर्पूरैरपि मिश्रितं । तेन सं
रंजयेत् सूत्रम् अष्टाक्षरविमंत्रितं । ततोपि मंत्रराजं कुर्यात् दिदेवि
षत्रिमंत्रतः । द्वादशाक्षरमंत्रो वा सर्वसाधारणस्मृतः । वि
न्तमस्त्रे स्यात् तद्देवाधिवासिके । ध्यामेति मंत्रस्यात्क
निष्ठे तु सकृत्स्मृतः । इति पवित्रलक्षणं । ततस्तानि पवित्राणि
वेताव पटले शुभे । संस्थाप्य पञ्चिवस्त्रेणाविधाय पुरतो न्यसे
त । स्वगन्त्रिनिर्मिताविता कुर्यात् त्रिरात्रां कुशैः । मंत्रयेन्मल

ग० प०
१३१

मंत्रेण पंचगव्येन शोधयेत । तां तु कक्षांतरे कृत्वा मानसं स्ना
नमाचरेत । ततस्तु सर्वतो रक्षां कृत्वाग्नौ होममाचरेत । स्व
यं भगवान्पूजां महतीति समाचरेत । महास्नानं प्रकुर्वीत
उपचारास्तथैव च । देवस्य पूर्वतः स्थाप्यं दत्तकाष्ठं जलं कुशाः
मृत्तिका च हरिद्रा च कुंकुमं गोरोचनानि च । पादुकोपानहौ छ
त्रं चामरं व्यजनं तथा । वृक्षादीनि च धान्यानि पुरतः स्थापयेत्
तथा । दण्डवत्प्रणिपातैश्च स्तोत्रैर्नानाविधैरपि । वेदवे
त्त्वजयेद्देवं यथावत्प्रतिबोधयेत् । किपालोयविघातोऽर्थे
यत्त्वया विहितं प्रभो । मर्षयेत क्रियते देवत्वतुष्ट्येप विष्णो
नमे विघ्नो भवेद्यत्र कुत्र नाथ दयामपि । सर्वथा सर्वदा विष्णो
त्वमत्र परमा गतिः । उपवासेन त्वां देवतोषयामि जगत्पते

ना॰ चं
१३२
132

कामक्रोधादयो ह्येते न मे स्युर्व्रतघातकाः । अद्यप्रभृति देवेश याव-
द्देहेषिकं हि मे । तावद्रक्षा त्वया कार्या सर्वस्मात्स्येन मे सुत-
एवं विज्ञाप्य देवेशं गुरुपार्श्वे पुरास्य च । कुर्वीत वैष्णवैः सार्द्ध-
पवित्रारोपणं हरेः । कुंभं पुरापार्श्वतुना पश्च सर्वतोभद्रके शुभे ॥
स्थापयेत्पुरतो विष्णोः सूत्राणि पूजयेत् । ओं सांवत्सरस्य याग-
त स्य पवित्रीकरणाय भो । विष्णुलोकात्पवित्रार्थं आगच्छेह न-
मोस्तु ते । अनेनावाहयेत्सर्वं मूलमंत्रेण तेन च । उत्तमादि-
रर त्रयं विद्यात्स्मरेद्देवत्रयं तथा । गुणत्रयं विदुस्त्रयं चैव ध्यायेल्लोकत्रयं
तथा । प्रकृतिं वस्तुपर्वाणं मालायां निखिलात्मिकां । भलोकं मु- रामः
कुटे तत्त्वे ध्यायेत्तु ऋत्नु शालिनि । ओं सर्वाभरणाचित्रांग सर्वदे- १३२
वनमस्कृते । लावण्यॉ विश्वात्मन घेच्छ सूत्रं समाश्रयः ॥ ओं सर्वलो-

रूप

क्षमीकरश्रीसन्नसर्वज्ञानसमात्मकः। निवृत्त्यपविश्वात्मनमध्य
स्त्वं समाश्रयः। ॐ स्मृतिवेगजगघोनेपुत्पात्मन दिवस्पते। क
नियोगप्रभोदेवतेजसास्त्वंमाश्रयः। सर्वाधारधरात्पसर्वकृ
तेः प्रजायते। सर्वगात्मोपास्त्वे स्मिन सानिध्यंकुरुतेनमः। सर्व
रत्नोज्ज्वलाकारं ब्रह्माण्डब्रह्मरोचिषः। मुकुटेत्तमसार्वांगेषि
रस्त्वंहिमो। श्रीसीतेजगतः कर्तसर्वलाबारपूर्ह निश्री
स्त्वेनित्यकल्पानिसानिध्यंकुरुतेनमः। उत्तमादीनिसत्त्वा
रोचकमाद्यालभ्यपारोतानामनुभिर्मन्त्रयेद्दते। पूजयन्कोल
मंत्रतः। ब्रह्माविष्णुमहादेवाग्निविन्देवतास्मृता। ॐकारः सोम
वन्हीएवब्रह्मानागाःशशिरविः। शिवश्चविश्वेदेवाश्चनवत
न्त्वादिदेवता। क्रियापावनपौरुषीवीरोविजयेशःपराजिताःमनो

ने दृ

रा॰ चं न्मयिज्ञपाशेद्रमन्त्रिप्ल गंपि देवता ध्यात्वा वागामती लक्तागं

१२२ धपुष्पाक्षतांकुरैः धूपदीपान्नतांबूलैः पवित्रं विधानयजेत

न्नपदेवकरे विद्वान् पवित्र सत्व समृद्धं वितत्य निमानकं देव २

प्रियानमगलालकं ॐ संवत्सर कृतार्चायाः संपरोफलदं पिय

133 रा त पवित्रारोपणं ये तं कुरु कं धर तेनमः विश्वतेजोद्भवं रम्यं ॐ

वंपातकनाशनं सर्वकामप्रदं देवं तव वागे धारयाम्यहं मूल

सप्तदिलादस्माद् घाड धूप पवित्रकं नीराजयेत ततो देवमग्रा

ल्लतोग्रपर्बकं नैवेद्यं विविधं दद्यात्तांबूलमनुलेपनम् उप

तिष्ठेत्ततो देवं जितमित्यादिभिः स्तवैः मन्त्रेणानेन भूयो सानं दं रा॰ मः

वदेवं निमंत्रयेत ग्रामं त्रितोशिदेवेश १ राराञा १ तथोत्तम १२२

प्रातस्त्वां पूजयिष्यामि सान्निध्यं कुरु केशवः ॐ क्षीरोदधिम

शानागशयावस्थितविग्रह । प्रातस्त्वां पूजयिष्यामि सन्निधौ
भव ते नमः । निवेद्यैवं स्वरूपं तु प्रातरेतत् पवित्रकं । सर्वपापह
र्वदा विष्णो नमस्तेऽस्तु प्रसीद मे । नियतो दंडवत् भूमौ क्षिप्त्वा
पुष्पांजलिं पुनः । पूजयेद्दध्य सत्त्वा तो कुंभांतवपुरः स्थितः अ
नंतः सर्वतो रक्षेत कवचेनावगुंठयेत । रक्षेद्दाच्चक्रमंत्रेरानं
हरेर्मंत्रनाथवा । वाग्भवतो भगवान् मस्तके स्यगृह पादौ पूरयाम्य
वा । गीतमंगलनिर्घोषैः कुर्याज्जागरणं ततः । अधिवासवि
धिः प्रोक्तः कथितो नारदादिभिः । इति पवित्राधिवासनं । ततः
प्रातः समुत्थाय ध्यात्वा देवं यथोदितं । नित्यपूजां ततः कृ
त्वा पवित्राणि तत्पैव वा । नीराजयेत्सुभैर्दीपैर्मंगलाघोष
पूर्वकं । स्तुत्वा च विविधैः स्तोत्रैर्नत्वा देवं सुरार्चितं । ततो मंग

लनिर्घोषैः शंखतूर्यादिनिस्वनैः। गंधदूर्वाक्षतैर्युक्तं दद्याद्देवाय
सत्त्वकं। रामरामनेमस्तु भंगरहारोदंय पवित्रकं। पवित्रिकरणा
र्थाय वर्षपूजाफलप्रदं। पवित्रकं कुरुष्वाद्य यन्मयादुष्कृतं
कृतं। शुद्धो भवाम्यहं देव त्वत्प्रसादात्सुरेश्वर। मूलसंपुटितो
ह्येवं विन्यारोपयेन्मनुः। पश्चाद्धावत्तिद्देवेभ्यस्ततो दद्यात्स्वना
मभिः। नैवेद्यं तु मयाऽपूर्वं ततो दद्याद्भक्तितः। नीराजयेत्ततो
देवं रमाकांतं समंगलं। संवीज्य चामरैः पुन्यैः दर्पणं दर्शयेत्त
तः। विविधानि च पुष्पाणि तावद्दद्यात्पुष्पांजलिं तथा। प्रार्थयेद्दे
वदेवेशं मंत्रैरभिर्यथाविधिः। मालतीबिल्वमल्लाभिर्मंदारकुसु
मादिभिः। इयं सांवत्सरी पूजा तवास्तु गरुडध्वज। वनमालाय
याद्देव कौस्तुभं सततं हृदि। तद्वत्पवित्रं तंतुरूपं पूजां च वहस्व यदेव

ह । जानताजानता वापि न कृतं यत्तवार्चनं । केनचिद्विघ्नदोषेण
परिपूर्णं तदस्तु मे । मंत्रहीनं क्रियाहीनं भक्तिहीनं जनार्दन । य
त्पूजितं मया देव परिपूर्णं तदस्तु मे । अपराधसहस्राणि क्रि
यंते हर्निशं मया । दासोयमिति मां मत्वा क्षमस्व मधुसूदन ।
निपत्य दंडवद्भूमौ भक्तियुक्तेन चेतसा । प्रणमेद्देवदेवेशं ए
मभिष्टार्थदं बुधः । ततः पवित्रं गुरवे दद्याद्गंधादिपूर्वकं । अ
र्थेन पूजयेद्भक्त्या त्वर्चाविम्बान्नुलेपनैः । ब्राह्मणान्वैष्णवा
श्चैव गंधपुष्पादिनार्चयेत । भक्त्या प्रतोषयेत्ताश्च वस्त्रभो
जनकांचनैः । मासं पक्षमहोरात्रं त्रिरात्रं धारयेत्तथा । देवतं
त्र संदर्भे देशकालविवक्षया । प्रत्यहं स्नानकार्यादि तत्त्वा
तार्पकारयेत । अभिषिच्यार्चितायेन पुनर्देवे निवेशयेत । अथा

ए.वै देवमभ्यर्च्य विशेषात्पुष्पचंदनैः। नैवेद्यं विविधं दत्वा ततः स
१३५ त्रं विसर्जयेत्। सांवत्सरिं शुभां पूजां संपाद्य विधिवन्नरः। कृते
दानि पवित्रं तं विप्रलोके विसर्जितः। पावृड्देवे पवित्राणि ता
१३ वन्ति च समाहितः। ब्रह्मचारी हविष्याशी देवपूजापरायणः।
पवित्रारोपणं कालेन करोति कथंचन। तदा प्रभृति जपेन्मंत्रं स्तो
त्रं चापि समाचरेत्। इति पवित्रारोपणं। इति श्रावणाकल्पं। अ
थ भाद्रपदे शुक्ले द्वादश्यां करीकोत्सवः। कर्त्तव्यो वैष्णवैः सा
धेनः र्द्धं शायनोत्सववन्नरैः। तथा च भविष्योत्तरे। श्रावणे भाद्रपदे मा
सि एकादश्यां सितेऽहनि। कटदानं भवेत् विष्णोर्महापातक एमः
नाशनमिति॥ शायनोत्सववरीत्या तु देवं नीत्वा जलाशयं। प १३५
टदानोत्सवं कुर्वीत संकल्प्य पूजयेत्। देवदेव जगन्नाथ

योगीगम्यनिरंजनं । कटदानं कुरुष्वाघ प्राप्ते भाद्रपदे शुभे । अने
नकरीकाव त्रिदक्षिणां गे प्रकल्पयेत् । महापूजां ततः कृत्वा पू
र्ववत्स्वगृहे व्रजेत् । इति कटदानोत्सवः भाद्रपदकृत्यं । आश्वि
नस्य सितपक्षे दशम्यां विजयोत्सवः । कर्त्तव्यः सुजनैः सार्द्धं सर्वै
श्च विजयार्थिभिः । हनुमद्वाक्यमाकर्ण्य हृष्टे तिजनकात्मजा
आनंदपूर्णैः कपिभिर्विज्ञाय पतनं स्थितं । रथमारोप्य देवे
शं सर्वालंकारशोभितम् । सासितं धनुर्वाणपाणिनं क्रं च
रात्नकं स्वलीलया जगत्त्रातुमाविर्भूतमजं विभुं । रथैरश्वैर्ग
जैः पद्भिः सौमित्रि सुग्रीवादिभिः । पूजितं राजोपचारैस्तं समीपप्रति
तन्मानयेत् । शमीविसर्जनं कुर्व्वे इति संकल्पयजयेत् । विघ्नध्व
र्मार्त्ति मार्ग्गे तोयाद्यानि विघ्नसिद्धये । शमीयुक्तं सीताकांत भक्त्या

ए॰ चं
१३६

136

नामभयंकरं । अर्चयित्वा शमीवृक्षमर्चयेच्च ततः पुनः । शमी
शमयते पापं शमी लोहितकंटका । धारिण्यर्जुनबाणानां रा
मस्य प्रियवादिनी । करिष्यमाणयात्रायां यथाकालं सुखं
मया । तत्र निर्विघ्नकर्त्री त्वं भव श्रीरामपूजिते । गृहीत्वा साक्ष
तां साद्रां शमीमूलगतां मृदं । गीतवादित्रनिर्घोषैस्ततो देव
गृहं नयेत् । केचिद्वदंति तत्र भाव्यं केऽपि द्राव्यं तु वानरैः । केचि
द्दत्त मुखैर्भाव्यं कोशलेन्द्रस्य तुष्टये । निर्जिता राक्षसा दैत्या वै
रिणो जगतीतले । रामराज्यं रामराज्यं रामराज्यमिति ब्रुवन्
स्थानीय स्थापयेत्तु स्पं दिव्यसिंहासने विभुं । ततो नीराजनं दे
वेशस्य रामचंद्रं वन्दयित् । तेनाय भक्तं वस्त्रादि धारयेत्स्वजनैः
सह । इति विष्णुधर्मोत्तरमाश्विनकल्पे आरभ्यैकादशी गुल्कामा

राम:
१३६

क्ष्मी

ष्विनस्यतुयागरं। प्रबोध्यदेवंकुर्वीत स्कंदवाक्यं द्विजोत्तमः। जा
गरंकार्त्तिकेमासियः कारोत्सुतोदये। दामोदराग्रे विप्रेंद्र गोस
हस्रफलंलभेत। कार्त्तिकेपश्चिमेयामे तत्वंगीतंकरोतियः। वस
तेश्वेतवैकुंठे पितृभिःसहनारद। नकरोतिहियोमूढःकार्त्ति
केहरोजागरं। सजातिनरकंघोरमितिपाद्मेविगीततः। नी
राजे संततंस्नायाद्विधिवत्तुक्षयेहरेः। व्रतंचरेत्तथाकिंचि उपे
त्वोर्जमहिमानकं। अथव्रतेनच्छिपेघसत्युमासंदामोदरप्रियं उ
तिर्यज्वोनिमवाप्नोतित्पादिब्राह्मेविधानतः। अथकार्त्तिक
शुक्लार्धेरथमारोप्यमाधवं। विधायमहतीपूजाविप्रान्भु
क्त्वैवैष्णवान्। वाद्यघोषेनमस्कृत्यादेवंनित्वाजलाशयं। धो
तांघ्रिपाणिःकुर्वीतसंकल्पंवैष्णवैःसह। पंकजतालविशिष्टांवो

छ

कृत्वाततंतंकधारणंशयपातुक्तप्रकारेण

रा॰ च ध्निन्पामिंदिरापते: ॥ कुर्वित बोधमप्य वागुर्वीक्षांश्चमतत्र पठेत
१२१ ब्रह्मेन्द्ररुद्राग्निकुवेरसूर्यसोमादिभिर्वंदितवंदनाय ॥ बुध्यस्व दे
वेश जगन्निवास मंत्रप्रभावेन सुखेन देव ॥ इत्यं तु द्वादशी दि
व प्रबोधाय विनिर्मिता ॥ त्वयैव सर्वलोकानां हितार्थं शेषशा
धि यिना ॥ त्वयि सुप्ते जगन्नाथ जगत्सुप्तं भवेदिदं ॥ उत्थिते च
ष्टते सर्वमुत्तिष्ठोत्तिष्ठ माधव: ॥ इदं विष्णु[illegible]रनेनांबुतत्पाद[illegible] स्था
पयेत्प्रभुं ॥ प्राजापत्यं च गायत्रं वे[illegible] सर्वकामदं ॥ उत्तिष्ठोत्ति स्था
ष्ठ देवेश योगनिद्रां विहाय च ॥ अनेन मंत्रेणोत्थाप्य घंटावा
द्यैर्निस्वनै ॥ तीरे समुपवेश्यैषां महानुग्रह[illegible] मंत्रयेत् ॥ सोमा रा॰क:
वद्भक्तरतो भगवान्प्रबुद्धमेतत् ॥ स्मितेन नयनांबुरुहे विज १२१
भन ॥ उत्थाय विश्वविजयाय च नो विषाद माध्या[illegible]

गीरां पनयता

त्पुरुषः पुरातनः । इति पुष्पांजलिं दत्वा सत्कृत्य माघ्यर्वे राजयेत ॥
स्नापयेद्राघवं पंचामृतैः पुरुषसूक्ततः । नीराज्य मंत्रविन्यस्य
वस्त्रालंकारचंदनैः । स्रकधूपदीपदिव्यान्नतांबूलैस्तोषयेत्स्व
यं । एवं कृत्वा समस्तपूजां गृहीत्वा साक्षतं जलं । प्रतिमासव्रता
न्मुक्तं राघवाय निवेदयेत् । अनुष्ठितो मया नाना चतुर्मास्य
व्रतैः प्रभुः । प्रभूतपातकस्पातो राघवः प्रीयतां ममः । एवंव्रतान्य
र्पयित्वा स्तुवीत परमादृतः । स्तुतिस्तुत्या वेदवेद्यदिवोधमानंद
मापतिः । जपेज्जयेत्यादि वेदस्तुतिः । त्वंससस्तु विश्वस्य खलु तः प्रसी
दतो ध्यायंत्तु भक्ता निशिवे मिष्याघिया । मनसो भर्ह भजतामधो
क्षजस्थावरपतांनामतिरप्यहैतुकी । इत्यादि शिवः सामभ्य
र्य्यगीतवाद्यजपध्वनैः । स्पमारोपयेद्धिस्मजनानानंदय

न १

रा॰ चं नमुहुः ॥ रथाह्रदे महाविष्णो जेकुर्वन्निजयस्वनैः । पञ्चयं तो खिलप
१२८ येभ्यो भक्तायातिहरेः पदं ॥ पुच्छः श्वेच्चा दिवाहे मर्मरकतरत्नौं वि
कितीजालमालारत्नाद्यैर्मौक्तिकानामविरलमणिभिः संघ
तश्चैव हारैः । हेमैकुंभैः पताकाशिवतरव्यविभिः भूषितः केतुमुख्यै
धा यत्रैः वृक्षैश्चाथ वंद्योदुरितहरहरे हरे पातु जैत्रो रथो वः । पल्लायध्वंप
लायध्वं रेरे दितिजदानवाः । संरक्षणाय लोकानां रथ्यागतो
त्र केसरी ॥ इत्यादि विष्णुधर्मोक्तिमंत्रैः संतोष्य सारथं । प्रसादमा
लांनलं गंधं हरिप्रियाम् भक्तिभावतः । जयदेव महादेव देवदेवाखि
लेश्वर । वरदेशाखिलं विश्वं रक्ष रक्ष श्रियःपते । नतस्ते वाद्यैर्भ रा॰म॰
गवते घंटवाद्यजयस्वनैः । भ्रामयेत्स्पंदनं विष्णोः परमेश्वस १२८
मंततः । स्वस्याः कर्षतोपर्वं पुरतो दैत्यनायकाः । ततः सुराः सि

हसंघामुनिगंधर्वदानवाः। यावत्पदानिकृष्णस्यरथस्याकर्षतां
नरः। करोतिक्रतुभिस्तानितुल्यानिनरनायकाः। रथेनसहग
च्छतिपुरतःपृष्ठतोऽग्रतः। मत्तविष्णुसमाहितेभवत्यंघ्रिभवा
न्यपि। श्रीकृष्णरथसोभांयेप्युकुर्वंतिवदंतिच। जयेतिचपुन
र्वैवैतेषांलोकाःसनातनाः। रथस्थितोनरैर्यैस्तुपूजितोमधुसू
दनः। दृष्टातिवांछितंतेषांमंतेचपरमांगतिं। दोलायमानंगो
विंदंमंचस्थंमधुसूदनं। रथस्थंवामनंदृष्ट्वापुनर्जन्मनविद्यते
रथस्थंयेनगच्छंतिभ्रममानंजनार्दनं। विप्रावेदविदस्तेपिवि
व्या
ज्ञेयाः। श्वपचाधमाः। पंचांगस्थागतोयातिरथस्थःश्रीनकेशरी
पूज्यातैस्तैःप्रकर्षितंवित्तशाठ्यविवर्जितैः। आनर्चितोयदायां
तिप्रमादात्खगराढ्ढरिः। पितरस्तस्यविमुखायावत्संवत्सर

नय ह्नियोपिमहिमायां तिरथ्ययात्रा परायणाः। नीराजतेन गी

तेन या [illegible]ते मंडलेश्वराः। रथोत्सवस्य माहात्म्यं कल्पौ वितनु

ते श्रियः सशैलवनशस्या [illegible]ते नदत्तवसुंधरा। इति पद्मपुराणो
क्तं श्रीमपित्वा रथ्यं गते गत्वा नीराज्य देवेशं शायीत राघवं स्मरन्। इ
ति रथमहोत्सवः। पौर्णमास्यां तु [illegible] कर्त्तव्यं [illegible]पुरोत्सवः।
दद्यादनेन मंत्रेण त्वंदीपाख्यसुरालये कीटाः पतंगा मशकाः
श्च वृक्षा जले स्थले ये विचरंति जीवाः। दृष्ट्वा प्रदीपं न च जन्म
भागिनो भवंति सत्यं श्वपचापि विप्राः। इति क्वोदवैपुरोत्सवः।
इति कार्त्तिककृत्यम्। मार्गशीर्षे एकभक्तं कृत्वा योऽभ्यर्चयेद्धरिं
भोज्या पित्वा द्विजान् मुच्येत् स्याद्दित्यारक कलिप्रियः। नक्तव्रतेन
यो मासं मार्गशीर्षं हरिप्रियं। न य दर्शो नरो याति विष्णुलोकं

३

सनातनं । इति विष्णुधर्म्मे मार्गशीर्षकल्पं । पौषस्यैकादशी शुक्ला
मारभ्य स्थंडिलेशयः । मासमात्रं घृतप्राशी त्रै द्विवारं स्नानमाचरेत्
त्रिकालमर्च्चयेद्रामं त्यक्तभोगो जितेंद्रियः । माघस्य द्वादशी शुक्ला
यावत्तावत्फलप्रदा । मासमर्द्धं तदर्धं वा दशाहं वा तदर्द्धकं । कृत्वा
यातिहरेः स्थानं पूजाद्यघ्योदनोत्सवं । विष्णोर्निवेदितान्नेन प
ञ्चयज्ञदेवतातरं । पितृभ्यश्चैव तद्देयं तदनन्तफलं कल्पते । पि
तृशेषं तु यो दद्यात् हरये परमात्मने । रेतोधाः पितरस्तस्य भव
ति लोभभागिनः । गीतवाद्यैर्नर्तैर्भक्तैर्विधिभक्तैः समनुपत् । अ
र्चयित्वा हरिं भक्त्या प्रसादमानयेत्ततः । प्रसादं हरेर्भक्त्याग्र
हीतिप्रस्तेति च । भुनक्ति वैष्णवैः सार्द्धं सोऽनन्तफलमश्नुते । इ
ति पांचरात्रे । माघपूर्ण्ययोर्दध्योदनोत्सवः । तपस्य पौर्णमास्यां

ग·च
१६०

तु कृत्वा महोलिकोत्सवः ॥ वसंतोत्सवं प्रकुर्वीत परमानंददायिने
प्रभाते विमले जाते प्रतिपद्यां रवेरुदये । कृत्वा चावश्यकं कर्म
संतर्प्य पितृदेवताः । वंदयेद्धोलिकाभूतिं सर्वदुःखोपशांतये । वं
दितासि सुरेंद्रेण ब्रह्मणा शंकरेण च । अ[illegible]
तस्त्वं पाहि भूतेभ्यो भूते भूतिप्रदो भव ॥ प्रातर्वसंतसमये र
मनोरमापाञ्चपञ्चवंदनरसालमद्रुप्रवालैः । प्राप्यंतिनवाकु
सुमानि निवेशदेवसंतोषप्रोद्धिविधगीतविनोदनृत्यैः । मंडित
चर्चितशुभ्रपविष्टरसांतरे । चतुष्कोणं कारयेच्च व्यक्तं वनेके । शुभ्रां
शुभैः । तन्मध्ये स्थापयेत्पीठं शुक्लवस्त्रोत्तरछदं । अग्रतः पूर्ण
कलशं स्थापयेत्पल्लवैर्युतं । आसने चोपविष्टस्य ब्राह्मणघोष
तो भारतः । अभिषेकः प्रवर्तव्यः सद्दूर्वा[illegible]तपल्लवैः । कुसुमं चूत

चूत
दौ
ग·म:
१६०

सा प च नु ष्या ग श्वेतं फ द

वृक्षस्य वसंत नव पल्लवं । संप्राशं यामि सुखेन्द माधुरा रोगपवर्ध
ने । ये पिबन्ति वसंतादौ चूतपुष्पं सचंदनं । सम्यक् सद्दिस्थं का
मस्य पूजां ते कुर्वते जनाः । अनंतरं द्विजेंद्राणां सुतमागधवंदिनां । द
घाद्दानं यथाशक्त्या कामात्मा प्रीयतामिति । ततो भोजनवेलायां स्र
तं प्रागेव तद्दिने । प्राशयेत्प्रथमं चान्नं ततो भुंजीत कामदः । सायंच
तुष्कां सदर्भ पीठस्थितान् प्रपूजन । पर्णा कुंभो समं [illegible] पल्लवैः र भ्यर्च्य
मिषेचयेत् । एवं यः कुरुते पार्थ शास्त्रोक्तं फाल्गुनोत्सवं । मत्प्रसा
दात्प्र सिध्यंति तस्य सर्वे मनोरथाः । वृत्ते तुषारसमये सितपंचद
श्यां प्रातर्वसंतसमये समुपस्थिते च । संप्राश्य चूतकुसुमं सह
चंदनेन [illegible] सत्यं हि पार्थ पुरुषो ऽथ समां सुखी स्यात् । इति भविष्योत्त
रपुराणे श्रीभगवद्कृष्णोक्तं वसंतोत्सवः । इति फाल्गुनाकल्पं । अथ मि

रा॰ चं॰
१६१

मासे तु संप्राप्ते स्नात्वा सीतापतिं हरिं । पूजयित्वाऽऽत्मसंयुक्तं च यथाविधि

शादपूर्वकं दद्यात् वेदविदे श्रोत्रियाय कुटुंबिने । न संकल्पकारि

तो यस्तु घृतं तु पूर्णं दशम्यां मासजे । इति भविष्योत्तरेऽप्यधिकमासकृत्य

[illegible] । द्वादशेष्वपि

मासेषु पक्षयोरुभयोरपि । विष्णुव्रतस्य वै प्रकर्तव्यमेकादश्यां च

जागरं । दशम्यां प्रातरुत्थाय कृतमैत्रादिको व्रती । देवार्चनं वि

धायाऽऽत्मा कुर्यात्संकल्पमादृतः । दशमीदिनमारभ्य करिष्येऽहं

व्रतं तव । त्रिदिनं देवदेवेश निर्विघ्नं कुरु केशव । इत्युच्चार्य ततो

ध्यांजली श्रीरामपादयोः । शंखोदकेन संकल्पपूर्णामेदं हि तव

कुवि । इति दशमीसंकल्पः । एकादश्यां च पराह्णे निर्वर्त्य संध्यं दंतधा

वनं । ध्यात्वा देवार्चनं कृत्वा व्रतसंकल्पमाचरेत् । एकादश्यां

रम॰
१६१

अज्ञानतिमिरांधस्य व्रतेनानेन केशव प्रसादसुमुखो नाथ ज्ञानदृष्टिप्रदो भव:

निराहारो भूत्वा चैवापरेऽहनि । भोक्ष्यामि पुंडरीकाक्ष शरणं मे भवाच्युत
इति संप्राञ्जलिपात्रेण तोयं पिबेद्देववाक्यतः । गृहीत्वौदुंबरं पात्रं वारि
पूर्णमुदङ्मुखः । उपवासं गृहीत्वा यन्मंत्रपूतं जलं पिबेत् । इत्येका
दशी संकल्पः । कृत्वा लवणपकं सर्वं हृदि ध्यात्वा व्रतमर्चयेत् । इति द्वा
दशी संकल्पः । भविष्योक्तप्रकारेण तां कुर्यादेवं त्रिदिनं व्रतं । प्रसिद्ध
त्वात्तदस्माभिः कर्तव्यं न प्रपंचितं । तत्संप्रज्ञात्वाच्छीमुखाधर्म
नानागमोदिताः । तत्तच्छास्त्रोक्तु विज्ञेया वैष्णवा वैष्णवेन्द्रैः
प्रसिद्धत्वान्नचोच्यते ग्रंथविस्तरभीतितः । प्रसिद्धस्य पुनः संको
चोऽप्रसिद्धस्य च विस्तरः । चैत्रादिषु कृतोऽस्माभिः कर्तव्यस्येश तु
ष्टये । ब्रह्मानंदे निमग्नस्य नालं वक्ता स्थिरं मन: । त्वत्पादपद्मग
धेन यथा स्यात् ज्ञानदीपते । न कामतो यानतमो त्तिमेयत: प्रका
शितातेऽर्चनं चेंद्रियं । तुष्टो भव त्वं कृतेन तेन यस्मात्वदन्येन हि

कै

रा॰चं॰

१५२

रामचंद्र॥ रामोस्तीत्स विपन्नं धीरविरतं रामं भजे त्तद्धो पद्मामेन
निवृत्तमेतदखिलं रामायपर्यर्प्यये॥ रामादेतदभिन्नमेव चरि
तं रामस्य केचित्तद्दत्त रामेस्य सर्वमिदं विलीयत्तस्मतो मे राम साधं
तनुः॥ संसारदावानलतापशांत्यै श्रीरामचंद्रार्चनचंद्रिकेयं॥ स्वा
त्मोहितामार्गमुपाश्रयद्भिर्भवादिभिर्निर्मित मौग्धधंया॥ पटलैः
पंचभिः प्रोक्ता श्रीरामार्चनचंद्रिका॥ आनंदवननाम्ना हि यतिना
हरितुष्टये॥ इति श्रीपरमहंसपरिव्राजकाचार्य श्रीमन्मुकुंदव
न श्रीचरणशिष्यानंदवनविरचितायां श्रीरामार्चनचंद्रिका
यां पंचमः पटलः समाप्तः शुभमस्तु॥ छ छ राम:

१५२

ध्ये मलु रोगां श्च कारयेत् ब्रह्मे नैऋत्य योमध्ये कुरुविघ्नविनायकं ब्रह्मवारुण्या पामध्ये
मरुतः सप्तवै कुरु ब्रह्मराः पादमूलेतु मोदनी तत्र कारयेत् कावेरी नर्मदा चैव यमुना च
सरस्वति ब्रह्मज्ञान मित्याधै: मंत्रैस्तास्तात्तु देवताः गंधपुष्पादिभि पूज्या दद्यादीपा
घ्यसर्वतः सर्वत्र भद्रं यस्मात्तत्सर्वतो भद्रमीरितं इति सर्वतो भद्रं

२९ रा० चं तिर्यगूर्ध्वगतारेखाः कुर्यादेकोनविंशतिपदैर्मध्यषोडशभिः कोष्ठैर्मध्ये दलं स्मृतं सितेंदुशंखसा
लत्वायस्योनिसेनपूरिताः भद्रारुणासिताववप्यः परिधिः पीतवर्णिका वाह्यरं दलेन श्वेताकर्णि
का पीतवर्णिका खंडेंदुशंखसावद्विवापीमदूरुपं च मंपरिध्य वेष्टितं पदं वाह्ये सत्वरजस्तमैः स
वैवलसमुद्दिष्टं सर्वतोभद्रमंडलं मध्ये ब्रह्माष्टावसुदिक्षु सोमाद्यादेवता स्मृताः वायुसोमंद्वयोर्म
ध्ये ऽप्यादित्यान्द्वादशान्न्यसेत् ईशाग्निमध्ये तथाऽश्विनौ पूजयेत् ततः आग्नेयपयमयोर्मध्ये
विश्वेदेवासपितृकाः १८ याम्यनैरृतयोर्मध्ये सप्तयक्षांश्च कारयेत् नैरृत्यवरुणयोर्मध्ये ना
गभूतानि कारयेत् वरुणावायव्ययोर्मध्ये गंधर्वाप्सरसं कुरु ब्रह्मसोमद्वयोर्मध्ये रुद्रस्तथैव कारये
त् स्कंदं नंदीश्वरं शूलं महादेवांश्च कारयेत् ब्रह्मेशानयोर्मध्ये दक्षादिसप्तमोगणाः ब्रह्मेंद्रयो
साध्या मध्ये दुर्गां विष्णुं तथैव च ब्रह्माग्निमध्ये च तथा स्वधादेवीं च कारयेत् ब्रह्मयाम्यद्वयोर्म

श्री:

५२ अनंतो वासुकिश्चैव तक्षक कर्कोटपद्मकाः महापद्मस्तथा शंखः कुलिकोऽष्टौ कुलानि च अ-
५२ नंतकुलिकौ विप्रौ श्वेतवर्णौ भुजाहतौ प्रत्येकं सहस्रफणानां समलं-
कृतौ वासुकिः शंखपालश्च क्षत्रियौ रक्तवर्णौ प्रत्येकं फणाः सप्त-
शतसंख्योपविराजितौ तक्षकश्च महापद्मो वैश्यौ पावनौ च हि स्मृतौ फणा-
त्रिशतकौ स्ते यौ विव्याविनितत्वतः ॥ इति द्विषाष्ठपत्रस्य निटंक स्पष्टिनी
पपंच रूपिणीः